NÂZIM'IN YURTTAŞLIK HAKKI

BELGELER

Kıymet Coşkun

CEM YAYINEVİ
TÜRK SANATÇILARI

NÂZIM'IN YURTTAŞLIK HAKKI

KÜLTÜR DİZİSİ

NÂZIM'IN YURTTAŞLIK HAKKI

Hazırlayan :
KIYMET COŞKUN

Kurucusu:
OĞUZ AKKAN
cem yayınevi

Dizgi : Metin Dizimevi
Baskı : Gümüş Basımevi
İstanbul — 1988

Sayın Samiye YALTIRIM'a

ÖNSÖZ

Nâzım'ın yurttaşlıktan çıkarılma kararının kaldırılması girişimi için bir süredir, bir ön hazırlık yapılmaktadır. Belli ölçülerde basına da yansıyan bu çalışmalara fanatik sağ çevrelerce tepki gösterildi. Ama çoğunluğun gönlü, bu yönde daha enerjik ve daha güçlü adımlar atılmasından yana...

Nâzım Hikmet'in yurttaşlık sorununun çözülmesi kuşkusuz çok önemli. Ancak, ulusal çaptaki gelişmelere doğrudan bağlı. Önce, istemek gerekiyor. Nâzım'ın yurttaşlıktan çıkarılmasındaki haksızlığa karşı olan herkesin bu yönde birarada olması gerekiyor...

Kaldı ki, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık sorununun çözümü, bu büyük ozan için yapılabileceklerin yalnızca ilk adımı, ilk hedefidir. Amaç, uygar dünyanın tanıdığı, değer verdiği, yaşarken bağrına bastığı, öldükten sonra yaşattığı bu büyük ozanımızı, halkımıza ve gelecek kuşaklara tanıtmaktır. Ona yapılan haksızlıkları açıklamak, onu kendi ülkesinde hak ettiği yere oturtmaktır...

Bu büyük ozan, 61 yıllık ömrünün yaklaşık 17 yılını hapishane duvarları arasında, zindanlarda tüketmiştir. Öldürülmek istenmiş, sevgili yurdundan ayrı yaşamak zorunda bırakılmıştır. Haksız yere yurttaşlıktan atılmış, «vatan hainliği» ile suçlanmıştır. Sayın Aziz Nesin'in söylediği gibi; «Bu ustaya karşı, borcumuz vardır. O borçların en başında... yasal olduğu tartışılabilir, keyfiliği tartışılamaz olan «vatandaşlıktan çıkarma» kararının

kaldırılması için önce bizim uğraşmamız gerekiyor... Bu bir dilek değil, borçtur. Aydınlara, Türk aydınlarına düşen borçtur.»

Nâzım Hikmet'e yapılan haksızlıklara karşı durmak; Sokrates'i, Dreyfus'u, Rosenbergleri, Sacco ile Vanzetti'yi yaşayabilmek, Sabahattin Alilere, Orhan Kemallere, Ceyhun Canlara, Ümit Doğanaylara, Abdi İpekçilere, Ruhi Sulara, Yılmaz Güneylere, Orhan Apaydınlara ve yurttaşlıktan çıkarılmış politik göçmenlere sahip çıkmaktır...

Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusu, işte böylesine bir anlama ve öneme sahiptir... Küçümsenemez, seyirci kalınamaz...

Bu çalışma, Nâzım'ın yaşamına ilişkin bilinenleri bir kez daha yineliyor, yurttaşlık hakkı konusundaki gelişmelerin belgelerini biraraya getirmeyi amaçlıyor. Yapılan girişimlerin anlamı ve doğrultusu anlaşılabilsin ve yapılabilecekler görülebilsin diye...

1 Nisan 1988
Kıymet Coşkun

YAŞAMINDAN...

Otobiyografi

1902'de doğdum
doğduğum şehre dönmedim bir daha
geriye dönmeyi sevmem
üç yaşımda Halep'te paşa torunluğu ettim
on dokuzumda Moskova Komünist Üniversite öğrenciliği
kırk dokuzumda yine Moskova'da Tseka-Parti konukluğu
ve on dördümden beri şairlik ederim
kimi insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir
ben ayrılıkların
kimi insan ezbere sayar yıldızların adını
ben hasretlerin
hapislerde de yattım büyük otellerde de
açlık çektim açlık grevi de içinde ve tatmadığım yemek
yok gibidir
otuzumda asılmamı istediler
kırk sekizimde barış madalyasının bana verilmesini
verdiler de
otuz altımda yarım yılda geçtim dört metre kare betonu
elli dokuzumda on sekiz saatte uçtum Prag'dan Havana'ya
Lenin'i görmedim nöbet tuttum tabutunun başında 924'de
961'de ziyaret ettiğim anıt kabri kitaplarıdır
partimden koparmağa yeltendiler beni
sökmedi
yıkılan putların altında da ezilmedim
951 de bir denizde genç bir arkadaşla yürüdüm üstüne ölümün
52 de çatlak bir yürekle dört ay sırt üstü bekledim ölümü

sevdiğim kadınları deli gibi kıskandım
şu kadarcık haset etmedim Şarlo'ya bile
aldattım kadınlarımı
konuşmadım arkasından dostlarımın
içtim ama akşamcı olmadım
hep alnımın teriyle çıkardım ekmek paramı ne mutlu bana
başkasının hesabına utandım yalan söyledim
yalan söyledim başkasını üzmemek için
ama durup dururken de yalan söyledim
bindim trene uçağa otomobile
çoğunluk binemiyor
operaya gittim
çoğunluk gidemiyor adını bile duymamış
operanın
çoğunluğun gittiği kimi yerlere de ben gitmedim 21 den beri
camiye kiliseye tapınağa havraya büyücüye
ama kahve falına baktırdığım oldu
yazılarım otuz kırk dilde basılır
Türkiye'mde Türkçe'mde yasak
kansere yakalanmadım daha
yakalanmam da şart değil
başbakan filan olacağım yok
meraklısı da değilim bu işin
bir de harbe girmedim
sığınaklara da inmedim gece yarıları
yollara da düşmedim pike yapan uçakların altında
ama sevdalandım altmışıma yakın
sözün kısası yoldaşlar
bugün Berlin'de kederden gebermekte olsam da
insanca yaşadım diyebilirim
ve daha ne kadar yaşarım
başımdan neler geçer daha
kimbilir.

11 Eylül 1961
Berlin

Kısa Yaşam Öyküsü

1902 yılında, Selanik'te Hikmet Bey ve Celile Hanım'ın evliliğinden doğan Nâzım Hikmet, adını büyükbabası Halep Valisi Nâzım Paşa'dan almıştır. Babası Hikmet Bey Matbuat Umum Müdürlerindendir. Annesi Celile Hanım, Enver Paşa'nın kızıdır. Fransız Kültürü almış, sanatçı ruhlu bir kadındır. İtalya ve Fransa'da resim eğitimi görmüştür. İlk kadın ressamlarımız arasında anılır.

Babası Hikmet Bey'in edebiyatla bir ilgisi olmamasına karşın, birlikte oturdukları büyükbaba Nâzım Paşa, mevlevi bir şairdir. Sıkça şiirli toplantılar düzenlemektedir. Vatan şairi Namık Kemal'in de arkadaşlarından olan Paşa'nın toplantılarındaki söyleşilerden etkilenen Nâzım, 11 yaşında ilk şiirini yazar(1). İlk okuyucusu ise küçük kardeşi Samiye'dir.

1915 yılında dedesinin de etkisiyle Bahriye Mektebi'ne girmiştir. Ancak, 5 yıl okuduktan sonra, bitirmesine birkaç ay kala hastalanarak, okuldan ayrılmak zorunda kalır.

Bu dönem, İstanbul'un işgal altında olduğu, Anadolu'da direnişin örgütlendiği, kurtuluş savaşı yıllarıdır. Nâzım da yerinde duramaz ve Anadolu'ya geçer. İnebolu üzerinden Ankara'ya gider. Bolu'da öğretmen olarak görevlendirilir Ankara Hükümeti'nce.

Daha sonra Nâzım'ı Moskova'da görürüz. «**Hayatımın ve Şiirimin Hesabatı**»nda anlatır bu yıllarını* :

1925'de Moskova'da, Üniversite'de okuyorum. Sömürgeci-

* N. Hikmet, **Hayatımın ve Şiirimin Hesabatı**, Moskova 1963(2)

liğe karşı, milli bağımsızlık uğrundaki savaş, bir imkânsız savaş, bir imkânsız hayal olmaktan çıkmış, bir gerçek olmuştur. Ben **«Bir Hintlinin Ağzından»** şiirimi yazmışım.

Şarktan geliyorum!
Şarkın isyanını
haykıraraktan geliyorum.
Şimale akan rüzgârlarla aştım
Asya'nın yollarını;
ulaştım
sana...
Haydi uzat kollarını,
beni kucaklasana!
Ey! gönülde onu
görmek arzusunu
Bir sıla hasreti gibi derinlediğim
Ey! kıvrımları
kalbi saran türkülerini
Annemin sesi gibi dinlediğim.
Ey Asya güneşleri gibi kırmızı
sıcak bayrakları
sıtmalı rüyama giren
Kahramanların adı
kan içinde şaha kalkan
Yılları
Yâda getiren
Ey
beni bir ihtilâl gibi
feryada getiren diyor.
Gözümde bir pul etmez artık
ne yer, ne yâr!
Şimale akan rüzgârlarla
aşmışım
Asya'nın yollarını
ulaşmışım sana!
Haydi uzat kollarını,
beni kucaklasana!

Nâzım, burada kaldığı süre içinde devrim yıllarının büyük ozanı Mayakovski ile tanışır. Onun da katıldığı sanat gecelerinde şiirler okur. Onbeşler anısına yazdığı **«28 Kanunisani»** adlı şiirini sahneler. Ve bu gösteri haberi, 12 Mart 1924 günlü **Pravda Gazetesi**'nde övgüyle yeralır. O henüz 22-23 yaşındadır.

Aynı yıl Türkiye'me dönüyorum. Kara terör kasıp kavuruyor ortalığı benim orada. Emperyalizm yine ve her zamanki gibi insanlığın bu korkunç baş belası. Emperyalizmin duvarını yıkmak gerek. Ben **«O duvar»** şiirini yazıyorum.*

(.....)
O duvarın bir ucu :
tahta sapanlı sarı Çin'de.
öbür ucu :
çelikleri elektrikli Newyork'un içinde.
Her bankada hisse senetleri var
onun.
O duvar
Lordlar kamarasından Lord Gürzon'un
noktaları imparator armalı bir nutku gibi geçiyor.
Eyfel'in tepesinden avlarını seçiyor,
dayanarak Hindenburg'un altın çivili heykeline
topluyor Berlin sokaklarını eline.
O duvarların taşlarına sürterek dilini
kara gömlekli Mussolini
bekliyor nöbet.
İtalya'nın çizmesi
yüzüyor kanda.
O duvar
ikinci bir Balkan gibi yükseliyor Balkan'da.
(.....)

Ancak, ülkede çok az kalabilecektir. Çünkü bir «tevkifat» başlamış ve açılan davada Nâzım, 15 yıl küreğe konulma ce-

* N. Hikmet, a.g.y.

zasına mahkûm edilmiştir. Çalışmalarını sürdürdüğü İzmir'den gizlice İstanbul'a gelir ve ülkeyi terkeder. Nâzım, İstanbul'da, hazırlığını yaptığı kaçışının nedenlerini annesine şöyle anlatmaktadır:

... Bu on beş yıl cezayı çekmek ahmaklık. Niçin verdiler bana bu cezayı? Adam mı öldürdük, kız mı kaçırdık, vatan mı sattık, hırsızlık mı yaptık, yol mu kestik?... Hiçbiri... Tek suçumuz var onlara göre... Emekçiden yanayız. Ekmeğimize göz yaşlarını, alın terlerini katık edenlerden yanayız[3]...

Ve devam ediyor **Hayatımın ve Şiirimin Hesabat'ında**:

Sırtıma yüklenen 15 yıl ağır hapis cezasıyla Sovyetler Birliği'ne dönüyorum. Sovyetler Birliği'ne karşı alttan alta harp hazırlıyorlar emperyalistler. Bakü'ye gidiyorum. İlk sosyalist devletin kanı olan bu şehirle tanışıyorum. «**Nefte Doğru**» şiirimi yazıyorum...*

(.....)
İsteriz ki, kanınla sen
bereketli bir rahmet gibi besleyesin,
demir dağlara tırmanan azmimizin
yeşil filizli sarmaşıklarını...
İsteriz ki, uzak Sibirya köylerinin ışıklarını
karlı gecelerde kızıl laleler gibi yaksın kanınla.
İsteriz ki, gençlik iksiri gibi aksın kanın,
150 milyonun damarında!
İsteriz ki, dinleyelim barışın musikisini
fışkıran fontanlarında!
(.....)

Nâzım Hikmet, Üniversitede (KUTV) öğretim görevi de yapmaktadır bu yıllarda. Bir yandan konferanslar vermekte, öte yandan Türkiye'den gelen genç öğrencilerin derslerini izleyerek onlara yardımcı olmaktadır... Ama, yüreği Anadolu toprağında atmakta, yurduna dönüp mücadelesini orada sürdürmek istemektedir... Bu sıralarda çıkan bir af üzerine, Tür-

* N. Hikmet, a.g.y.

kiye Büyükelçiliği'ne başvurarak pasaport ister. Ancak verilmez. Gizlice dönmeye karar verir...

Arkadaşı İsmail ile birlikte, ülkeye pasaportsuz giriş yaptıkları için yakalanırlar. Önce Hopa, sonra Ankara Cezaevine gönderilirler.

Serbest bırakıldıktan sonra, **«Resimli Ay»** dergisinde çalışmaya başlar. 1929 yılında ilk kitabı **«835 Satır»** yayınlanır ve olağanüstü başarı kazanır. **«Güneşi İçenlerin Türküsü»**ne yer verir bu kitabında :

Bu bir türkü : —
toprak çanaklarda
güneşi içenlerin türküsü!
Bu bir örgü : —
alev bir saç örgüsü
kıvranıyor;
kanlı, kızıl bir meş'ale gibi yanıyor
esmer alınlarında
bakır ayakları çıplak kahramanların!
Ben de gördüm o kahramanları,
ben de sardım o örgüyü,
ben de onlarla
güneşe giden
köprüden
geçtim!

Ben de içtim toprak çanaklarda güneşi
Ben de söyledim o türküyü!
Yüreğimiz topraktan aldı hızını;
altın yeleli aslanların ağzını
yırtarak
gerindik!

Sıçradık;
şimşekli rüzgâra bindik!
Kayalardan
kayalarla kopan kartallar

çırpınıyor ışıkta yaldızlanan kanatlarını.
Alev bilekli süvariler kamçılıyor
şaha kalkan atlarını!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!.

Düşmesin bizimle yola :
evinde ağlayanların
göz yaşlarını
boynunda ağır bir
zincir
gibi taşıyanlar!
Bıraksın peşimizi
kendi yüreğinin kabuğunda yaşayanlar!
İşte :
şu güneşten
düşen
ateşte
milyonlarca kırmızı yürek yanıyor!
Sen de çıkar
göğsünün kafesinden yüreğini;
şu güneşten
düşen
ateşe fırlat;
yüreğini yüreklerimizin yanına at!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!.

Biz topraktan, ateşten, sudan, demirden doğduk!
Güneşi emziriyor çocuklarımıza karımız,
toprak kokuyor bakır sakallarımız!
Neş'emiz sıcak!

kan kadar sıcak,
delikanlıların rüyalarında yanan
o «an»
kadar sıcak
Merdivenlerimizin çengelini yıldızlara asarak,
ölülerimizin başlarına basarak
yükseliyoruz
güneşe doğru!
Ölenler
döğüşerek öldüler;
güneşe gömüldüler.
Vaktimiz yok onların matemini tutmaya!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!.

Üzümleri kan damlalı kırmızı bağlar tütüyor!
Kalın tuğla bacalar
kıvranarak
ötüyor!
Haykırdı en önde giden,
emreden!
Bu ses!
Bu sesin kuvveti,
bu kuvvet
yaralı aç kurtların gözlerine perde
vuran
onları oldukları yerde
durduran
kuvvet!
Emret ki ölelim
emret!
Güneşi içiyoruz sesinde!
Coşuyoruz,
coşuyor!...

Yangınlı ufukların dumanlı perdesinde
mızrakları göğü yırtan atlılar koşuyor!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!.

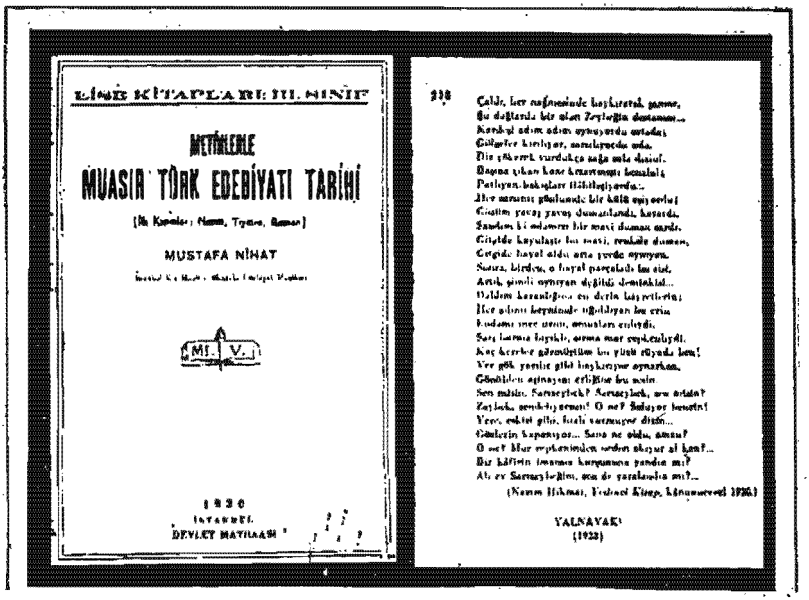
Toprak bakır
gök bakır
Haykır güneşi içenlerin türküsünü,
Hay-kır
Haykıralım!

Ve arkasından diğer kitapları gelir. Artık Nâzım Hikmet konuşulan, tartışılan, sevilen bir şairdir Türkiye'de..

Kurtuluş Savaşı'nın savaşkan kadını, ünlü romancı Halide Edip ADIVAR, «**'Benerci Kendini Niçin Öldürdü?'** derecesindeki eseriyle Nâzım Hikmet, bu devirdeki 'dahi' sıfatını alabilecektir.»([4]) diyerek, hayranlığını açıklar. Şükûfe NİHAL, «Nâzım insanı gökgürültüsü gibi sarsar. Bilhassa kendi okuduğu zaman.».([5]) demektedir. Nurullah ATAÇ, «Bence Türkiye'de şimdiye kadar gelen şairlerin en büyüğü Nâzım Hikmet'tir. Bittabi onun yazdığı zaman ile edebiyatımız en yüksek çağını bulmuştur.«([6]) derken, Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU ise, «Nâzım Hikmet'ten sonra yeni nesil bu mazhariyete ermiş bir şair ismi kaydetmiyor»([7]) diye açıklar görüşlerini...

Edebiyat dünyasını altüst eden bir anlayışla çalışmaya koyulan Nâzım için, yayınladığı kitaplarıyla «halkı suça tahrik ettiği» gerekçesi ile dava açılır. Kamuoyunun yoğun ilgisini çeken dava beraatle sonuçlanır.

Bu yıllarda Nâzım Hikmet'in şiirleri, liselerde okutulan ders kitaplarında yer alıyor, oyunları dönemin tiyatrolarında sahneleniyor, senaryoları filme alınıyordu... Öte yandan, çeşitli gazete ve dergilerde yazıları ve şiirleri yayınlanıyordu.

LİSE KİTAPLARI: III. SINIF

METİNLERLE

MUASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ

[İki Kısımlar: Nesir, Tiyatro, Roman]

MUSTAFA NİHAT

MEB V.

1930

İSTANBUL

DEVLET MATBAASI

238

Çıldır, her nefesinde başkaldıran yanar,
Bu dağlarda bir ulusun Zeytinliğin dumanı...
Kırıklığı adım adım aşmuşuydu ortada;
Gülgüller kızılyor, sarıklıyordu oda.
Bir yıkımın vurduğu sağa sola dağılıp.
Başına yıkan kara kırıntısını kanalık
Patlıyan bakışlara ilişiliyordu...
Her mermi gürlendiğe bir kâbil eşiyordu!
Gözüm yavaş yavaş dumanlandı, kızardı.
Zamlam bi solumun bir mavi duman sardı.
Gittiğe kayalağa bu mavi, renksiz duman,
Gittiğe hayat oldu orta yerde oynuyan.
Sonra, birden, o hayal parçalandı bu sisi.
Artık, şimdi oynuyan değildi dumanlar...
Oldum kararttığına en derin bir yerlerim;
Her olumu kıymetinde öğrendiğim bu ders
Bedenimi ince uzun, sonuları eriledi.
Sarı kırmızı kişiler, sırma saçlı cesaretliydi.
Kaç kerelere gözcüğüme bu yüzü rüyada ben!
Ve gök yeşiller gibi başkaldıyor oynarken.
Gönülden aşınayan erişilme bu nasıl
Sen misin, Sarıçiçek? Sarıçiçek, sen misin?
Zeytinlik, sevdiğimsin! O mu? Sakıyor hesabın!
Yere, cehrî gibi, kızılı sarmaşıyor dizin...
Gözlerin kapanıyor... Sana ne oldu, anam?
O mu? Mor erişkenlerden sevdan akıyor al kanı?...
Bir kâfirin imanına kavuşmuşa yandın mı?
Ah ey Sarıçiçeğim, sen de yaralandın mı?...

(Namık Hikmet, Yedinci Kitap, Kanunuevvel 1926)

YALNAYAK

(1923)

Mustafa Nihat'ın «Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi» adlı lise ders kitabının kapağı ve 238. sayfadaki Nâzım'ın şiiri.

Babası Hikmet Bey bu sırada Kadıköy'deki Süreyya Sineması'nı işletmektedir. Bir gün ağır bir şekilde hastalanır. Oğlunun kollarında, ateşler içinde can çekişmekteyken sinema sahibi para hesabı için gelir. Şöyle anlatır Nâzım olayı:

«... Son beş papelin hesabını vermeden ölmesin diye, kalbinin atışını saydı. Babamın elleri tutmuyordu. Gözleri simsiyah defterleri göremiyordu. O gün hesap günüymüş. Onun için kendi elleriyle babamın gözlüğünü burnunun üstüne taktı ve beş papelin hesabının açıklanmasını istedi.»(8)

Ve Hikmet Bey ölür. Nâzım, duyduğu üzüntü ve öfkeyle kâğıda, kaleme sarılır :

Ey zatımuhterem!
Şaire, «Kısa kes, diyelim, sözlerini!»
Ölmüş sizin serasker
peder.
Benim de babam öldü.
Ve dünyaya yummadan evvel
Işıklı çocuk gözlerini
siz onun yanındaydınız.
Son beş papelin hesabını vermeden ölmesin, diye
kalbinin ateşini saydınız.
Tutmuyordu babamın öpülesi elleri.
O eller...
Babamın gözleri artık
simsiyah defterleri göremiyordu...
Fakat yine siz haklısınız :
o gündü hesap günü.
Taktınız tenezzülen kendi elinizle siz
bir ölünün burnuna gözlüğünü.
beş papelin hesabını istediniz.
İşte o hesabı şimdi ben veriyorum.
Size bir tokat
borcum vardı.
Dikkat!
Kolumu geriyorum.

İkimiz karşı karşıyayız.
Sizin peder ölmüş.
Öldü benim babam.
Karşı karşıya kaldık iki meşhur adam.
Benim şöhretim nerden gelir,
ben neyimle meşhurum—
—MALUM!...
Size gelince;
sizi meşhur eden şey :
Hırsız bir babanın kanlı altınlarını çalan
hırsız bir oğlun parasıdır.
Sizin şöhretiniz :

lanetle dolu bir yükün
çuval darasıdır.

Şöhretiniz:
kıvrak çengiler, büyük kemancılar veren
çingene çadırlarının yüz karasıdır
inanmazsanız eğer,
karıştırsın alın efendiler
kalın yapraklı kitaplar gibi seneleri:
anlarsınız ki Edirne boyu
çingeneleri,
görmemiştir soyunuz gibi bir soyu...

Bu şiirin yayınlanmasından sonra İstanbul'da, hakaret davası açılır Nâzım'a. Ayrıca yine bir genel «tevkifat» sonucu tutuklanarak Bursa'ya gönderilir. Duvarlara asılan bazı bildirilerle ilişkili olduğu iddia edilmektedir. «Müddeiumuminin iddianamesinde 146-147'nci maddelerden tecziyem istenmiştir ki; bu da idamdır.» diye yazar kardeşi Samiye'ye bir mektubunda. Yıl 1933'dür.

Karısına ise bir şiirinde şöyle seslenir :

Bir tanem!
Son mektubunda :-
«Başım sızlıyor
yüreğim sersem!»
diyorsun.
«Seni asarlarsa
seni kaybedersem;»
diyorsun;
«yaşıyamam!»
Yaşarsın karıcığım,
kara bir duman gibi dağılır hatıram rüzgârda;
yaşarsın, kalbimin kızıl saçlı bacısı
en fazla bir yıl sürer
yirminci asırlılarda
ölüm acısı.

Ölüm
bir ipte sallanan bir ölü.
Bu ölüme bir türlü
razı olmuyor gönlüm.
Fakat
emin ol ki sevgili;
zavallı bir çingenenin
kıllı, siyah bir örümceğe benzeyen eli
geçirecekse eğer
ipi boğazıma,
mavi gözlerimde korkuyu görmek için
boşuna bakacaklar
Nâzım'a!

Ben,
alaca karanlığında son sabahımın
dostlarımı ve seni göreceğim,
ve yalnız
yarım kalmış bir şarkının acısını
toprağa götüreceğim...

Karım benim!
İyi yürekli,
altın renkli,
gözleri baldan tatlı arım benim:
ne diye yazdım sana
istendiğini idamımın,
daha dava ilk adımında
ve bir şalgam gibi koparmıyorlar
kellesini adamın.

Haydi bunlara boş ver.
Bunlar uzak bir ihtimal.
Paran varsa eğer
bana fanila bir don al,
tuttu bacağımın siyatik ağrısı,
Ve unutma ki
daima iyi şeyler düşünmeli
bir mahpusun karısı.

Yargılama sonunda, İstanbul'da açılan hakaret davasında 1 yıl hapis, 500 lira para cezası, Bursa'da ise 4 yıl ağır hapis cezası verilir. Cumhuriyetin 10. yılı affı nedeniyle 1 yil 6 ay sonra serbest kalır.

Nâzım hakkında açılan bu davalar ve mahkûmiyetlerle ilgili olarak bir dostuyla yaptığı söyleşisinde şöyle der :

«... Galiba aslolan benim dışarıda bırakılmamam. Hitler Almanyası'nda olduğu gibi, haklı haksız, kendilerine ayak uydurmayanların eleştirilerini önlemek amacıyla, hapisle sağlamak istiyorlar.»(*)

1936 ve 37 yıllarında iki kez daha kısa süreli gözaltına alınır. 1938 yılı Nâzım için kara günlerin başlangıcı olacaktır. Yıllar sonra yazdığı **«Yaşamak Güzel Şey Kardeşim»** romanından, 13 yılını geçireceği cezaevi yaşantısının ilk günlerini, gözaltı dönemini anlatır :

«İsmail'i* 938 kışında aldılar. Ankara'ya yolladılar. Askeri Cezaevinde tecride soktular. Tecrid dediğin taş bir oda. Penceresi parmaklıklı ya, camları yok. Kar içeri yağıyor. Yer de çimento. Döşek möşek şöyle dursun, bir battaniye vermedi hergeleler...

İsmail'i bir ay sonra, sabah sabah erkenden iki deniz gediklisi, bir deniz subayı, üç deniz eri, bileklerine kelepçe vurup, ne olduğunu nereye götürdüklerini söylemeden, çıkardılar mehterhaneden. Köprünün Kadıköy iskelesinden bir savaş motoruna bindirdiler ve adalar açığında demirli Erkin denizaltı ana gemisine götürdüler. İsmail, yolda, anlamaya çalıştı kendi kendine...

Erkin gemisinde erlerin abdeshanesine attılar İsmail'i. Abdeshanenin lumbozlarını kapamışlar. Yer bir karış sidik ve pislikler yüzüyor sidikte. Bir koku, bir koku, bir de sıcak. İsmail bir süre ayakta durdu. Islık çaldı. Gözü, kapının kapalı lumbozuna ilişti. Bir subay başı gördü. O baş çekildi, başka bir subay başı. 'Ne yapacağım diye bakıyor hergeleler'

* İsmail, romanın bu bölümünde Nâzım Hikmet'in kendisidir.

Oturdu sidiğin içine. Bir cigara yaktı. Bir de türkü tutturdu. Ama kafasında hep aynı soru : Niye getirdiler beni buraya?

.....

İsmail'i iki gece dolaştırdılar. Erkin gemisinin güvertesinde. Sonra askeri sorgu yargıcının karşısına çıkardılar. Donanmada, erlerle gediklilerin dolaplarında yapılan araştırmada, komünist bir şairin kitapları çıkmış. Resmen satılan kitapları. Kitaplardan birini de gedikli Ferhat'ta bulmuşlar. Ferhat 'kitap benim değil, benim dolaba haberim olmadan koymuşlar' demiş. Sıkıştırmışlar, İsmail adında bir komünist tanırım demiş. İsmail bütün bunları savcının iddianamesinden anladı...

İsmail'in eski cezası üstüne bir ceza daha kattılar. Beş gedikliyle üç deniz erini de mahkûm ettiler. Ferhat'ın dolabına kitabın bir karı yüzünden düşmanlık ettikleri Ali Başçavuş tarafından konulduğu anlaşıldı. Ama Ferhat'ı beraat ettirmek, İsmail'i de ettirmek demekti. İsmail'i beraat ettirmekse : 'Donanmadaki komünist komplosunu' başsız bırakıyordu...»([10])

Nâzım'ın mahkûmiyetine ilişkin düzenlenen komployu, **Pazar Konuşması** başlıklı yazısında şöyle anlatır Falih Rıfkı ATAY :

«Bir gün kulaklarımla Meclis koridorundan şu sözü duydum :

— Vesika yokmuş ha. Delil bulunamamış ha... Biz onu Divan-ı harbe mahkûm ettirelim de gününü görür»([11]).

Nâzım Hikmet, düzmece suçlamalarla, «askeri isyana teşvik» gerekçesi ile Harp Okulu Askeri Mahkemesi ve Erkin gemisinde görülen Donanma Mahkemesi'nde toplam 28 yıl 4 ay ağır hapis cezasına çarptırılır. Ankara ve İstanbul'dan sonra, 1940 yılında Çankırı cezaevine, daha sonra da Bursa cezaevine gönderilir.

İkinci Dünya Savaşı, yıl 1941. Üç yıldır hapisteyim. Bursa'da hücremde, halkımın milli bağımsızlık uğruna yapmış olduğu kutsal savaşın destanını yazıyorum.*

Saat üç buçuk.
Halimur-Ayvalı hattı üzerinde
manga mevziindedir.
İzmir'li Ali Onbaşı
(Kendisi tornacıdır)
karanlıkta göz yordamıyla
sanki onları bir daha görmeyecekmiş gibi
baktı manga efradına birer birer:

Sağda birinci nefer
sarışındı.
İkinci esmer.
Üçüncü kekemeydi
fakat bölükte
yoktu onun üstüne şarkı söyleyen.
Dördüncünün yine mutlak bulamaç istiyordu canı.
Beşinci, vuracaktı amcasını vuranı
tezkere alıp Urfa'ya girdiği akşam.

Altıncı,
inanılmayacak kadar büyük ayaklı bir adam,
memlekette toprağını ve tek öküzünü
ihtiyar bir muhacir karısına bıraktığı için
kardeşleri onu mahkemeye verdiler
ve bölükte arkadaşlarının yerine nöbete kalktığı için
ona «Deli Erzurumlu» dediler.
Yedinci Mehmet oğlu Osman'dı.
Çanakkale'de, İnönü'nde, Sakarya'da yaralandı
ve gözünü kırpmadan
daha bir hayli yara alabilir,
yine de dimdik ayakta kalabilir.
Sekizinci,
İbrahim,

* N. Hikmet, a.g.y.

korkmayacaktı bu kadar
bembeyaz dişleri böyle tıkırdayıp
birbirine böyle vurmasalar.
Ve İzmir'li Ali Onbaşı biliyordu ki :
tavşan korktuğu için kaçmaz
kaçtığı için korkar.
(.....)

İkinci Dünya Savaşı bitmiştir. Nâzım Hikmet Bursa Cezaevindedir.

Fransa'da onun için, onun özgürlüğü için düzenlenen bir toplantıya ilişkin anılarını anlatır büyük Fransız ozanı ARAGON :

«Alman işgalinden sonraki kurtuluş yıllarında idi. Ya 45, ya da 46 hatırlayamayacağım. Elysée Sarayı'nın yakınlarında (La Prensée) diye bir derneğimiz vardı. Fransız yazarları orada toplanırdık. Gene bir gün, Nâzım Hikmet'in özgürlüğü için düzenlediğimiz yeni bir kampanyayı görüşmek için bir araya gelmiştik. Yanıma da Türkiye Büyükelçiliği'nden bir diplomat oturmuştu : 'Kimdir bu, Türkiye'de bile adı bilinmeyen, tanınmayan şair? Niçin onunla bu kadar çok meşgûl oluyorsunuz?' diye sormuştu. Ben de dayanamayarak 'Türkiye'de nasıl tanınsın bilinsin ki, hükümetiniz zaten tanınmasın, duyulmasın diye onu hapse tıkmış.' deyiverdim»(12).

Evet, Aragon'un da dediği gibi tanınmasın, duyulmasın, okunmasın diye hapse tıkılmıştı, ama nafile. Duyulmuştu; Değerli ozanlarımızdan Orhan Veli, yıllar önce yapılan bir söyleşide bu durumu tüm çıplaklığı ile açıklıyordu : «Bugün Avrupa'da tanınan bir tek şairimiz var : Nâzım Hikmet... O da, bize rağmen tanınıyor. Biz : '— Aman kimse duymasın' diyoruz.

Yine bu yıllarda bir başka ses, Cemil Meriç'in sesi değerli ozanımızı selamlamaktadır :

«İhtiyar kürenin yirminci yüzyılda yarattığı en büyük san'at ulularından biri olan Nâzım, nura kavuşan insanlığın hafızasında —Maiakovsky'ler, Aragon'lar, Eluart'larla birlikte— ebedileşecektir.

Türk şiirini divan bataklığından ve Avrupa sömürgeciliğinden kurtaran Nâzım, henüz hayatının baharındadır. Onun şimdiye kadar yarattığı bütün şahaserleri, gümrah dehasının mucizeli fecir pırıltıları sayabiliriz. Zira her yeni mısraında, olgunluğun yepyeni bir tecellisi ışıldıyor.

...

San'at hayatının yirmibeşinci yıl dönümünü hazin şartlar içinde idrak eden idealist şairi sevgi ve hayranlıkla selamlarken, dudaklarımdan onun şu mısraları dökülüyor :

Dışarda bir bayrak gibi dalgalanırken adı,
İçerde o, ihtiyarladı.

Efsanenin Kafdağına zincirlediği Promethé'yi, sürgünde çile dolduran Dante'yi, menfadan menfaya koyulan Hugo'yu düşünüyorum.»([14]).

İkinci Dünya Savaşı zaferle sona ermiş. Hapisteyim. Geçmiş kanlı ve kara günleri düşünüyorum. Biliyorum, tetikte olmak gerek. Emperyalistler gene benim Memetçikleri kalp metelik gibi harcamak istiyor. Ben **«23 Sentlik Askere Dair»** şiirimi yazıyorum.*

(.....)
Yalnız bir mesele var Mister Dalles,
herhalde bunu sizden gizlediler!
Size tanesini 23 sente sattıkları asker
mevcuttu üniformanızı giymeden önce de,
mevcuttu otomatiksiz filan,
mevcuttu sadece insan olarak,
mevcuttu,
tuhafınıza gidecek,
mevcuttu,
hem de çoktan mı çoktan,
daha sizin devletin adı bile konmadan,

* N. Hikmet, a.g.y.

Mevcuttu, işiyle gücüyle uğraşıyordu.
Mesela, Mister Dalles,
yeller eserken yerinde sizin Newyork'un,
kurşun kubbeler kurdu o
gökkubbe gibi yüksek
haşmetli, derin.
Elinde Bursa bahçeleri gibi nakışlı ipek.
Halı dokur gibi yonttu mermeri
ve nehirlerin bir kıyısından öbür kıyısına
ebem kuşağı gibi attı kırk gözlü köprüleri.
Dahası var Mister Dalles,
sizin dilde anlamı pek de belli değilken henüz
zulüm gibi
hürriyet gibi
kardeşlik gibi sözlerin,
dövüştü zulme karşı o,
ve istiklâl ve hürriyet uğruna
ve milletleri kardeş sofrasına davet ederek,
ve yarin yanağından gayri her yerde,
her şeyde,
hep beraber
diyebilmek
için
yürüdü peşince Bedrettin'in,
(.....)

1950 yılında hâlâ hapistedir Nâzım Hikmet. 13'ncü yılında girmiş, ancak cezaevi duvarları onun gür sesini susturamamış, yüreğindeki ateşi söndürememiştir... Şiirleri duvarları aşıp, tüm dünyaya yayılmıştır... Dünya Barış güçleri bu sese kulak verir. 22 Kasım 1950'de **Barış Yandaşlarının Dünya Kongresi**'nde, İspanya'dan Picasso, ABD'den Paul Robeson, Polonya'dan Wanda Jakubowska, Şili'den Neruda ve Türkiye'den Nâzım'ın **«Uluslararası Barış Ödülü»**nü almaya hak kazandığı açıklanır. Ve o akşam ödül dağıtımı yapılır. Nâzım cezaevinde olduğundan katılamamıştır bu geceye...

Ödül töreninde yaptığı konuşmasıyla Nâzım'a seslenir

Pablo NERUDA : «... Hapisteki hücresi gür sesiyle öylesine yankılandı ki; insanlık duydu onu... Benim şiirim, barış savaşımı ile yoğun şu saatte onunkinin yanında bir yere sahip olmakla gururlanıyor.»([15]).

Nâzım Hikmet, hapiste yatacak olanlara şöyle sesleniyordu:

Dünyadan, memleketinden, insandan
umudun kesik değil diye
ipe çekilmeyip de
atılırsan içeriye,
yatarsan on yıl, on beş yıl
daha da yatacağından başka,
«Sallansaydım ipin ucunda
bir bayrak gibi keşke»
demeyeceksin.
yaşamakta ayak direyeceksin.
Belki bahtiyarlık değildir artık,
boynunun borcudur fakat,
düşmana inat,
bir gün fazla yaşamak
İçerde bir tarafınla yapayalnız kalabilirsin
kuyunun dibindeki taş gibi.
Fakat öbür tarafın
dünyanın kalabalığına
öylesine karışmalı ki,
sen ürpermelisin içerde,
dışarda kırk günlük yerde yaprak kıpırdasa.
İçerde mektup beklemek,
yanık türküler söylemek bir de,
bir de gözünü tavana dikip sabahlamak
tatlıdır ama tehlikelidir.
Traştan traşa yüzüne bak,
unut yaşını,
koru kendini bitten,
bir de bahar akşamlarından;
bir de ekmeği

son lokmasına dek yemeyi,
bir de ağız dolusu gülmeyi unutma hiçbir zaman.
Bir de kimbilir,
sevdiğin kadın seni sevmez olur,
ufak iş, deme,
yemyeşil bir dal kırılmış gibi gelir,
içerdeki adama.
İçerde gülü, bahçeyi düşünmek fena,
dağları, deryaları düşünmek iyi.
Durup dinlenmeden okumayı yazmayı,
bir de dokumacılığı tavsiye ederim sana,
bir de ayna dökmeyi.
Yani içerde on yıl, onbeş yıl,
daha da fazlası hatta
geçirilmez değil,
geçirilir,
kararmasın yeter ki
sol memenin altındaki cevahir!

Evet, içerde 10 yıl, 15 yıl, hatta daha da fazlası geçirilmez değildi. Geçirilirdi ve öyle de oldu. Ama düzmece bir davadan, yok yere yatmak, 13 yıl yatmak korkunç bir zulümdü... Nâzım, bu zulme son verebilmek için ciğerlerinden ve kalbinden hasta olmasına karşın, yaşamını ortaya koyuyor, açlık grevine başlıyordu.

Bir Açlık Grevinin Beşinci Gününde

Kardeşlerim!
Size söylemek istediklerimi
doğru dürüst söyliyemiyorsam eğer
kusura bakmayın
Sarhoşum, başım dönüyor biraz.
Rakıdan değil.
Açlıktan hafif tertip.

Kardeşlerim!
Avrupalım, Asyalım, Amerikalım,
ben bu mayıs ayında
ne hapisteyim ne açlık grevinde
yatıyorum çimenin üstünde geceleyin
gözleriniz yıldızlar gibi baş ucumda,
ve elleriniz bir tek el gibi avucumda.
Anamın eli gibi.
Yârimin eli gibi
hayatın eli gibi.

Kardeşlerim!
Sizler zaten hiç bir zaman
terk etmediniz beni
Terk etmediniz ne beni, ne memleketimi ne de
milletimi.
Beni ve bizimkileri seviyorsunuz, biliyorum.
Sizi ve sizinkileri sevdiğim gibi.
Ve bundan ötürü
size teşekkür ediyorum kardeşlerim,
teşekkür ediyorum.

Kardeşlerim,
ölmeye niyetim yok.
Öldürülürsem
biliyorum
yine de yaşamakta devam edeceğim
yanı başınızda.
Aragon'un mısraında olacağım
—gelecek güzel günleri anlatan mısraında—
ve beyaz güvercininde Picasso'nun
ve Robson'un türkülerinde.
Ve hepsinden daha güzel
hepsinden daha üstün
Bir yoldaşın muzaffer gülüşünde olacağım
Marsilya limanında, grev günü.

Kardeşlerim,
gerçekten bahsetmemi istiyorsanız eğer,
öyle mesut, öyle mesutum ben,
alabildiğine.

Onun bu direnişi, kısa sürede ses verdi. Ülke içinde ve dışındaki ilerici, aydın insanlar, çeşitli demokratik örgütler Nâzım'ı kurtarma kampanyası başlattılar. Birçok namuslu insan da bu kampanyaya değişik boyutlarda destek oldu, omuz verdi. Bu büyük «adli hata» hemen «tamir edilmeli»ydi. Basının geniş yer verdiği bu kampanya için özel bir dergi çıkmaya başladı. **«Nâzım Hikmet»** adını taşıyan bu dergi **«Nâzım'ın uğradığı haksızlıklarla mücadele için çıkan fikir ve politika Dergisi»** idi. Bu arada kampanya çerçevesi içinde, Türk aydınları görüşlerini açıklayan bir metni imzalayarak, ilgili yerlere veriyorlardı :

«Biz; aşağıda imzaları bulunan Türk aydınları, şair Nâzım Hikmet'in bir an evvel serbest bırakılmasını sizden ve Yüksek Meclis'in asil vicdanından bekliyoruz. Bu hareketimizle bütün Türk aydınlarının arzu ve temennilerine tercüman olduğumuza eminiz.

A. Adnan ADIVAR : İst. Müstakil Milletvekili, H. Edip ADIVAR : Ed. Fak. Ord. Prof., İ. Hikmet ERTAYLAN : Ed Fak.Fak. Ord. Prof., Nadir NADİ : Cumhuriyet Gazetesi sahibi ve başyazarı, Mazhar OSMAN : Tıp Fak. Ord. Prof., A. Hamdi TANPINAR : Ed. Fak. Prof., Vehbi ERALP : Ed. Fak. Prof., Sıddık Sami ONAR : Huk. Fak. Ord. Prof., Üniversite Eski Rektörü, Mehmet Ali AYBAR : Kuzguncuk, Babanakkaş 3, muharrir, eskidoçent, Mukbil GÖKDOĞAN : Teknik Üniversite Prof., Mimari Fak. Dekanı, Yaşar NABİ : Varlık Yayınevi sahibi, Zekeriya SERTEL : Moda, muharrir, Nihal KARAMAĞRALI : Akşam Gazetesi, Enis Tahsin TİL : Akşam Gazetesi, Sadettin GÖKÇEPINAR : Akşam Gazetesi, Remzi TOZANOĞLU : Akşam, Arif DEREBEYOĞLU : Akşam, Kâzım Şinasi DERSAN : Akşam Gazetesi, Ömer Rıza DOĞRUL : Cumhuriyet Gazetesi, Ahmet Emin YALMAN : Vatan Ga-

zetesi, Ercüment Behzat LÂV : Şehir Tiyatrosu aktörlerinden, Ali Fuat BAŞGİL : Huk. Fak. Ord. Prof., Sinan KORLE : Vatan Gazetesi, Kiyam LEVİ : Vatan Gazetesi, Cavit YAMAÇ : Vatan Gazetesi, Cemal GİREL : Vatan Gazetesi, Melih YENER : Vatan Gazetesi, Nadire SADİ : Doktor, Çağaloğlu, Bedri KORAMAN : Vatan Gazetesi, Ali SARAÇOĞLU : Vatan Gazetesi, Sabahattin EYÜBOĞLU : Ed. Fak. muharrir, Recep BİLGİNER : Vatan Gazetesi, Refik Halit KARAY : Yeni İstanbul Gazetesi, Mazhat Şevket İBŞİR : Ed. Fak. Ord. Prof. Ed. Fak. Dekanı, Selim Ragıp EMEÇ : Son Posta Gazetesi, Ercüment Ekrem TALÛ : Son Posta Gazetesi, Sait KURAN : Teknik Ün. Prof., Ekrem Reşit REY : İstanbul Radyosu, M. Faik FENİK : Zafer Gazetesi, Başyazarı, Vedat AR : G.S.A. Dekoratör hocası, Sami TEZİŞ :- Son Posta Gazetesi, Sacit YÜMER : Son Posta Gazetesi, Muvaffak GARAN : Yeni İstanbul Gazetesi, Samim GÖNENSAY : H. Fak. Ord. Prof., Neyzen TEVFİK : Şair ve müzisyen, Peride CELAL : Romancı, Behice BORAN : Eski doçent, Nusret SUMAN : G.S.A. heykeltraş hoca., Cemal TOLLU : G.S.A. Ressam, H. Ziya ÜLKEN : Ed. Fak. Prof., Mina URGAN : Ed. Fak. Doçent, Salih DİZER : Son Posta Gazetesi, M. Şekip TUNÇ : Ed. Fak. Ord. Prof., Macit GÖKBERK : Ed. Fak. Prof., Fethi ERDEN : Doktor, Hüsnü BAKI : Yüksek Mühendis, N. Şazi KÖSEMİHAL : Ed. Fak. Doçent, Berna MORAN : Ed. Fak. As., Burhan BELGE : Yeni İstanbul Gazetesi, İhsan ADA : Vatan Gazetesi, Burhan ARPAD : Vatan Gazetesi, Cevat KARSAN : Eski memur, Nejat SİREL : G.S.A. heykeltraş hoca, Ali Naci KARACAN : Milliyet Gazetesi Başyazarı, Halet ÇAMBEL : Ed. Fak. Doçent, Yusuf ERGÜLER : Dekaratör, Selami AKPINAR : Vatan Gazetesi, Hamit ONGUNSU : Ed. Fak. Ord. Prof. Eski dekan, Beyhan BİRAND : Ed. Fak. Asis., Zühdü MÜRİDOĞLU : G.S.A. Heykeltraş hoca., Abdülbaki GÖLPINARLI : Muharrir, eski doçent, K. Ed. Fak. As., Bedri Rahmi EYÜBOĞLU : G.S.A. Ressam hoca, Reşat SEVİNÇSOY : Desinatör, Fuad İZER : Ressam, Nezihe ARAZ : Ed. Fak. Asis., C. DERELİ : G.S.A. Ressam hoca, Kemal SÖNMEZLER : Ressam, Haşmet AKAL : Ressam, İhsan AYDIN : Res-

sam, Fethi KARAKAŞ : Ressam, Nuri İYEM : Ressam, Ziya KESEROĞLU : G.S.A. Ressam hoca, Zeki KOCAMEMİ : G.S.A. Ressam hoca, Adnan CEMGİL : Eski Felsefe hocası, İlhami DEMİRCİ : Ressam, P. ERKMAN : Ressam, Ferruh BAŞAĞA : Ressam, Sabiha SERTEL : Moda, Muharrir, Mahmut MORALI : Şehir Tiyatrosu Aktörü, İ. Galip ARCAN : Şehir Tiyatrosu Aktörü, Necdet MAHFİ : Şehir Tiyatrosu Aktörü, Sami AYANOĞLU : Şehir Tiyatrosu Aktörü, Hadi HÜN : Şehir Tiyatrosu Aktörü, İbrahim DENİZ : Şehir Tiyatrosu Aktörü, Aslan ALTIN : Şehir Tiyatrosu Aktörü, Muazzez : Şehir Tiyatroları Aktörü, Kemal : Şehir Tiyatroları Aktörü, Haluk SAVCI : Şehir Tiyatrorı Aktörü, Gazanfer ÖZCAN : Şehir Tiyatroları Aktörü, Ferdi TALAY : Şehir Tiyatroları Aktörü, Orhan : Şehir Tiyatroları Aktörü, Nejat SAYMAN : Şehir Tiyatroları Aktörü, Mustafa SAVAŞKAN : Şehir Tiyatroları Aktörü, Muzaffer ASLAN : Şehir Tiyatroları Aktörü, M. HİCAN : Şehir Tiyatroları Aktörü, Cahit NALBANTOĞLU : Şehir Tiyatroları Aktörü, Hamit AKINLI : Şehir Tiyatroları Aktörü, Ümit CENGAVER : Şehir Tiyatroları Aktörü, Celal BALKIR : Şehit Tiyatroları Aktörü, Atıf AVCI : Şehir Tiyatroları Aktörü, A. Galip TAŞ : Avukat, ...İstanbul Barosu İdare Meclisi Heyetinden, Sabri SAVCI : Avukat, Mehmet Münir EĞRİBOZ : Avukat, İsmail ASA : Avukat, Recai ATABEK : Avukat,

ANKARA AYDINLARI

İbrahim ÇALLI : Ressam, Saip TUNA : Ressam, Refik FERSAN : Müzisyen, Fahire FERSAN : Müzisyen, Mithat FENMEN : Müzisyen, Ferit ALNAR : Müzisyen, Adnan SAYGUN : Müzisyen, Muazzez LÜTAS : Aktris, Refia ŞENBAY . Aktris, Cüneyt GÖKÇER : Aktör, Lütfi AY : Münekkid, Muharrir, Cahit Sıtkı TARANCI : Şair, Orhan VELİ : Şair, Melih CEVDET : Şair, Nurullah ATAÇ : Münekkid, Muharrir, Falih Rıfkı ATAY : Milletvekili, Mekki Said ESEN : Muharrir, Mecdi SAYMAN : Gazeteci, Nâzım Kamil BAYUR :

Bankacı, Celal GÜNDOĞDU : Yüksek Mühendis, Abidin MORTAŞ : Yüksek Mimar, Nurettin EVİN : Yüksek Mimar, Fettah AYTAÇ : Yüksek Mimar, Feyyaz KÖKSAL : Yüksek Mimar, Prof. Behçet KAMAY : Doçent Doktor, Şükrü ERTAN : Tüccar, Tarık LEVENDOĞLU : Dekaratör, İrfan ŞAHİNBAŞ : Dil Tarih ve Coğrafya Fak. Prof., Mehmet KARASAN : Dil Tarih Coğrafya Fak. Prof., Mes'ut CEMİL : Müzisyen, Prof. Bülent Nuri ESEN, Prof. İsmail Hakkı KARAFAKILI, Prof. Vasfi Raşit SEVİG, Hamid Şevket İNCE, İsmail Hakkı BALAMİR, Oktay RİFAT, Saffet Nezihi BÖLÜKBAŞ, Ferruh AĞAN, Muvaffak ÖZENK, Şerfafeddin AYDINLIK, Asım RUACAN, N. AFACAN, Sevinç DÜŞÜNCEL, Nejad SAV, Meliha DUMLU, Şerif MENGÜ, M. ÜÇER.»([16]).

Ülke dışında da «Nâzım Hikmet Komiteleri» kuruluyor, mitingler yapılıyor, protesto gösterileri düzenleniyordu. Birleşmiş Milletler Örgütüne bağlı UNESCO, İnsan Hakları Örgütü ve Demokrat Hukukçular Kurumu'na yapılan başvurular üzerine, bu örgütler de harekete geçiyordu.

Hapisten çıktım. Yıl 950. Belki bir çocuğum gelecek dünyaya. Babalık zanaatının ne kadar zor zanaat haline geldiğini ilk defa anlıyorum.*

(.....)
Yavrum,
kız olursa tepeden tırnağa anasına benzesin istiyorum,
oğlan olursa, boyu posu bana.
Kız olursa elâ elâ baksın.
oğlan olursa maviş maviş.
Yavrum,
Kız olsun oğlan olsun,
kaç yaşında olursa olsun,
yavrum düşmesin istiyorum hapislere
güzelden, haklıdan, barıştan yana diye.

* N. Hikmet, a.g.y.

Fakat malûm.
Gecikirse suların ışıması
dövüşeceksin
ve hatta...
Yani haylice müşkül bir zanaatmış bizde bugün
babalık zanaatı da.
(.....)

Çocuğu dünyaya gelir. Adı Memed'tir. Geç de olsa kendine yeniden bir düzen kurmuştur. Ama rahat bırakmazlar. Tehditler, askere alma girişimleri ve bunun ardındaki gerçek nedenler, onun çok sevdiği yurdundan ayrılmasına yol açar. Arkasında sevdiklerini, yani yüreğinin yarısını bırakarak gider...

Bu acı ona yetmiyormuş gibi, başka bir haber alır, Moskova'daki evinde. Türk vatandaşlığından çıkarıldığına ilişkin. Yüreğinden vurulur...

Tüm gücüyle yazmaya koyulur, yine özgürlük üstüne, barış üstüne, sevgi üstüne!... Ve haykırır barış kürsülerinden, gençlik forumlarından bütün dünya halklarına ve ülkesinin insanlarına... Halkların «barış özlemlerini» dile getirir. Ve hasretini yurduna, toprağına!...

Ancak ne var ki Nâzım, hastadır. Yıllarını geçirdiği cezaevlerinin izlerini hep yanında taşımaktadır. Kalbinden rahatsızdır. Ve ölüm, hep onun yanıbaşındadır. Ama, onu savaşımından alıkoyamaz...

Yıl 1955. Dört yıldır Moskova'dayım. Aklımda kaldığına göre katıldığım barış kurultaylarından birinin toplantı salonunda, atom bombasına karşı dört küçük şiir yazdım. Bunlardan birisi **«Ölü Kızcağız»**.*

Bugüne kadar dolaşıyor dünyayı
Övünüyor gibi mi geliyor ne
Değil
Dolaşan o küçücük Japon kızcağızı da

* N. Hikmet, a.g.y.

İnsanları atom harbine karşı savaşa çağırıyorsa
Çağırabiliyorsa
Ve insanlar onun incecik sesine kulak kabartıyorsa
O bu kuvvetini
Hiroşima'da bir kâğıt parçası gibi
Yanıp kül olmak pahasına kazandı.
(.....)

∴

Kapıları çalan benim
kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
Göze görünmez ölüler.

Hiroşima'da öleli
oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
büyümez ölü çocuklar.

Saçlarım tutuştu önce,
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâğıt gibi yanan çocuk

Çalıyorum kapınızı
teyze, amca bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.

∴

Sene 1963. Tanganika'ya gidiyorum. Memleketimin üs-

tünden geçiyorum. Onüç seneden beri memlektimi ilk defa görüyorum.*

Sekiz bin metre yukarıda, Anadolumun üstündeyim.
Sekiz bin metre derinde, bulutların altında, toprağımda
kara kış.
Köylerin çoktan kesiktir yolu.
Her biri karlı çöllerle bir başınadır.
Bulgur aşı yağsız.
Tezek dumanında göz gözü görmez.
Bebeler ölür bitlenmeğe bile vakit bulmadan
ve ben uçarım sekiz bin metre yukarda, bulutların
üstünde.

Biliyorum vatanımın insanları başta olmak üzere, bütün insanlığa vermek istediğim hesabı verebildim mi? Sonra bütün bu hesap bir çeşit... övünmek olmadı mı? Yeryüzünde benden çok değerli şairler, barış, hürriyet, ve milli bağımsızlık için, şair olarak yaptıkları savaşın hesabını elbette çok daha parlak verebilir. Sayın ve sevgili okuyucularım. Birkaç örnekle önünüze çıktım, beni en büyük insanlık davasının ikisinde biraz olsun ödevini yapmış bir yurttaş sayarsanız bahtiyar olacağım.*

***

Açıyoruz kapıları
kapıyoruz kapıları,
geçiyoruz kapılardan,
ve biricik yolculuğun sonunda
ne şehir,
ne liman,

tren yoldan çıkıyor,
batıyor gemi,

* N. Hikmet, a.g.y.
* N. Hikmet, a.g.y.

düşüyor uçak.
Harita çizilmiş buzun üstüne.
Elimde olsaydı bu yolculuğa
başlayıp başlamamak
başlardım yine
başlardım yine.

3 Haziran 1963'de Tanganika'dan döndükten kısa bir süre sonra, Moskova'daki evinde dünyaya gözlerini kapar Nâzım Hikmet. Yurdunu, halkını, dostlarını bir kez daha göremeden... Ülkesine hasret, sevdiklerine hasret...
Vasiyetini yine şiirinden okuyalım :

Yoldaşlar nasip olmazsa görmek o günü,
ölürsem kurtuluştan önce yani,
alıp götürün
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni.

Hasan beyin vurdurduğu
ırgat Osman yatsın bir yanımda
ve çavdarın dibinde toprağa çocuklayıp
kırkı çıkmadan ölen şehit Ayşe öbür yanımda.

Traktörlerle türküler geçsin altbaşından mezarlığın.
Seher aydınlığında taze insan, yanık benzin kokusu,
tarlalar ortamalı, kanallarda su,
ne kuraklık, ne candarma korkusu.

Biz bu türküleri elbette işitecek değiliz,
toprağın altında yatar upuzun
çürür kara dallar gibi ölüler
toprağın altında sağır, kör, dilsiz.

Ama bu türküleri söylemişim ben,
daha onlar düzülmeden
duymuşum yanık benzin kokusunu
traktörlerin resmi bile çizilmeden.

Benim sessiz komşulara gelince,
şehit Ayşe'yle ırgat Osman
çektiler büyük hasreti sağlıklarında
belki de farkında bile olmadan.

Yoldaşlar ölürsem o günden önce yani,
—öyle gibi de görünüyor—
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni
ve de uyarına gelirse,
tepemde bir de çınar olursa
taş maş ta istemez hani . .

SAMİYE YALTIRIM'IN ARALADIĞI KAPI

DYP'li kadınlar, 1987 yılının haziran ayı içinde, referandum çalışmaları sırasında, bir bildiri yayınladılar. Bu bildirilerinde Semra Özal'ın başında bulunduğu «Türk Kadınını Güçlendirme Vakfı»nı eleştiri konusu yaparken, «yasaklı şairimiz» diye söz ettikleri Nâzım Hikmet'in **«Kadınlarımız»** şiirine de yer vermişlerdi.

BİZİM KADINLARIMIZ

Bir yasaklı şairimiz «Kadınlarımız bizim kadınlarımız... Korkunç ve mübarek elleri, ince küçük çeneleri, kocaman gözleri ile/anamız/avradımız/yarimiz/ve hiç yaşamamış gibi ölen/soframızdaki yeri öküzümüzden sonra gelen/ve dağlara kaçırıp uğrunda hapis yattığımız/ve ekinde, tütünde, odunda, pazarda/kara sabana koşulan bizim kadınlarımız» demişti.

Türk Kadınını Güçlendirme Vakfı'nın sayın yöneticilerinin bugüne kadar göze çarpar bir çalışmaları olmamıştır. Buna karşılık ülke çapında sansasyon yaratacak olaylara karışmışlardır.

AÇIK YAĞCILIK

Adı geçen vakfın başkanının ülkemizde o dertli, çileli analar dururken yılın annesi seçilmesi hem düşündürücü bir olaydır, hem de en açık yönü ile yağcılıktır.

ANAP Milletvekillerinden Mustafa TAŞAR, Mersin'de yaptığı bir konuşmasında, Nâzım Hikmet'in şiirini yayınladıkları için bu bildiriyi yazanları eleştirmişti. Ancak eleştiri

sınırlarını aşarak, Nâzım Hikmet'e hakaret nitelikli saldırıda bulunmaktan da geri durmamıştı.

Nâzım'a yönelik saldırı ve suçlamalar ilk kez olmuyordu. Kuşkusuz sonuncusu da değildi. Ama, böylesi saldırı ve suçlamalara karşı büyük şairin haklarının korunması yönündeki çabalara, kızkardeşi Samiye Yaltırım, ilk kez yeni bir boyut kazandırıyordu... Saldırgan sözleri nedeniyle Mustafa Taşar ile yargı önünde hesaplaşmak amacıyla dava açıyordu... Bugüne değin Nâzım Hikmet'e yönelik tüm saldırı ve suçlamalar, dostları ve onu sevenlerce göğüslenmiş, şiddeti ne olursa olsun karşı durulmuştu. Fakat, resmi yollara başvurulmamış, dava yolu hiç denenmemişti...

Samiye Yaltırım ve avukatları Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurdular :

ANKARA

Gönderilmek Üzere
İSTANBUL ASLİYE HUKUK MAHKEMESİNE
Dosya No: 1987/447

DAVACI : Ayşe Samiye YALTIRIM
VEKİLLERİ : Av. Bilgin İNANÇ
İstiklâl Cad. Terkos İş Hanı 510
Beyoğlu/İSTANBUL
Av. Atilla COŞKUN
Piyerloti Cad. Dostlukyurdu Sok.
No : 10 K: 3
Çemberlitaş/İSTANBUL
DAVALI : Mustafa TAŞAR
17. Sok. 2/9
Bahçelievler/ANKARA
KONU : Manevi Tazminat (5.000.000.— TL. Beşmilyon TL)
AÇIKLAMA : 1 — Müvekkilemiz davacı, büyük Türk şairi Nâzım Hikmet Ran'ın kardeşidir.

2 — Ana Vatan Partisi Genel Başkanlık Müşaviri ve Gaziantep Milletvekili olan davalı Mustafa TAŞAR, 27.6.1987 günü Mersin'de yaptığı bir konuşmada: 'Nâzım Hikmet bir sapıktır. Yasakların kaldırılması için Yahudi asıllı bir komünistin arkasına sığınacak kadar alçalıyor bu adamlar.' demiştir. Anılan bu konuşma, 28.6.1987 günü Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanmıştır.

3 — Davalının Nâzım Hikmet'e ilişkin bu sözleri, düzeysiz, basit, hatta ahlak dışı bir saldırı ve hakaret niteliği taşımaktadır.

Öte yandan :

Bu sözlerden, davalının, Hitler faşizminin yaratıp körüklediği yahudi düşmanlığının ve yahudiliğin aşağılayıcı bir özellik olduğu propagandasının olumsuz etkilerinden yararlanmak istediği görülmektedir.

4 — Müvekkilemiz ve ağabeyi Nâzım Hikmet, insanlar arasında din, dil, ırk ve cinsiyet ayırımı yapılmasına : insanların böyleci ayırımlarla küçümsenip aşağılanmasına tüm yaşamları boyunca karşı çıkmışlardır. Bunun içindir ki, davalının şair Nâzım Hikmet'e yönelik bu kaba saldırısı müvekkilemizi rencide etmiştir.

Davalının bu sözleri, büyük şairin anısına, dünya ve Türk yazım sanatına, müvekkilemizin kişilik haklarına, aile şeref ve itibarına yönelik bir hakarettir. Bu sözler utanılcak, çağdışı bir tutumu yansıtmaktadır. Son çırpınışlarını yaşayan zavallı bir anlayışın (Nâzım Hikmet düşmanlığının) yeni bir örneğinden başka bir şey değildir.

5 — Müvekkilemizin ağabeyi şair Nâzım Hikmet, dünyaca tanınmış bir şairdir. Dünya Barış Konseyi Başkanlık Divanı üyeliği yapmıştır. 22 Kasım 1950 yılında İspanya'dan Picasso, ABD'den Paul Robeson, Polonya'dan Wanda Jakubowaka ve Şili'den Neruda ile

birlikte Dünya Barış ödülünü almıştır. Yüzyılımızın en büyük sinema sanatçılarından Charlie Chaplin'e (ŞARLO'ya), büyük besteci Shostakovich'e ve Fransız Parlementosu fahri başkanı Edouard Heriot'a Dünya Barış ödülünü veren jüride üye ve başkan olarak bulunmuştur. Ve bu büyük sanatçıların ödül diplomalarını imzalama onurunu taşımaktadır.

Şiirleri ve diğer yapıtları dünyanın dört bir yanında ilgi ile izlenen Nâzım Hikmet, ülkemizin dünya ulusları karşısındaki onurudur. Yaşamı boyunca, ülkesi, yurttaşları ve tüm insanlık ve dünya barışı için yılmadan, duraksamadan uğraş veren bir sanatçıdır.

Müvekkilemiz ve ağabeyi şair Nâzım Hikmet'in babaları Matbuat Umum Müdürü Hikmet Bey, anneleri ilk kadın ressamlarımızdan Celile Hanım, dedeleri Enver Paşa ve Halep Valisi Nâzım Paşa, dayıları Kurtuluş Savaşı kahramanı ve Atatürk'ün en yakın silah arkadaşı General Ali Fuat Cebesoy'dur.

İşte, dünyaca tanınan böyle bir şaire ve böyle bir aileye saldırılmıştır. Bu çirkin saldırı, yaşamı boyunca ağabeyi ve ailesiyle övünen müvekkilemizi ağır şekilde yaralamış, elem ve üzüntüye düşürmüştür.

Müvekkilemizin ve insanlığın gördüğü zararın kuşkusuz giderilmesi olanaksızdır.

HUKUKSAL NEDENLER : *Medeni Kanun, B.K., Hukuk Usulü Muh. Kanunu ve sair ilgili mevzuat.*

KANITLAR : *Nüfus kayıtları, ilgili gazete küpürü ve diğer deliller.*

SONUÇ VE İSTEM : *Açıklamaya çalıştığımız gibi, müvekkilemize, ailesine, kişilik haklarına vuku bulan bu ağır ve çirkin saldırı karşısında*

insanlığın ve müvekkilemizin uğradığı zararların duyulan üzüntünün giderilemeyeceği açıktır. Ancak bu zararlar, duyulan elem ve ıstırap nedeniyle ve sembolik olarak 5.000.000.— TL. manevi tazminatın davalıdan alınıp davacıya verilmesi, yargılama giderlerinin davalıya yükletilmesi isteğimizi saygıyla sunuyoruz. 3.7.1987

Davacı Vekilleri

Nâzım Hikmet'in haklarını koruma yolunda dava açma girişimi, belki de, bu yönde yeni gelişmeleri beraberinde getirecekti. Çünkü, Nâzım'a yönelik haksızlıklar, yalnızca ona hakaret ve suçlamalardan ibaret değildi. Nâzım, haksız yere zindanlara kapatılmıştı. Bunların da ötesinde, yurttaşlık hakkı bile elinden alınmıştı. Bu haksızlıklara karşı da dava yoluna başvurulamaz mıydı? Üzerinde düşünülmesi gereken bir nokta idi bu.

İşte, bu gelişmenin sonucu, önce Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusu gündeme geldi. Samiye Yaltırım ve dostları, Nâzım Hikmet'in haksız yere yurttaşlıktan çıkarılması kararına karşı, yargı yolunun denenmesi gerektiğini düşünmeye başlamışlardı bile.

"İkinci dünya savaşı Destanı,,ndan

Nâzım dâvasına dair yeni ifşaat!..

NAZIM HİKMET

Davanın korkunç içyüzünü açıklıyoruz

"Ben Faşistim, diye gemin edenler kurtuluyor — Delil aramak safdilliğinde bulunmayan Kanun adamı — Sivil polislerden ibaret ücretli şahitler — Delillere değil, emirlere dayanan tevkif ve mahkümiyetler

YURTTAŞLIK HAKKI YOLUNDA İLK ADIM

NAZIM HIKMET

Peyk-i Sulh'ün yazısı:

Şeyh Bedreddin Destanı'ndan:

11 inci Sayımız 13 Temmuz Pazartesi günü çıkıyor

Nâzım Hikmet'i mahkûm eden politika

Nâzım Hikmet Davasına ait Açıklamalar

Milletlerarası Demokrat Hukukçular Birliği

Cumhurbaşkanı ve Adalet Bakanına aşağıdaki mektubu göndermiştir

Paris, 5 Haziran 1951

ANKARA

Tristan Tzara

Milletlerarası Hukukçuların cezasız bırakılan müracaatı

Dostların arasındayız!
Güneşin sofrasındayız!

Nâzım'ın, yaşarken birlikte olduğu dostlarından gelebilenlerin katıldığı bir toplantı yapıldı 12 Kasım 1987 günü. Nâzım'ı tanıyan, onunla birlikte yaşamış ve hapislerde yatmış olan dostlarından bir bölümü, 30 yıl sonra ilk kez biraraya gelmişti. Büyük şairin kızkardeşi, yemekli bir toplantı düzenlemişti Baro Han'daki Çatı Restoran'da. Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konuşulacak, yapılması gerekenler değerlendirilecekti.

Nâzım'ın 1915 yılında «Bahriye Mektebi»ndeki sınıf arkadaşı emekli Amiral Seyfi KİPMEN; 1933 yılında büyük şairle aynı odada sorgulanan, falakaya yatırılan Nail V. (Çakırhan); Bursa Cezaevi'ndeyken mektuplaştığı, çıktıktan sonra da dostluğunu sürdürdüğü Müzehher Va-Nu; 1930'lu yılların ünlü gazetecilerinden Abidin NESİMİ; 1950 yılında, Bursa'dan getirilen Nâzım ile Paşakapısı Cezaevi'nde yeniden biraraya gelebilen teyzeoğlu Mehmet Ali AYBAR; tarihçi Rasih Nuri İLERİ; Arkeolog Halet ÇAMBEL; Nâzım üzerine araştırmaları bilinen yazar Kemal SÜLKER toplantıya katılabilen dostlarındandı... Dostlarıyla birlikte Nâzım Hikmet de yerini almıştı; kendi okuduğu şiirleri ve anılarıyla...

Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması kararına karşı, neler yapılabileceği konuşuldu dostların sofrasında. Yurttaşlık hakkı için yapılacak girişimleri güçlendirecek öneri ve dilekler birbirini izliyordu. Büyük şairin yurttaşlığı için yapılacak girişimlerin anlamı ve önemi üzerinde tam bir görüş birliği oluşmuştu.

Söyleşi ve anıların yoğunlaştığı bir sırada, Nâzım'ın gür

sesi tüm salona egemen oluyor ve herkesi «yüreğinden ve gözlerinden yakalıyordu.»

Güzel günler göreceğiz çocuklar,
güneşli günler
göre-
-ceğiz...
Açtık mıydı hele bir
son vitesi,
adedi devir.
Motorun sesi.
Uuuuuuuy! çocuklar kim bilir
ne harikûlâdedir
300 kilometre giderken öpüşmesi...

Hani şimdi bize
cumaları, pazarları çiçekli bahçeler vardır,
yalnız cumaları
yalnız pazarları..
Hani şimdi biz
bir peri masalı dinler gibi seyrederiz
ışıklı caddelerde mağazaları,
hani bunlar
77 katlı yekpare mağazalardır.
Hani şimdi biz haykırırız
Cevap :
açılır kara kaplı kitap :
zindan..
Kayış kapar kolumuzu
kırılan kemik
kan.
Hani şimdi bizim soframıza
haftada bir et gelir.
Ve
çocuklarımız işten eve
sapsarı iskelet gelir..
Hani şimdi biz...

İnanın :

güzel günler göreceğiz çocuklar
güneşli günler
göre-
-ceğiz.
Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar
ışıklı maviliklere
süre-
-ceğiz...

Geleceğe, güneşli günlere umutla bakıyordu Nâzım Hikmet. Dostların sofrası da, aynı inancı ve umudu taşıyordu bugün. Ve o gün güzel güneşli günlere giden yolda atılmış belki küçük, ama anlamlı bir adımdı bu birliktelik. Bu dostların sofrası...

Yurttaşlık hakkı yönünde atılan bu ilk adım, haftalık **Nokta** Dergisi'nde yer aldı : 22 Kasım 1987, Sayı : 46 :

Herkes yerini aldıktan bir süre sonra Samiye Yaltırım, elinde önceden hazırladığı bir konuşma metniyle ayağa kalkıyordu, ama daha 'Kardeşim Nâzım' der demez, metni bir yana bırakıyor, içinden geldiği gibi konuşuyor, kampanyanın anlamını anlatıyor, daha doğrusu anlatmaya çalışıyor ve gözyaşları içinde konuşmasını bitiremeden sandalyesine çökercesine oturuyordu. Sonra da hep birlikte ayağa kalkılıp Nâzım'ın anısına kadeh kaldırılıyordu. Arkasından Kemal Sülker söz alıyor ve «Nâzım'ın vatana ihanet diye sayılan eylemi, sadece Türk askerlerinin Amerikan askerlerinden çok ucuza Kore'ye gönderilmesi hadisesini içeren bir şiirden ibaret olduğunu» söylüyordu. Arkasından Donanma Seyfi söz alıyor ve hâlâ o dizginliyemediği heyecanıyla, Nâzım'ın hukuk açısından aklanması için her şeyin yapılması gerektiğini haykırıyordu. Nâzım'ı kurtarma kampanyası nedeniyle içeri düşüp Paşakapısı'nda Nâzım'la tanışan

Mehmet Ali Aybar da, «Memleketimden İnsan Manzaraları'nın, Kurtuluş Savaşı Destanı'nun şairine vatan haini demek kimin haddine. Ama bizde haddini bilmeyenler çok. Asıl vatan haini bu gibilerdir.» sözleriyle tepkilerini dile getiriyordu. Samiye Hanım'ın avukatı Atilla Coşkun da süreci şöyle özetliyordu: «Öncelikle Nâzım'ın Türk vatandaşı olduğunun tescil edilmesi gerekir. Nâzım'ın aklanması için bir süreç başlatılmıştır. Bu süreçte ilk kez bu davayı Nâzım'la paylaşmış olanlarla birlikte paylaşmak istedik. Bu işin onuru öncelikle onların olmalı. Bunun ardından Nâzım'ın doğum gününe rastlayan günde geniş bir yemek vermek istiyoruz. 250-300 aydının katılabileceği geniş bir yemek. Ama koşullar değişirse bu yemeği erkene alabiliriz.»

Nâzım Çatı'da. *Konuşmalardan bir süre sonra gene herkes mırıl mırıl anılara dalmışken birden bir ses hakim oluyordu salona ve «Ağlama salkım söğüt ağlama» dizeleri Nâzım'ın sesinden herkesi gene yüreğinden ve gözlerinden yakalıyordu. Bu güzel sürprizi Kıymet Coşkun hazırlamıştı ve kaset bitene kadar konuşan sadece yürekler ve gözlerdi. Evet Nâzım acı ve hasretle dağlanmış bir kez daha güneşin sofrasında ve dostların arasındaydı. Bu arada ilginç anlar da yaşanıyordu. Örneğin bir ara Nail V adıyla bilinen Nail Çakırhan, dirseğiyle Samiye Hanım'ı dürtüp onun sol ilerisinde oturan yaşlı zatı göstererek «Kim bu» diyordu. Samiye Hanım da «Aaaa bizim Abidin'i, Abidin Nesimi'yi tanımadın mı canım» diye cevap verince Nail V şaşkınlığa uğruyor ve kalkıp bu iki eski arkadaş öpüşüyordu. Yaşlanmanın adı «Ne kadar da değişmişsin yahu» oluyordu.*

Samiye Yaltırım

Yemekten genel bir görünüm...

Abidin Nesimi,
Kemal Sülker,
Bn. ve Bay Seyfi Kipmen.

Samiye Yaltırım,
Rasih Nuri İleri,
Halet Çambel,
Abidin Nesimi,
Kemal Sülker.

Samiye Yaltırım konuşurken...

Müzehher Vâ-nû, Nail V.

Av.Atilla Coşkun gelişmeleri anlatıyor...

Ağabeyim Nazım Hikmet'in
86'ncı doğum yıldönümü kokteyline
onur vermeniz bizleri sevindirecektir...

Samiye YALTIRIM

Samiye

İnsan
Ya hayrandır sana, ya düşman.
Ya hiç yokmuşsun gibi unutulursun
Ya bir dakika bile çıkmazsın akıldan...

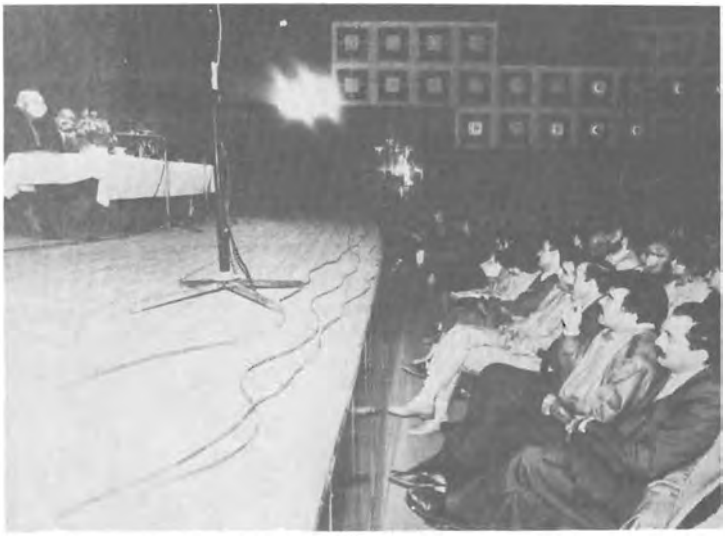
Yer : ÇATI RESTORAN İstiklal Cad. Firuzağa Sok. Saro Han. K.7 TÜNEL
Tarih: 15 Ocak 1988 Saat : 17.00 - 19.00

Panele giriş...

M.Ali Aybar, Atilla Coşkun, İlhan Selcuk, Halit Çelenk, Metin Şekercioğlu

Ön sırada: Rahmi Saltuk, Mehmet Ali Eren ve Arif Sağ.

Fuayede açılan Nazım Hikmet sergisi...

Sergiden görüntüler...

NAZIM HİKMET SERGİSİ'nden...

Prof.Dr.Aydın Aybay kürsüde...

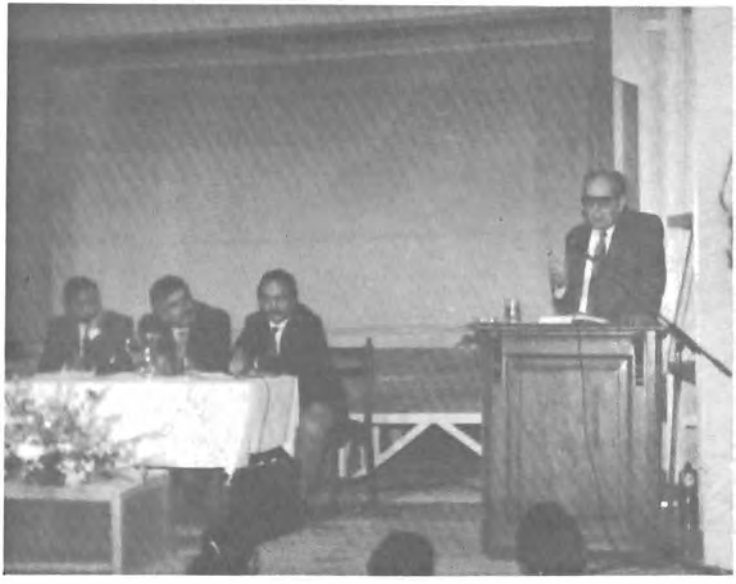

Av.Erdoğan Özkısacık.

Av. Turgut Kazan.

Av.Aydil Kurtkaya.

VE İKİNCİ ADIM...

Nâzım'ın doğum gününde, çok sayıda aydının katılacağı bir toplantının gerçekleştirileceği Dostlar Sofrası'nda açıklanmıştı... Yurttaşlık hakkı için yapılan girişmler doğrultusunda gerçekleştirilecek olan bu ikinci adım ilgi ile bekleniyordu.

Samiye Yaltırım bu ikinci adımı da attı. Ağabeyinin 86. doğum yıldönümü nedeniyle bir kokteyl düzenleyerek, 200'ün üzerinde sanatçıyı, bilim ve kültür adamını, hukukçuyu biraraya getirdi. Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı için girişimler, artık daha geniş bir çevre içinde değerlendirilebilecekti. Ve böyle oldu...

86. Doğum yıldönümü kokteyli

Samiye Yaltırım, ağabeyi Nâzım Hikmet'in doğum günü kokteylinin açış konuşmasını, duygusallığın doruğunda ve heyecanla yaptı :

Ağabeyim Nâzım Hikmet'in 86. doğum yıldönümüne geldiğiniz için hepinize çok teşekkür ederim. Sağolun!. Fakat içimde bir hüsran var, bunları da size anlatmak istiyorum. Biliyorsunuz ağabeyim bütün dünyaca tanınan bir Türk şairidir. Büyük Şair. Ama Türk şairi diye tanınıyor. Çok insanlar Türkiye'yi ondan öğreniyorlar.

Onun için, benim hüsranım şu ve sizden de ricam şu : Böyle bir insanın Türk vatandaşlığından çıkarılması çok üzücü. Bu konuda hepinizin yardımlarını dilerim. Teşekkür ederim.

Sürekli alkışlarla karşılanan bu konuşmanın ardından, tiyatro sanatçısı Yaman Okay tarafından davet edilen Tür-

kiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanı **Aziz Nesin** mikrofona geliyordu :

Merhaba! Rus edebiyatı, 19. yüzyılda vardığı noktayla dünya edebiyatı içerisinde doruklardan bir tanesidir. Bu doruğun ortaya çıktığını şöyle söylüyorlar, o zamanki yazarlar. Dostoyevski diyordu : «Biz hepimiz Gogol'un paltosundan çıktık.» Ben diyorum ki; 20. yüzyıl yazar ve şairleri biz hepimiz Nâzım Hikmet'in soluğundan çıktık. Nâzım Hikmet'in şiirine karşı koyanlar da, taklit edenler de, etkisinde kalanlar da Nâzım Hikmet'in soluğundan yararlanarak, ondan soluklanarak ortaya çıktılar.

Yıllarca önce Türk Edebiyatçılar Birliği vardı, Balıkpazarı üstünde. Oradaki toplantıda, şimdi ölmüş bulunan genç ve değerli bir şair şöyle dedi : «Ben Nâzım Hikmet'in etkisinde değilim. Onun etkisinde kalmadım. Çünkü ben lisede ve üniversitedeyken Nâzım Hikmet'in şiirlerini okumak yasaktı. Demek ki onun etkisinde değilim.» Bu anlamı çıkarmak istedi. Bu doğru değildi. Söyledim kendisine. Nâzım Hikmet bir havadır. Nâzım Hikmet'in hiç şiirini okumamış insanlar bile etkilenen insanların etkisinde kalarak yine Nâzım'ın etkisinde kalmışlardır. Nâzım'ın etkisinde kalmayan, tepki göstererek, beğenmeyerek de kalmayan tek Türk yazarı ve tek Türk şairi bence yoktur. Nâzım Hikmet Türk sanatı ve edebiyatının bir havası, bir atmosferi olarak bizde vardır. Onun içinde bulunuyoruz, onun kapsamı içinde bulunuyoruz. Bu nedenle ben kendi adıma ustam sayıyorum. Sanatım bakımından olmasa da ideolojik bakımdan, kafa yapım bakımından, dünya görüşüm bakımından ustam sayıyorum. Eğer bu düşünce kabul edilirse, yani bütün şair ve yazarların aynı yoldan gitsinler ya da gitmesinler Nâzım'ın havası içersinde yetiştikleri bu düşünceden oluştukları kabul edilirse ki bunun doğru olduğuna inanıyorum, o zaman insanların ustalarına yol göstericilerine karşı büyük borçları vardır. Türk yazarların Türk aydınlarının, yazar olmayanların da bu etki altında kaldığı hiç kuşkusuz. Bu ustaya karşı borcumuz vardır. O borçların en başında çok yanlış bir karar olan ve yasal

olduğu tartışılabilir, keyfiliği tartışılamaz olan «vatandaşlıktan çıkarma» kararının kaldırılması için önce bizim uğraşmamız gerekiyor. Bir borçtur bu. Bu bir dilek değildir, bir borçtur. Aydınlara, Türk aydınlarına düşen borçtur.

Nâzım üzerine yapılmış bazı şeyler var, andaçlar vardır. Bunlardan bir tanesi biliyorsunuz bir gemi var, çok büyük bir gemi. Orada bir komite vardı, şimdi var mı bilmiyorum. Nâzım Hikmet Komitesi. Başında Konstantin Simonof vardı. Önce bir uçağa Nâzım Hikmet adını vermeyi düşünmüş bu komite. Fakat uçak yalnız havaalanına indiği için, düşünmüşler ki gemide olursa liman liman dolaşacak ve Nâzım adı dünyayı dolaşacak. Bu nedenle bir güzel gemiye bu adı verdiler. O geminin açılış töreninde ben bulunmuştum Odesa'da. Bu bir anıttır, bir andaçtır. Bundan sonra bizim önerimizle, Türk yazarlarının önerisiyle Nâzım Hikmet'in evine bir plaket konulmuştur. Yine Türk yazarlarının önerisiyle bu komisyonun yardımı ve ehemmiyetiyle Nâzım Hikmet'in bulunduğu mahallenin Bölge Kitaplığına Nâzım Hikmet kitaplığı adı konulmuştur. Ve Devlet Arşivi'nde Nâzım Hikmet'in çok zengin belgeleri, el yazmaları, mektupları bulunmaktadır. Bana söylenen şudur o zaman : Biz ne zaman Türkler isterse bütün bu belgeleri, bütün bu arşivdeki araçları, gereçleri hepsini Türkiye'ye vermeye hazırız. İşte bunu da belki yaşarken göremeyeceğiz ama bunun yapılması bize, hepimize, bütün namuslu insanlara, Türk aydınlarına, hatta dünya görüşü karşı olsa bile eğer aydın ve namuslu ise bütün Türk insanlarına düşen bir borçtur. Teşekkür ederim.

Bu anlamlı güne katılabilen 200'ü aşkın konuk arasında *Mehmet Ali AYBAR, Hasan İzzettin DİNAMO, Mahmut DİKERDEM, Adalet AĞAOĞLU, Müzehher VÂNÛ, Abidin NESİMİ, Rasih Nuri İLERİ, Zülfü LİVANELİ, Refik ERDURAN, Tarık AKAN, Necati CUMALI, Melih Cevdet ANDAY, Hale SOYGAZİ, Emil Galip SANDALCI, Doğu PERİNÇEK, Vedat TÜRKALİ, Can YÜCEL, Duygu ASENA, Atıf YILMAZ, Asım BEZİRCİ, De-*

mirtaş CEYHUN, Kemal SÜLKER, Hümeyra, Genco ERKAL, Melik AŞIK, Deniz TÜRKALİ, Fetfi NACİ, Işıl ÖZGENTÜRK, Ali TAYGUN, Avni ARBAŞ, Refik DURBAŞ, Cahit TANYOL, Arif DAMAR, Erdal ATABEK, Bahri SAVCI, Aydın AYBAY, Ömer KAVUR, Onat KUTLAR, Emin TANRIYAR, Hüseyin BAŞ, Vecdi SAYAR, Şükran KURDAKUL, Bülent TANÖR, Rahmi SALTUK, Turgut KAZAN, Cevat ÇAPAN, Aziz ÇALIŞLAR, Bilgesu-Müştak ERENUS, Zihni ANADOL, Muzaffer ARABUL, Galip ARDA, İdris ERDİNÇ, Yaman OKAY, Gencay GÜRSOY, Metin ŞEKERCİOĞLU, Yusuf KURÇENLİ, Kemal KELEŞOĞLU, Alpay KABACALI, Öner YAĞCI, Sungu ÇAPAN, Aziz NESİN, Ziya YILMAZ, Murat BELGE, Yavuz ÖZKAN, Adnan ÖZYALÇINER, Sennur SEZER, Cengiz BEKTAŞ gibi yazar, sanatçı, öğretim üyesi, tarihçi, hukukçu, gazeteci, barışçı, insan hakları savunucularının daha niceleri vardı.

Tilda - Yaşar KEMAL, Fikri SAĞLAR, Alper AKTAN, Prof. Veli LÖK, Prof. Cevat GERAY, Adnan CEMGİL, Em. Amiral Seyfi KİPMEN, Oktay RIFAT, Yönetmen Ali ÖZGENTÜRK, DİSK Sosyal İş Genel Başkanı Özcan KESKEÇ, Av. Reşat KADAYIFÇILAR, Av. Rasim ÖZ, Dünya Sanat Gösterileri Merkezi, Birlik Avukat Bürosu, Emek Hukuk Bürosu, Amaç Yayıncılık, Alınteri Dergisi çiçek gönderen ya da telefon edenler arasındaydı.

Konuklar iki saat boyunca yalnız Nâzım'ı konuşuyor, Nâzım'ı dinliyor, Nâzım'ı yaşıyorlardı. Alman, Amerikan ve Sovyet Kültür Ateşelerinin katılmaları, geceye bir başka anlam ve boyut kazandırıyordu. Sovyet Kültür Ataşesi Aleksandr Prichtchepov'un, Nâzım'ın yaşamının son 12 yılını geçirdiği ve son nefesini verdiği Moskova'da, aynı saatlerde «Nâzım'ı anma toplantısı» yapıldığını açıklaması ise, konukları duygulandırıyordu.

Samiye Yaltırım ve Aziz Nesin'in konuşmaları ile başlayan gecede, Nâzım da kendi okuduğu şiirlere ve bu şiirlerden

bestelenen şarkılarla yerini alıyordu. Ruhi SU, Zülfü LİVANELİ, Timur SEÇUK, Sümeyra ÇAKIR, Esin AFŞAR, Bilgesu ERENUS, Grup Ezginin Günlüğü, Grup Merhaba, Frank Baier-Mesut Çobancıoğlu ikilisi ve Maria Faranduri'nin söylediği şarkılarla, 12 Eylül sonrasında sözlerini Nâzım Hikmet yazdığı için TRT'de çalınması yasaklanan, Nâzım'ın dostlarından ünlü bestekâr Mesut CEMİL'in bestelediği «Yavru Kuş» adlı şarkı da Münir Nurettin SELÇUK'un sesinden dinleniyordu.

Toplantıya mesajları ile katılanlar da vardı :

Erdal İNÖNÜ (SHP Genel Başkanı, İzmir Milletvekili) : Büyük Türk şairimiz Nâzım Hikmet'in doğumunun 86. yıldönümü kokteyline nazik davetinize teşekkür ederim. Bu güzel günde aranızda olamayacağım için üzgünüm. Değerli ozanımızı rahmetle anar, selam ve sevgilerimi iletirim.

Fehmi IŞIKLAR (Bursa Milletvekili) : Nazik davetinize çok teşekkür ederim. Ankara'daki çalışmalarım nedeniyle aranızda bulunamadığım için üzgünüm. İşçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın gönlünde sonsuza kadar yaşayacak olan büyük ozan Nâzım Hikmet'i saygıyla anıyor, doğum yıldönümüne katılan tüm dostları selamlıyorum.

Nail V. (ÇAKIRHAN) (Yüksek Mimar) : Şiir dünyasının büyük adamı, sevgili Nâzım sefa geldin soframıza, sefalar getirdin. Seni çok özledik. Merhaba.

Nevzat HELVACI - Akın BİRDAL(İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi) : Yapılacak Genel Kurul'umuz nedeniyle çağrınıza katılamıyoruz. Bugünün onurunu ve mutluluğunu sizlerle paylaşamadığımız için üzgünüz.

İnsanlığın ve yaşamın dostu; kavganın, umudun, bilincin ve türkülerin insanı Nâzım Hikmet'in doğum yıldönümlerini, hep birlikte ve tüm Anadolu'da anacağımız aydınlık günlerin özlemi ve dileğiyle size ve yıldönümüne katılan değerli konuklara, en içten sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Ahmet ABAKAY (Çağdaş Gazeteciler Derneği Genel Başkanı) : Ülkemizin ve halkımızın onuru, dünya ozanı Nâzım Hikmet 86. yaşgününde de, yıllardır iktidarlar düzeyinde sür-

dürülen saldırı kampanyalarına karşı hep dimdik aramızda ve gönlümüzde olmaya devam ediyor.

Onu yücelten, kuşkusuz ki, ulusal ve uluslararası düzeyde, halklarla olan kopmaz bağları, insanlık ve yurt sevgisi, işçi sınıfı bilimine olan bağlılığıdır.

Nâzım Hikmet'i 86. doğum gününde yürekten selamlamaktan onur duyuyoruz. 15.1.1988.

Güney DİNÇ (Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu Üyesi - İzmir Barosu) : Böylesine onurlu bir günden pay alamadığım için bağışlanmamı diliyorum. Size ve tüm katılanlara saygı ve sevgiler sunuyorum.

Enis COŞKUN (Türkiye Barış Derneği Genel Sekreteri) : Türk dilinin büyük ustası, halkımızın ve tüm dünya haklarının barış özlemlerinin bayraktarı Nâzım'ın doğum yıldönümü nedeniyle düzenlediğiniz kokteyle nazik çağrınız beni çok duygulandırdı. Sağolun.

Yazık ki, halen sürmekte olan «şu zor zanaat» benim aranızda olmamı engelliyor. Ama çok yakında bu engeller kalkacaktır. Ve ülkemizin barış ve demokrasiden yana tüm insanları ile Nâzım'ın doğum yıldönümlerini hep birlikte kutlayacağız. Göreceğimiz güzel ve mavi günlere olan sarsılmaz inancımla ve yakında buluşmak dileğiyle hepinizi özlem ve sevgiyle kucaklarım.

Sümeyra ÇAKIR (Sanatçı) : Nâzım Hikmet'in 86. doğum yıldönümü toplantısına bildiğiniz nedenlerle katılamıyorum. Bizzat gelmek ve aranızda olmak benim için mutlulukların en büyüğü olacaktı...

Size ve tüm dostlara selam, sevgi dileklerimle, uğraşlarınızda başarılar dilerim.

Ahmet TAHTAKILIÇ (Ankara Barosu) : Büyük fikir adamı, şair Nâzım Hikmet'in 86. doğum yılını anma toplantısına katılamadığıma üzgünüm. Onu yürekten anımsayanların, düşüncenin suç oluşturmayacağında birleşmelerini dilerim.

Alpaslan IŞIKLI : Büyük insan ve ölümsüz ozan Nâzım'ın doğum kokteylinde gönlüm sizlerledir. Anısı önünde saygıyla eğilirim.

Hüsnü GÖKSEL (Prof. Dr.) : Ağabeyimiz Nâzım Hikmet'in

86. doğum yıldönümü kokteyline davetinizi onurla, sevinçle, kıvançla aldım. O gün için Ankara'dan ayrılmak zorunluluğum katılmama engel olduğundan, orada aranızda olamayacağım. Teşekkürlerimin kabulü ile saygılar sunarım.

Güney GÜNENÇ (Üğretim üyesi): Nazik davetinizi aldım. Bu anlamlı günde aranızda bulunmadığım için üzgünüm. Bu vesile ile zaten hep gönlümüzde olan büyük ozanımızı bir kez daha anıyor, saygılar sunuyorum.

Feyzullah ERTUĞRUL: Beni onurlandıran çağrınız için teşekkür ediyor, ölümsüz ozanımızın doğum yıldönümü kokteylinde sizlerle birlikte olamamanın burukluğu içinde saygılar sunuyorum.

Halûk GERGER (Üğretim üyesi): 86. doğum yıldönümünde büyük yurtsever, devrimci ozan, ülkemizin yüz akı Nâzım Hikmet'i saygıyla anıyorum.

Nazik davetinize teşekkür eder, en iyi dileklerimle saygılarımı sunarım.

Zafer DİPER (Bizim Tiyatro): 86. doğum yıldönümüne Nâzım adlı oyunumuzla katılmanın onuruyla Ankara'dan saygılarımızla.

Ali BOZKURT (ABECE Dergisi): Halkımızın büyük ozanı Nâzım Hikmet'in 86. doğum yıldönümünü en içten duygularımızla kutlar, size sağlıklı ömürler dileriz.

Hamdi KONUR: Ülkemizin onur sembolü büyük ozanın 86. doğum yılını kutlar, size ve dostlara mutluluklar dileriz.

Erhan BENER: Ölümsüzlüğe ulaşan büyük Türk şairi Nâzım'ın 86. doğum gününe Ankara'dan ayrılamadığım için katılamıyorum. Ona ve orada O'nunla birlikte olan sizlere saygılar, sevgiler.

Orhan İzzet KÜK (Ankara Barosu): Türkiye'nin ve dünyanın büyük şairini saygı ile anıyor, size ve katılan arkadaşlara saygılar sunuyorum.

Kokteyl filme alınıyor:

Söyleşilerin sürdüğü sırada, bir film ekibi de, bugünü

belgeleyebilmek için kameralarını sürekli çalıştırıyor, kokteyle katılanlarla söyleşiler yapıyordu :

Samiye YALTIRIM : Ağabeyimin bu doğum gününün yapılmasından çok mutluyum. Evvelâ, buna teşebbüs edip bana yardımcı olan herkese teşekkür ediyorum. Bugün hayatımın en güzel günlerinden biri. Ve böyle güzel olacağını da doğrusu tahmin etmiyordum. Herkese teşekkür ederim.

Bizim bu toplantıyı yapmamızın gayelerinden biri de ağabeyimin Türk yurttaşlığına alınmasıydı. Onun için biz bütün gelenlerden bu yardımı bekledik. Ümit ediyoruz ki hepsi bu yardımı yapacaklar ve vaziyet öyle gösteriyor. Çok memnunum, çok mutluyum.

Hikmet YALTIRIM : Bu akşamın bize ve konuklarımıza verdiği onur çok büyük. Etraftan da takdirle karşılanan bugün için, içten gelen samimi duygular gözlerimi yaşarttı. Onun için çok teşekkür ederim. Bizim bir gayemiz vardı. Bu ikinci adım. İnşallah devam edeceğiz, onu tahakkuk ettirmek için. Biz tüm dostlarımızla bunu gerçekleştirmek istiyoruz. Çok teşekkür ederim.

Erdal ATABEK : Nâzım Hikmet, Türk dili için ve Türk edebiyatı için bir talihtir. Ama ne çare ki ülkemiz gereken çağdaş koşullarda olmadığından, bir Türk edebiyatçısı olmak Nâzım Hikmet için talih olmamıştır. Ben böyle bir talihin dünya ülkelerinde artık tek bir ülkenin talihi olamayacağını insanlığın dili, insanlığın ortak sanatı için Nâzım Hikmet'in bir talih olduğunu düşünüyorum. Belki de Nâzım'ın gerçek yeri bütün dünyadır. Onu tek bir ülkeye maletmek bile kanımca yanlıştır.

Ali TAYGUN : Nâzım'ın hep şairliğinden söz ediliyor. Nâzım bence Türk Tiyatro tarihinin, dram yazımı tarihinin de en önemli, en önde gelen yazarlarından biridir. Bu, çoğu zaman şairliğinin gölgesinde kalır. Bunu özellikle vurgulamak isterim. Ayrıca hepimize ana dilimizi öğreten Nâzım'dır. Bunun dışında ve bundan çok daha önemlisi sanatının dışında, Nâzım bize insanlığı öğreten, hepimize insanı sevmesini benimseten bir insan. Bunun için de burada olmak, 86. do-

ğum yıldönümünü hep beraber kutlamak, hepimize büyük bir mutluluk kaynağı olmuştur.

Doğu PERİNÇEK : Ben Nâzım'ın şiirinde iki tane güneş görüyorum. Biri hapisane avlusuna çıktığı zamanlar Nâzım'ı ısıtan güneş, biri de zaptetmek istediği güneş. Aslında Nâzım güneşi zaptetmek isteyen şair oluyor, güneşi zaptetmek ruhunu taşıyan insan. Yani gözleri insanlığın ufkunda, büyük geleceğinde olan insan, otoriteye boyun eğmeyen adam. Hiçbir otorite, hiçbir bürokrasinin, hiçbir disiplinin esir edemediği, zaptedemediği bir büyük engin ruhu temsil ediyor. Ve çağımızın en büyük Türklerinden biri. Yani onun yurttaşlıktan çıkarılması bugün konuşuluyor. İnsan ülkesinin kültürüne katkılarıyla yurttaş olur. Yoksa bu topraklarda cebinde dolar veya mark taşımakla veya insan sömürmekle yurttaş olunmuyor. Bence o bizim en büyük yurttaşımızdı. Ondan özür dilemek lâzım. Geçmişte ona yapılanlar için. Ve Devlete de bugün bu düşüyor kanısındayım.

Bahri SAVCI : Öğrenci kitleleriyle konuşurken bir hanım, bir Fransız hanımı benim milliyetimi sordu. Türk deyince, «Ho, Nazim» dedi. Onlar Nâzım diyemezler, «Nazim» dedi o, «Onun memleketinden geldin.» Aradan yıllar geçti. 55 yılına geldik. İngiltere'ye gittim. Pansiyonumun müdiresi bir İsviçreli vatandaştı. İngiliz vatandaşıydı. O da pasaportumu görünce baktı «Aa» dedi, «Mustafa Kemal and Nâzım» dedi. Şimdi Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, bir numaralı, bugünkü çağdaş anlamında bir numaralı Türkün vatandaşlığından, iki numaralı diyelim hadi, Nâzım Hikmet dünyaca tanınmış bir adam nasıl mahrum edilir? Bu bir. Bir de Aziz söyledi : Bir gemiye isim verip liman liman dolaştıracaklarmış. Nâzım bütün limanları zaten dolaşmıştır. Giremediği bir tek liman var Türkiye limanı. Ona da sokmalı.

Müştak ERENUS : Yaşların kadersizliğini biliyorsunuz. Küçük yaşlarda bir on yaş çok farkeder. Ben bugün 73'üm. 86'yı kutluyoruz. Demek ki 13 yaş fark var aramızda. Ben 16-17 iken, O, 30 yaşlarında. Yalnız bir defa Hacıbekir'in önünde Memedi omuzlarında gördüm. Bir defa da Paris'te Abi-

din'le telefonda konuştuk. Ve benim güzel kaderim ancak bu kadar. Ne yazık ki tanıyamadım.

Bir kere ben çeşitli röportajlarımda benim ustam olduğunu söyledim. O benim tek ustamdır. Benim kıblem Yunus' tur, ustam Nâzım'dır. Türkçemizi ona borçluyuz, ve bilhassa şiirimizi. Sağolun.

Zülfü LİVANELİ: Nâzım Hikmet benim hayatımı değiştiren en önemli sanatçılardan birisidir. Dünyadaki sanatçılardan birisidir. Çünkü biliyorsunuz Karlı Kayın Ormanı gibi, Nâzım Türküsü plağımla başka bir döneme başladım. Ve bu Nâzım Hikmet'in büyük şiirinin verdiği bir hızdı. Sinemada da elbette Nâzım Hikmet'in romanları, şiirleri her biri birer film konusu. Ama o benim için tabii şu anda cesaret edemeyeceğim bir şey. Ama demin Aziz Nesin'in de belirttiği gibi şiirinden türkü yapmak, eserinden film yapmak değil, hepimizi atmosfer olarak o kadar sarıp sarmalamış ki Nâzım Hikmet, yaşamamız, üretmemiz onun atmosferinde, onun gölgesinde oluyor. Bu bakımdan, her yaptığımız işte Nâzım Hikmet vardır diyebiliriz.

Necati CUMALI: Pardon, Nâzım Türk vatandaşlığından çıktı mı? Bu gibi şeyler, bu gibi kanunlar gelip geçicidir. Türk diline, Türk edebiyatına bu kadar hizmet etmiş birinden Türk halkı vazgeçemez. Kanunlar geçicidir. Nâzım Hikmet kalıcı.

Refik ERDURAN: En son ayrılırken değil ama birlikte olduğumuz, konuştuğumuz günlerin pek çoğunda vasiyet diye değil, öğüt diye söylediği şeyler vardır. Elbette onlar insanın kulağında şimdi vasiyet gibi bir nitelik kazanıyor. O öğütlerin zaten bütün bıraktığı kültürel ve sanat mirasında bilinen birşeydir. Bunu insan söylerken biraz duraksıyor. Çünkü böyle yalın, birkaç kelimelik, birkaç sözcük bir mesaj durumuna geldiğinde ucuzluyor biraz. «İnsanları sev ve onlar için yaşa. Yaşamın anlamı da budur. Başka anlamı yoktur.» diye özetleyebileceğim bir yaklaşımdır. Bu temel yaklaşımı ucuzluktan kurtaran, bunu Nâzım Hikmet söz konusu olduğu zaman, eylemle başından sonuna kadar desteklenmiş bir mesaj olması... Bu sözü söylemekten çok yaşamış, ve ya-

şadığı sürece sürekli kanıtlamış bir insandır Nâzım ağabey. Konuşmalarımız sırasında da bunun üstünde çeşitlemeler denilebilecek sözler söylerdi. Hep onlarla doludur kulağım.

Size somut birşey söyliyeyim. Hiç sulu gözlü bir insan değildi. Hiç yüzeysel duygusallık gösterilerine kaçan bir insan değildi. Ama en azından, abartmadan söyleyeyim, on kez anlatıyorum, Türk köylüsünden, Türk insanından söz ederken gözlerinin dolduğunu çok görmüşümdür. İki üç kere de şunu söyledi: Sözünü hatırlıyorum. «Ben görevimi yapmadım. Ben yapmam gereken şeyi yapmadım Türk insanına.» diye. Bir ikisinde çevrede başka insanlar da vardı. Hiç bunu ciddiye alamadılar tabii. «Sen mi yapmadın? Daha ne yapacaktın, insan daha ne yapabilir bir ulus için, halkı için ne yapabilir?» «Çok ciddi söylüyorum. Yapacağımın daha yarısını bile yapamadım. İnsan böyle yaşamamalı. Daha neler verebilirdim.» türünden sözler söylemiştir. Ve bunları söylerken herhangi bir, bırakın çevreye karşı, kendisine karşı bile gösteri, işini tiyatro tarafını yapar havası yoktur. En büyük özelliklerinden biri buydu. İçten diye bir sözümüz var ya bizim, içten, % 99 değil, % 100 içten bir insandı. Başından sonuna kadar bunu kanıtlamış, kanıtlıyayım diye değil, hiç düşünmeden, nefes alıp verir gibi kanıtlamış bir insan. Bu özelliğini ben ondan başka çok az kişide gördüm ömrüm boyunca. Hepimiz ister istemez zaman zaman maskeler takarız, bir takım özentilere kayarız. Hiç değilse kendimize karşı bir şeyler kanıtlamak çabaları içinde oluruz. Hiç böyle bir tutuma kaymadan % 100 doğal, kendi yaşantısını sürdürürken düşüncelerini aynı zamanda kanıtlayabilmiş olmak mutluluğu içinde yaşamış bir kişiydi Nâzım Hikmet.

Vedat TÜRKALİ: Çok mutluyum. Böyle bir günün sık sık yapılmasını, yani her yıl yapılmasını gönül istiyor. Bir de sadece böyle Çatı gibi dar lokallere değil, daha geniş alanlara yayılmasını, hatta milletin temsilcisi olan bir şairin milletçe anılmasını, yığınlarla anılmasını gönül istiyor. Nâzım için söylenecek o kadar çok şey var ki... Ben Nâzım'dan çok sevdiğim ve Nâzım'ı çok iyi anlattığına inandığım bir iki dize okuyacağım.

Onlar ümidin düşmanıdır, sevgilim,
akar suyun,
meyve çağında ağacın,
serpilip gelişen hayatın düşmanı.
Çünkü ölüm vurdu damgasını alınlarına:
—çürüyen diş, dökülen et —
bir daha geri dönmemek üzre yıkılıp gidecekler.
Ve elbette ki, sevgilim, elbet,
dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya,
dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle: işçi tulumuyla
bu güzelim memlekette hürriyet...

Aziz NESİN : Nâzım Hikmet'in önce yapılacak olan birinci şey yalnız benim için değil bütün Türk yazarları ve aydınları için rehabilite edilmesi. Rehabilitasyon da şöyle, uğradığı haksızlığı gidermek konusu. Burda da haksızlık giderilmelidir. Yani vatandaşlıktan çıkarılmasını hem yasal bulmuyorum hem haksız buluyorum. İlk işimiz bu. Ondan sonra Sovyetler Birliği'nde bulunan bütün arşivlerinin buraya gelmesi gerekir. Burda bir müze açılması gerekir. Bir enstitü kurulması gerekir. Nâzım Hikmet Enstitüsü. Türkiye tarihinin yetiştirdiği üç büyük adamdan bir tanesi Nâzım Hikmet. Şöyle sayıyorum : Mustafa Kemal, Nâzım Hikmet ve Nasreddin Hoca. Bunlar en büyüklerimizdir.

Duygu ASENA : Gerçekten çok güzel ve anlamlı bir akşam. Nâzım'ın vatandaşlığı (...) ve bunun savaşımı bu toplumun içinde dalga dalga büyüyerek tüm topluma yayılmalı ve buradaki savunulan düşüncenin kazancı ile gitmeli.

Hâle SOYGAZİ : Nâzım gibi, değeri ülkemizin dışına taşmış büyük şairin vatandaşlığının iadesi, bence gecikmiş bir kampanya. Umarım olumlu olur ve sonuçlanır.

Rahmi SALTUK : Nâzım Hikmet ülkemizin yetiştirdiği en büyük ozan, en büyük şair. Klasik öyle herkesin söylediği bir söz gibi görülse de yine de bunu belirtmek gerekiyor. Çünkü büyüklüğü bir anlamda da ondan sonra gelen bütün iyi şairlerimizin, ilerici şairlerimizin ondan esinlenmesi veyahut

başlangıç yıllarında onun taklit ediyor gibi gözükmeleri. Yani Nâzım koca bir ırmak, okyanuslara doğru giden.

Atıf YILMAZ: Çok küçüktüm, yani ilkokuldaydım galiba. Arif Dino ve Abidin Dino ile yaptığı, senaryosunu yazdığı «Güneşe Doğru» diye bir filmini izlemiştim. Hâlâ çocukluk anılarımın içinde çok önemli yeri vardır.

Ziya YILMAZ: Bugün, Nâzım Hikmet'in doğum günü kokteyline katılmaktan dolayı gerçekten mutluluk duyuyorum. Nâzım Hikmet'in cezaevlerinde uzun yıllar kalmış olduğu gibi, ben de cezaevlerinde kaldım. Kendime onu örnek aldım. Nâzım'ın cezaevlerindekilere öğütleri, beni ayakta tuttu. Sosyalist düşünceye bağlılığımda destek oldu. Cezaevlerinde, Nâzım'la birlikte yaşadım. Bugün, ceza bitiminin sonunda, Nâzım için yapılan bu toplantı, benim için çok anlamlı. Mutluluk duyuyorum.

Abidin NESİMİ: Efendim ben Nâzım'la 1934-35 yılları arasında tanıştım. O zaman Nâzım genel af dolayısıyla hapisten çıkmıştı. Konuşmalarımız benim üzerinde çalıştığım bir alana yani matematik alanına inhisar ediyordu. Kendi şiirlerinin muhtevası değil, biçimi konusunda... yani şiirlerindeki ritmi ve armoniyi ortaya çıkarma konusunda bazı şeyler yapmamı istedi idi. Pek doğal ki bu konuda iş yapabilmek, olumlu bir sonuca varabilecek iyi bir iş yapabilmek, yalnız matematikçi değil, aynı zamanda fizikçi, bir de bunlara ek lenguistik konusunda bilgi sahibi olmak gerekiyordu. Ben dil bilim konusunda, dil bilgisi olan bir kişi değildim. Bu itibarla Türk dilinin ahengi konusunda mütalaa beyan edecek bir durumda değildim.

Burada eski dostları gördüm. Bu bakımdan heyecan duydum. Genç kuşağı gördüm. Çoğunu tanımıyorum. Bundan da ayrıca gururlandım. Sağolsunlar, varolsunlar.

Zihni ANADOL: Nâzım bizim yolumuzun bayraktarlığını yapmıştır.

Asım BEZİRCİ: Nâzım Hikmet'in adı bütün dünyada Atatürk'ten sonra anılıyor. Nâzım Hikmet, kültürümüze, sanatımıza, dilimize yaptığı katkılarla Türkiye için dünyanın her yerinde övünç ve kıvanç kaynağı oluyor. O bizim hem

ulusal, hem evrensel değerimizdir. Kültürümüze bu kadar büyük katkıları olan, Türkiye'ye her yerde onur, kıvanç kazandıran bir insanın yurttaşlıktan çıkarılması çok acıdır. Bu zaten usulüne göre yapılmamıştır. Yasalara da aykırıdır. Nâzım Hikmet, Türkiye yaşadıkça yaşayacaktır. Türkiye halkının, Türk insanının ve bütün dünyadaki insanların en büyük dostu, sanat alanında en büyük temsilcisidir. Onu kimse Türk edebiyatından ve dünya edebiyat tarihinden çıkaramaz.

Muzaffer ARABUL: Nâzım Hikmet ulusumuzun büyük bir onurudur.

Muzaffer ÜZKOLÇAK: Nâzım bizim yüzakımızdır. Onu on üç yıl yatırmak dolayısıyla çok ıstırap çektim. Ama o on üçbuçuk sene hapis yatırmanın açıklığa kavuşacağını, onurunun iade edileceği günleri sabırsızlıkla bekliyorum.

Demirtaş CEYHUN: Burda Nâzım Hikmet'le ilgili benim söyliyeceğim şey şu. Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu üyesi olarak, 1981'de açılan davada Nâzım'ı savunduk. Yani, Yazarlar Sendikası'ndan çok, kendimizden çok Nâzım'ı savunduk. Nâzım'ın en büyük Türk şairi olduğunu. Nâzım Hikmet'i Türk vatandaşlığına istiyoruz dedik.

Arif DAMAR: Nâzım Hikmet dünya klasiklerindendir. Böyle biri dünyaya her zaman gelmez. Edebiyatta çözümlenecek sorunlar vardır. Örneğin Puşkin gelmiştir. Rus edebiyatında birçok sorunları çözmüştür. Bir boşluğu doldurmuştur. Onun için Nâzım Hikmet de Türk edebiyatının klasik büyük, yeni şairidir. İlk defa çağdaş dünya görüşünü getirmiştir. Yani çağdaş dünya görüşünde kadın anlayışı, insana bakış, dünyaya bakış, yorum, hepsi değişmiştir. Ve Nâzım Hikmet, kendinden sonra gelen şairlere de bütün bunları aktarmıştır. Çok üzücüdür; örneğin 20 yıl kitapları yasaklanmıştır. Bu çok büyük bir kayıptır Türk edebiyatı için. Ve Türk edebiyatı bu süre içinde gerilemiştir. Benim gibi daha önce şiirlerini bulup okuyanlar, büyük bir mutluluğa ermiştir. Çünkü ondan güç almışlardır, faydalanmışlardır. Bugün Nâzım Hikmet, gerçi şiirleri yasak değil ama Türk vatanda-

şı olmaması, Türkiye'yi seven, yurtsever, vatansever bir insan için üzücü bir durumdur. Bunun ortadan kaldırılması için yapılan bu toplantıya, ben de bu düşüncelerle katıldım.

Mektuplar, Kutlamalar :

Toplantıya katılamayanların mektup ve telgrafları ise **Samiye Yaltırım**'ın Bahariye'deki evine ulaşıyordu :

Muzaffer İlhan ERDOST (Yayıncı) : Büyük nehir, bizim nehrimiz, insanlığın nehri, engin suyu, suların coşkusu, parıltısı, yaşamın onsuz olmaz özü Nâzım Hikmet'in yaşgünü davetiniz, adres değişikliği dolayısıyla olsa gerek, kitabevlerini dolaşarak bana ulaştığı zaman, geç kalmıştı. Bu nedenle katılamadım. Ama duygum, yüreğim, bilincim birlikte oldu ve birlikte. Sevgi ve dostlukla.

Server TANİLLİ (Prof. Öğretim üyesi) : Pek muhterem Samiye hanımefendi, Ulu şairimiz Nâzım Hikmet'in 86. doğum yıldönümüne gönderdiğiniz zarif davetiyeyi aldım. Beni onurlandırdınız. Ancak, davetiye öyle bir zamanda geçti ki elime, o gün oraya bir mesajla olsun katılma olanağım yoktu; üstelik telefonunuzu da bilmiyordum. Tahmin buyurursunuz ki pek üzüldüm. Sadece, o güzel ve anlamlı toplantı da manen aranızda bulunduğumu bilmenizi rica ederim.

Her yıl bizler için biraz daha anlam kazanan büyük şairin doğum yıldönümü için, burada Avrupa'da da görkemli bir tören düzenlemek programımızda. Yeterli mali olanakları sağladığımızda, buraya sizi de davet edeceğimi şimdiden bilmenizi istirham edeceğim. O güne değin, selamlar, sevgiler, saygılar size, Muhterem hanımefendi.

Gültekin AKIN (Yazar) : Büyük ustanın 86. doğum yıldönümü dolayısıyla gönderilen çağrı için teşekkürlerimi sunuyorum.

Hastalığım nedeniyle dostlarla birlikte Nâzım'ı anma onurundan ve sevincinden yoksun kalacağım. Ama yine de «Bir dakika bile akıldan çıkmayan»la birlikte.

Sevgi, saygı, sağlık dilekleriyle.

Nusret FİŞEK (Prof. Dr. Türk Tabibler Birliği Başkanı): Büyük şairimiz Nâzım Hikmet'i anma dolayısıyla düzenlenen toplantıya beni de çağırdığınız için teşekkürlerimi sunmak isterim. 16 Ocak günü Ankara'da bir toplantıda bulunacağım için İstanbul'a gelemeyeceğim.

Türk insanını sevenler Nâzım'ı daima saygı ve sevgi ile anacaktır. Saygılarımla.

Fahri ÇOKER (Emekli Amiral): Yılbaşından beri İzmir'de bulunduğum için lütfedilen davetiye bugün elime geçti. Nazik davetiniz için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Ahmet EVİNTAN (Tiyatrocu): Büyük şair, örnek ve ölümsüz insan, ağabeyiniz Nâzım Hikmet'in 86. doğum yıldönümü kokteyline beni de çağıran mektubunuzu, vazife ile bulunduğum Bursa'da bugün aldım. Ev adresime gönderilen davetiyeyi, eşim ikinci kez postalayarak Bursa'ya göndermiş.

Beni hatırlamak nezaketinize teşekkürlerimi, böyle mutlu ve müstesna bir günümüzde sizlerle beraber olamadığım için de üzüntülerimi arzeder, bilvesile saygılarımı sunarım.

Fakir BAYKURT (Yazar): Ağabeyiniz Nâzım Hikmet'in 86. doğum yıldönümü kokteyline çağıran kartınızı aldım. İlginize, sevginize çok teşekkür ederim. Uzaklarda olduğum için çağrınızı geç aldım, size vaktinde ulaşamadım. Dilerim bu mektubum gecikmeden elinize geçer.

Türkçenin ve Türkiye'nin eşsiz şairi ağabeyiniz, bugün artık bütün dünyanın da şairi olarak benimseniyor. Yurttan ayrılmak zorunda kaldığı yıllarda haksız ve eksik işlemlerle yurttaşlıktan çıkarılması, alınlarımızda ve vicdanlarımızda bir çelişki olarak kazınmış duruyor. Bu haksızlığın düzeltilmesi görevini geleceğe bırakmaya hakkımız yok elbette. Bu konuda ne yapabileceksek, bunları orada düşünüp taşınarak sizler daha iyi bilirsiniz. Hukuk ve hak arama yolları her zaman sonuna kadar tıkalı, kapalı olamaz. Gerektiğinde bana yazabilirseniz çok sevinirim.

Candan sevgi ve saygılarla ellerinizden öperim.

Çiçek YAĞCI: Bizler bugün Nâzım Hikmet'i çok daha iyi anlıyoruz. Çünkü biz de memleket hasreti çekmenin, mem-

leketten uzakta yaşamak zorunda kalmanın zorluğunu, acısını çok iyi öğrendik. Onun için, sizin, O'nun yurttaşlık haklarının geri verilmesi dileğinizi de çok iyi anlıyoruz. Eşim TKP Genel Sekreteri Nabi YAĞCI ve TİP Genel Sekreteri Nihat SARGIN'ın memlekete dönerek attıkları adım, Nâzım Hikmet'e yurttaşlık haklarının geri verilmesinin de yollarını açacaktır. Bu her zaman bizlerin de dileği olmuştur.

Size sağlık dolu aydınlık günler dilerim.

Basının ilgisi...

15 Ocak günü geç saatte yapılan kokteyl, ertesi günü, gazetelerin ancak İstanbul, Ankara, İzmir baskılarında yer alabiliyordu...

Cumhuriyet Gazetesi, 16.1.1988.

● **Nâzım Hikmet'in 86. doğum günü :**

Nâzım Hikmet'in 86. doğum günü dün akşam Beyoğlu Çatı Restaurant'ta ailesi, yakınları, dostları, yazar ve sanatçılardan oluşan kalabalık bir topluluk tarafından kutlandı. Nâzım'ın kızkardeşi Samiye Yaltırım ve aile avukatlarının düzenlediği geceye Erdal İnönü, Çağdaş Gazeteciler Derneği Genel Başkanı Ahmet Abakay, İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Akın Birdal ve Avukat Nevzat Helvacı, Nâzım'ın yakın arkadaşı Nail V (Çakırhan), yurtdışında bulunan sanatçı Sümeyra Çakır ve geceye mazeretleri dolayısıyla katılamayan arkadaşları ve sevenleri telgraf yolladılar. Toplantıda bir konuşma yapan Samiye Yaltırım, «Biliyorsunuz ağabeyim bütün dünyaca Türk şairi diye tanınıyor. Pekçok insan Türkiye'yi ağabeyimin şiirleriyle öğreniyor. Benim hüsranım ve sizlerden ricam şu : Böyle bir insanın vatandaşlıktan çıkarılması çok üzücü. Onun için hepinizin yardımlarını dilerim» dedi.

Söz Gazetesi, 16.1.1988.

● **İstanbul'da doğum günü partisi**

● **Nâzım'ın 86. Yaş günü kutlandı.**

Ünlü Ozan Nâzım Hikmet'in 86. yaş günü dün Çatı Bar'da kutlandı. Kızkardeşi Samiye Yaltırım tarafından, Nâzım Hikmet'in yeniden Türk vatandaşlığına alınması ile ilgili yapılan doğum gününe Mehmet Ali AYBAR, Genco ERKAL, Halo SOYGAZİ, Atıf YILMAZ, Tarık AKAN,

Aziz NESİN, Zülfü LIVANELI gibi ünlü isimler de katıldı. Doğum günü partisinde bir konuşma yapan yazar Aziz NESİN, «bundan sonraki yazar ve şair arkadaşlarımız Nâzım Hikmet'i örnek almalıdırlar» dedi. Konuşmalardan sonra ise, Nâzım Hikmet'in şiirleri ve şiirlerinden oluşan şarkılarını kapsayan bir Nâzım derlemesi sunuldu.

Milliyet Gazetesi, 16.1.1988.

● **Nâzım Hikmet anıldı.**

Nâzım Hikmet'in 86. doğum yıldönümü dün akşam Çatı Restorant'ta düzenlenen kokteyl parti ile kutlandı. Nâzım Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yaltırım tarafından düzenlenen geceye Mehmet Ali Aybar, Doğu Perinçek, Tarık Akan, Aziz Nesin, Hale Soygazi ve Atıf Yılmaz gibi ünlüler de katıldı. Samiye Yaltırım, torunu Aslı ve kızı Ayşe Yaltırım ile bir yandan içkisini yudumlarken, bir yandan da kardeşi Nâzım'ı anlattı.

Hürriyet Gazetesi, 16.1.1988.

● **Nâzım Hikmet'e «anma gecesi»**

● **Nâzım Hikmet, doğumunun 86'ncı yılında bir kokteyl ile anıldı.**

İstanbul Çatı Restaurant'ta düzenlenen anma kokteylinde Nâzım Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yaltırım yaptığı konuşmada, «Ağabeyime, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı iade edilmelidir» dedi. Yazar Aziz Nesin de Nâzım Hikmet hakkında kısa bir konuşma yaptı.

SHP Genel Sekreteri Fikri Sağlar ve İnsan Hakları Derneği Başkanı Nevzat Helvacı'da telgraf gönderdiler.

Güneş Gazetesi, 16.1.1988.

● **Ünlü şair Nâzım Hikmet, doğumunun 86. yılında, İstanbul'da düzenlenen bir kokteyl ile anıldı.**

Birçok sanatçı, yazar ve gazetecinin katıldığı kokteylde, şairin sanat hayatından bahsedildi. 1963'te SSCB'de ölen ünlü şairin Türk vatandaşlığından çıkarılmış olduğunu eleştiren aydınlar, «Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılması tarihi bir haksızlıktır. Bu hatanın en kısa zamanda tamir edilmesi gerekiyor» şeklinde konuştular.

Necati Cumalı, Adalet Ağaoğlu, Deniz Türkali, Duygu Asena, Doğu Perinçek, Rahmi Saltuk, Zülfü Livaneli, Atıf Yılmaz, Aziz Nesin, Tarık Akan, Hale Soygazi gibi birçok ünlü ismin katıldığı kokteylde, Duygu Asena, «Bana şiiri sevdiren bu değerli şairin tekrar Türk vatandaşlığına alınması için basına büyük görev düşüyor. Türkiye'yi dünyaya

tanıtan böyle değerli bir vatandaşı Türklükten çıkarmaya kimin hakkı var?» şeklinde konuştu.

Basının ilgisi sürüyor...

Cumhuriyet Gazetesi, 19 Ocak'ta «86. Doğum günü partisinde tek bir konu ağır bastı: Nâzım Hikmet'e yurttaşlık hakkı...» başlığı ile kokteyli ayrıntılı olarak anlatıyordu...

Cumhuriyet Gazetesi, 19.1.1988.

- **86. doğum günü partisinde bir tek konu ağır bastı.**
- **Nâzım Hikmet'e yurttaşlık hakkı.**

Samiye Yaltırım : Pek çok insan onun şiirleriyle tanıyor Türkiye'yi.

Rasih Nuri İleri : Hakları geri verilmeli, cenazesi de Türkiye'ye gelmeli.

Galip Arda : Davanın yenilenmesini, Nâzım'ın beraat ettirilmesini istiyorum.

Aziz Nesin : Ona olan borçlarımızın en başında, vatandaşlıktan çıkarma kararının kaldırılması için uğraşmak vardır.

Can Yücel : Toplanıp hep beraber törenle Nakkaş Tepe'ye bir nar ağacı dikelim.

Kültür Servisi - 16 Ocak Cuma akşamı, Beyoğlu Çatı Restaurant'da bir araya gelen Nâzım'ın dostları 37 yıl süren suskunluğu noktaladılar. Bir dönem aynı kaderi paylaştığı yakın arkadaşları, Türk solunun önde gelen adları, şairler, yazarlar, sanatçılar, kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın çağrısıyla Nâzım'ın doğumunun 86. yıldönümünü kutlamak için toplandılar.

Kimler yoktu ki o gece? Nâzım'la dostluğu Paşakapısı Cezaevi'ndeki tutukluluk yıllarına dayanan akrabası Mehmet Ali Aybar, tarihçi yazar Rasih Nuri İleri, 36 tevkifatından 51 tevkifatına TKP sanığı o dönemin «Şöfor İdris»i İdris Erdinç, Harp Okulu davasında Nâzım'la birlikte tutuklanan, birlikte yargılanan Galip Arda, dostlukları 1933 yılında «Yeni Yol», «Yeni Gidiş» dergilerinde başlayan dönemin tanınmış gazetecisi Abidin Nesimi, «1951'de bir denizde beraber ölümün üstüne yürüdüğü genç arkadaşı» Refik Erduran, «Kuvayi Milliye Atları»nın yaratıcısı Avni Arbaş, Nâzım'la ilgili hemen her anıda adına rastlanan Müzehher Vâ-Nû, Nâzım'la ilgili sekiz kitap yazan Kemal Sülker...

Başka kimler mi? Hasan İzzettin Dinamo, Murat Belge, Doğu Perinçek, Işıl Özgentürk, Refik Durbaş, Zülfü Livaneli, Fethi Naci, Hale Soygazi, Adalet Ağaoğlu, Cevat Çapan, Atıf Yılmaz, Asım Bezirci, Demirtaş Ceyhun, Rahmi Saltuk, Barış Pirhasan, Şükran Kurdakul, Vedat Türkali, Tarık Akan, Yaman Okay, Mahmut Dikerdem...

Bu doğum günü, 12 Kasımda yine aynı yerde Samiye Hanım'ın ağabeyinin «kavga dostları», «iş kardeşleri»yle yaptığı yemekli toplantıda kararlaştırılmıştı. Yıllardır birbirlerini görmeyen dostlar o gün bir araya gelmişler ve Nâzım'ın 1951 yılında elinden alınan yurttaşlık haklarının geri verilmesi için artık bir şeyler yapmak gerektiği konusunda fikir birliğine varmışlardı. Aile avukatları, Atilla Coşkun, Halit Çelenk, Bilgin İnanç, Metin Şekercioğlu'nun yapacakları hukukî girişimlere koşut olarak başlatılacak kampanyanın ilk etkinliğiydi bu doğumgünü toplantısı.

Kapıda, Atilla Coşkun'la birlikte konukları karşılayan Samiye Yaltırım, daha sonra yaptığı kısa konuşmasına, «Bir hüsranım var» diye başlıyordu heyecandan titreyen sesiyle, «Bunu anlatmak istiyorum sizlere. Biliyorsunuz, ağabeyim dünyaca tanınmış bir Türk şairi. Pek çok insan onun şiirleriyle tanıyor Türkiye'yi. Böyle bir insanın Türk vatandaşlığından çıkarılması çok üzücü. Onun için hepinizin yardımlarını bekliyorum.»

Ardından Aziz Nesin, Türkiye Yazarlar Sendikası adına bir konuşma yapıyor, «20. Yüzyıl yazar ve şairleri, biz hepimiz Nâzım'ın soluğundan çıktık» diye başlıyordu sözüne: «Beğenmeyerek de, ilgi göstererek de Nâzım'ın etkisinde kalmayan yazar ve şair yoktur bence. Türk edebiyatı ve Türk sanatının bir havası Nâzım. Biz onun içinde bulunuyoruz. Ben kendi ustam sayıyorum onu. Türk şair ve yazarları aynı yoldan gitsinler ya da gitmesinler, onun havası içinde yetiştiklerine inanıyorlarsa ustalarına, yol göstericilerine karşı borçları vardır. O borçların en başında, yanlış bir karar olan vatandaşlıktan çıkarma kararının kaldırılması için uğraşmak vardır.»

Birden Nâzım'ın sesi yükseldi salonda: «Güzel günler göreceğiz çocuklar/güneşli günler göreceğiz/Motorları maviliklere süreceğiz...» dizeleriyle dostlarının arasındaydı. Gözler yaşarmıştı. Samiye Hanım mendiliyle gözyaşlarını silerken «İnanamıyorum» diyordu. «Çok mutluyum. Böyle bir anı hayal bile edemiyordum. Meğer ağabeyimin seveni sayanı ne çokmuş. Kendisi de yaşasaydı çok mutlu olurdu bu anda.»

Bu geceye katılamayanlar da vardı. 1932 yılında Nâzım'la birlikte yargılanan Nail V (Çakırhan) yolladığı telgrafta, «Şiir dünyasının büyük adamı sevgili Nâzım, sefa geldin soframıza, sefalar getirdin. Seni çok özledik. Merhaba!» diyordu beraber falakaya yattığı arkadaşına.

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ve SHP milletvekili Fehmi Işıklar'ın yanısıra, «sürdürmekte olduğu zor zanaat yüzünden» kutlamaya katılamayan Enis Coşkun, sınıf arkadaşı emekli Amiral Seyfi Kipmen, yurtdışında bulunan sanatçı Sümeyra Çakır, İnsan Hakları Derneği Başkanı Nevzat Helvacı, Genel Sekreteri Akın Birdal, Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı Ahmet Abakay telgraf, telefon ve çiçeklerlyle kutlamaya katılıyorlardı.

O gece herkesin sözünde bir sevinç, bir umut vardı. Üçlü beşli gruplar halinde Nâzım konuşuldu. Ve dostları birbirlerine vasiyetini anımsatıyorlardı : «Yoldaşlar ölürsem o günden önce» demişti 1953 yılında, «öylece gibi de görünüyor/Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni/ve de uyarına gelirse/tepemde bir de çınar olursa/taş maş da istemez hani.» İstenilen bir şey daha vardı: «Mezarının Türkiye'ye getirilmesi.»

Rasih Nuri İleri, «hakları geri verilmeli ve cenazesi de Türkiye'ye gelmeli. Bu konuda çalışmalıyız» derken, şoför İdris, «Büyük bir vatanperverdi Nâzım, bütün hakları geri verilmeli.» diye özetliyordu görüşünü. Kimilerine göre, «Nâzım zaten Türk vatandaşı»ydı. Galip Arda ise, «davanın yenilenmesini, Nâzım'ın beraat ettirilmesini, milletimin de beraat etmesini istiyorum» diyordu heyecanla. İlginç önerilerden birl her zaman olduğu gibi Can Yücel'den geliyordu : «Toplanıp hep beraber törenle Nakkaş Tepe'ye bir nar ağacı dikelim» diyordu şair ve çevresindekilere bir şiirinden şu dizeleri okuyordu : «Ölmekle silinir mi sandın/silinir mi bire hain/insanlığı sevme suçun/diktim Nakkaş Tepe'ye üç nar/ağam gelir bakar diye/gelmiş ki benden habersiz/bakmış ki onlara zaar/üçü de açtı narların.»

● Nâzım Hikmet'in ailesinin avukatı Atilla Coşkun :
● İlk başvuru hükümete

Kültür Servisi - Nâzım Hikmet'in yurttaşlık haklarının geri verilmesini sağlamak amacıyla şairin ailesi ve avukatlarının öncülüğünde başlatılan kampanya 23 Ocak'ta düzenlenecek açık oturumla devam edecek. Cumhuriyet Kitap Kulübü Beyoğlu Temsilciliğinin Dünya Sanat Gösterileri Merkezi'nde (Dünya Sineması) düzenlediği açık oturum saat 16.00'da başlayacak. İlhan Selçuk'un yöneteceği **«Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı»** konulu açık oturuma konuşmacı olarak Mehmet Ali Aybar, Halit Çelenk, Metin Şekercioğlu ve Atilla Coşkun katılacak.

Kampanya kapsamında şubat ayı içinde çok sayıda avukat ve hukukçunun katılacağı bir toplantı yapılacak. Bu toplantıda Nâzım Hik-

met olayının hukukî yönü ve çözüm yolları tartışılarak, ortak bir karara varılacak. Yine şubat ayı içinde sanatçılar, kültür adamları, aydınlar, «Nâzım Hikmet Kampanyası Komitesi» oluşturmak amacıyla bir araya gelecekler. Nâzım Hikmet'in ailesinin avukatı olan Atilla Coşkun, bu kampanyanının başlatılmasındaki amacı şöyle açıklıyor.

«Nâzım Hikmet'in Yurttaşlık Hakkının yeniden verilmesi sadece ailesini ve hukukçuları değil, ülkedeki bütün yazarları, şairleri, edebiyatçıları, demokrasiden yana bütün insanları ilgilendirmektedir. Kampanyanın amacı da salt teknik, hukuksal bir başvuru dilekçesi hazırlayarak ilgili mercilere vermek değil. Çünkü sorun salt hukuksal bir sorun değil. Yapılan girişim de geçmişteki bir olaya yönelik görülmemelidir. Yurttaşlık haklarının iadesi günümüzde yurttaşlıktan çıkarılmış sayıları binleri bulan politik göçmenler sorununu da içermektedir. Bu kampanya da demokratik gelişme içinde atılması gereken bir adımdır.»

Coşkun, şu anda yapılanlarla ilgili olarak da şunları söylüyor: «Çeşitli hukuk adamlarından Nâzım'ı sevenlerden, onun için mücadele edenlerden görüşler alıyoruz. Yapılması gerekenleri belirlemeye çalışıyoruz. Sanıyorum, ilk başvuru hükümete olacak.»

Haftalık **Nokta** Dergisi'de kokteyli, bir günlük gazete gibi yakından takip etti ve ayrıntılı olarak yayınladı.

Nokta Dergisi, 24 Ocak 1988, Sayı : 3.

- **Nâzım Hikmet/Kampanyada ikinci adım**
- **Nâzım 86 yaşında...**

Nâzım Hikmet'in yeniden Türk vatandaşlığına alınmasına ilişkin girişimin ikinci adımında avukatları, Nâzım'ın vatandaşlıktan çıkarılmasıyla ilgili kararnamenin değiştirilmesi için hükümete başvurulacağını açıkladı.

«Dostlar... Ağabeyim Nâzım Hikmet'in 86. yaşgünü kokteyline hoş geldiniz... Ağabeyim tüm dünyanın tanıdığı büyük bir şair, Türk ulusunu, Türk edebiyatını dünyaya tanıtmış bir insandır. Fakat dostlar, içimde bir ukte var... Ağabeyim haksız yere Türk vatandaşlığından çıkarılmış ve bu karar onu derinden yaralamıştır. Onun yeniden Türk vatandaşlığına alınması için çalışmalarımızı sürdürürken, sizlerin de desteğini bekliyorum...»

Büyük şair Nâzım Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yaltırım, dolu gözlerle yaptığı bu konuşmayla «Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığına

alınması girişiminin ikinci adımı olan 86'ncı yaş günü kokteylini başlatıyordu...

Eski dostlar bir arada, İlk adım, Nâzım'ın yakın dostlarının, geçtiğimiz kasım ayında Çatı Restoranda bir araya geldikleri yemekle başlamıştı. Samiye Yaltırım'ın ev sahipliği yaptığı geceye katılan Müzehher Va-Nu, Mehmet Ali Aybar, Bahriye okulundan arkadaşı olan emekli Amiral Seyfi Kipmen, Abidin Nesimi, Naili V., Halit Çambel, Kemal Sülker ve Rasih Nuri İleri saatler boyu Nâzım'ı konuşmuş, Nâzım'ın anısına kadeh kaldırmış, Nâzım'ın şiirlerini dinlemiş ve tarihi kararı almanın onurunu yaşamışlardı: «Nâzım, Türk vatandaşı olarak tanınmalıydı...»

Kampanyanın ikinci etabında, bu isteğini geniş bir topluluğa duyuran Samiye Yaltırım, coşkulu alkışlar karşısında artık gözyaşlarını tutamıyordu... Hayatının en mutlu gününü yaşadığını belirtirken, «Meğer Nâzım'ı en az benim kadar seven ne çok insan varmış...» diyordu.

Yaltırım'ın ve Yazarlar Sendikası Başkanı Aziz Nesin'in konuşmalarından sonra avukat Atilla Coşkun'un eşi Kıymet Coşkun'un hazırladığı Nâzım'ın kendi sesinden şiirleri ve şiirlerinin bestlerinden oluşan parçalar Çatı Restoran'ın duvarlarında yankılanırken, konuklar da sohbetleri koyultuyordu.

Çeşitli kesimlerden iki yüzün üzerinde konuğun katıldığı gecede Nâzım için Türkiye'nin çeşitli yörelerinde neler yapılabileceği konuşuluyordu. «Nâzım ders kitaplarına geçirilmeli» diyorlardı, «Nâzım'ı herkes okumalı, tanımalı» diyorlardı ve «Vatanı için yaşadığı, vatanı için ölen» şaire yapılan bu haksızlığın bir an önce son bulması yürekten dileniyordu.

Alman ve ABD kültür ataşelerinin de katıldığı gecede Sosexport film temsilcisi Viktor Malekin şairi övgü dolu sözlerle anarken, Sovyetler Birliği Konsolosluğu İstanbul Kültür Ataşesi Aleksandr Prişsegov da şöyle konuşuyordu:

«Bugün şu saatlerde Sovyetler Birliği'nde de Nâzım Hikmet'in doğum günü kutlanıyor. Bizde Yazarlar Sendikası bu töreni her yıl düzenler. Nâzım Hikmet, Sovyetler Birliği'nde en çok okunan, tanınan ve hâlâ hatırlanan bir yazardır. Bu yıl 2 yeni cildi daha piyasaya sürüldü.»

Anadolu'da bir köy mezarlığı. Kokteylden sonra yemekle devam eden gecede, kampanyayı yürüten avukatlardan Atilla Coşkun, Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşı olduğunun tespiti konusunda hazırlıkları sürdürdüklerini ve olayın yalnızca hukuksal bir sorun olarak ele alınmaması gerektiğini belirterek şunları söylüyordu:

Nâzım Hikmet olayı, Türk ulusunun, sanatçılarının, edebiyatçıları-

nın bir onur sorunudur. Çalışmalarımız bu nedenle geniş bir çevreden destek görmektedir. Başarıya ulaşacağımıza inanıyorum...» Gece yine Nâzım'ın dizeleriyle sona eriyordu :

«Anadolu'da bir köy mezarlığına
gömün beni
Ve de uyarına gelirse,
Tepemde bir de çınar olursa
Taş maş da istemez hani...»

Nokta Dergisi aynı sayıda Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkına ilişkin bir mini soruşturma yayınlamıştı...

● **Nâzım İçin...**

Hasan Pulur : «Ölümünden bunca yıl sonra da olsa Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığına geri alınmasında bir sakınca görmem. Aynı görüşleri, aynı ideolojiyi paylaştığı Behice Boran'ın cenazesi yurda getirilip Meclis'in önünde resmi bir törenle kaldırıldıktan sonra...

Ayrıca Nâzım Hikmet'in sembolik de olsa Türk vatandaşlığına alınıp alınmaması neyi değiştirir ki? Onun şiirleri serbestçe okunuyorsa, şiirlerinden bestlenen şarkılar her yerde söylenip, her yerde çalınıyorsa...»

Şevket Eygi : «Nâzım Hikmet'in sembolik de olsa vatandaşlığa tekrar kabulünü bir şartla uygun görürüm. 1924'te yurdundan kovulan son halife 2'nci Abdülmecit'in de tekrar vatandaşlığa kabul edilmesi şartıyla...»

Cüneyt Arcayürek : «Nâzım Hikmet'in dünya çapındaki ünü, böyle bir kampanyayı destekler. Bu kampanyanın her türlü yasal engeli, karşıt fikirleri yıkması elbette dilenen sonuçtur. Başarılar dilerim.»

Güngör Mengi : «Anavatanını ölünceye kadar özlemiş bir şairin vasiyeti sayılabilecek bu isteğinin yerine getirilmesi beni çok mutlu eder. Yeteri yaygınlık kazandırılırsa, bu isteğin geri çevrilmeyeceğini umuyorum.»

Zülfü Livaneli : «Bu kampanya gecikmiş de olsa Cumhuriyet tarihinin en ağır ve de en haksız kararlarından birinin düzeltilmesi anlamını taşıyor. Nâzım Hikmet, Türkiye İçin çok önemlidir. Bu kampanya, vatandaşlık hakkını kaybetmiş diğer sanatçılarımız için de önemli. Nâzım Hikmet hem sanatında çok yetkin hem de aydınlık bir su gibi onurlu yaşamış bir insan. Umarım Türkiye bu ayıbı siler...»

Müjdat Gezen : «Benim İçin vatanına bu kadar düşkün, sevgiyle bağlı birl zaten vatandaştır. Bir insanın vatanı uğruna vatandaşlıktan

ihracı da sanıyorum yalnızca bizim toplumumuza özgüdür. Her şeyin nasıl en acayibini en antikasını bulup uyguluyorsak, vatandaşlıktan ihraç konusunu da büyük bir titizlikle uyguluyoruz.»

Müşfik Kenter: «Nâzım Hikmet dünyaya malolmuş bir insan. Bence Türk vatandaşı olmuş ya da olmamış fark etmez.»

Mümtaz Soysal: «Bence geçmişe dönük olan bu kampanya yerine daha somut şeyler yapılmalı. Bu kampanyanın Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye nakledilmesi şekline dönüştürülmesi daha iyi olur.»

Tarık Akan: «Nâzım'ın Türk vatandaşlığına yeniden alınmasına taraftarım. Enternasyonal bir isme ulaşmış, ülkemizin en büyük sanatçısına böyle bir hakkın tanınmasından daha doğal şey olamaz.»

Metin Akpınar: «Millet, devlet, sanatçısına yaşarken sahip çıkmalı. Bugün Nâzım Hikmet'in vatandaşlığa kabulü fantezisini tabi kabul ediyorum. Ancak dünyanın kabul ettiği büyük sanatçıyı sıçrama tahtası yapmaktan yana değilim.»

Rahmi Saltuk: «Bana göre Nâzım Hikmet hiçbir zaman Türk vatandaşlığından çıkmadı. Hiçbir güç bunu yapamaz. Bu zaten şekli bir olaydır. Fiilen Nâzım Hikmet her zaman doğduğu ülkenin doğal vatandaşıdır.»

Hasan Celal Güzel: «Bunlar sembolik tartışmalar. Benim bildiğime göre çeşitli iddialar vardır ama Nâzım Hikmet de zaman zaman Sovyetler Birliği vatandaşıyım diye konuşmuştur. Zaman zaman da Gülhane Parkı'nı özlemiştir. İstanbul'u özlemiştir. Hayatının çeşitli devreleri olmuştur. Milli bir şair değildir ama, kabiliyetli bir şairdir. Ölülerin arkasından şahsiyetleriyle ilgili tartışma yapmak faydalı değildir.»

19 Ocak 1988 günlü **Zaman** Gazetesi, kokteyl haberini tepkili olarak veriyordu:

- **«Biz Nâzım'ın çocuğuyuz» dediler.**
- **Meyhanede Nâzım Hikmet günü**

Meyhanedeki «Nâzım Hikmet» toplantısında konuşan Aziz Nesin «Bizler hepimiz Nâzım'ın çoluğu çocuğuyuz» dedi. Toplantıya ABD Konsolosluğu'ndan Bruce Mc Gowan'da katıldı. Toplantının açış konuşmasını Nâzım'ın kızkardeşi Samiye Yaltırım yaptı.

İstanbul-Hayatının son yıllarını Rusya'da geçiren, Polonya vatandaşı Nâzım Hikmet'in doğumunun 86. yılı İstanbul'da kutlandı. Tünel, Cati Bar'da yapılan kutlama töreninde Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yaltırım, gözyaşları içinde bir konuşma yaptı.

Törene daha önce davet edildiği açıklanan Süleyman Demirel, B.

Ecevit, Bülent Akarcalı, Adnan Kahveci, M. Tınaz Titiz ve Bedrettin Dalan katılmadılar. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ise bir kutlama telgrafı gönderdi.

Öte yandan, «Nâzım Derlemesi» adı altında sloganvarî şiirlerin okunduğu ve konuşmaların yapıldığı törende Aziz Nesin'de söz alarak şunları söyledi : «Dostoyevski, biz hepimiz Gogol'un paltosundan çıktık demiştir. Ben de diyorum ki, bizler Nâzım'ın çoluğuyuz. çocuğuyuz.»

Kutlama törenine katılanlar ise şöyle :

ABD Konolosluğu'nda Kültür İşleri Sorumlusu Bruce Mc Gowan, Aziz Nesin, Atilla Coşkun, Duygu Asena, Mehmet Ali Aybar, Demirtaş Ceyhun, Can Yücel, Doğu Perinçek, Refik Durbaş, Genco Erkal, Doç. Bülent Tanör, Cevat Çapan, Refik Erduran, Atıf Yılmaz, Zülfü Livaneli, Hale Soygazi, Murat Belge, Necati Cumalı, Dr. Erdal Atabek ve Hümeyra.

Sağdan bir başka ses, 21 Ocak 1988 günlü **Yeni Nesil,** yorumlu bir haberle, yurttaşlık hakkı girişimlerini de değerlendirdi.

● **Vatan Haini Nâzım'ı paklama kampanyası**

12 Eylül ihtilalinden sonra yurt dışına kaçmış olan ve yurt dışında ülke aleyhinde faaliyetlerde bulunduğu iddia edilen Cem Karaca'nın, Özal'ın da isteğiyle Türkiye'ye dönmesi, arkasından da komünist ve vatandaşlıktan çıkarılan Behice Boran'ın dirisinin değil, ölüsünün ülkeye gelmesi üzerine, cesaretlenen Türk solu bu defa da başka bir «cesedi» Türkiye'ye getirmeye çalışıyor :

Bu ceset, eğer mumyalanmamışsa, şimdiye çoktan kemikleri un ufak olmuş, diri iken kanun dışı Türkiye Komünist Partisi'ne destek vermiş, ülkedeki komünistlere «fikir babalığı» yapmış komünist ve vatan haini Nâzım Hikmet'indir. Bu solaklar, bir zamanlar TKP'nin yönetiminde olan İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'nin Nâzım Hikmet'in affı kampanyasına benzer, bir başka kampanya başlatılıyorlar. Bu da Türk vatandaşı olmadığını kendisi açık açık söyleyen Rus uşağı Nâzım'ın tekrar «vatandaşlık hakkının verilmesini» istemek tarzında olacakmış.

Bakın 16 Ocak Cuma akşamı, Çatı Restorant'ta bir araya gelen Nâzım'ın kızıl dostları, büyük şair diye yutturulan Nâzım Hikmet için neler söylüyorlar :

Aziz Nesin : «20. yüzyılın yazar ve şairleri, biz hepimiz Nâzım'ın soluğundan çıktık. Türk edebiyatı ve Türk sanatının bir havası Nâzım. Biz onun içinde bulunuyoruz. Ben kendi ustam sayıyorum onu. Türk şair ve yazarları aynı yoldan gitsinler veya gitmesinler, onun havası içinde yetiştiklerine inanıyorlarsa ustalarına, yol göstericilerine karşı borçları vardır. O borçları en başında, yanlış bir karar olan vatandaşlıktan çıkarma kararının kaldırılması için uğraşmak vardır.»

Rasih Nuri İleri : «Hakları geri verilmeli ve cenazesi Türkiye'ye gelmeli. Bu konuda çalışmalıyız.»

Komünist Nâzım Hikmet'in ailesinin avukatı Atilla Coşkun da, Nâzım Hikmet'in vatandaşlık hakkının yeniden verilmesini sadece ailesini ve hukukçuları değil, bütün yazarları, şairleri ve bütün insanları ilgilendirdiğini iddia etmiş (Cumhuriyet, 19 Ocak 1987)

Sovyet Maşası Nâzım Hikmet'in fikirlerinin Türkiye'de çeşitli sahalardaki temsilcileri de Çatı Restorant'taki toplantıya katılmışlardır. Bunlar arasında yönetmen Atıf Yılmaz, aktrist Hale Soygazi, artist Tarık Akan, Murat Belge, Doğu Perinçek, yazar Adalet Ağaoğlu gibi «malum» isimler de var.

Solaklar bu kampanyalarını devam ettireceklermiş. 23 Ocak'ta bir açık oturum tertip etmişler. Aynı zamanda hükümete de müracaat edeceklerini söylemişler. Müracaat etsinler. Ama Özal'ın Cem Karaca'nın yurda dönmesine, marksist Behice Boran'ın cenazesinin Türkiye'ye getirilmesine, üstelik Mehmetçiklerin omuzunda taşıttırılmasına ses çıkarmamasını göz önününe alarak «böyle bir müracaatı da geri çevirmeyebilir» değerlendirmesini yapıyorlar.

Peki Nâzım Hikmet, kimin çocuğudur?

Kimin uşağıdır? Herkes bunu bilir, ama kendisi daha iyi bilir. 21 Haziran 1951'de Bükreş Radyosu'nun verdiği bir habere göre, Vatan haini Nâzım Hikmet'in, İstanbul Boğazı'ndan geçen bir Romen şilebiyle Türkiye'den kaçtığı anlaşılmıştı. 30 Haziran 1951'de Moskova'ya giden Nâzım Hikmet, TASS Ajansına verdiği beyanatta şunu söylemişti :

«... O kadar bahtiyarım ki. Ben bütün hayatımı bu muazzam şehre borçluyum. Ben Sovyetler Birliği'nin çocuğuyum. 24 yıl sonra bu büyük şehre gelirken, tekrar asil ve büyük vatanıma dönmüş oluyorum. Stalin benim için çok mühimdir. Gözümün ışığıdır. Fikirlerimin kaynağıdır. Beni o yarattı. Moskova'da onun büyük ismini taşıyan üniversitede okudum. Herşeyimi ona borçluyum. O yalnız bütün dünyanın en büyük adamı değil, şahsen bana aydınlık veren en büyük kaynaktır.» (Mahmut İhsan Özgen, TKP ve Organize Gençlik Hareketleri, s. 107)

Doğum günü toplantısı ve yurttaşlık hakkı girişimleri köşe yazılarına konu oluyor...

Doğum günü kokteyli ve Nâzım'ın yurttaşlık hakkı, kısa sürede köşe yazılarına da konu oldu. 17 Ocak 1988 günlü **Güneş** Gazetesi'nde **Refik Erduran** «İbrenin Yönü» başlıklı bir yazı yayınladı :

● **İbrenin Yönü**

Doğru : Duygusal insanlarız.

İlle sakınca da oluşturmaz bu.

Çünkü duygu aklın karşıtı değildir. Birbirlerini destekledikleri sürece ikisinin de gücü ve güzelliği artar. Ancak uyumsuz biçimde kullanıldıkları zaman olumsuzlaşır karşılıklı etkileri.

Çocuğunuz okulunu bitirdiğinde mutlu olmanız, ona coşkuyla sevgi gösterip armağan almanız akılcı yönde bir duygusallıktır. Sakıncası değil, yararı vardır.

Ama o çocuk derslerine boşverip sorumsuzlar ettiği zaman da aynı duygusallığı gösterirseniz... Ya da tersini yapar, çocuğunuz yine olumlu davranırken siz başka şeylere kızıp hıncınızı ondan çıkararak duygu zikzakları çizerseniz...

Hem ona kötülük etmiş, hem de kendi başınızı ağrıtacak sorunlar yaratmış olursunuz.

Elli milyonluk bir ülkenin yönetiminde o yanlışı yapmak ise tek kişilik sakıncanın ağırlığını elli milyonla çarpmak demektir.

Türkiye'nin yöneltilişinde duygusallığın «yararlı-zararlı» denge ibresi hep ikinci türe dönük olmuştur.

Bereket versin o denge de değişiyor artık.

İstanbul trafiğinin en yoğun saatlerinde herhangi bir yere gitmeye kalkışmak çılgınlık... Ama duygusal görev niteliği yoğun toplantılar söz konusu olunca o cinneti de seve seve göze alıyor insan.

Cuma akşamı beşte Beyoğlu'nda Nâzım Hikmet seksenaltıncı doğum yıldönümü dolayısıyla anılıyor, yedide de Harbiye Orduevi'nde Vali Nevzat Ayaz İstanbul'a veda ediyordu.

O toplantıların birinden çıkıp ötekine katılmak bir Türk yazarı için ilginç bir izlenim yeniliğiydi.

Büyük şairimizin kızkardeşi Samiye Hanım'ın düzenlediği toplantıda konuklar, Nâzım Hikmet'e vatandaşlık sıfatının geri verilmesi kampanyasını desteklerken —Aziz Nesin'in deyişiyle— bir borç ödeme gereğinin bilinci içindeydiler.

Konuklar arasında hem Sovyet, hem Amerikan Kültür ataşelerinin bulunması ilgimi çekti.

İçin için gülümseyerek düşündüm ister istemez :

— İki süper güç arasındaki her çeşit silahsızlanma süreci soğuk savaş yöntemlerini büsbütün geçersiz kılacak çizgiye ulaşınca bizim antikomünizm esnafımız ne iş tutacaklar acaba?

Oradan çıkıp Orduevi'ne girdikten sonra Sayın Ayaz'ın çevresindeki içten sevgi belirtilerini izlerken de başka şeyler geçiyordu aklımdan.

Yakın geçmişimizde değil Nâzım Hikmet'i açıkca anma toplantısı düzenlemek, onun adını ağza almak bile büyük belalara davetiye çıkarmak olurdu. Daha önce mimlenmemiş iseniz mimlenir, zaten mimli iseniz üstünüzdeki baskının ağırlaşıverdiğini görürdünüz.

Bugün ise birinci toplantıdan çıkıp ikincisine gelmiş pek çok insan, vaktiyle bir şairimize yapılmış haksızlığın düzeltilmesi konusunu en yüksek düzeydeki «sivil ve askeri erkân» ile konuşabiliyordu.

Konuşuyordu da ne oluyordu? Batıyor muydu ülkemiz? Gerçek tehlikelere karşı eskisinden daha uyanık, uluslararası alanda daha bilinçli, o nedenle daha sağlam güvenlik içinde değilmiydik? Ne zararını görüyorduk uygarlaşmanın?

Tabii, sağlıklı yaklaşımların önünü kesmeye, mantıksız ve anlamsız bahanelerle kodeste adam tutmak gibi terslikleri sürdürmeye çalışanlar var hâlâ, ama yelkenleri pörümekte.

Rüzgâr onlardan yana esmiyor.

17 Ocak 1988'de, **Zaman** gazetesi yazarı Ergun Kaftancı Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının gündeme getirilmesini değerlendiriyordu :

● Vatanperver diyen ağızı sevsinler

Aydınlık ya da Perinçek grubu olarak bilinen ve 12 Eylül harekatı sonucu dağılmak zorunda kalan maocuların yeniden biraraya gelerek kurdukları bir dergi son sayısında Nâzım Hikmet'i gündeme getirdi.

Hürriyetçi ülkelerdeki komünistlerin taktikleri böyledir.

Durup dururken ya ölmüş bir komünisti bilmem kaçıncı kez afişe ederler, ya da adı o güne kadar duyulmamış sıradan bir komünisti nutuklarla halka tanıtırlar.

Amaçları bellidir...

İsterler ki o ülkenin kamuoyu, sürekli olarak komünizm propagan-

dası altında kalıp ezilsin. Bu bir çeşit beyin yıkama metodudur. Bir gün herkesin bu yolla komünist yapılacağını sanırlar.

.....

Selanik doğumlu Nâzım yaşasaydı şimdi 87 yaşından gün almaya başlayacaktı. Komünistlere göre en büyük Türk şairidir Nâzım. Kızkardeşi, bunu bahane ederek onun için bir doğum günü partisi düzenlendi. Bu partiye kimler çağrılı değil ki...

Eğer davete katılırsa Süleyman Demirel'i, Bülent Ecevit'i, Erdal İnönü'yü, Adnan Kahveci'yi, Tınaz Titiz'i, Bedrettin Dalan'ı, Bülend Akarcalı'yı, Türkan Şoray, Hale Soygazi, Zülfü Livaneli ve Genco Erkal'la yan yana oturmuş «Nâzım Derlemesi» dinlerken ve Tevfik İleri merhumu vatan haini Nâzım'a alkış tutarken göreceğiz.

Nâzım, dönme miydi? Öyle diyorlar. Türkiye'den kaçması, Sovyetler Birliği'ne sığınması, beni Stalin yarattı demesi ve Moskova'da Sovyet toprağını vatan toprağı sayıp öpmesi, böyle bir iddiaya güç kazandırıyor...

Yazar İbrahim Erol Ataer'in kızıl rapor adlı eserinde yeniden dikkatimi çekti. Meğer Nâzım, eskiden koyu Türkçüymüş. Sonra, eski CHP mebusu Mehmed Sadık Eti ile karşılaşıp komünist olmuş. Yakın dostu Valâ Nureddin'in bu dünyadan Nâzım geçti adlı kitabında da bu husus vardı. Mehmed Sait Eti'ye gelince, Türkiye'deki ilk komünistlerdendi. Bir Âhi Şeyhinin nasıl komünist olacağına bir türlü aklım ermedi.

Nâzım komünistti ama komünistlikten mahkûm olmadı: Türk Ordusu'na fitne sokmak, fesat çıkarmak ve askerleri isyana teşvik etmek suçundan hapishaneye düştü.

1949 yılında Bursa Cezaevinde yatarken ziyaretine giden Ahmed Emin Yalman İstanbul'a dönünce Vatan gazetesinde bir yazı yazdı ve Nâzım'dan buna rağmen Mert bir vatansever diye bahsetti. Ahmet Emin Yalman dönmeydi. Nâzım'ın da suçu belliydi. Türk Ordusu'na düşman birine vatanperver diyen ağızı sevsinler...

Bir yıl sonra 150'den fazla aydın (!) Nâzım'ın serbest bırakılması için ortak bildiri imzaladılar. İmzacıların arasında kimler yoktu ki...

Adnan Saygun, Cüneyt Gökçer, Bedri Koraman, Nadir Nadi ve bazılarının ağzı açık ayran budalası gibi televizyonlarımızda seyredip alkışladıkları Gazanfer Özcan bunlardan birkaçıdır. Bir gün gerekirse imzacıların tamamını açıklayacağım. Kim kimdir iyice anlaşılsın diye...

.....

Nâzım düşünce suçundan içeri girmiş değildir. İmzacılar onun

suçunu düşünce suçu saydılar ve bile bile bir vatan hainin bağışlanmasını istediler. Ne büyük gafletl

Nâzım'ı bugün yeniden gündeme getirmenin fevkalade cıvık bir amacı olmalı. Yarınlara hazırlıktır bu... Yarın yeniden bir Nâzım fırtınası estirecekler. Bir Vedat Dalokay daha çıkıp Nâzım'ın Moskova'daki mezarına vatan toprağı götürürse hiç şaşmam...

Kızkardeşinin, ağabeyinin vatandaşlığa yeniden alınması isteğine, bakalım ilgililer ne cevap verecekl Sovyet Toprağını vatanım diyerek öpmüş birine vatandaşlığı çok görüyorum. Hele de bu Nâzım Hikmet Verzanski ise...

Boris Nikclayeviç Polevoy adındaki bir Sovyet yazarına «Merhaba Yoldaş, ben artık Sovyet vatandaşı oldum, karşında bir Sovyet vatandaşı konuşuyor,» diyen adama yakışan da, Moskova'daki mezarlıkta Sovyet vatandaşı olarak yatmaktır. Toprağı bol olal...

Kaftancı'nın Nâzım Hikmet'e tejkisi 18 Ocak 1988'de de sürdü...

● **Nâzım'dan Utkin'e giden yol...**

Nâzım, iyi bir şair miydi?

Onu bilemiyorum, zaten şiirden de anlamam. Öyle derler... Şiirden anlayanlara göre Nâzım, sıradan şairlerin önündedir.

Ancak o, komünizmi seçtikten sonra bir gün bile iyi şiir yazmayı düşünmedi. Kafasında tek düşünce yer ettl. Bahriyelilerl komünist yapmak ve hepsini ayaklandırıp bir komünist ihtilali gerçekleştirmek.

Rusya'da bolşevik ihtilaline bahriyeliler önayak olmuştu. Nâzım'a göre Türkiye'de de aynı şey olabilirdi.

Yavuz, Reşid Paşa ve Pınarhisar gemilerimize Nâzım ve yoldaşları bu nedenle sızdılar. Fakat başarıya ulaşamadılar; foyaları pek çabuk meydana çıktı ve yakalandılar.

Harp Okulu Askerl Mahkemesi'nde Nâzım ile birlikte 30 komünist yargılandı. Bunların sekizi sivil, geri kalanı askerdi. Mahkeme heyeti, Nâzım'ın da suçunu sabit bulup onu 28 yıl 4 ay ağır hapis cezasına çarptırdı. Karar 29 Mart 1938 günü açıklandı. (Esas sayı 28, Karar sayı 16).

Karar metninde ayrıca sanıkların gençlik ve işçi kesimlerinde de komünizmi yaymak amacıyla faaliyette bulundukları belirtiliyordu. Meğer bunlar, bir yandan bahriyeye çengel atarken bir yandan da gençlik ve işçi arasına sızmışlar ve buralarda edindiklerl yoldaşlarını da komünist ihtilal sırasında değişik işlerle görevlendirmişler.

Bugünlerde vatandaşlık hakkının iade edilmesine çalışan Nâzım'ın marifetlerinden bazıları şunlardır...

.....

Nâzım'ın ve yoldaşlarının ektiği tohumlar maalesef daha sonra yeşerdi. 27 Mayıs darbesiyle getirilen Anayasa, aynı tohumların boy atıp filizlenmesine yol açtı.

60-80 yılları arasında ülkemiz insanına kan kusturan komünizmin, bu ağababasını yeniden vatandaşlığa alıp; ölüsüne itibar getirmeyi hâlâ düşünenler varsa, bunların aklından, gönlünden ve hatta vatanperverliğinden şüphe ederim!

.....

Aklıma gelmişken söyleyim...

Tarihin gözü kör, kulağı sağır değildir. Milletin de öyle...

Bir hainin düşünce anatomisini gelecek kuşaklarda öğrenecek ve komünist oyunları artık Türkiye'de ebediyen sökmeyecektir.

***

Türkiye'deki bütün komünist hareketlerin ve kanlı eylemlerin içinde Sovyetler Birliği'nin parmağı olmuştur.

Aksini düşünmek mümkün değildir.

Zaten, ele geçen bütün belgeler bunu kanıtlar. Türkiye'yi içten yıkıp kendine peyk haline getirmek isteyen Moskova'nın bu menfur planı çok eskilere dayanıyor. Tarihi karıştırınız, karşınıza hep Sovyetler çıkacaktır...

.....

Önceki gün Ankara'daki Rus elçiliği müsteşarı Utkin TRT'yi ve Türk basınını suçlama cüreti gösterdi. Nedeni Afganistan! Televizyonumuz ile gazetelerimiz Afganistan konusunda Sovyetleri haksız yere suçluyorlarmış...

Cürete bakınız!

Oysa, Afganistan gerçeğini bütün dünya yaşıyor. Bu ülkede Sovyetler'in istilacı emeline karşı mücahitlerle birlikte omuz omuza olan Fransızlar, Amerikalılar, İtalyanlar, İngilizler ve Japonlar var.

Bu insanlar ne için orada Yevgeni Utkin efendi, cevap versene!

Türk basınının Afganistan konusuna yaklaşımı kışkırtıcı nitelikteymiş. Elbet de öyledir. Mazlum bir milletin topraklarına gireceksin, insanlarını çoluk-çocuk telef edeceksin, bütün yeraltı ve yerüstü zenginliklerini gasp edeceksin, hak ve hürriyetlerini dilim dilim doğrayacaksın da milyonlarca müslümanın ıstırabı karşısında susacak mıyız?

Hadi bakalım yoldaş Utkin, başka kapıya!..

.....

Her müslüman Türk'ün komünizme ve Sovyet istilacılığına karşı çıkacağını Utkin efendi de, öteki yoldaşları da artık öğrenmelidirler.

Biz Kore'de komünizme ve Sovyet istilacılığına karşı dövüşmüş bir milletiz. Ne olur yoldaş efendi, bu özelliğimizi artık münasip bir tarafınıza yazın da unutmayın.

Ve, iki de bir de dilinize, ağzınıza büyük gelecek şeyleri dolamayın.

Söz Gazetesi'ndeki «Günün İçinden» sütunuyla Ahmet Taner Kışlalı 27 Ocak 1988 günü Nâzım'ın yurttaşlık hakkı için girişimleri yorumluyor, Devlet Bakanı Kahveci'nin görüşünü açıklıyordu.

● **Nâzım Hikmet**

Olay, basınımızın önde gelen isimlerinden birisinin başından geçmişti. 60'lı yılların başlarında Paris'te bir dil okuluna devam ediyordu.

Birgün bir Türk gazetesi vardı elinde. Aynı okuldaki bir Alman öğrenci merakla sordu :

— Affedersiniz, hangi dilden bu gazete?

— Türkçe!...

Genç Alman heyecanlandı birden bire :

— Ne mutlu size... Nâzım Hikmet'i kendi dilinden, şiirlerini yazdığı dilden okuyabiliyorsunuz!...

Türk gazeteci «ne gezer, O'nun şiirleri bizde yasak...» diyemedi... Utancını belli etmemeye çalıştı.

***

Nâzım Hikmet vasiyetini de şiirle yazmış :

«Ölürsem o günden önce yani,
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni
tepemde bir de çınar olursa
taş maş da istemez hani!...»

Yurdundan uzakta, bu özlem içinde ölmüş...

Vedat Dalokay, Ankara Belediye Başkanı iken Moskova'ya gitmişti. Nâzım'ın mezarını ziyaret etti. Mezarını Türkiye'ye getirmekten sözettiği için şimşekleri üzerine çekti.

SHP'den kopan Dalokay belki de bu kez ANAP'ın adayı olacak. Ama düşüncesi değişmemiş...

— Nâzım'ın naaşını oradan getirip Anadolu'da bir köy mezarlığına gömer, üzerine de bin tane kavak dikerim... diyor.

Yazarlar, çizerler, hukukçular şimdi «Nâzım'a yurttaşlık kampanyası» açtılar.

Nâzım Hikmet, yurttaşlıktan çıkarıldığını öğrenince gürlemiş :

«Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından, hey dünya çıkarılmışım. Beni Türklükten, halkımın evladı olmaktan, memleketime bağlı bulunmaktan, kimse, hiçbir kuvvet çıkaramaz..»

Sorunu Devlet Bakanı Adnan Kahveci ile konuştuk. Şöyle dedi :

— Ben esasta eski yaraların kapanması taraftarıyım. Ama kapanırken de, yeni yaraların açılmaması gerekir. Toplum bu konuda hassas.. Yeni yaralar açmayacak şekilde girişimler olursa, desteklerim.

Bu elbette ki akılcı bir yaklaşım.

Yaşar Kemal'e «Del Luca» ödülü verilirken, Paris'te düzenlenen törene Türk Elçisi'nin gitmemesi, zamanın hükümetine ne kazandırmıştı?.. Utançtan başkal..

Ulusal kültürümüzü savunanlar, onu evrensel düzeye çıkarmayı başarabilenleri alkışlamalıdırlar.

Sanatın ideolojisi olmaz.

Necip Fazıl'ın sağcı oluşu, O'nun Türkçeye çok iyi şiirler kazandırmış olduğu gerçeğini örter mi?

Nâzım Hikmet'in ölümünün birinci yıldönümünde Paris'te öğrenciydik. Türk adının önemsenmediği bir kentte, O'nun adına «anma gecesi» düzenlendiğini gazetelerden öğrenince gitmeden edemedik.

Küçük bir salonda, eski dostları ve bir avuç Türk olacak sanıyorduk. Paris'in en büyük salonunda (Salle Playel), sokaklara kadar taşan bir kalabalık bulduk.

Zencisi... Beyazı... Iskandinavı... Asyalısı...

Konuşan ünlü isimler «Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet» dedikçe, salon alkıştan yıkılıyordu.

Tam arkamdaki koltukta, daha sonra diplomat olan sağcı bir arkadaş vardı.. Geriye döndüm bir an..

Ağlıyordu!..

ÜÇÜNCÜ ADIMI «CUMHURİYET KİTAP KULÜBÜ»
ATIYOR...

Memleketim, memleketim, memleketim
ne kasketim kaldı senin ora işi
ne yollarını taşımış ayakkabım,
son mintanım da sırtımda paralandı çoktan
Şile bezindendi
Sen şimdi yalnız saçımın akında,
infarktında yüreğimin,
anlımın çizgilerindesin memleketim,
memleketim,
memleketim....

"..... Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından, hey gidi dünya, çıkarılmışım. Beni Türklükten, halkının evladı olmaktan, milletime ölümsüz bağlı bulunmaktan kimse, hiçbir kuvvet çıkaramaz, ayıramaz..."

AÇIK OTURUM

YURTTAŞLIK HAKKI ve NAZIM HİKMET OLAYI

Yöneten
İlhan SELÇUK

Konuşmacılar
Mehmet Ali AYBAR-Av.Halit ÇELENK
Av.Metin ŞEKERCİOĞLU-Av.Atilla COŞKUN

Düzenleyen
CUMHURİYET KİTAP KLÜBÜ
BEYOĞLU TEMSİLCİLİĞİ

23 Ocak 1980 Cumartesi, Saat: 16.00
DÜNYA SİNEMASI-TAKSİM

Hikmet Yaltırım, S.Yaltırım ve M.Ali Aybar.

Refik Erduran ve Aziz Nesin.

Genel görünüm

Kemal Sülker, Can Yücel, Refik Erduran.

Ali Taygun ve Erdal Atabek.

S. Yaltırım, Ziya Yılmaz ve Emin Tanrıyar.

Hale Soygazi, Öğet Tanör, Duygu Asena.

Zülfü Livaneli
Atıf Yılmaz ile...

Aziz Çalışlar, Demirtaş Ceyhun, Barış Pirhasan, Yaman Okay.

Fethi Naci, Cevat Çapan ve Zülfü Livaneli.

Rasih Nuri, Vedat Türkali ve Deniz Türkali.

Necati Cumalı, Asım Bezirci, Serra Yılmaz ve Emin Galip Sandalcı.

Yaman Okay mesajları okuyor...

M.Cevdet Anday, K.Sülker, Turgut Gökdere, Hasan Özen ve Hüseyin Baş.

Cumhuriyet, 9 Ocak 1988

'Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet'

Kültür Servisi — Nâzım Hikmet'in (1902-1963) seksen altıncı doğum yılı dolayısıyla çeşitli etkinlikler düzenlendi. Nâzım Hikmet'in doğum günü olan 15 ocakta iki yüze yakın bilim adamı ve sanatçı bu kokteyl'de bir araya gelecek. Ayrıca Nâzım Hikmet'le ilgili bir açıkoturum yapılacak ve bir sergi açılacak.

15 ocakta Nâzım Hikmet'in kız kardeşi Samiye Yalçın tarafından İstanbul Çatı Restoran'da verilecek kokteyle iki yüze yakın sanatçı ve bilim adamı çağrıldı.

Öte yandan, Cumhuriyet Kitap Kulübü temsilcisi Dünya Sineması Gösteri Merkezi tarafından 23 ocak günü bir açıkoturum gerçekleştirilecek. Dünya Sineması'nda yapılacak olan "Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet" konulu açıkoturuma konuşmacı olarak Mehmet Ali Aybar, Avukat Halit Çelenk, Avukat Atilla Coşkun ve eski Anayasa Mahkemesi raportörü ve eski Danıştay üyesi avukat Dr. Metin Şeker'dioğlu katılacaklar.

Açıkoturumla aynı günde Dünya Sineması'nda Nâzım Hikmet'le ilgili bir de sergi açılacak. Sergide o zaman özel eşyaları, kitaplarının ilk baskıları, kendi yaptığı resimler, fotoğrafları ve özel arşivi yer alacak.

Bu arada, Nâzım Hikmet'e yurttaşlık hakkı verilmesi konusunda bakanlığa başvuruda bulunmak üzere hazırlık çalışmalarının yapıldığı öğrenildi.

Söz, 9 Ocak 1988

Nâzım 86 yaşında

Nâzım Hikmet'in 86. doğum günü 15 Ocak'ta kızkardeşi Samiye Yalçın tarafından İstanbul Çatı Lokantası'nda düzenlenecek bir kokteyl ile kutlanacak. Kokteyle iki yüz elliye yakın sanatçı, bilimadamının ve aydının davet edildi.

Öte yandan Nâzım Hikmet'in doğumunun 86. yıldönümü dolayısıyla Cumhuriyet Kitap Klübü tarafından bir açık oturum düzenlendi. 23 Ocak günü Dünya Sineması'nda yapılacak olan ve "Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet" başlığını taşıyan açık oturuma Mehmet Ali Aybar, Atilla Coşkun, Halit Çelenk, Metin Şeker-cioğlu katılacak. Oturumu İlhan Selçuk yönetecek. Açık oturumun düzenlendiği gün ayrıca Dünya Sineması fuayesinde Nâzım Hikmet'in özel eşyaları, kitaplarının ilk baskıları, kendi yaptığı resimler, fotoğrafları ve özel arşivinden oluşan bir sergi de açılacak.

Milliyet, 14 Ocak 1988

Nazım Hikmet anılıyor

NAZIM Hikmet'in 86. doğum günü, Ankara ve İstanbul'da bir dizi etkinlikle kutlanacak.

15 Ocak'ta İstanbul'da Nazım Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yalçın'ın "Çatı" Restoran'da vereceği davetle başlayacak etkinliklere bilim adamları ve sanatçılar katılacak.

Öte yandan kutlamalar çerçevesinde, 23 Ocak günü, "Yurttaşlık Hakkı ve Nazım Hikmet" konulu bir açık oturum düzenlendi. Eski Türkiye İşçi Partisi ve Sosyalist Devrim Partisi genel başkanlarından Mehmet Ali Aybar, avukat Atilla Coşkun ve Halit Çelenk'in katılacakları açık oturuma gazeteci İlhan Selçuk yönetecek. 23 Ocak günü aynı, Dünya Sinemasının fuayesinde Nazım Hikmet'in özel eşyaları, kitaplarının ilk baskıları, yaptığı resimler ve özel arşivinden oluşan sergi, ziyaretçilere açılacak.

Nazım Hikmet

Söz, 15 Ocak 1988

Nazım Hikmet 86 yaşında

■ Ünlü Ozan'ın doğum günü, bugün 'İnönü', Demirel, Kahveci ve Akarcalı'nın da davetli olduğu bir toplantı ile kutlanacak

Mehmet YALÇIN / İstanbul

15 Ocak 1988 ünlü ozan Nazım Hikmet'in 86'ıncı yaşgünü...Kızkardeşi Samiye Yalçın'ın, "Hikmet'in Türk Vatandaşlığı'na yeniden alınması kampanyası" kapsamında bugün bir doğum günü kutlaması düzenliyor. Bayan Yalçın, Kasım ayı içinde Nazım'ın yaşa yan dostlarıyla bir yemek yemiş ve Nazım'ın yeniden Türk vatandaşlığına alınması için çalışmaları başlatmıştı.

Kampanyanın ikinci adımı olan Tünel Çatı Bar'da yapılacak anma toplantısına Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Erdal İnönü, Bülent Akarcalı, Adnan Kahveci, Mustafa Tuna Titiz, Bedrettin Dalan gibi ünlü politikacıların yanısıra Türkan Şoray, Hale Soygazi, Zülfü Livaneli, Genco Erkal gibi tanınmış sanatçılar, bilim adamları, yazar ve gazeteciler davetli.

Saat 17.00'de başlayacak toplantının açış konuşmasını Samiye Yalçın yapacak. Ardından kampanyada görev alanlar kısa birer konuşma yapacaklar ve Nazım'ın şiirleri, şiirlerinden yapılan şarkıların da dahşayan bir "Nazım Derlemesi" sunulacak.

Nâzım'ın yurttaşlık sorunu, hukukçular tarafından tüm boyutları ile tartışılmaya başlanmıştı. Basının geniş yer verdiği bu tartışmalarda, Nâzım'ın yurttaşlıktan çıkartılmasının haksızlığı ve yasadışılığı vurgulanıyordu. Hukukçu olmayan değişik kesimlerden çok sayıda insan da aynı kanıdaydı. İstenilen, bu haksız ve yasadışı kararın bir an önce düzeltilmesiydi...

Bu konuda, yalnız hukukçuların konuşmacı oldukları bir panel düzenlendi. Cumhuriyet Kitap Klubü Beyoğlu Temsilciliğinin düzenlediği paneli İlhan SELÇUK yönetti. Mehmet Ali AYBAR, Halit ÇELENK, Metin ŞEKERCİOĞLU ve Atilla COŞKUN, panelin konuşmacılarıydı. Hukukçular, Nâzım Hikmet'in yargılamalarını ve yurttaşlıktan çıkarılmasına yol açan olayları, tarihsel süreç içinde bir kez daha gözler önüne serdiler... Zaman zaman Nâzım'ın vatan sevgisini, hasretini dile getiren şiirlerinin de okunduğu toplantı, yoğun bir ilgiye sahne olmuştu. Bütün koltukların dolduğu salonda yer bulamayanlar, 2,5 saat, ayakta ya da yerde oturarak izlemişlerdi konuşmacıları... Yaklaşık 1500 kişiyi bulan izleyici sayısı konuya ne denli önem verildiğini gösteriyordu. Panele, Samiye Yaltırım'la birlikte daha önceki etkinliklerde de yer alan çok sayıda sanatçı, edebiyat, bilim ve kültür adamları izlemişti. SHP İstanbul Milletvekili Mehmet Ali EREN ve Ankara Milletvekili Arif SAĞ da toplantıya katılanlar arasındaydı.

Panelin yapıldığı Dünya Sineması'nın fuayesi, aynı gün bir başka etkinliğe sahne oluyor, Türkiye tarihinde ilk kez bir **«Nâzım Hikmet Sergisi»** açılıyordu. Sergide Nâzım'ın çeşitli dönemlerini yansıtan fotoğrafları ve kendi yaptığı resimlerinden örnekler yer alıyordu. Bazı oyun ve şiirlerinin

orjinal metinleri, mektupları, Türkiye'de yaşadığı dönemde basılan kitaplarının —imzalı— ilk baskıları ile cezaevindeyken başlatılan «af kampanyası»na ilişkin gazeteler de sergilenmekteydi. Yine ayrıca, bazı giysileri, cezaevindeyken yaptığı el işleri de sergilenenler arasındaydı... Yurt dışındayken kullandığı, ölümünden sonra kızkardeşine armağan edilen bir kilim ve bebekleri ilgi çeken eşyalarındandı. Bakırköy 7. Sanat Galerisi'nde açılan, Nâzım Hikmet'in annesi Celile Hanım'ın sergisinden o gün için alınan birkaç tablo da izleyicilere sunulmuştu.

Bütün bir öğleden sonra açık tutulan sergide, yaşgünü nedeniyle düzenlenen Nâzım kaseti de çalınıyor; Nâzım Hikmet şiirler okuyor, sanatçılar onun şiirlerinden oluşan şarkılarını söylüyorlardı...

Panelin düzenlendiği gün **Cumhuriyet** Gazetesi bir tam sayfasını Nâzım'a ayırdı.

- **Nâzım Hikmet'in kızkardeşi 'Bir gün mutlaka' diyor**
- **Mezarı da Türkiye'ye getirilecek**

Kültür Servisi - 1950 yılında Bursa Cezaevi'nden arkadaşı Vâlâ Nurettin'e yazdığı mektupta «Anneciğimle, Samiye'nin ne halde olduklarını, üzüntülerini, kahırlarını düşünmek beni kahrediyor. Hayatımda benim yüzümden gülmeyen iki insan varsa onlardır» diyordu Nâzım Hikmet. «Samiyem», «Samuşçuğum», «Canım Kızım»la başlayan yüzlerce mektup vardı Samiye Yaltırım'ın elinde. Kimi cezaevlerinden «görülmüştür» damgasını taşıyan, kimi Bakû'den, kimi İzmir'den, Ankara'dan, Moskova'dan...

Yıllarca bıkıp usanmadan cezaevi kapılarında, mahkeme koridorlarında dolaşıp durdu ağabeyinin peşinde. Şimdi de Nâzım'ın yurttaşlık hakkının geri alınması ve mezarının Türkiye'ye getirilmesi için 80 yaşında çırpınıp duruyor Samiye Hanım.

Samiye Yaltırım'ı ağabeyiyle ilgili yüzlerce anının doldurduğu Moda'daki evinde ziyaret ediyoruz.

«Bir gün mutlaka» diyor Samiye Yaltırım. «Elbette bu hak verilecek. Sonra da mezarı getirilecek. Nasıl Talat Paşanın getirildi. Ağabeyiminki de getirilecek. Bırakın her şeyi bir yana, vasiyeti de var zaten.»

Samiye hanım hangi anısını anlatsın? Pek çok kez yazıldı. Dostları anılarını kitaplarda topladı. Kendisi de Aydın Aydemir'le birlikte «Nâzım» adlı bir kitap hazırlamamış mıydı? Biz 1951 yılına uzanıyor, o günleri yeniden yaşıyorduk birlikte. «Anlamıştım gideceğini» diye başlıyor. «Hapisten çıktıktan bir süre sonra. Mühürdar'da bir ev tutmuştu. Orada oturuyorlardı. Münevver, Mehmet, ağabeyim. Ankara'dan geldim birkaç günlüğüne. Eve gelen giden çok. Ağabeyimde bir telaş. Mehmet Ali geliyor konuşuyorlar, Zekeriyalar geliyor, Dündar geliyor, Refik geliyor, o kaçırtan. Artık Ankara'ya döneceğim. 'Ağabey sende bir şeyler var. Gideceksin galiba' dedim. Saklamadı. 'Evet gideceğim Samiye' dedi. Kalmanın yolu yok. Huzursuz ediyorlar. Zara'ya yolluyorlar. Büyük bir ihtimalle kaçtı diye vuracaklar' dedi. Beni teselli etti. 'Üzülme, sen İsviçre'ye gidersin, ben de geçerim. Orada görüşürüz senle' dedi. «O gün yola çıktım. Çıkmadan önce ağlaştık. Gitti geldi öptü beni.»

Sonra kaçtığını öğrenir Samiye hanım.

«Ankara'daydım. Bir telefon. Eşim Seyda açtı telefonu. 'Samiye İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Uygun görüşmek istiyor seninle' dedi. Kemal Beyle de tanışıyoruz. Bana ağabeyimin bizde olup olmadığını sordu. 'Hayır, ne oldu' dedim. 'Ankara'ya gidiyorum diye ayrılmış evden de'. 'Aman Kemal Bey yollarda kaza filan olmasın' diye sordum. 'Yok' dedi. 'Nâzım gitmiş'. Ben hemen anlamıştım zaten telefon gelince. Telefonu kapattım ve ağladım. Anamla karşılıklı ağladık durduk. O canını kurtarmıştı, ama biz onu bir daha göremeyecektik.»

Gerçekten de bir daha göremez Samiye Yaltırım kardeşini. Ölümünden yıllar sonra Sovyet Yazarlar Birliği'nin davetlisi olarak 1982'de gidebilir Moskova'ya.

Ya ölümü? Sevgili ağabeyinin ölümünü nasıl öğrenir Samiye Hanım?

«Sabah gazete geldi. Aldım, ama bakmadım. Misafirliğe gideceğim. Acelem vardı. İşlerimi bitirdim gittim. Gittiğim yerde de herkesin haberi varmış. Ama bakmışlar benim halime tavrıma, gayet neşeliyim. Bilmediğimi anlamışlar. Neyse akşam eve geldim. Bir de baktım, ev kalabalık 'ne oldu' dedim. Hikmet 'Anne dayım öldü' dedi. Ben hayatımda ilk kez orada düşüp bayılmışım.»

Gerilere gittikçe anlatacak şeyler de artıyor. 30-40 dile çevrilen şiirlerin pek çoğunun yazılış sürecine tanık Samiye hanım. «Bütün bu şiirleri kendinden dinledim» diyor: «Yazarken gelir okurdu. İlginç bir dize yazdı diyelim. Gece saat 02.00'de uyandırır. «Samiye, dinle bak ne yazdım : Nasıl beğendin mi' diye sorardı. Şiir yazmaya başlayınca evin içinde dolanır dururdu.»

Büyük şairin kızkardeşi **Samiye Yaltırım** ile avukatları 37 yıllık bir adlî haksızlığın' düzeltilmesini istiyorlar.

● **Nâzım'a yurttaşlık kampanyası**

Yasalara aykırı : Avukatlar, Nâzım Hikmet'in 15.8.1951 tarihinde TC yurttaşlığından çıkarılmasının yasalara aykırı bir biçimde yapıldığını öne sürüyorlar.

Yurda dön denmedi : Nâzım Hikmet'e «Yurda dön» çağrısı yapılmaması ve «başka bir devletin hizmetine girmesi» gerekçesinin asılsızlığı, kararın haksızlığına neden olarak gösteriliyor.

Türklükten çıkaramazlar : Nâzım Hikmet o tarihte karar üzerine dünyaya şu açıklamayı yapmıştı :
«Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından hey dünya çıkarılmışım. Beni Türklükten, halkımın evladı olmaktan, memleketime bağlı bulunmaktan, kimse, hiçbir kuvvet çıkaramaz, ayıramaz.»

Yurdagül Erkoca/ANAP Genel Başkan Başdanışmanı Mustafa Taşar, DYP Kadınlar Kolu'nu eleştirirken «Nâzım Hikmet bir sapıktır. Yasakların kaldırılması için Yahudi asıllı bir komünistin arkasına sığınacak kadar alçalıyor bu adamlar» diyordu Mersin'de yaptığı bir konuşmada. 1987'nin 29 Haziran günü Taşar'ın Nâzım'ı hainlikle suçlayan bu «talihsiz» açıklaması «kapkara haykıran puntolarla» gazetelerin manşetlerine oturuyordu.

Bu ona resmi çevrelerden gelen ne ilk saldırıydı, büyük bir olasılıkla ne de son olacaktı. Ancak bu konuşma Nâzım'ın kızkardeşi Samiye Yaltırım için bardağı taşıran son damla oldu. Samiye Yaltırım avukatları Halit Çelenk, Atilla Coşkun, Bilgin İnanç, Metin Şekercioğlu aracılığıyla açtığı hakaret davasını kaybetmişti, ama karar temyiz edilmişti. Şimdi Yargıtay'ın vereceği karar bekleniyordu.

Ve Samiye Yaltırım ile avukatları öncülüğünde Nâzım'ın eski ve yeni dostları «Nâzım'ın yurttaşlık haklarının geri alınması kampanyası»nı başlattılar. Avukatlar, Nâzım Hikmet'in 15.8.1951 tarihinde TC yurttaşlığından Bakanlar Kurulu kararıyla çıkarılmasının yasalara aykırı biçimde yapıldığını öne sürüyorlar. Avukatlara göre Nâzım'a «yurda dön» çağrısı ve «başka bir devletin hizmetine» girdiği iddiasının asılsızlığı

yurttaşlıktan çıkarılma kararını düzeltilmesi gereken bir «adli hata» haline getiriyor.

Memleketi, memleketinin insanları üzerine artık klasikler arasına katılan onca güzel şiir yazan Nâzım nasıl olmuştu da «vatan haini» ilan edilmişti. 12 yıl süren sürgün hayatında memleketini «yüreğinin infarktında», «alnının çizgisinde» taşıyan şair niçin terketmişti «gök gözlü şehrini?» Ve nasıl çıkarılmıştı yurttaşlıktan? Dostlarının Nâzım'la ilgili anılarını derledikleri kitaplardan ve en yakınlarının açıklamalarından yola çıkarak şöyle özetlenebilir Nâzım'ın 1938'den 1951'e öyküsü.

Yıl 1938. Nâzım Hikmet tutuklanıyor ve ilk olarak Harp Okulu Askeri Mahkemesi'nde hemen ardından da Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde yargılanıyordu. Her iki Mahkeme'nin savcısı da Nâzım'ı «askeri isyana teşvik»le suçluyordu. Harp Okulu Mahkemesi bir askeri öğrencinin, Donanma Mahkemesi de bir gedikli astsubayın Nâzım Hikmet'e mal ettikleri sözleri kanıt olarak kabul ediyordu. Her ikisi de Nâzım'la daha önce görüştüklerini, kendilerini isyana teşvik edici sözler söylediğini iddia ediyordu. Fakat bu iki görüşmenin de «Tanrıdan başka» tanığı yoktu. Bu sözler Mahkeme'ce yeterli kanıt kabul ediliyor ve Nâzım toplam 28 yıla mahkûm ediliyordu. Gerek askeri öğrenci gerek gedikli astsubay mahkemeler sırasında, sorgulama ifadelerini reddediyorlardı.

Nâzım'ın avukatı Mehmet Ali Sebük o yıllarda 1938 yargılamalarını 50 yıl önceki Dreyfus davasına benzetiyor ve bir açıklamasında «Fransız ulusu yüzbaşı Dreyfus'un arkasında kaya gibi durmuş ve onun zindanda daha çok inlemesine engel olmuştur. Umarız ki Dreyfus'tan yüz kere daha mağdur ve suçsuz olan Nâzım Hikmet de bir gün özgürlüğüne kavuşacak ve 20. yüzyılda benzeri görülmemiş bu adli hatanın sürüp gitmesine böylece son verilmiş olacaktır» diyordu.

12 yıl hapislik hayatının sonunda Nâzım 8 Nisan 1950'de «13 yıldır bana kanunsuz ve haksız yere çektirilen işkenceyi kanun yollarından sona erdirmek, gerekli makamları harekete geçirmek için elimde hayatımı ortaya koymaktan başka imkânım yoktur» diyerek açlık grevine başlıyordu. Açlık grevinin duyulmasıyla yurtdışında ve yurtiçinde binlerce kişi Nâzım'ı kurtarma kampanyası açıyordu. Cumhurbaşkanına, hükümete, basına, mektuplar, protestolar, telgraflar, dilekçeler yağdırıyordu. Uluslararası Demokrat Hukukçular Kurumu, Fransa'dan sanatçılar ve yazarlar yolladıkları mektuplarda durumu protesto ediyorlardı. Fransa'da «Nâzım'ı kurtarma Komitesi» kuruluyordu. Bu işi Polonya, Macaristan ve Bulgaristan'da Yazarlar Birliği, Kıbrıs'ta İşçi Birlikleri Federasyonu, Çekoslovakya'da yazarlar, Mısır'da aydınlar, işçi ve öğrenci federasyonları üstleniyordu. Suriye'de «El-Baas» gazetesi,

Beyrut'ta ise «Şark» gazetesi üstlenmişti Nâzım'ı kurtarma kampanyasını. Hindistan, İsviçre, İskoçya, İngiltere ve Romanya'da yazarlar faaliyete geçiyordu. Protestolar, Atlantik Denizi'ni aşıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde bir «Türk-Amerikan Komitesi» kuruluyordu. Nâzım'ı kurtarmak için New York'ta Türk Konsolosluğu önündeki protesto gösterileri birbirini izliyordu. Türkiye'de de yoğun bir muhalefet baş gösteriyordu. Hükümet bu durumdan tedirgin olmaya başlamıştı. Adalet Bakanı duruma el koyuyor ve Nâzım'ı açlık grevinden vazgeçirmeye çalışıyordu. Nâzım ise direniyordu. İkna yöntemleri sonuç vermeyince başka bir yol deneniyor, kalbi ve ciğerlerinden hasta olduğu bilinen şair İstanbul'a Sultanahmet Cezaevine gönderiliyordu. Oradan da Cerrahpaşa Hastanesi'ne, böylelikle ilk açlık grevi üç gün sürebiliyordu. Hastanede tedavi edilmesi gerektiğine ilişkin üç aylık rapor veriliyordu. Burıu kabul etmeyen Nâzım geri döndüğü cezaevinde avukatı İrfan Emin aracılığıyla yeniden açlık grevine gideceğini açıklıyordu.

2 Mayısta başlayan açlık grevi, birkaç gün sonra annesi ressam Celile Hanım'ın Galata Köprüsü üstünde başlattığı ve ardından Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday'ın giriştiği açlık greviyle destekleniyordu. Yurt içindeki muhalefet gittikçe artıyordu. Nâzım 19 Mayısta dostlarının ve sevenlerinin ısrarıyla yeni işbaşına geçen DP iktidarının tutumunu izlemek için açlık grevini sona erdiriyordu.

Nihayet çıkartılan genel aftan yararlanarak 15 Temmuz 1950'de hapisten çıkıyordu Nâzım. Ancak çok geçmiyor bu kez askerlik meselesi gündeme geliyordu. Ne Bahriye'de öğrencilik yılları ne Bahriye Mektebi'ni bitirmesine rağmen geçirdiği zatülcenpten dolayı çürüğe çıkarılması ne de açlık grevi sırasında Cerrahpaşa Hastanesi'nden verilen hastalık raporları Sivas'ın Zara ilçesine tertip edilmesini engellemiyordu. Sonuçta Nâzım çareyi memleketi terketmekte buluyordu. Yurtdışındayken doldurduğu bir kasette «okuyucularına, kendisini sevenlere ve gerçek Türk yurtseverlerine» Türkiye'den kaçış nedenini şöyle açıklıyordu :

«Hapisten çıktıktan sonra, 50 yaşıma ancak bir yıl varken ve yüreğim dehşetli hastayken beni askere almak istediler. Ben askerden kaçan adam değilim. Ama o yüreğimle askere gitmek, talim meydanına çıkmak, basit bir nefer olarak talim meydanına çıkmak, elbetteki basit bir neferliğin büyük bir şerefi var, fakat bu şerefi hayatımla ödemem demekti. Sonra yine haber aldığıma göre beni sadece askere alacak değillerdi. Askere almak bahanesiyle harcayacaklardı. Sonra 'Nâzım Hikmet kaçtı ve kaçarken öldürdük' diyeceklerdi...»

Nâzım Hikmet'in bugün Dünya Sineması'nda düzenlenen bir açık oturumla tartışılacak olan «yurttaşlık hakkı» Bakanlar Kurulu'nun

25.8.1951 tarihli kararıyla elinden alınıyordu. Bunu yurtdışında öğrenen Nâzım o gün dünyaya şu açıklamayı yapıyordu :

«Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı'ndan hey dünya çıkarılmışım. Beni Türklükten, halkımın evladı olmaktan, memleketime bağlı bulunmaktan kimse hiçbir kuvvet çıkaramaz, ayıramaz..»

Tarih Galile'den Jean Jacques Rousseau'ya Schiller'den Sokrates'e, Wagner'den Voltaire'e, Dreyfus'ten Zola'ya bu tür örneklerle dolu. Dreyfus yargılamasından dört yıl sonra aklanmıştı. Aradan yıllar geçti, ama ne 1938 yargılamalarının adli hatası düzeltildi ne de Nâzım yasaklı şair olmaktan kurtulabildi. Ailesinin öncülüğüyle önümüzdeki aylarda geniş bir kampanyaya tanık olacak Türkiye. Aile avukatlarından Atilla Coşkun'un verdiği bilgiye göre yalnız İstanbul'da değil, Ankara ve İzmir'de de bir hukukçular konsorsiyumu gerçekleştirilecek. Yazarlar, sanatçılar, aydınlar bir komite oluşturarak bazı etkinlikler düzenleyecekler. Müzisyenler Nâzım'ın bestelenmiş şiirlerini içeren bir konser verecekler. Dünya Barış Konseyi'nin Nâzım'ın ölümünün 25. yılı dolayısıyla dünyadaki barış komiteleri aracılığıyla 25 Haziranda gerçekleştireceği etkinliklere Türkiye de katılacak bu yıl.

***

Prof. Çetin Özek

- **Çağ dışı anlayış**
- **Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkartılması haksız, hukuksal dayanağı olmayan idari bir işlemdir.**
- **Mahkumiyeti de hukuksal gerekçeden yoksundur.**

Nâzım Hikmet, çağına ve ülkesine onur veren bir büyük ozan. Ulusumuzun övüncü Kurtuluş Savaşı'nın destanını yazan bir ozan. Biz böyle bir ozanı salt düşüncelerinden dolayı, soyut suçlamalarla, güdümlü bir yargılama sonucunda cezalandırıp yıllarca cezaevinde çürüterek kendisine olan kadirbilirliğimizi kanıtlamışız. Ülkesini çok sevdiğinden ve bu ülkenin vatandaşlık sorumluluğunun bilincinde olduğnudan kuşku duyamayacağımız Nâzım Hikmet'i yurdundan ayrılmaya zorlamış ve ardından da kendisini «vatan haini» ilan edebilmişiz. Bilime, sanata ve özgür düşünceye saygı duymayan çağ dışı anlayışa, ilkelliğe yaraşan bir şekilde kendisini vatandaşlıktan çıkartmışız.

Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkartılmasına yol açan gerekçe nedir? Hiç kimseyi inandırmayan mahkumiyet hükmünün bir bölümü infaz edilmiş, geri kalan kısmı da affolunmuştur. Kendisine yakıştırılan suçlama bu açıdan vatandaşlıktan çıkartma nedeni olamaz. Nâzım

Hikmet'in işlediği suç olsa olsa kendisinin zorlandığı yurtdışına çıkmak fiilidir. Böyle bir fiil de Pasaport Kanunu'na aykırılık oluşturur ve vatandaşlıktan çıkarılmasını gerektirecek bir suç değildir ve mahkumiyet hükmü de yoktur. Nâzım Hikmet'in yurdundan ayrılmak zorunda kaldığı dönemde yürürlükte bulunan «Vatandaşlık Yasası»na göre dahi, onun vatandaşlıktan çıkartılması haklı ve hukuksal bir nedene dayanmamaktadır.

Kısa bir deyişle yasal açıdan Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkartılması haksız, hukuksal dayanağı olmayan bir idari işlemidir.

Nâzım Hikmet vefat ettiği için yürürlükteki Vatandaşlık Yasası'nın, yeniden vatandaşlığı kazanma kurallarının uygulanması olanağı yoktur. Buna karşılık idarenin hukuksal gerekçeden yoksun kararlarını her zaman geri almak olanağı, hatta yükümlülüğü vardır. Nâzım Hikmet'in vatandaşlığını yitirmesine yönelik işlemin açık hukuka aykırılığı karşısında idarenin bu konudaki kararını geri alması zorunluluğu söz konusudur.

Kaldı ki, Nâzım Hikmet hakkındaki mahkümiyet hükmünün hukuka dayanaktan yoksunluğu ve siyasal etkinlikle verildiği açıktır. O günden bugüne gerçekleşen yargı uygulaması, mahkümiyet hükmünün haksızlığını kanıtlamıştır. Belirtilen nedenle oluşan «yeni vak'alar» Nâzım Hikmet lehine «muhakemenin iadesini» gerektirir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 329. maddesine göre, «Hükmün icra edilmiş olması ve mahkümun ölümü muhakemenin iadesi talebine mani olmaz.» Soyut iddialar, iftiralar ve kışkırtıcı ajan ifadeleri, Nâzım Hikmet'in hukuksal gerekçeden yoksun mahkümiyetine neden olmuştur. Bu hükümle ilgili «iadeyi muhakeme» kabul edildiğinde bu yargılama çerçevesinde Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 41. maddesine göre Nâzım Hikmet'in vatandaşlık niteliği de tartışılıp bir karara bağlanabilir kanısındayım.

- **Prof. Lütfü Duran**
- **Yersiz ceza kalkmalı**

Ezra Pound'un Amerikan vatandaşlığından atılması nasıl düşünülmemiş ise Nâzım Hikmet'in de Türk vatandaşlığı dışında bırakılmaması çağdaş Türkiye için zorunludur.

Bütün dünyanın takdir ve hayranlığını kazanmış olan büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in, ülkesi Türkiye'nin vatandaşlığından yoksun tutulması, bugün artık yersiz ve gereksiz bir ceza niteliğindedir.

Vatandaşlıktan çıkarma işleminin yapıldığından bu yana 40 yıla

yakın, ölümünden beri de 25 yılı geçmiş bulunan Nâzım Hikmet'in kendi devleti tarafından yok farz edilmesi düşünülemez ve kabul edilemez.

Bu itibarla, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin organ ve makamları bu konuda kendiliklerinden harekete geçmezler veya geçmiyorlarsa Nâzım Hikmet'in her dereceden akrabası olan kişiler yetkili yerlere başvurarak vatandaşlıktan çıkarma işleminin kaldırılmasını isteyebilirler. Söz konusu işlemin kaldırılarak Nâzım Hikmet'e, Türk vatandaşlığının iadesi, Bakanlar Kurulu'nun alacağı karar ile sağlanabileceği gibi, TBMM'nin çıkaracağı bir kanunla gerçekleştirilebilir.

Başbakanlığa veya İçişleri Bakanlığı'na yapılacak müracaatın olumlu karşılanmaması halinde ilgililer bu red işlemine karşı Danıştay'da İptal davası açabilirler kanısındayım. Davacı olabilecek kişilerin, Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığının geri verilmesinde büyük manevi ve maddi menfaatleri bulunduğundan bu yargı yolunun açık olduğu kabul edilerek gerekir.

Vatandaşlıktan çıkarma işleminin sürdürülmesinde, artık kamu yararı kalmadığı ve Türk ve dünya kamuoylarıyla çelişki ve çatışma bulunduğu gerekçeslyle, zaman içinde etki ve amacını yitirmiş olan konuya ilişkin kararnamenin hukuka aykırı olduğu düşüncesindeyim.

Nasıl ki, faşizan bir sağcı olan Ezra Pound'un Amerikan, bir sosyalist olan Pablo Neruda'nın Şili vatandaşlığından atılması hiçbir zaman düşünülmemiş ve düşünülemez ise Nâzım Hikmet'in de hiç değilse Türk vatandaşlığı dışında bırakılmamasını, çağdaş demokratik Türkiye için zorunlu sayıyorum.

- **Prof. Muammer Aksoy**
- **Hukuken 'yok karar'**

Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığından çıkarılmasına karar verilmesi, yurda dönmesi için kendisine uyarı tebligatı yapılmadan alınmış idari bir karardır.

Anladığımıza göre, Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığından çıkarılmasına karar verilmesi, kendisinin savunması alınmadan ve yurda dönmesi için kendisine uyarı tebligatı yapılmadan alınmış idari bir karardır. Savunması alınmadan verilmiş, kendisine hiçbir zaman tebliğ edilmemiş böyle bir karar, kanımızca bir «yok karar» (keenlem yekûn bir karar)dır. Bunun hiçbir hukuksal sonuç ve etki yaratamaması gerekir. Mademki artık hukuk devleti olduğumuzu iddia ediyoruz, ortada bir mahkemenin verdiği kesin karar değil, idarenin aldığı çok ağır ve açık sakatlıklarla malul (yani yok bir karar) söz konusu olduğu için, bunu ortadan kaldıracak adımların atılmasını kabul etmek gerekir. İl-

giliye tebliğ edilmediğinden, buna karşı dava açma süresi (idari yargıya başvurma süresi) de geçmiş sayılamaz.

Aradan ne kadar geçmiş olursa olsun bu kararın geri alınması için yakınları (mirasçıları) hükümete başvurabilirler. Eğer hükümet, bu hukuka açıkca ve ağır biçimde aykırı kararı (daha doğrusu yok kararı) kaldırdığını bildirmezse, bu kaldırmama kararına karşı Danıştay'a başvurulabilmelidir.

Böyle bir karar verilmesinin belki tek sakıncası, aslında görevi devletin güvenliğini sağlayacak haberleri toplamak olan MİT'in, yüzlerce yeni dosya tutmasına, bu kararın iptalini isteyenlerin dosyalarına bir sayfa daha eklemek ve dosyası olmayanlar için de yeni dosya açmak gibi zahmetlere katlanmasına neden olacağıdır.

● **Av. Turgut Kazan**

● **Yasalara aykırı işlem**

İşin doğrusu hukuka ve yasaya aykırı olan bu karardan dönmektir. Bize göre idare her zaman yaptığı tasarrufu geri alabilir. Bakanlar Kurulu da yeni bir kararla düzeltebilir.

Nâzım Hikmet bir Türk'tür, çok ünlü bir Türk şairidir. Bütün dünya bunu böyle bilir. Ama, TC yurttaşlığından «iskat» edilmiştir: Yani, nüfus kayıtlarına göre yurttaşımız değildir.

Önce şunu belirtelim ki, 15.8.1951 günlü Resmî Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı açıkca yasaya aykırıdır. Nâzım Hikmet 1312 sayılı yasanın 10. maddesi gereğince yurttaşlıktan çıkarılmıştır. Bu maddenin uygulanabilmesi için, «Ecnebi bir devletin hizmetini kabul etmek» ve «bu hizmeti terk» yolunda verilecek emre uymamış olmak gerekir.

Oysa Bakanlar Kurulu kararına baktığımız zaman, hem böyle bir hizmet yoktur hem süre verilecek çağrı yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Karar «hükümeti idare edenler aleyhine propagandayı» ecnebi bir hükümete hizmet saymıştır. Bu, olacak şey değildir. Bir insanın yabancı hükümetten hizmet kabulü başkadır, kendi hükümetini eleştirmesi başkadır.

İkincisi, Bakanlar Kurulu kararı «bir fayda vermeyeceği mülahazasıyla» hizmeti terk tebligatı yapılmadığını açıkça itiraf etmektedir. Demek ki, göz göre göre yasa hükmü çiğnenmiştir.

Şimdi, işin doğrusu, hukuka ve yasaya aykırı olan bu karardan dönmektir. Bize göre, idare her zaman yaptığı tasarrufu geri alabilir. Bakanlar Kurulu da yeni bir kararla yasaya ve hukuka aykırı işlemi düzeltebilir.

Ama, eğer bu yol işletilmezse yasanın değiştirilmesi gerekir.

Cumhuriyet, 23.1.1988

Yine aynı gün **Söz** Gazetesi de konuyu hukukçularla birlikte ele alıyordu :

● **«Nâzım'a Türk vatandaşlığı hakkı»**

Gaye Çakır/İstanbul

Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığı hakkının iadesi konusunda başlatılan kampanyanın etkinlikleri sürüyor. Bu amaçla bugün 16.00'da Dünya Sineması'nda İlhan Selçuk'un yöneteceği konuşmacı olarak Mehmet Ali Aybar, Av. Halit Çelenk, Av. Metin Şekercioğlu, Av. Atilla Coşkun' un katılacağı bir açık oturum düzenleniyor. Açık oturumun konusu, Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet olayı, konuyla ilgili olarak görüştüğümüz hukukçular, Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yasaya aykırı olduğu ve Türk vatandaşlığı hakkının Nâzım Hikmet'e iade edilmesi gerektiği konusunda birleşiyorlar.

● **Atilla Coşkun :** Nâzım Hikmet 1312 sayılı yasanın 10. maddesine göre vatandaşlıktan çıkartılmıştır. Bu madde yabancı bir devletin hizmetini üstlenen Türk yurttaşlarının yurttaşlıktan çıkarılabileceğini öngörmektedir. Ancak bu kararın uygulanabilmesi için tebligat yapılması şarttır. Oysa kararda da açıkca belirtildiği gibi hükümet tebligat yapmaktan vazgeçmiştir. Böylece yasanın amir hükmü yerine getirilmemiştir. Bu yüzden karar geçerli değildir. Ben konuyu Nâzım Hikmet'e Türk vatandaşlığının iadesi şeklinde almıyorum. Kanaatime göre Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılmasına ilişkin bu karar geçersiz olduğu için o hâlâ Türk vatandaşıdır. Bu nedenle konuyu «Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılmasına ilişkin hükümet kararının geçersizliği ve Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığının tesbiti» şeklinde ele almak gerekir.

● **Turgut Kazan :** Nâzım Hikmet'in yurttaşlık sorunu, hukuksal olmaktan çok toplumsal bir sorundur. Nâzım Hikmet'in TC vatandaşlığından «iskat» edilmesi bizim için bir ayıptır. TC vatandaşlığı Nâzım'ın en doğal hakkıdır. Nâzım Hikmet'e o zaman yürürlüte olan 1312 sayılı yasa uygulandı. Oysa bu yasanın uygulanabilmesi için iki unsurun tamamlanması gerekiyordu. Yasa ilkin ecnebi bir hükümetin hizmetini kabul etmiş olma ve sonra «bu hizmeti terk yolundaki emre uymama» koşulunu arıyordu. Ne var ki Nâzım Hikmet'in hükümeti idare edenler hakkındaki propaganda yapmasını «ecnebi bir hükümete hizmet» saymış, tebligata da gerek duymadan çıkarma kararı almıştır. Tebligatın fayda verip vermeyeceği yolunda hükümete tanınmış bir takdir hakkı yoktur. Bu karar kesinlikle yasaya aykırıdır. Hükümeti eleştirmek «ec-

nebi bir hükümete hizmet» sayılamaz. Şimdi yapılması gereken kararın geri alınmasıdır. İdare her zaman aldığı karardan geri dönebilir. Karar geri alınmaz deniyorsa o zaman 403 sayılı yasaya yeni bir hüküm eklemek gerekir.

● **Mehmet Ali Aybar :** Kimseyi vatandaşlıktan çıkartma hakkı kimseye verilmemiştir. Vatandaşlık ilişkisi tıpkı bir insanın gözlerinin mavi ya da siyah olması gibi, boyunun uzun ya da kısa olması gibi doğuştan kazanılmış bir ilişkidir. Ana dili Türkçe olan bu kültürle yoğurulmuş bir insan ne olursa olsun Türk'tür. Bu hak devleti yönetenlerin elinde bulunan bir hak olarak algılanamaz. Yıllar oluyor Nâzım Hikmet vatandaşlıktan çıkarılalı ve yıllardır Nâzım Hikmet dünyanın her yerinde büyük bir Türk şairi olarak tanınır. Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılması zavallıca bir oyundur. Vatandaşlık hakkı bir insan hakkıdır ve doğuştan kazanılmıştır.

● **Gülçin Çaylıgil :** Bu bir siyasi meseledir. Yurtdışında Türkiye denince akla Özal değil Atatürk ve Nâzım Hikmet gelir. Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığı hakkının iadesi onurer bir şeydir. Bir kararname çıkarılabilir. Hükümet yeter ki Nâzım Hikmet'in vatandaşlık hakkının iadesi istesin biz o zaman hukukçular olarak yetkililere yol gösteririz.

● **Metin Şekercioğlu :** Nâzım Hikmet o yıllardaki Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 10. maddesine göre vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Bu madde kişinin savaş halinde olduğumuz bir devlet hesabına askerlik dışında bir hizmet vermesini öngörür. Yine yasaya göre kişiye, bu işi terk ihtarı verilir. Nâzım ihtar verilmeden, Türk vatandaşlığından çıkarılmıştır. Üstelik Savyetler Birliği ile savaş hali de söz konusu değilken. Hükümetin bu kararı verirken yasalara uymadığı açıkça görülebiliyor. Kararnamede yasada belirtilen unsurlar eksiktir. Nâzım Hikmet'in yakınları kararın iptalini isteyebilir.

Bakanlar Kurulu Kararı :

15 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 13401 sayılı karar aynen şöyle :

Pasaportsuz olarak İstanbul'dan Romanya'ya kaçan ve oradan da Moskova'ya giderek havaalanında memleketi aleyhine beyanatta bulunduğu ve müteakiben radyo yayınlarında Türkiye'nin Hükümet şekli ve Hükümeti idare edenler aleyhine geniş propaganda kampanyasına girişerek komünizmi yaymak maksadını güden neşriyatıyle Sovyet Hükümeti'nin verdiği hizmeti ifa etmekte olan maruf komünist Nâzım Hikmet Ran'ın kendisine bu hizmeti terketmesi hususunda yapılacak

tebligatın da bir fayda vermeyeceği mülahaza edildiğinden Türk vatandaşlığından çıkarılması; İçişleri Bakanlığı'nın 25/7/1951 ve 40945 sayılı yazısı üzerine 1312 sayılı kanunun 10'uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 25/7/1951 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Cumhurbaşkanı C. Bayar, Başbakan A. Menderes,
Başbakan Yar. F. L. Karaosmanoğlu, Adalet Bakanı R. Nasuhioğlu,
M. Savunma Bakanı H. Köymen, İçişleri Bakanı H. Özyörük,
Dışişleri Bakanı F. Köprülü, Maliye Bakanı H. Polatkan,
M. Eğitim Bakanı T. İleri, Bayındırlık Bakanı K. Zeytinoğlu,
Eko. ve Ticaret Bakanı Muhlis Efe,
Sağ. ve Sos. Yardım Bakanı H. Üstündağ,
Gümrük ve Tekel Bakanı R.S. Burçak, Tarım Bakanı N. Ökmen,
Ulaştırma Bakanı S. Kurtbek, Çalışma Bakanı N. Özsan,
İşletmeler Bakanı N. Gedik.

Panel : Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı :

— **İlhan SELÇUK :** Cumhuriyet Kitap Kulübü Beyoğlu Temsilciliği'nin düzenlediği «Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet olayı» konulu oturuma hoşgeldiniz.

İlginize çok teşekkür ediyoruz. Ne yazık ki süremiz kısıtlıdır. Saat 18.00'de salonu boşaltmak zorundayız. Bu bakımdan konuşmalar da kısıtlı olacak. Dinleyicilerin sorularına da yer veremeyeceğiz. Ve sanıyorum ki gene konuşmacıların değerli nitelikleri ile vurgulanan bir açık oturum olabilecektir. Önce konuşmacıları size tanıtmak istiyorum :

Mehmet Ali AYBAR
Halit ÇELENK
Metin ŞEKERCIOĞLU
Atilla COŞKUN

Adlarından başka nitelikleriyle sayın konuşmacıları tanıtmaya gerek yok. Hepsini çok iyi tanıyorsunuz. Şimdi sözü ilk olarak Metin ŞEKERCİOĞLU'na veriyorum.

— **Metin ŞEKERCİOĞLU :** Yurttaşlık ve vatandaşlık kavramı, yeni bir kavramdır. 19. yüzyılda gelişmiştir. Ondan önce tabiyet hukuku söz konusuydu.

Yurttaşlık, vatandaşlık hakkı denilince, bir devletle kişi arasındaki karşılıklı hak ve vecibelerle hukuksal bir bağdır şeklinde tanımlanacak olan bu konu, yarım yüzyıldan bu yana belirlenmiştir. Ancak bu belirlenme şu anda da sabit değildir. «Kişilerle bağlı bulunduğu devlet arasındaki hukuksal bir bağdır» da diyebiliriz. Bu, bağ batı ülkelerinde

şimdi daha da değişmektedir. Örneğin bugünkü ve daha önceki anayasamızda da kişinin hakları denilip kimin Türk vatandaşı olduğu tanımlanmakta ve bu hakların sayılması sırasında seçme ve seçilme hakkı yurttaşlığın tabi bir sonucu olarak belirtilmektedir. Ancak görüyoruz ki, yurttaşlık, vatandaşlık kavramı bir yerde insan haklarıyla da özdeş bir değer almaya başlamıştır. Türk işçileri artık Hollanda'da yerel seçimlere katılabiliyorlar, seçme ve seçilme hakkına sahip olabiliyorlar. Demek oluyor ki, yurttaşlık, vatandaşlık hakkı denen olay, zamanla ve uygarlığa göre değişebilen ve ele avuca gelmez ve ilerde hangi boyutta belirleneceği belli olmayan bir kavramdır. Ancak bu gün için hukuksal bir bağdır.

Ülkemizde vatandaşlık teba düşüncesinden kaynaklanmıştır. Osmanlı Devletinde, 1869 tarihli Tabiyet-i Osmaniye Kanunu, sadece teba ve tabiyet kavramını kullanmıştır. 1312 sayılı Türk vatandaşlığı kanunu ise, tabiyet tabiriyle vatandaşlık tabirine birlikte ve aynı anlamda yer vermiştir. 403 sayılı Türk vatandaşlığı kanununda tabiyet sözcüğü kalkmış ve açıkça vatandaşlık sözcüğü kullanılmıştır.

Cumhuriyet döneminde, 1924 Anayasası'nda «Türkiye'de din ve ırk ayrım edilmeksizin vatandaş olan herkese Türk denir» denilmiştir. 1961 Anayasası'nda, «Türk devletine vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkese Türk denir» kuralı getirilmiştir. Aynı Anayasa'nın 54. maddesinde, «Hiçbir Türk vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz» denilmiştir. «Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz» diye güvence yolu da getirilmiştir. Bu gün dahi 1982 Anayasası'nda, 1961 yılındaki hükümler korunmuş olmasına karşın, ortada çok ilginç ve ilerde daha da ayrıntısına girilecek olan bir paradoks, çelişki ortaya çıkmıştır. Çünkü 1982 Anayasası 1924 Anayasası'na karşın daha güvenceli bir vatandaşlık kavramından söz etmesine rağmen, 1982'de ve özellikle 12 Eylül hukukunun getirdiği bazı yasa değişiklikleri nedeniyle vatandaşlık kavramı tamamen güvencesiz duruma düşürülmüştür.

Oysa 1924 Anayasası'nda Vatandaşlık hakkı daha da güvencesiz idi. Vatandaşlık hakkı, «Kanunla düzenlenir» diye soyut bir kavram, bir madde halinde yer almıştı. Ama, yürürlükte olan 1312 sayılı kanunda, vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylem çok sınırlı tutulduğundan vatandaşlık hakkının güvencesi anayasasıyla değil, kanunla sağlanmış oluyordu.

Ancak bugün 1982 Anayasası'nda, vatandaşlık güvencesi daha fazla yer almış olmasına rağmen bu sefer 12 Eylül'ün henüz yargı yoluna gitmesi de kapalı olan hükümleri ve bazı özel yasa maddeleri nedeniyle, hemen hemen hiçe indirilmiş durumdadır.

Biz Nâzım Hikmet olayının, 1312 sayılı vatandaşlık kanunu sırasında cereyan etmesi nedeniyle bu olaydaki haksızlığın ne olduğunu bu yasayı gözönüne alarak değerlendireceğiz. Bilindiği gibi, Hükümet kararnamesi, Nâzım Hikmet; önce Romanya'ya gidip, sonra Sovyetler Birliği'nde hükümet aleyhine beyanda bulunduğu ve bu suretle yabancı devlet hizmetini kabul ettiğinden dolayı, kendisine bu hizmetleri yapmaktan vazgeçmesi için yapılacak tebligatı iyi bir sonuç vermeyeceği, şeklindeki bir ön yargıyla vatandaşlıktan çıkartılmıştır. Oysa bu kararname tek taraflı olarak bir hüküm içeriyordu. Sözü edilen 1312 sayılı (o zamanın) Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 10. maddesini okuyunca karardaki haksızlık kendisini gösteriyor. Maddede vatandaşlıktan çıkarma için gereken koşul «Yabancı bir devletin hizmetini kabul etmek» şeklinde yazılıp açıklanmış ve bir kişiyi böyle bir eylemden ötürü yurttaşlıktan çıkarmak için o kişiye konsolosluk aracılığı ile vazgeçmesi için bildirim yapılmasını öngörmüştür. Maddedeki bu bildirim koşuluna uyulmadan «yapılacak tebligatın fayda vermeyeceği anlaşıldığından...» gerekçesini kullanmak haksızlığın esasını oluşturmaktadır. Çünkü yasa, hükümete bu bildirimi mutlaka yapması gerektiğini bildirmiştir. Hükümet için tek taraflı olarak yapılacak bildirimin fayda vermeyeceğini takdir etmek yetkisi öngörülmüş değildir. Bu gün de değildir, dün de değildi. Buna rağmen yani yabancı devlet hizmetine girmemişken kendisine hiç bir tebligat yapılmadan o zamanki yasanın verdiği güvenceyi, hükümetin tek taraflı bir kararla bertaraf etmesi şeklindeki bir işlemle vatandaşlıktan ihraç edilmiştir.

— **İlhan SELÇUK :** Söz sayın Halit Çelenk'in.

— **Halit ÇELENK :** Sayın konuklar, değerli dostlar. Nâzım, hukuka, yürürlükteki yasalara aykırı bir biçimde ve çağ dışı bir kararla yurttaşlıktan çıkarıldı. Bu kararı doğru değerlendirebilmek ve amacını daha iyi anlayabilmek için önce Nâzım'ın kişiliği, yurduna ve kendi ülkesinin insanlarına olan bağlılığı üzerinde durmak ve bunu açıklamakta yarar görüyorum.

Ünü dünyaya yayılmış, insan ve insancıl olmanın tüm niteliklerine sahip, Türk dilini bir müzik aleti gibi kullanan, insana yabancı olmayan her şeye yakın, şiirini ve sanatını ezilmişlere adayan, sanat dünyasında çevresine ışık saçan bir yıldız.

Türk ozanı Nâzım Hikmet'i konuşuyoruz.

Ülkesine ve halkına bağlı, onları seven, yaşamını ve sanatını onlara adayan, içeride ve dışarıda onlara olan özlemini her an dile getiren ünlü ozanın bu sevgisi, tüm dünyayı, dünya insanlarını kucakladı.

Yurdunun insanlarından kaynaklanan bu sevgi evrensel bir nitelik kazandı.

Nâzım Hikmet, öz çocuğu olduğu Türkçe'nin, yerelden evrensele açılan, açımlanan bir ırmağıdır. Bu ırmak, kaynaklarını halkın içinden alır, birleşir, yayılır, derinleşir. Bu ırmak kimi yerde, küçük bir köyün bağrından, söğütlerin arasından çağıldar. Kimi yerde coşar, sarsar. Kimi yerde durulur, derinleşir, azman bir güç gibidir. Halkın bağrından kaynar, ulusal olana ve evrensel olana ulaşır. İnsanlığın okyanusuna sürekli akan bir ırmaktır o.

Kendisi beden olarak yaşamdan ayrılmış ve evrene «merhaba» demiş olsa da, o, insanlığın engin bilincine her zaman akmakta olan Kızılırmak'ımızdır, Yeşilırmak'ımızdır, Fırat'ımızdır, Dicle'mizdir, Ceyhan'ımızdır, Seyhan'ımızdır.

Ve o, Akdeniz'de parıldayan bir sabah güneşi, Ege'de bir dostluk pırıltısı, Karadeniz'de kabaran dalgalardır. O bizimdir. Ve bizim olduğu kadar katıldığı denizlerin coğrafyasında Asya'dır, Afrika'dır, Avrupa'dır. Denizlerin katıldığı, katıştığı okyanuslarda tüm bir insanlıktır.

O, emeğin kurtuluşu ile insanın ve tüm insanlığın özgürleşmesini, kendi yaşamının, insan olma onurunun temeline, özüne dönüştürdüğü için, insanla insanın emeği ile birlikte her zaman var olacak, bizi, estetik ve düşünsel yönden bilinçlendirecek olandır. O bir dildir, Türkçe'nin dilidir. Ama bu dil, kendi halkından tüm insanlığa ulaşan evrenseli kuşatır. O bir dildir. Bu dil, bir dil olmakla birliokte, içeriğiyle, biçimiyle, estetiğiyle müzikleşir ve bizi tek tek sololardan korolara, en büyük koroya götürür. O bir Türk şairidir.

Bir kitabının önsözünde şunları şöyler :

«Bu kitabın yazarı, yüreğini, kafasını, kalemini, boydan boya ömrünü Halkına vermiş olmakla övünen sıradan bir Türk şairldir.

Şiirimin kökü yurdumun topraklarındadır. Ama dallarıyla bütün topraklara, doğuda, batıda, güneyde, kuzeyde uçsuz bucaksız yayılan bütün topraklara, o topraklar üzerinde kurulmuş medeniyetlere, büyük dünyamıza uzanmak istedim.»

Nâzım Türk diline sevgisini şövle anlatıyor :

«Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk dilini öyle seviyorum.»

Nâzım ile Neruda'ya Barış ödülü verildiği zaman Neruda şunları söylemişti :

«Nâzım'ın yaşadığı bir dünyada Barış ödülünü onunla paylaşmak, benim İçin büyük bir onurdur.»

Dünyada pek çok insan, Türkiye denince, Atatürk'ü ve Nâzım'ı anımsamaktadırlar.

Nâzım, Kurtuluş Savaşı Destanı'nı, Memleketimden İnsan Manzaraları'nı yazarak, emperyalizme karşı verilen bu savaşı ve Türkiye insanını sanat dünyasında sonsuzlaştırmıştır.

Nâzım, yurdundan isteyerek ayrılmadı. Yaşam tehlikesi ile karşı karşıya bırakıldı. Ayrılmak zorunda kaldı. Hep yurdunu ve halkını özledi ve yurt dışında ölürse, bir köy mezarlığına gömülmeyi vasiyet etti.

Bu büyük sanat ustasının anılan niteliklerine ilişkin şiirlerinden kimi dizeleri anımsanmakta yarar görüyorum :

— Vasiyet

Yoldaşlar, nasip olmazsa görmek o günü,
ölürsem kurtuluştan önce yani,
alıp götürün
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni.

Hasan beyin vurdurduğu
ırgat Osman yatsın bir yanımda
ve çavdarın dibinde toprağı çocuklayıp
kırkı çıkmadan ölen şehit Ayşe öbür yanımda.

.....
Yoldaşlar, ölürsem o günden önce yani,
—öyle gibi de görünüyor—
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni
ve de uyarına gelirse,
tepemde bir de çınar olursa
taş maş da istemez hani...

1953

Sen

Sen esirliğim ve hürriyetimsin
Çıplak bir yaz gecesi gibi, yanan etimsin.
Sen memleketimsin.

Sen, ela gözlerinde yeşil hareler
Sen büyük, güzel ve muzaffer
Ve ulaşıldıkça ulaşılmaz olan hasretimsin

1949

Türkiye İşçi Sınıfına Selam

Türkiye İşçi sınıfına selam!
Selam yaratana!
Tohumların tohumuna, serpilip gelişene selam!
Bütün yemişler dallarınızdadır.
Beklenen günler, güzel günlerimiz ellerinizdedir,

haklı günler, büyük günler,
gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan,
ekmek, gül ve hürriyet günleri.

Türkiye İşçi sınıfına selam!
Meydanlarda hasretimizi haykıranlara,
toprağa, kitaba, işe hasretimizi,
hasretimizi, ayyıldızı esir bayrağımıza.

Düşmanı yenecek işçi sınıfımıza selam!
Paranın padişahlığını,
karanlığını yobazın
ve yabancının roketini yenecek işçi sınıfına selam!
Türkiye İşçi sınıfına selam!
Selam yaratana!

1962

—Angina Pektoris

Yarısı buradaysa kalbimin
yarısı Çin'dedir, doktor,
Sarınehr'e doğru akan
ordunun içindedir.

Sonra her şafak vakti, doktor,
her şafak vakti kalbim
Yunanistan'da kurşuna diziliyor.
Sonra bizim burada,
mahkumlar uykuya varıp, revirden el ayak çekilince,
kalbim Çamlıca'da bir harap konaktadır,
her gece, doktor.

Sonra şu on yıldan bu yana
benim fakir milletime ikram edebildiğim
bir tek elmam var elimde, doktor,
bir kırmızı elma :
kalbim.
Ne arteryo-skleroz, ne nikotin, ne hapis,
işte bu yüzden, doktorcuğum, bu yüzden,
bende bu angina pektoris.

Bakıyorum geceye demirlerden,
Ve iman tahtamın üstündeki baskıya rağmen
kalbim en uzak yıldızla birlikte çarpıyor.

1948

—Ben içeri düştüğümden beri

Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafından on kerre döndü dünya.
Ona sorarsanız:
«Lafı bile edilmez,
mikroskobik bir zaman»
Bana sorarsanız:
«On senesi ömrümün»
Bir kurşun kalemim vardı
ben içeri düştüğüm sene.
Bir haftada yaza yaza tükeniverdi.
Ona sorarsanız:
«Bütün bir hayat.»
Bana sorarsanız:
«Adam sende, bir iki hafta.»
Katilden yatan Osman,
ben içeri düştüğümden beri,
yedi buçuğu doldurup çıktı,
dolaştı dışarlarda bir vakit,
sonra kaçakçılıktan tekrar düştü içeri,
altı ayı doldurup çıktı tekrar,
dün mektup geldi, evlenmiş,
bir çocuğu doğacakmış baharda.

Şimdi on yaşına bastı,
ben içeri düştüğüm sene,
ana rahmine düşen çocuklar.
Ve o yılın titrek, ince, uzun bacaklı tayları,
rahat, geniş sağrılı birer kısrak oldular çoktan.
Fakat zeytin fidanları hala fidan
hala çocuktur.
Yeni meydanlar açılmış uzaktaki şehrimde
Ben içeri düştüğümden beri.
Ve bizim hane halkı
bilmediğim bir sokakta
görmediğim bir evde oturuyor.
Ben içeri düştüğüm sene
İkincisi başlamamıştı henüz.
Daşav kampında fırınlar yakılmamış,
Atom bombası atılmamıştı Hiroşima'ya.
Boğazlanan bir çocuğun kanı gibi aktı zaman.
Sonra kapandı resmen o fasıl,
Şimdi üçüncüden bahsediyor Amerikan dolarları.
Fakat gün ışıdı her şeye rağmen
Ben içeri düştüğümden beri

Ve «karanlığın kenarından
Onlar ellerini kaldırımlara basıp
doğruldular» yarı yarıya.

Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafında on kerre döndü şu dünya.
Ve aynı ihtirasla tekrar ediyorum yine,
ben içeri düştüğüm sene
onlar için yazdığımı:

«Onlar ki, toprakta karınca
suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar.

Korkak, cesur
cahil, hakîm
ve çocukturlar.
Ve kahreden
yaratan ki onlardır,

Destanımızda yalnız onların maceraları vardır.»
Ve gayrısı
mesela benim on sene yatmam,
laf'ı güzaf...

1948

—Yine memleketim üzerine söylenmiştir

Memleketim, memleketim, memleketim,
ne kasketim kaldı senin ora işi,
ne yollarını taşımış ayakkabım,
son mintanım da sırtımda paralandı çoktan,
Şile bezindendi.

Sen şimdi yalnız saçımın akında,
infarktında yüreğimin,
alnımın çizgilerindesin memleketim,
memleketim,
memleketim...

1958

—Ceviz Ağacı

Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda,
budak budak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz...
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,

koparıver, gözlerinin, gülüm, yaşını sil.
Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.
Yüz bin elle dokunurum sana, İstanbul'a.

Yapraklarım gözlerimdir, şaşarak bakarım.
Yüz bin gözle seyrederim seni, İstanbul'u.
Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

1957

—Mavi Liman

Çok yorgunum, beni bekletme kaptan.
Seyir defterini başkası yazsın.
Çınarlı, kubbeli, mavi bir liman.
Beni o limana çıkaramazsın...

1957

—Münnever'e mektup yazdım, dedim ki,

Ağaçlar duruyor, eski sıralar ölmüş,
«Park Boris», «Hürriyet Parkı» olmuş.
Sade seni düşündüm kestanenin altında,
sade seni, yani Memed'i
sade seninle Memed'i, yani memleketi...

1957

—Seni düşünüyorum

Bacımınkiler gibi gök gözlü şehrim,
İstanbul'um,
seni düşünüyorum.

Oturmuşun deniz kıyısına,
bakıyorsun limana giren Amerikan zırhlısına.

Hastasın, açsın, öfkelisin
O da bakıyor sana,
hem de nasıl,
efendinmiş
patronunmuş,
sahibinmiş gibi itoğlu it.

Bozkırdaki tarlalar sizi düşünüyorum.
Belki karasapanla sürülürdünüz,
kavruk olurdu ekininiz,
kavruktu mavruktu, buğday idi ya,
Amerikan şimdi beton dökmüş oraya,
ölüme uçak alanı yapmış sizi.

Uzun uzun şoseler sizi düşünüyorum.
Üstünüzden kervan geçmez, kuş uçmaz,
ölmeğe, öldürmeğe gidilir yalnız.

Seni düşünüyorum tornacı Rahmi.
Belki bu sabah basıldı evin,
belki şimdi Birinci Şubedesin,
kolların kelepçeli arkadan,
kan içinde yüzün gözün.
Biliyorum söyletemezler :
«Barış Yolu» dergisini kimden alıp dağıttığını.

Seni düşünüyorum Hasanoğlu Hüseyin.
Mangalardan, birinin bilmem kaçıncı eri.
Selam vermedim diye, çipil teğmen,
basıyor tokadı sana.
Sen sımsıkı duruyorsun,
yüzünde beş parmağın yeri.
Biliyorum, Hasanoğlu Hüseyin
kaçacaksın,
katletmeye gitmeyeceksin,
Kore'de kardeşleri.

Seni düşünüyorum Hatçe kadın.
İnsandan çok arık toprağa benziyorsun,
hayır topraksızlığa.
Beş çocuk doğurdun, üçü öldü.
Fakir köy halkını peşine taktın,
gidiyorsun zaptetmeye
süngülerin ardındaki bey toprağını.

Üniversiteli kız seni düşünüyorum.
İçerdesin bir yıldır,
en az üç yıl verecekler.
Bana bir şiirimi okumuştun,
sesin kulağımda hâlâ.

Seni düşünüyorum sayacı İsmail Usta.
Marşal emretti, açıldı gümrük kapıları,
sen dükkânının kapısını kapattın,
zarf, kâat sattın
Galatasaray'da, postanenin orda.
Dilendin sonra,
sonra öldün veremden
ev halkıyla beraber.

Seni düşünüyorum anne.
Büsbütün perde indi mi gözlerine?
Karanlıkta mısın?

Kancığım seni düşünüyorum.
Sütün kesildi mi büsbütün,
emziremiyor musun artık tosunumu
Memedimi?
Ev kirasını bu ay verebildin mi?
Ben aklında mıyım?

Mavi bulutlar geçiyor altın kubbelerin üzerinden,
kırmızı bacaların,

beyaz kulelerin üzerinden mavi bulutlar geçiyor.
bakıyorum Moskova'nın pencerelerinden birinden
seni düşünüyorum memleketim,
memleketim, Türkiye'm seni düşünüyorum,
zaten bir dakka çıktığın yok aklımdan,
hasretin dayanılır gibi değil

Moskova'da yaşamın saadeti olmasa,
burda herkes sormasa seni benden,
Sovyet insanlarından her gün mektup gelmese,
sevmese seni onlar
benim onları sevdiğim kadar.

1951

— Sofya'dan

Sofya'ya bir bahar günü girdim, şekerim.
Ihlamur kokuyor doğduğun şehir.

Dünyayı sensiz dolaşıyorum,
böyleymiş kaderim,
elden ne gelir...

Sofya'da ağaç duvardan önce, duvardan güzel.
Sofya'da ağaçla insan karışmış birbirine,
hele kavak,
nerdeyse odaya girip
kırmızı kilime oturacak...

Sofya şehri, büyük mü?
Şehirler, gülüm, caddeleriyle değil,
anıtını diktiği şairleriyle büyük oluyor,
Sofya büyük bir şehir...

Burda akşam deyince dökülüyor sokağa millet,
çoluğu çocuğu, genci ihtiyarı,
bir gülüşme, bir uğultu, bir gürültü, bir kıyamet,
bir aşağı, bir yukarı,
yan yana, kol kola, el ele...

İstanbul'da da Şehzadebaşı'nda ramazan geceleri
— Sen o devre yetişmedin Münevver —
piyasa edilirdi tıpkı böyle.

Yok... Geçti o geceler...
Şimdi İstanbul'da olsam
aklıma mı gelirdi onları aramak?
Ama İstanbul'dan uzak
her şeyini arıyorum.
Üsküdar Cezaevi'nin görüşme yerini bile...

Sofya'ya bir bahar günü girdim, şekerim.
Ihlamur kokuyor doğduğun şehir.
Bilmediğin gibi ağırladı beni hemşerilerin.
Doğduğun şehir kardeş evim bugün.
Ama kendi evin kardeş evinde bile unutulmuyor.

Şu gurbetlik zor zanaat zor...

1957

— Vapur

Yürek değil, çarıkmış bu, manda gönünden,
teper ha babam teper
paralanmaz
teper taşlı yolları.
Bir vapur geçer Varna önünden,
uy Karadeniz'in gümüş telleri,
bir vapur geçer Boğaz'a doğru.
Nâzım usulcacık okşar vapuru,
yanar elleri...

1957

— Benim oğlan fotoğraflarda büyüyor

İçimde acısı var, yemişi koparılmış bir dalın,
gitmez gözümden hayali, Haliç'e inen yolun
iki gözlü bir bıçaktır yüreğime saplanmış
evlat hasretiyle hasreti İstanbul'un.

1954

— Vatan Haini

«Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.
Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz» dedi Hikmet.
«Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.»
Bir Ankara gazetesinde çıktı bunlar, üç sütun üstüne, kapkara haykıran puntolarla,
bir Ankara gazetesinde, fotoğrafı yanında Amiral
[Vilyamson'un.
66 santimetre karede gülüyor, ağzı kulaklarında, Amerikan
[amirali
Amerika bütçemize 120 milyon lira hibe etti, 120 milyon lira.
«Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz dedi Hikmet
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.»
Evet, vatan hainiyim, siz vatanperverseniz, siz yurtseverseniz
[ben yurt hainiyim, ben vatan hainiyim.
Vatan çiftliklerinizse,
kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,
vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan,
vatan, soğukta it gibi titremek ve sıtmadan kıvranmaksa yazın,
fabrikalarınızda al kanımızı içmekse vatan,
vatan tırnaklarıysa ağalarınızın,
vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa,
ödenekleriniz se, maaşlarınızsa vatan,
vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası, Amerikan
[donanması topuysa,
vatan, kurtulmamaksa kokmuş karanlığınızdan,
ben vatan hainiyim.
Yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran puntolarla:
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.

1962

— Memleketim

Memleketimi seviyorum:
Çınarlarında kolan vurdum, hapisanelerinde yattım.
Hiçbir şey gidermez iç sıkıntımı
memleketimin şarkıları ve tütünü gibi.

Memleketim:
Bedreddin, Sinan, Yunus Emre ve Sakarya,
kurşun kubbeler ve fabrika bacaları
benim o kendi kendinden bile gizleyerek
sarkık bıyıkları altından gülen halkımın eseridir.

Memleketim.
Memleketim ne kadar geniş:
dolaşmakla bitmez, tükenmez gibi geliyor insana.
Edirne, İzmir, Ulukışla, Maraş, Trabzon, Erzurum.
Erzurum yaylasını yalnız türkülerinden tanıyorum
ve güneye
pamuk işleyenlere gitmek için
Toroslardan bir kerre olsun geçmedim diye
utanıyorum.

Memleketim:
develer, tiren, Ford arabaları ve hasta eşekler.
kavak
söğüt
ve kırmızı toprak.

Memleketim.
Çam ormanlarını, en tatlı suları ve dağ başı gölleri seven
alabalık
ve onun yarım kiloluğu
pulsuz, gümüş derisinde kızıltılarla
Bolu'nun Abant gölünde yüzer.

Memleketim:
Ankara ovasında keçiler:
kumral, ipekli, uzun kürklerin pırıldaması.
Yağlı, ağır fındığı Giresun'un.
Al yanakları mis gibi kokan Amasya elması,
zeytin
incir
kavun

ve renk renk
salkım salkım üzümler
ve sonra kara sapan
ve sonra kara sığır
ve sonra: ileri, güzel, iyi
her şeyi
hayran bir çocuk sevinciyle kabule hazır
çalışkan, namuslu, yiğit insanlarım
yarı aç, yarı tok
yarı esir...

Yurduna ve halkına böylesine bağlı bir insan neden yurttaşlıktan çıkarıldı?

Bu sorunun yanıtı açıktır ve bu yanıtı olaya sınıfsal açıdan bakarak vermek gerekir. Çünkü sorun sınıfsaldır.

Karar Bakanlar Kurulu'nca 1312 sayılı Vatandaşlık Yasası'na ve bu yasanın 10. maddesine dayanılarak verilmiştir.

İlk bakışta, bu bir hukuksal işlemdir.

Evet hukuki Ama hangi hukuk?

Tarih boyunca siyasal iktidarlar; kabile reisi, aşiret reisi, bey, senyör, kral, imparator ve daha sonraki iktidarlar, hukuku, egemen sınıfların çıkarlarını korumak için kullanırlar.

Biz buna «baskı hukuku» diyoruz.

Peki diyeceksiniz ki, hukuk, hukuk, dediğimiz gerçek hukuk nedir ve nerededir?

Haa evet... gerçek hukuk bana göre, İnsan Haklarına dayalı hukuktur.

Hani şu, Nâzım'ın sözleriyle, «Romanın varoşlarına vuran Spartaküs» var ya! İşte onun, yeni köle yığınlarının, serflerin, topraksız köylülerin, Emiliano Zapata'nın temsil ettiği sınıfların, tabakaların, işçi ve emekçi sınıf ve katmanların mücadeleleriyle kazandıkları haklar demeti...

Yani insan hakları... Bu haklara dayalı hukuk...

Nâzım da mücadelesini, bir açıdan İnsan Hakları için vermiştir... İşçi ve emekçi sınıfların hakları, insan haklarının başında gelir.

«İşçi sınıfına selam! Selam yaratana!» derken emeği ve ürününü en yüce değer kabul ediyor ve sömürüye karşı çıkıyordu.

İşte bu nedenle Nâzım hakkında baskı hukuku uygulandı. «İşçi ve emekçi sınıfları savunanlar ezilmelidir» felsefesi, bu baskı hukukunun temelini oluşturur.

Gerçi Nâzım'ı yurttaşlıktan çıkarmaya kimsenin gücü yetmez.

O'nun yurttaşlığı, Türkiye tarihine, Türkiye insanının yüreğine ve bilincine çelik kalemlerle kazanılmıştır.

Bunu kimse silemez.

O yurttaşlığını

Nüfus kaydıyle değil,
dünya çapında sanatıyla
insan sevgisiyle
unutulmaz yapıtlarıyla
ve de yaşamının büyük bir bölümünü
hapislerde geçirerek
özgürlüğü pahasına kazanmıştır...

Ama ortada biçimsel bir sorun var.

Bu sorun üzerinde durmak istiyoruz :

Bakanlar Kurulu kararında şöyle denliyor:

***

«Pasaportsuz olarak İstanbul'dan Romanya'ya kaçan ve oradan da Moskova'ya giderek havaalanında memleketi aleyhinde beyanatta bulunduğu ve müteakiben radyo yayınlarında Türkiye'nin hükümet şekli ve hükümeti idare edenler aleyhine geniş propaganda kampanyasına girişerek komünizmi yaymak maksadını güden neşriyatı ile Sovyet Hükümeti'nin verdiği hizmeti ifa etmekte olan maruf komünist Nâzım Hikmet Ran'ın kendisine bu hizmeti terk etmesi hususunda yapılacak tebligatın da bir fayda vermeyeceği mülahaza edildiğinden Türk vatandaşlığından çıkarılması; İçişleri Bakanlığı'nın 25/7/1951 tarihli ve 40945 sayılı yazısı üzerine 1312 sayılı kanunun 10. maddesine göre, Bakanlar Kurulu'na 25/7/1951 tarihinde kararlaştırılmıştır.»

***

Bu karar yürürlüktek yasaya ve hukuka aykırı bir biçimde uygulandı :

1 — 1312 sayılı Vatandaşlık Yasası'nın 10. maddesine göre bir kişinin yurttaşlıktan çıkarılabilmesi için, yabancı bir devletin o kişiye bir hizmet görevi vermesi, kişinin o hizmeti kabul etmesi ve yerine getirmesi ve yine Hükümetin böyle bir hizmeti terk etmesi için o kişiye tebligat yapması, bu tebligata karşın kişinin görevini sürdürmesi gerekir.

Bakanlar Kurulu kararının içeriğinden anlaşılacağı gibi Nâzım Hikmet'e bu tür bir tebligat yapılmamış ve böyle bir tebligatın yapılmasına gerek bulunmadığı açıkça yazılarak yasanın açık hükmü çiğnenmiştir.

2 — Böylece Nâzım Hikmet'e savunma hakkı da tanınmamıştır. Yani savunması alınmadan peşin bir hükümle yurttaşlıktan çıkarılmıştır. Oysa savunma hakkı, anayasal ve Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla kabul edilmiş bir haktır.

3 — Kararda Nâzım Hikmet'in havaalanında memleketi aleyhine sözler söylediği, radyoda Türkiye'nin hükümet biçimi ve yöneticileri aleyhine propaganda yaptığı, Sovyet Hükümeti'nin hizmetine girdiği ileri sürülmüştür.

Ancak bunlar birer suçlama (itham) olarak kalmıştır. Bu suçlamaların incelenmesi, yabancı basın, radyo-televizyon bültenleri getirtilerek araştırılması ve gerçeğe uygun olup olmadığının saptanması gerekirdi. Böyle bir inceleme ve araştırmanın yapılmadığı karardan anlaşılmaktadır.

Bu niteliğiyle Bakanlar Kurulu kararı, o tarihte yürürlükte bulunan 1312 sayılı yasanın 10. maddesine aykırı olduğu gibi delilsiz ve savunmasız bir karar olmaktan öteye bir değer taşımamaktadır.

Şah İran'ında ve Pinochet'in Şili'sinde bu tür bir karara rastlanmamıştır.

Yöneticiler, Avrupa'nın bir parçası olduğumuzu, bir demokratikleşme sürecine girdiğimizi, AET'na üyelik için başvurduğumuzu, yasalarımızı batı standartlarına göre düzenleyeceğimizi söylüyorlar. İşkenceye karşı Avrupa Sözleşmesini imzalıyorlar. Bunlar olumlu gelişmeler. Bu durum karşısında, siyasal iktidarın yapması gereken şey, hiçbir davaya gerek kalmadan, yasaya aykırılığı, yanlışlığı ve çağdışılığı ortada olan bu kararı kaldırmaktır. Teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

— İlhan SELÇUK : Sayın Metin Şekercioğlu'nun konuşmasıyla kişinin yurttaşlığını anladık. Sayın Halit Çelenk'in konuşmasıyla yurttaşın kişiliğini gördük. Şimdi söz sayın Mehmet Ali Aybar'ın.

— Mehmet Ali AYBAR : Sevgili dinleyicilerim, ben meslek itibariyle hukukçuyum. Burada şu manzara, hukukun insana karşı kullanıldığı zaman, ne derece etkisiz, ne derece zavallı olduğunu bana anlatıyor.

Nâzım, yurttaşlıktan çıkarılmış bir yurttaşımız. Bu kararı verenler, biraz önce Halit Çelenk kardeşimin belirttiği gibi meseleye hiç kuşkusuz sınıfsal açıdan baktılar. Ama onun da ötesinde bu kararı verenler, insanı tanımayan kişilerdi. İnsanı sevmeyen, insanı başka insanlara bağlayan, yurduna bağlayan, dünyaya bağlayan ilişkileri hiç

farketmeyen insanlardı. Ve zannederlerdi ki, Nâzım'ı yurttaşlıktan çıkarmakla Nâzım'ın Türk'lüğü unutturulacak.

Değerli kardeşlerim, bugün dünyanın ileri ülkelerinin ansiklopedilerini açın, şöyle karıştırın ve hemen H harfinde, Hikmet'e gelin. «Nâzım Hikmet: Büyük Türk şaridir.» yazar. Hemen tüm ansiklopediler. İngiliz, Fransız, İtalyan ve bütün uygar ülkeler ansiklopedileri.

Nâzım öleli 25 yıl oldu. 25 yıldır Nâzım bu kararı veren yöneticilerin indinde ve sanılarında Türk şairi olmaktan çıktı. Oysa, dünyada, o kararı verenlerin adı çoktan unutulduğu halde, Nâzım bugün büyük Türk şairi diye anılıyor.

Şimdi gerçekten hukuk, zavallı bir bilgi dalı. Bilim bile demiyeceğim, bu şekilde kullanılırsa. Yani toplumdan, tarihten, kültürden koparılarak, sırf bir iktidarın ve sırf bir azınlık hükümetinin menfaatleri veya fobilerini, korkularını örtmek için kullanılırsa son derece zavallı bir disiplin olur. İzin verirseniz ben, 1950 yıllarına dönmek istiyorum.

1950 yılında, Mayıs ayında seçim yapılacaktı. İktidarda Cumhuriyet Halk Partisi vardı. Ama CHP huzursuzdu. Çünkü CHP halkın çok partili rejime geçilmesinden sonra onun bütün geçmişini, bütün seyiatını ve adına ters düşen icraatını hergün çok daha iyi kavrıyordu. Bundan dolayı da onun önümüzdeki yani önümüzde olan mayıs ayı seçimlerinden son derece huzursuz bir haldeydi. İşte o günlerde, radyoda okunan 22 haberlerinde bir af yasası çıkarılacağı duyuruldu. Bu haber bütün cezaevlerinde tarifi imkânsız bir sevinç yarattı. Hiç kuşkusuz, aynı sevinci Nâzım'ın yattığı Bursa Cezaevi'nde de mahkûmlar yaşadılar. Cezaevlerinde o günden sonra bir çümbüş havası esmeye başladı. Ve tüm mahkûmlar günleri saymaya başladılar. İşte seçim için filan tarihte, Meclis son oturumunu yapacak, o gün de biz, mutlaka o günden evvel özgürlüğümüze kavuşacağız denildi. Evet, zaman kısalıyordu. Meclis tatile girecekti ama Meclis'e bir türlü af yasası sevkedilmiyordu. Af Yasası'nın geleceği haberi çıkmıştı, hazırlandı hazırlanıyor denmişti ama Meclis'e sevkedilmiyordu. Günler birbirini kovaladı ve Meclis'in tatile girdiği gün ve saat geldi. Mahkûmlar hâlâ ümitliydiler. Ben çoktan bu ümidi yitirmiştim. Çünkü son dakikada bir yasa tasarısının Meclis'e sevkedilemeyeceğini pekiyi biliyordum. Ama birşey de söylemiyordum. Hâlâ ümit içindeydi mahkûmlar. Paşakapısı Cezaevinde büyük koğuşta bir radyo vardı o tarihte. Benim odamda radyo yoktu. Birgün bir ölüm sükûtu çöktü cezaevine. Ben hemen anladım. Biraz sonra koğuş arkadaşım geldi ve dedi ki «Meclis tatile girdi, af kanunu gelmedi.»

Arkadaşlar, bundan bir süre sonra bir haber daha dolaştı Paşakapısı'nın duvarları arasında; «Nâzım Hikmet geldi.» diye. Gardiyanlara

sordum, olumlu yanıt aldım. Gelmiş. Fırladım Müdüriyet'e. O da müdürün kapısından çıkıyordu. Karşılaştık, kucaklaştık. Nâzım'ı benim koğuşa vermediler. İki tane komünist arkadaşın yattığı koğuş vardı, o koğuşa verdiler. Ama her gün buluşuyorduk ve günlerimizi beraber geçiriyorduk. Af, artık bundan sonraki iktidara kalmıştı, yani Demokrat Parti iktidarına...

Demokrat Parti hiç de ismi gibi bir iktidar olmadı. Daha gelir gelmez hürriyetleri kısma yolunda bir takım önlemler almaya başladı. Ve hemen duyuldu ki, 141 ve 142'yi ağırlaştıracak ve bazı hallerde bu suçu işleyenlere ölüm cezası verilecek. Demokrat Parti'nin solun sesine bile tahammülü yoktu. Onu toplum dışına sürmek için her türlü önlemi ve cezai hükmü getirebilirdi. Ve nitekim sonradan gördük, getirdi. Ama aynı beyin takımının iki partisi arasında eşitçe bir iktidar muhalefet münasebeti kurulmasına bile tahammülü olmayan birçok partili tek parti iktidarı oluşturmaya başladı. Fakat af isteği memleket sathında öyle bir yayılmıştı ki ve bu isteğin doğrultusunda bir yasa çıkarmak Demokrat Parti yöneticileri için öylesine kolay bir oyun görülüyordu ki, Halk Partisi'nin yapmadığını biz yaptık demek için, gerçekten bu sefer Meclise bir af yasası sundular ve af yasası kısa zamanda kanunlaştı. Ve Nâzım da böylece 13 yıllık hapislikten sonra 17 yıl daha hapis yatmaktan kurtuldu. O, Kadıköy'de Cevizlik'teki anasının evine gitti, ben de Kuzguncuk'a. Sık sık görüşüyorduk. Nâzım mutluydu. Bir iş de bulmuştu. Bir film şirketinde memurdu. Senaryo falan yazıyordu. Bir gün Nâzım'dan bir haber geldi; «Beni Askerlik Şubesi'nden çağırdılar» diye bir haber. Hemen gittik Kadıköy'e. Nâzım henüz gelmişti. «Askerlik Şubesi'ne gittim, çürüğe çıkarıldığını, Bahriye Mektebi'nde okuduktan sonra çürüğe çıkarıldığımı, hasta olduğumu ve hapisanede de enfarktüs geçirdiğimi söyledim. Ama beni muayene eden doktor, askeri doktor, nabzımı dahi tutmadan sağlam raporu verdi» dedi. Nâzım, bu anlattığım muayeneden evvel de bir kere Askerlik Şubesi'ne çağrılmış ve oradaki Şube Müdürü anlayış göstererek, Nâzım'ın hasta olduğu hakkındaki sözleri ve asıl bundan önce askerlik yaptığı hakkındaki sözleri gözönüne alınmıştı.

Ondan sonra ikinci sefer, yani aradan 2 ay geçtikten sonra, ikinci sefer davet edilmesi bu işin şakaya gelir tarafı olmadığını ortaya koydu. Evet ne yapmayı düşünüyorlar, neden Nâzım'ı askere alıyorlardı? Gene Nâzım Selimiye'de, kendisinin doğuya gönderileceğini ve askerliğini 2 sene orada yapacağını öğrenmiş. Bunun nedenini anlamak zor değildir. Nâzım bütün emekçi Türk halkının umuduydu. Çok kimseler, çok işçiler, çok emekçiler Nâzım'ın kitaplarını, şiirlerini okumuş ve O'na yapılan haksızlığı kalplerinin bir yanına gömmüşlerdi.

Şimdi demokrasi geldi, çok partili rejim geldi deniliyor ve Nâzım belki bu büyük sevginin karşısında politikaya karışır korkusu, bu demokrat yürekleri korkutuyordu. Pek iyi bilmiyorum ama herhalde Nâzım'ın şu veyahut ta bu yolla silinmesine karar verilmişti. Uzak bir yere gönderilecek ve orada kim vurduya gidecekti. Bundan hiç şüphe yoktu artık. Nâzım'a böyle bir tahlilde yanıldığını söylemek, acaba mı demek doğrusu hiç içimden gelmedi. Bu mantığın, bu varsayımın gerçekçi olduğunu anlıyordum. Evet, Nâzım'ı askere alacaklar. O, askerlik yapmış bir kere, askeri mektepte okumuş, çürüğe çıkarılmış. Alacaklar askere, gönderecekler şarkın ücra bir köşesine ve orada manevra esnasında yahutta bir kavga sırasında temizleyivereceklerdi. Nâzım bundan dolayı Türkiye'den, çok sevdiği vatanından, o sevdiği insanlardan gizlice çekip gitmeyi uygun buldu. Ve bir gün genç bir delikanlının kullandığı bir sürat motoruyla Nâzım Karadeniz'e açıldı. Orada Plehanof isimli bir Romen şilebine rastladılar. Şilebin yanına vardılar. Tabii motor hızlı sürat motoru. Fakat şilep bir türlü durmadı. Nâzım bağırmış, bir daha bağırmış, kendini tanıtmış. Kimbilir, belki Bükreş'ten sordular, yahut Moskova'dan böyle böyle biri denizde bize haykırıyor; «Ben Nâzım Hikmet'im» diyor. Nihayet duruyor şilep. Merdivenleri indiriyorlar. Nâzım'ın motoru da yanaşıyor şilebe. Nâzım çıkıyor ve uzaklaşıyor...

Sevgili kardeşlerim, dinleyenlerim, bayanlar, baylar, Türkiye'de Nâzım'ın şiirleri ve Nâzım'ın fedakarca çalışmaları bugün yeşeren ve hızla büyüyen bir ekin tarlası yaratmıştır. Nâzım'ları temizlemekle, dünyanın yarını olan sosyalizmin yolunu tıkamak mümkün değildir. Ne yapılırsa yapılsın, emekçiler mutlaka Türkiye'de iktidar olacaklardır. O zaman, işte asıl o zaman Nâzım'ın ruhu şad olacaktır.

Şimdi sevgili dinleyicilerim, şu aşamada atılacak bir adım var. Bu adımı bazı avukat arkadaşlarımız, bunların başında yanımdaki kardeşim, küçük kardeşim, Coşkun arkadaşımın ve diğer arkadaşların önerisiyle, haksız bir karar olan yurttaşlıktan çıkarılma kararının kaldırılması için harekete geçmemiz lâzım. Hepimiz elele. Bu yapılacak başvuruları sizler ve bu salonun dışında olan tüm emekçiler desteklemelidir. İlk aşama bu. Ondan sonra da Nâzım'ın biraz önce okunan vasiyeti yerine getirilecek. Nâzım'ın naaşı Türk topraklarına, bu vatanın topraklarına gömülecek ve isteği üzerine bence herhalde bir köy mezarlığında olmalı ve başucunda da bir çınar bulunmalı. Teşekkür ederim.

— **İlhan SELÇUK** : Söz, Atilla Coşkun'un.

— **Atilla Coşkun** : Değerli dostlar, konuşmama başlamadan önce bir noktayı önemle ve dikkatle vurgulamak istiyorum. Bugüne değin, Nâzım Hikmet'in evrensel ölçüde ve ne denli güçlü bir şair olduğu

anlatıldı. Onun mücadelecl yanı, emekten, emekçiden ve barıştan yana tutumu açıklanmaya çalışıldı. Bunların hepsi doğru. Ama eksik. Çünkü, üzerinde mutlaka durulması gereken, Nâzım Hikmet'in bir başka, hatta öncelikle anılması gereken bir yanı var. O da, Nâzım Hikmet'in bir Türk şairi olduğu gerçeği. Bu, yalnızca geçerken değinilecek bir özellik değil. Onun, başta gelen özelliğidir.

Evet, Nâzım Hikmet Ran, büyük bir Türk şairidir. O Türk Ulusu'nun yetiştirdiği ender insanlardan biridir. Ben, bunu, övünçle, kıvançla ve gururla, altını çizerek söylüyorum. Hiç abartmıyorum. Nâzım Hikmet Ran, bu büyük şair, ülkemizin dünya ulusları karşısındaki onurudur. Ne kadar övünsek yeridir. Çünkü o, bizim yaşam kaynağımızdır. Ulusal kültürümüzü yoğuran, barış ve özgürlük tutkusunun en güçlü yaratıcılarındandır.

Nâzım Hikmet evrensel bir şairdir aynı zamanda. O'nun büyüklüğünü, yalnızca dostları değil, Nâzım Hikmet'e ve onun dünya görüşüne karşı olanlar bile kabul ediyorlar. Nitekim, sağın önde gelen politikacıları ve yazarları, onu, «Türk dilini en iyi kullanan şair» olarak nitelemiyorlar mı? Nâzım Hikmet'in dünya görüşüne karşı olan siyasi partiler, seçim alanlarında onun şiirlerini okuyorlar. Çok yakın geçmişimizde yer olan «Yasaklı Şair» olayı bu gerçeğin en iyl kanıtı değil mi?

Evet dostlar, Nâzım Hikmet büyük bir Türk şairidir. Ama Türk yurttaşı değildir; bir hükümet kararnamesi ile, yurttaşlığı elinden alınmıştır. Böylesi bir insanın, sayın Mehmet Ali Aybar'ın belirttiği gibi, dünyaca ünlü ansiklopedilerde Türk şairi olarak anılan bir insanın, bir hükümet kararnamesi ile yurttaşlığı elinden alınabilir mi? Bir hükümet kararnamesi, Nâzım Hikmet'in Türk şairi olduğu gerçeğini değiştirebilir mi? Tarih bunun cevabını vermiş bulunuyor. 1951 yılındaki, Nâzım'ın yurttaşlığını elinden almış olan hükümet kararnamesi, bugün anlamını yitirmiştir. Çünkü tüm dünya, bu hükümet kararnamesine rağmen, Nâzım Hikmet'i Türk şairi olarak biliyor, öylece adlandırıyor.

Değerli dostlar, Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılmasının hükümetçe açıklanan gerekçesi, hemen ifade edeyim ki, doğru değildir. Çıkarmanın arkasında yatan gerçek nedenler başkadır .Önce bunlar üzerinde durmak istiyorum. Arkasından hükümet gerekçesinin neden doğru ve gerçek olmadığını açıklamaya çalışacağım.

Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılmasının gerçek nedenlerini anlayabilmek, onun yaşamını, mücadelesini ve mücadelesinin etkinliğini çok iyi bilmekle mümkündür. Bu nedenle, Nâzım'ın mücadeleci yaşamına ve o günlerin ülke koşullarına genel hatlarıyla da olsa kısaca değinmek gerekiyor.

Nâzım Hikmet, ekonomi politik öğrenimi görmekte olduğu Sovyetler Birliği'nden 1924 yılının Aralık ayında ülkeye dönmüştü. Türkiye'ye döner dönmez, siyasi mücadeleye en etkin biçimde katıldı. Aydınlık ve Orak-Çekiç dergilerinde çalışmaya başladı. Bu dergilerde çeşitli yazılar ve şiirler yazıyor; yalnızca yazmakla kalmıyor, dergilerin tüm teknik işlerinde görev alıyordu. Bunun da ötesinde, dergilerin İstanbul sokaklarında, işçi semtlerindeki satışına da katılıyordu. 1925 yılının İstiklal Mahkemesi zabıtlarından öğrendiğimize göre, Aydınlık dergisinin 1500 olan tirajı kısa bir sürede 3000'e fırlamıştı. Bu yükselişte, Nâzım'ın şiirlerinin etkisi olduğu bir gerçektir.

Ulusal Kurtuluş savaşını yeni tamamlamış olan Türkiye, çeşitli sorunlarla karşı karşıyadır bu sıra.

Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan ayrılan bir kısım eski ittihatçı paşalar ile Meclis içinde oluşan ikinci grup milletvekilleri Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurmuşlardı. Bu parti, proğramı ve sosyal bileşimi itibariyle gerici ve emperyalizm yanlısı bir siyasal nitelik taşıyordu. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, zaten kritik bir denge üzerinde oturmakta olan hükümete sağdan saldırıya geçti. Öte yandan ülkenin güneydoğusunda Şeyh Sait isyanı giderek büyümekte idi. İngiliz emperyalizmi, bu isyanı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı amaçlıyor ve bu doğrultuda ilişkiler geliştiriyordu. Cumhuriyet ve ulusal bağımsızlık ciddi bir tehlike ile karşı karşıya idi kısacası...

Kemalist kadrolar bazı önlemler almak ihtiyacı ile belli bir planı gerçekleştirmeye giriştiler. Ali Fethi Bey'in yerine, İsmet Paşa yeni hükümeti kurmakla görevlendirildi. İsmet Paşa yeni hükümeti 4 Mart 1925 günü kurdu, aynı gün Meclis'ten güvenoyu aldı. Ve Takrir-i Sükûn Yasası Meclis'ten geçirildi hemen. Takrir-i Sükûn Yasası'nın gerekçesinde, «irtica ve ihtilâlkârane» eylemlerin ve bu yöndeki girişimlerin önlenmesinin amaçlandığı açıkça belirtilmişti. Ancak, yasanın çıkarılış amacı aşılarak, yasanın sivri ucu sol hareketin üzerine de yöneldi.

5 Mart günü Aydınlık ve Orak-Çekiç dergileri kapatıldı. Ve arkasından bir tevkifat başlatıldı. Nâzım Hikmet de arananlar arasındaydı. İlk tutuklamalardan kurtulabilen Nâzım Hikmet, İzmir'e yerleşti. Çalışmalarını orada sürdürdü. Fakat etrafındaki baskı çemberi her geçen gün daralıyordu. Aramalar yoğunlaşmıştı. Gizlice ülkeyi terk etti. Yokluğunda yapılan yargılamada, İstiklal Mahkemesi Nâzım Hikmet'i onbeş yıl küreğe konulma cezasına mahkûm etti. Sorgusu bile alınmamıştı. 1925 yılı böylece kapandı.

1927 yılında Nâzım Hikmet Sovyetler Birliği'ndedir. Ama, yurtdışında da olsa, çalışmalarını sürdürmektedir. Yurtdışındaki bir toplantıya

katıldığı gerekçesiyle Nâzım Hikmet, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan bir davada, diğer sanıklarla birlikte yine mahkûm edilir. Sorgusu ve savunması alınmaksızın verilen bir mahkûmiyet kararıdır bu da...

Nâzım Hikmet Türkiye'ye bağlıydı. Anadolu toprağından kopamazdı. Bütün düşüncesi, inancı ve mücadelesiyle ülkesinde olmayı isterdi her zaman. Çıkartılmış olan yeni ceza Yasası'nın sağladığı avantajları da gözönüne alarak ülkeye dönmeye karar verdi 1928 yılında. Ancak sahte bir pasaportla ülkeye girerken Hopa'da yakalandı. Hopa Cezaevi'nden Ankara'ya sevkedildi. Orada tekrar yargılandı, üç ay hapis cezası verildi.

Yıl 1929'dur. Nâzım Hikmet artık Türkiye'dedir ve çalışmalarına yeniden başlamıştır. Nâzım Hikmet'in değişmez özelliği idi bu. Yaşamı boyunca, mücadeleden vazgeçmedi. Hangi koşulda olursa olsun, görüşlerini açıkladı, görüşleri doğrultusunda yapılması gereken ne ise, mutlaka yaptı. 1929 yılında, eylemleri nedeniyle İzmir Ağır Ceza Mahkemesi'nde toplu bir soruşturmaya dahil edildi. Yargılanmasına bile geçilmeden serbest bırakıldı.

1920'li yıllar böylece gelip geçer. Mücadeleci yoğun bir yaşam, yargılamalar, kaçaklıklar ve cezaevleri ile doludur bu yıllar...

1930'lu yıllar Nâzım'ın acı yazgısını belirleyen yıllardır. Nâzım Hikmet, 30'lu yıllara girildiğinde, yine aynı kararlılık ve yoğunlukla çalışmaktadır. 30'lu yılların başında, dünyamız ciddi bir ekonomik krizin içine girmiştir. Kapitalist ekonominin bu bunalımı tüm dünyayı sarsacak bir özellik taşımaktadır. Bunalımın ilk belirtileri, Walt Street Borsası'nda görülmüştür. ABD'de başlayan ve tüm kıtayı etkisi altına alan bu bunalım, kısa sürede Avrupa'ya sıçrar. Milyonlarca insan işsiz kalırken, iflaslar birbirini kovalamakta ve toplumsal bir çöküş yaşanmaktadır bunalımın başgösterdiği ülkelerde. Kapitalist dünya, bu krizi, üretim fazlasını yokederek aşmak gibi, anlamsız ve şaşılası bir politika izlemektedir. Böylece, Amerika'nın yanısıra Avrupa'da ve hatta uzak Asya'da, sınıflararası uçurumlar hızla büyümektedir.

Bu ekonomik bunalım, İtalya'daki faşist Mussolini iktidarını güçlendirirken, Almanya'da Hitler faşizminin doğuşuna yol açtı. Reischtag yangını ve bir dizi provokasyon'un ardından 30 Ocak 1933'de Hitler iktidar oldu. Böylelikle, insanlığın utanılacak bir sayfası açılmıştı. Barbarlığın ve vahşetin görülmedik boyutları yaşanacaktı artık Alman ülkesinde. Ve giderek Avrupa'da ve tüm dünyada. Faşizm Avrupa'da hızla yayıldı. Almanya'nın ve İtalya'nın yanısıra, Avusturya ve İspanya faşizmin egemenliğine girdi. Fransa faşist işgale uğradı. Faşist saldırılar Afrika kıtasına kadar uzanmıştı.

İşte tam bu sırada, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana içe ka-

palı bir yaşam sürdüren Türkiye, dünyaya açılmaya karar vermişti. Ekonominin gelişimi için, Türkiye'nin diğer ülkelerle ilişkiye girmesi zaten zorunlu hale gelmişti. Türkiye'nin açılacağı dünya, faşizmin çizmeleriyle ezilen bir dünya idi.

Dünya ekonomik bunalımı, dış ticaret ilişkileri yolu ile Türk ekonomisine de etkili olmaya başlamıştı. Hükümet, belli önlemler alarak ülke ekonomisini ayakta tutmaya çalışıyordu. 1930-1931 yılları, yeni bir ekonomi politikasının arayış ve tartışmaları ile geçti. İleride bir Anayasa hükmü haline getirilecek olan «Devletçilik politikası», ilk kez bu yıllarda, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Üçüncü Kongresi'nde önerildi ve parti programına sokuldu.

Devletçilik politikası, kapitalistlerin ve toprak ağalarının üretim araçlarına dokunmuyordu. Devlet girişimlerinden oluşan artı-değer işçilere pay edilmiyordu. Devletçilik, özünde kapitalistleşmeyi amaçlayan ve mevcut üretim ilişkileri düzenini koruyan bir politika idi. Ülkenin sanayileşmesine ve doğal olarak kapitalizmin gelişmesine yol açtı.

Ancak, devletçilik politikası, otoriter yönetim anlayışını öngörüyordu. Onu da beraberinde getirmişti. Otoriter bir yönetim, tek şef yönetimi tüm ağırlığı ile ülkede egemen olmuştu.

Bu baskılı ortamda Nâzım Hikmet mücadelesini yine sürdürmektedir. Şiirlerini «Resimli Ay Dergisi»nde yayınlamaktadır. Bab-ı Âli'nin köşebaşlarını tutmuş tutucu ve sermaye yanlısı şair ve yazarlarla hesaplaşır. Ünlü hicivlerini bu yıllarda yayımlar. 1931 yılında «Kafatası» piyesini yazar, ancak sahneye konulan piyes kısa sürede yasaklanır. Orhan Selim takma adı ile Akşam Gazetesi'nde görüşlerini açıklar sürekli. Çeşitli şiir kitapları yayınlar yine bu yılda. Etkinliği giderek artmaktadır. Ama, oyunları yasaklanmakta ve kitapları hakkında artık sürekli davalar açılmaktadır. Beş kitabı nedeniyle yargılanır 1931-32 yıllarında. İktidar çevreleri Nâzım Hikmet'i «sınıf edebiyatı» yapmakla suçlamaktadırlar. Nâzım Hikmet'i susturmanın yolları aranmaya başlanmıştır. Bir yolu bulunmalıdır bunun.

1932-33 yıllarında Adana, Bursa ve İstanbul'da dağıtılan bazı bildiriler nedeniyle başlatılan bir soruşturmaya dahil edilir Nâzım Hikmet. Yine toplu bir davanın sanığı olmuştur. Bu dava, Bursa Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülür. Nâzım Hikmet'i susturmanın bir yolu bulunmuştur. İdamı istenir bu davada. Usulen bir yargılama yapılır. Yargılama gizli sürdürülür. Duruşmalarda tutanak tutulmaz, tanıklar dinlenmez. Nâzım'ın mahkûmiyeti için, ne gerekiyorsa o yapılır. Sonunda 4 yıl ağır hapis cezasına çarptırılır.

Cumhuriyetin onuncu yılı nedeniyle çıkartılan genel af yasası ile

birlikte tahliye olur. İstanbul'a döner. 1934-35 yıllarıdır. Hiç durmaksızın çalışmalarına kaldığı yerden başlar. Dinmek bilmeyen mücadeleci bir ruha sahiptir Nâzım Hikmet. Halkın çıkarları ve inançları doğrultusunda çalışmalarını sürdürür. Faşist çevrelerin artan etkinliği, politik ortamı tedirgin etmektedir. Buna karşı anti-faşist mücadele, uluslararası ve ulusal düzeyde giderek gelişmektedir. Nâzım Hikmet «Alman Faşizmi ve Irkçılığı» adlı derlemesini hazırlar. Arkasından «Kan Konuşmaz» romanını yazar. Ve bir dizi anti-faşist nitelikli şiir. Nâzım Hikmet mücadeleden, bir an olsun geri durmamaktadır. Etkinliği de o ölçüde artmıştır. Sözüne kulak verilmektedir.

1936 ve 1937 yıllarında iki kez gözaltına alınır. Ancak, Nâzım Hikmet yine susturulamaz, yıldırılamaz.

Nâzım Hikmet'in etkinliğinin giderek artmasından rahatsız olan çevreler, onu susturabilmenin başka yollarını aramaktadırlar. Normal koşullarda, Nâzım Hikmet'i mahkûm ettirerek susturabilmenin mümkün olmadığı artık iyice anlaşılmıştır. Çünkü Nâzım Hikmet mücadelesini yasal yollarla sürdürmektedir.

Ancak bir provokasyon ve komplo ile Nâzım'ın etkisizleştirilmesi mümkündür. Nitekim öyle olur. Birtakım etkili ve yetkili çevrelerin (sonradan konuşulduğuna göre devrin Genelkurmay Başkanının) telkinatı sonucu Nâzım Hikmet, Harp Okulu'nda başlatılmış olan bir tevkifata dahil edilir. Ömer Deniz adlı genç bir askeri öğrencinin bir suç atımı sonucu Nâzım Hikmet, Ankara Harp Okulu Askeri Mahkemesi'nde yargılanır. Nâzım Hikmet, komünist düşünceleri ordu içersinde yayarak askeri isyan tahrikçiliği yapmak ile suçlanır. Nâzım Hikmet'in bu yargılaması üzerine çok söz söylendi ve yazıldı. Hukuk dışı ve haksız bir yargılama sonucu Nâzım Hikmet'e, delilsiz dayanaksız onbeş yıl ağır hapis cezası verilir. Tüm yönleri itibariyle bir Dreyfus olayı yaşanmıştır Askeri Okulun kalın duvarları arkasında.

Ama, onbeş yıl geçebilir. Nâzım Hikmet zorlukları göğüslemekte yetkindir. Bu mapusluğa dayanabilir ve cezaevinden çıktıktan sonra da mücadelesine devam edebilir. Öyle ise ona bir ceza daha verilmelidir. Yani bu ceza uzatılmalı ve pekiştirilmelidir. Nâzım Hikmet'e bir onbeş yıl daha verebilmenin yolları araştırılır. Nâzım Hikmet Cezaevinde olduğu halde, bu kez de Donanmayı isyana teşvik ettiği iddiası ile, Ankara Cezaevi'nden alınarak İstanbul'a getirilir bir gece,gizlice. Hiç kimseye haber verilmez.

Dünya tarihinde görülmemiş bir olay yaşanır İstanbul'da. Yüzer gezer bir Mahkeme'de yani bir gemide yargılanır Nâzım Hikmet. Mahkeme heyetindeki üç azadan yalnızca biri hukukçudur. Yani adalet yalnızca üçte bir oranında temsil edilmektedir.

Bir on beş yıl ağır hapis cezası daha verilir Nâzım Hikmet'e.

Dava Yargıtay'a gider. Yargıtay'da dosyayı inceleyen heyetin beş azasından yalnızca ikisi hukukçudur. Yani hukuk bu yargılamada da ancak beşti iki oranındadır. Kurtuluşu yoktur Nâzım Hikmet'in. Mahkümiyet kararları onanır.

Konuşmanın ikinci bölümünde, Nâzım'ın mücadelesi ve buna karşı sürdürülen onu susturma girişimlerinin diğerlerini vurgulayacağım. Teşekkür ederim.

— İlhan SELÇUK : Sayın konuklar çok az vaktimiz kaldı. Ama yeterince de aydınlanmış olduk. Bu arada telgraflar geliyor. Yurttaşlardan telgraflar geliyor. Bunlardan bir bölümünü okuyabilirim. Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Münir Ceylan'ın telgrafı. :

> «Sendikal çalışmaları, politik inançları, sanat etkinlikleri ve insana özgü tavırları ile diğer yurttaşlıktan çıkarılanların olduğu gibi şairimiz Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının verilmesi gerektiği yönünde inançımızı vurgular, çok istediğim halde yoğun çalışmalarımız nedeniyle katılamayacağımdan ötürü üzntümü belirtir, oturumun başarılı geçemsini tüm içtenliğimle dilerim.
>
> PETROL-İŞ SENDİKASI

Sayın konuklar ABECE Dergisi'nin bir telgrafı vardı. Yönetim odasında kaldı. Bunu ben size elimden geldiğince burada duyurmaya çalışayım. Biliyorsunuz değerli ABECE Dergisi yöneticileri Nâzım Hikmet'i yurdumuzun ve insanlığın büyük şairi olarak niteliyorlar. Kendisine yapılan haksızlıkların, hayatında süregelen haksızlıkların bilincine, hakımızın vardığını yineliyorlar. Fakat hiç olmazsa ölümünden sonra yapılan haksızlıklardan birinin kaldırılması için düzenlenen bu toplantıya bütün yürekleriile katıldıklarını bildiriyor ABECE DERGİSİ.

Arkadaşlar, sağımda ve solumda oturan değerli hukuk adamları şimdi ikinci turda konuşmaya başlayacaklar. 20 dakikamız var. Ona göre bir söz paylaşımı olacak. Burada bir noktayı vurgulamak istiyorum. Çok kısaca. Hukuk adamı dedim. Avukat ile hukuk adamı aynı şey değildir. Avukat hepimizin bildiği gibi (Evet, 18.30'a kadar uzatabilirmişiz.) bir kanunsuzluk karşısında kalmış bir yurttaşın, kendisine başvurmuş yurttaşın hakkını savunur. O arada o kanun geçerlidir. Kanunu yargılamaz. Hukuk adamı öyle değildir. Hukuk adamı hukuk devletini, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunan adamdır. Daha başka değerler, daha başka nitelikler ister. Şimdi önemli olan şey

bir ülkede kanunların geçerliliği. Bugün Türkiye'de kanunlar var. Bu kanunları koyan güç, Türkiye'de, ülkedeki egemen sınıfın gücüdür. Kendisine göre yasalar, bu yasalar ki, büyük ölçüde biliyorsunuz 12 Eylül döneminde değiştirildi, yeniden düzenlendi, egemen sınıfın çıkarlarına göre düzenlendi. Daha önce de böyleydi. Önemli olan şu; eğer bir ülkede kendi yaptığı yasaları da sırasında uyguluyor, sırasında uygulamıyorsa, bir iktidar, işte orada hukuk devleti yoktur. Nâzım Hikmet olayının en can alıcı noktası egemen sınıfın, iktidarın kendi yaptığı yasalara da saygısızlığıdır, kendi yaptığı yasaları da çiğnemiş olmasıdır. Hem kendin o yasayı koyuyorsun, hem o yasanın gereğini yerine getiremiyorsun. Eğer o yasanın gereğini yerine getirseydi, Nâzım Hikmet'i yurttaşlıktan silemezdi. Gerçi bu bir karardır ve silmeye gücü olmadığı Nâzım Hikmet'i, insanlığın ve Türkiye'nin bir şairi olduğunu da gerçi demin sayın konuşmacılar tekrar tekrar vurguladılar. Ancak bugün vardığımız noktada, geçmiş ne olursa olsun, yapılacak iş bugünkü egemen güce, bugünkü devlete, bugünkü yasalar karşısında Nâzım Hikmet'in yurttaşlığının iade edilmesinin hukukun, yasaların, insan haklarının ve Nâzım Hikmet'in hakkı olduğunu duyurabilmektir. Demin Sayın Mehmet Ali AYBAR'ın söylediği gibi bu toplantının amacı da bu noktayı belirtmek ve bu noktada kamuoyunun odaklaşmasını ve bu yolda yasal eyleme geçmek için gerekli ortamı yaratmasını sağlamaktır. Şimdi sözü Metin Şekercioğlu'na veriyorum tekrar. Sanıyorum demin kısa da konuştunuz evet, 10 dakika, 15 dakika vaktiniz var.

— Metin ŞEKERCİOĞLU : Sayın konuklar, Nâzım Hikmet 1925'den 1938'e kadar sürekli kovalanmış. Ve hapishaneye girip çıktıktan sonra bu sorgu yıllarca sürdüğü gibi daha da devam etmiş ve açıklandığı gibi çok haksız bir kararla vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Şimdi biz bu haksız kararın kaldırılması yolları olup olmadığına kısaca değinmek istiyoruz. Bu haksız karar iki yolla düzeltilebilir. Birincisi yargı yolu. Bir dava açılabilir mi sorusunu teknik olarak yanıtlamak isterim. Yargı yoluyla Nâzım Hikmet hakkında açılan davanın Danıştay'a götürülmesi bugün için süre aşımı yönünden yok denebilir. Ancak bizim iddiamız, Nâzım Hikmet'in yakınları manevî menfaat duygusuyla da, ki bundan rencide olan yakınlarından herkeste bu menfaat duygusunun bulunduğu düşünülür ve öyledir, hükümete bir başvuruda bulunarak bu kararın haksız yönlerini açıklayıp, yeni bir kararla bu kararın kaldırılmasını isteyebilirler. Hükümetin bu haksız kararı kaldırmaması hakkındaki yeni kararı dava konusu edilebilir. Karara 60 gün içinde cevap verilmezse, olumsuz cevap verildiği varsayımı ile İdari Yargılama Usulü Yasası'nın 10. maddesi gereğince ikinci 60 gün içinde, bu derece açık

seçik bir haksızlığın giderilmemesindeki takdir hakkının kötüye kullanılmasının dava edilmesi olanağı vardır. Ancak bir yol daha vardır ki, bugün Hükümet demokratik görünüm vermek istiyor, Avrupa Konseyi'ne bizde demokrasi vardır, emekçi sınıfların sesi duyurulmaktadır ve mahkûm edilenler, hapishanelerde yatanlar sadece silahlı eylem mahkûmudur diye bir görünüm ile, (aslında gerçek olmayan iddialarla ortaya çıkmakta) Türkiye'de demokrasinin gün geçtikçe daha da iyiye gitmekte olduğunu belirtmektedirler. Böyle bir hükümet sözlerini kanıtlamak için, gerçekten Türk ulusunun ismini her tarafta büyük bir şekilde temsil eden Nâzım Hikmet hakkında verilen bu haksız ve usulsüz kararı kaldırmakla doğrudan doğruya bir iyi niyet gösterisinde bulunabilir ve Nâzım Hikmet'in hakkını da bu suretle teslim etmiş olabilir. 12 Eylül yasaları dahil, ANAP Hükümeti'nin böyle bir karar almasını engelleyecek bir hüküm yoktur. 12 Eylül yasaları çok anti-demokratik ve insan haklarına aykırı hükümler getirmesine rağmen, Hükümetin eski kararı kaldırmasını engelleyen hiçbir engel yoktur.

Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının geri verilmesini istiyoruz. Yurttaşlık hakkı Nâzım Hikmet için niçin önemlidir? Nâzım aslında evrenselliğe varmış bir kişidir. Nâzım Habeşistanda Taranta Babu'nun, Amerika'da idama mahkûm edilen İtalyan asıllı iki işçi Sakko ile Vanzetti'nin ıstıraplarını dile getirmiştir, içerisinde duymuştur. Nâzım insana açıktır. Oğlu Memed'e,

Tohuma, toprağa denize inan,
insana hepsinden önce.
Bulutu, makinayı, kitabı sev,
insanı hepsinden önce.
Kuruyan dalın
sönen yıldızın
sakat hayvanın
duy kederini,
hepsinden önce de insanın.
Sevindirsin seni cümlesi nimetlerin
sevindirsin seni karanlık ve aydınlık,
sevindirsin seni dört mevsim,
ama hepsinden önce insan sevindirsin seni.

diyen büyük bir insan severdir. Böyle olunca ondaki yurttaşlık duygusunu ulusallıktan çok, insancıllık değerine verdiği önemle anlamak

gerekir. O Türk insanını ve memleketini apayrı bir tutkuyla seviyordu ve bu insana, bu halka, bu memlekete ihanet ediyor olma damgasını yedirememişti.

«Memleketimi seviyorum,
hapishanelerinde yattım,
çınarlarına kolan vurdum,
hiçbir şey gidermez iç sıkıntımı memleketimin türküleri gibi,
memleketim, kurşun kubbeleriyle fabrika bacaları
hep benim kendi kendinden bile gizleyerek gülen halkımın
eseridir.»

diyordu. Kadıköy iskelesini unutmuyordu, Boğaz'a giden gemiler onun elini yakıyor, içini dağlıyordu. Öylesine delice sevdiği, tutkulandığı ülkesinden uzak bırakılmaya bir de «Vatan haini» damgasının kendisine layık görmelerinden kahrolmuştu. Amerikan emperyalizminin yurdumuza girmesini söylemesinden ötürü vatan haini damgası vurulmasından yakınmıştır. Böyle bir insanın Türk olmadığını iddia etmek Nâzım Hikmet'e hiçbir şey kaybettirmemiş olabilir. Çünkü Nâzım Hikmet her gittiği yerde baştacı edilmiş, ödüller almış, konuk edilmiştir. Ancak Nâzım Hikmet'in hakkında verilen bu kararın kaldırılması bence bizler için daha da önem taşımaktadır. Biz Türk aydınları ve Türk emekçileri olarak ve Türkiye'de demokrasinin yaşamasını isteyen kişiler olarak, Nâzım Hikmet hakkındaki haksızlıkları gidermeyi bir görev edinmeliyiz. Fazıl Hüsnü Dağlarca bir şiirinde, «uluslar büyük oğullarıyla soluk alır» diyor. Dünyaca Türk olarak tanınmakta olan ve kendisi tarafından da belirtilen Nâzım Hikmet hakkındaki bu haksız kararı kaldırmak bizim birinci gelen görevlerimizden olmalıdır. Bugün Fuzuli için hangi ulustan olduğuna dair tartışmaların içindeyiz. Fuzuli için İranlı'lar niçin İranlı diyorlar diyoruz. Biz Nâzım gibi asrın en büyük şairini Türk'lükten silmek zavallılığını gösteriyoruz. Gene Fazıl Hüsnü Dağlarca bir şiirinde

«Savcı nedir düşündün mü
yazıları suçlu kılan
ama nedir, nedir söyle
çağlar üzre beni ondan güçlü kılan»

diyor. Biz savcı gibi düşünmemek ve bu haksızlığı gidermek için savaşım vermek zorunda olan Türk aydınlarıyız. Hepinize saygılar sunuyorum.

— **İlhan SELÇUK:** Söz, sayın Halit ÇELENK'in.

— **Halit ÇELENK:** Dostlar, birinci tur konuşmamda, bu işlemin yapılmasının nedeni sınıfsaldır, dedim. Gerçekten toplumsal olayları irdelerken gerçeğe ulaşabilmek için olaya sınıf açısından bakmak zorunluluğu vardır. Siyasal bilimler bunu gösteriyor. Nâzım işçiyi, Nâzım emekçi halk yığınlarını, Nâzım sade vatandaşları, Nâzım halkımızı ve halkları savunduğu için vatandaşlıktan çıkarıldı. Yapılan işleme ilk bakışta hukuki olarak bakılabilirse denilebilir ki, ortada hukuksal bir işlem var. Ama hangi hukuk? Hangi hukuk dediğiniz zaman, acaba kaç hukuk var, diye sorulabilir, inancıma göre gerçekten iki hukuk var. Birisi tarih boyunca siyasal iktidarı yanında bulunduran, aşiret ve kabile reisierinden başlayarak yasa yapıcı halinde bu güne kadar devam eden ve iktidarı elinde bulunduran sınıfların temsilciliğini yapan kişi ya da kurumların yukarıdan aşağıya, emirler ve benzeri şekillerde düzenledikleri bir takım kurallar toplamı. Yani hakim sınıfların çıkarlarına göre düzenlenmiş bir takım kurallar toplamı. Buna biz «baskı hukuku» diyoruz. İşte Nâzım bu baskı hukukunun bir uygulaması olarak vatandaşlıktan çıkarıldı. Bunun karşısında ikinci hukuk, gerçek hukuk, insan haklarına dayalı hukuktur. Bu hukukta yine tarih boyunca önce kölelerin efendilerine, daha sonra serflerin senyörlere, daha sonra, topraksız köylülerin büyük toprak sahiplerine ve işçi sınıfının işverenlere karşı yüzyıllardan beri sürdürdükleri mücadeleler sonucu elde ettikleri haklar demektir. İşte buna biz «İnsan Hakları» diyoruz. Gerçek hukukdan da insan haklarına dayalı olan hukuku anlıyoruz.

Nâzım hakkında bu karar verilirken baskı hukukunun bir uygulaması yapıldı. Ve bu uygulamanın temelinde de, İşçi ve emekçi sınıfları savunanlar ezilmelidir, felsefesi vardı.

Bence dostlar, Nâzım'ı vatandaşlıktan çıkarmaya kimsenin gücü yetmez. O'nun yurttaşlığı Türkiye'nin tarihine, Türkiye insanının yüreğine ve bilincine çelik kalemlerle yazılmıştır. Bunu kimse silemez ve buna kimsenin gücü yetmez. Nâzım yurttaşlığını nüfus kaydıyla değil, dünya çapında, sanatıyla, unutulmaz yapıtlarıyla, insanların daha mutlu bir yaşama ulaşabilmesi için sürdürdüğü ve bu uğurda özgürlüğünü ve yaşamını ortaya koyduğu mücadelesiyle, yaşamının büyük bir bölümünü hapislerde geçirerek özgürlüğü pahasına kazanmıştır. Böyle kazanılmış bir yurttaşlığı kimsenin elinden almaya gücü yetmez. Ama ortada biçimsel bir karar var. Bu biçimsel kararı tartışmak gerekir. Kararı okumaya gerek görmüyorum. Kararda birkaç noktaya değinilliyor. Yani gerekçe olarak şunlara değiniliyor.

1 — Havaalanında memleketi aleyhinde beyanda bulunmak,

2 — Radyoda Türkiye'nin hükümet şekli ve yöneticileri aleyhine propaganda yaparak Sovyet hükümetinin verdiği hizmeti ifa etmek.

Değerli arkadaşlar, bunlar bir takım iddialar, bunlar suçlamalar. Hukukta her suçlamanın, her iddianın bir ispatı, bir delili olması gerekir. Ama görüyoruz ki, suçlamalar yapılmış, ithamlar geliştirilmiş ama bunlar incelenmemiş, araştırılmamış, delillendirilmemiş, ispatlanmamış...

Ne yapılabilir? Bültenlerden, yayınlardan, basından, insanların neler söylediği, bunların gerçekten suç oluşturup oluşturmadığı incelenip araştırılabilir. Yine radyo yayınlarının bültenleri yurt dışından derlenip, incelenip bunlar değerlendirilebilir. Bu arada deniliyor ki Menderes'le Bayar hakkında eleştirilerde bulunmuş. Bir insan, herhangi bir vatandaş Türkiye'de hükümet şekli hakkında olsun, yöneticilerin yönetim şekli hakkında olsun eleştirilerde bulunabilir. Bu insanların doğal hakkıdır. Bu hiçbir zaman yurttaşlıktan çıkarılmak için bir neden olamaz. Araştırma ve delil noksanlığı bakımından karar sakattır. İkincisi, kendisine tebligat yapılmamıştır bilindiği gibi. Çünkü 1312 sayılı yasanın 10. maddesi diyor ki, «bu gibi hallerde ilgili yurt dışındaysa, kendisine Elçilik kanalıyla tebligat yapılır. Ve kendisine verilen hizmetler hakkında bilgi istenir ve bundan vazgeçmesi için süre konur. Ama verilen süre sonunda bunlar yapılmazsa, o zaman onun hakkında bir karar verilebilir» diyor. Kararda çok açık olarak deniliyor ki; «kendisine böyle bir tebligat yapılmasında bir yarar görülmediğinden, böyle bir tebligat yapılmamıştır, yapılmasına gerek yoktur» Savunması bile alınmıyor. Savunma hakkı bütün uluslararası anlaşmalarla tanınan kutsal bir hak. Bir insanı itham edeceksiniz, yurttaşlıktan çıkarma gibi, hele böyle bir insan için, ağır bir karar vereceksiniz, ama O'na savunma hakkı tanımayacaksınız. Ayrıca tebligat yapılmadığı için kendisine, benim hukuki görüşüme göre, kesin bir karardan bahsetme olanağı yoktur. Kaldı ki, Ankara'da sordum, soruşturdum, hocalarla görüştüm. Pinochet'in Şili'sinde bile bu tür uygulamalara rastlanmadığı söyleniyor.

Şimdi kararın hukuk açısından yanlışlığı, sakatlığı, siyasal amaçlı olduğu burdaki arkadaşlarımız tarafından deminden beri açıklamaya çalışıldı. O'nun kişiliği, sanatı, faaliyeti, çalışması, hangi noktaya yönelik olduğu açıklandı. Bugün Türkiye bir demokratikleşme süreci yaşıyor. Yöneticiler diyorlar ki, «biz bir demokratikleşme sürecine girdik, Avrupa'nın kapısındayız, biz AET'na üye olmak için başvurduk. Yasalarımızı, uygulamalarımızı hep uygar dünyanın gidişatına uydurmak için çaba harcıyoruz» diyorlar. İşkenceye karşı Avrupa Sözleşmesini imzalıyorlar, konuyu Meclis'e getiriyorlar, yani böyle bir iddia içindeler. Bu gün hükümetin yapması gereken şey, hiçbir davaya gerek kal-

madan iktidarın kendiliğinden yanlışlığı ve artık bugün dünyada geçersizliği, insanlık dışılığı ve çağ dışılığı ortada olan bu kararı, kendiliğinden kaldırmasıdır. Teşekkür ederim, saygılar sunuyorum.

— **İlhan SELÇUK :** Şimdi, söz Atilla Coşkun'un.

— **Atilla COŞKUN :** Dostlar, değerli konuklar. Bilmem Nâzım Hikmet'i düşünürken, okurken ya da dinlerken heyecanlanır ve duygulanır mısınız? Ben kendi adıma, onu düşünürken, dinlerken, okurken heyecanlanıyorum, duygulanıyorum. Kimi zaman hüzünlü olabiliyorum. Kuşkusuz bu benim zaafımdan ileri gelmiyor. Nâzım Hikmet büyük bir şair; yalnızca büyük bir şair ya da güçlü bir sanatçı değil, kendini ulusuna, ülkesine, barışa ve özgürlüğe yaşamı pahasına adamış bir kişi. Bu yüce yanına rağmen, ona yapılmadık bırakılmamış. Haksızlıkların en acımasızlarıyla dolu yaşamı. Ama hiçbir şey yıldırmamış Nâzım'ı... İşte beni bunlar etkiliyor.

İnsanın yaşam boyu kendini mücadeleye adaması kolay değildir. Zor bir iştir. Üstelik, haksızlıkların, zulümlerin en büyüğü ile karşı karşıya iken... Nâzım Hikmet'in büyüklüğü işte buradan geliyor. Saygı duyuyorum bu büyük insana. Mücadeleye inancın, bilincin ve kararlılığın simgesi olarak görüyorum onu.

Değerli dostlar, Nâzım Hikmet'in önemli bir özelliği de, yurtseverlik bilinci ve tutkusudur. Bu nedenle, Nâzım Hikmet'e yapılan haksızlıkların belki de en büyüğü yurttaşlıktan çıkarılması olmuştur. Haksızlıkları birbiri ile mukayese etmemek gerekir ama, bir ölçü olsun diye söylüyorum. Nâzım'ın yurttaşlıktan çıkartılması olayı, zindanlarda yıllarını tüketmesinden daha ağır gelmiştir ona. Öylesine bir haykırmıştı ki; şöyle diyordu : «Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığından, hey gidi dünya, çıkarılmışım. Beni Türk'lükten, halkımın evladı olmaktan, milletime ölümsüz bağlı bulunmaktan kimse, hiçbir kuvvet çıkaramaz, ayıramaz.»

Şu kararlılığa, şu ulus ve ülke sevgisine bakın. Ülkesi ve halkı için bu insanı mücadeleden alıkoyabilmek mümkün mü? Kuşkusuz ki hayırl.. Ama, iktidar, Nâzım Hikmet'i susturmak istiyordu. Nâzım'ın mücadelesinden rahatsız olan çevreler, onu bir türlü susturamamanın sıkıntısını çekiyorlardı ve sürekli düşünüyorlardı. Onu etkisizleştirebilmenin denenmemiş bir yolu olmalıydı; korkuları gerçekleşmişti. 1938 yılındaki yargılamalarda verilmiş olan ağır hapis cezalarının büyük bir bölümü ile yerine getirilmiş ve 13 yılın üzerindeki mapusluk yaşamı artık bitmişti. «Nâzım Hikmet'e Özgürlük!» kampanyası, uluslararası ve ulusal düzeyde yankılar yaratmış ve büyük şair özgür kalmıştı ve Türkiye toprağındaydı artık...

Ancak, bir dizi provokasyon ve pusu onu bekliyordu. Üzerine ara-

ba sürüldü; öldürülmeye çalışıldı. Yürürlükteki yasalara göre askerliğini yapmış sayılması gerekmesine rağmen, askere çağrıldı. Kuşku uyandıran bir askerlik çağrısıydı bu. Oysa O, özgürlüğü yaşamak istiyordu olabildiğince; bir ev kurmak, aile yaşamını sürdürmek istiyordu. Bab-ı Âli'deki yayın çevreleriyle ilişkiye geçip, sesini duyurmak, görüşlerini ülkeye ve tüm dünyaya haykırmak istiyordu. Mücadelesine kaldığı yerden devam edecekti. Olmadı. Nâzım Hikmet Ran, kaçmak, ülkeden ayrılmak zorunda kaldı. Ayakta kalabilmek, hayatta kalabilmek, yani yaşamının son saniyesine kadar mücadelesini sürdürebilmek için kolay ve eşit olmayan bir mücadele koşulunu, mücadelesini yurtdışından sürdürmeyi tercih etti. Tercih etmek zorunda kaldı. Ve yurtdışına çıktı. Bu durumu değerlendiren DP iktidarı, onu susturmanın bir yolunu da bulmuştu. Formülasyon belliydi, yol açıktı: Nâzım Hikmet yurttaşlıktan çıkarılmalıydı. Belli bir etik yaklaşım var o zaman toplumda. Yurttaşlıktan çıkarma ile vatan hainliği eş değerde görülüyordu. Kim ki yurttaşlıktan «iskat» edilmiştir, öyleyse o vatan hainidir. Nâzım Hikmet de bu gerçeği, bu yaygın kanıyı biliyordu. Nitekim, «Nâzım Hikmet Vatan Hainliğine devam ediyor» şiirini de zaten bu duygu ile yazmıştı. Nâzım Hikmet vatan haini değildi kuşkusuz.

Yurttaşlıktan çıkarılma kararı çok ilginçtir. Hukukî boyutlarıyla, bu kararın değerlendirmesini sayın meslekdaşlarım Çelenk ve Şekercioğlu yaptılar. Ben kararın bir başka yanını ele almak ve yurttaşlıktan çıkarma kararının açıklanan resmi gerekçesinin neden doğru olmadığı üzerinde durmak istiyorum.

Kararda Nâzım Hikmet için: «... Sovyet Hükümeti'nin verdiği hizmeti ifa etmekte olan...» deniyor. 1312 sayılı Vatandaşlık Yasası'nın 10. maddesi de zaten bunu vurguluyor. Yani, yabancı bir devletin verdiği bir hizmeti yapıyorsan vatandaşlıktan çıkarılabilirsin. Tabii önce tebligat yapılır. Ama tebligat yapılması yurttaşlıktan çıkarmayı zorunlu kılmıyor. Durumu idarenin takdirine bırakıyor. Fakat tebligat yapılması zorunlu. Yasal düzenleme bu.

Nâzım Hikmet'e yöneltilen suçlama açık. Neydi bu? «Sovyet Hükümeti'nin verdiği hizmeti ifa etmek»; nereden çıkıyor bu? Kararın gerekçesindeki hangi somut olay, Nâzım Hikmet'in Sovyet Hükümeti'nin vermiş olduğu görevi icra ettiğini gösteriyordu? Yoktu ki kararda böyle bir şey! Kararda somut bir olaydan söz edilmiyordu. «Şu şu biçimleriyle, şu nedenle» gibi bir şey, bir açıklık yoktu. Peki nasıl, nerede, ne zaman yapmıştı bu hizmeti Nâzım Hikmet? Görüldüğü gibi, Nâzım Hikmet yalnızca, soyut bir iddia ile suçlanıyordu. Kanıtsız desteksiz. Biz böyle bir kararı ciddiye alamayız. Böyle hukuk olmaz. Karar ciddi değildi. Neden ciddi değildi? Çünkü gerçek değildi de on-

dan. Nâzım Hikmet Ran, büyük Türk şairi, hiçbir devletin emrine girmemişti. Niçin girsin ki? O'nun dünya görüşü buna imkân vermezdi. Niçin girsin ki? Herhangi bir delil olmayışı da bunu göstermiyor mu?

Bu nedenle, Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılmasının gerekçesi Hükümetin açıkladığı neden değildir. Kim ne derse desin, Nâzım Hikmet'in Sovyet Hükümeti'nin emrine girdiği iddiası doğru değildir, saçmadır, gerçek dışıdır.

Özü şudur: Senelerden beri, yaşamı boyunca yalnızca düşüncelerini açıklamıştır büyük şair. Halktan, emekten yana düşüncelerini. Halkı için, insanlık için mücadele vermiştir.

Düşünce özgürlüğünü kullanmak istemektedir Nâzım Hikmet özgürlüğüne kavuştuğu sırada da. Oysa bu, yalnızca demokratik ortamlarda mümkündür. Demokrasi yoksa, düşüncesini açıklayamaz insan... Nâzım Hikmet'in düşüncelerinden dolayı yurttaştan çıkarıldığı bir gerçektir. Nitekim, hükümetin kararının bir kenarında da yansımaktadır bu tutumun bir izi. Şöyle deniyor kararda: «... Türkiye'nin hükümet şekli ve hükümeti idare edenler aleyhinde geniş propaganda kampanyasına girişerek komünizmi yaymak maksadını güden neşriyatıyla...» Görüldüğü gibi, suçlanan Nâzım Hikmet'in komünist düşünceleridir. Evet Nâzım Hikmet bir komünistti. Nâzım Hikmet Ran, komünist bir kişi olarak görüşlerini yayma hakkını kendinde görüyordu. Herkesin, hükümeti ve hükümet biçimlerini eleştirmek ve görüşlerini açıklamak veya propaganda yapmak hakları çok doğal olarak vardır. Bugün binlerce, milyonlarca insan hükümeti eleştiriyor. Ben hükümeti eleştiriyorum. Hükümetin pek çok uygulamasını beğenmiyorum gerçekten. Bu mantıkla bakarsanız, o zaman yalnızca Nâzım Hikmet'i değil, Türkiye nüfusunun büyük bir bölümünü yurttaşlıktan çıkartmak gerekmez mi? Görüldüğü gibi, Nâzım Hikmet'i yurttaşlıktan çıkarmanın bir tek sebebi vardı: Görüşlerini açıklamak istemesi. Demokrasi olmayınca görüş açıklanamaz. İçtenlikle ve inanarak belirtiyorum: Düşünceleri nedeniyle yurttaşlıktan çıkarıldı Nâzım Hikmet.

Arkadaşlar, 1951 yılında büyük şair Nâzım Hikmet, 1980'li yıllarda binlerce yurttaşımız düşünce açıklamak özgürlüklerini kullanmak istedikleri için yurtdışına çıkmak zorunda bırakıldılar, suçlandılar ve yurttaşlıktan çıkarıldılar. Anti demokratik iktidarların alışkanlığı bu. Ülkemizde maalesef böyle bir politika egemen. İşin özü budur. İşin özünü bu denli açık koymak lâzım. Bu nedenle, büyük şair Nâzım Hikmet'in yurttaşlığı sorunu, Türkiye'deki demokrasinin bir sorunu, bir parçasıdır. Demokrasi mücadelesiyle içiçedir. Hiçbir hükümet, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı sorununu görmeden, bu sorunun çözümü, istekleri kar-

şısında olumlu tutum almadan, demokratik olduğunu iddia edemez. Bir demokrat, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının tescil edilmesi gerektiğini söylemiyorsa, gerçekten demokrat sayılamaz.

Değerli dostlar, şu sıralar Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması kararına karşı bir girişim hazırlığı içinde bulunuyoruz. Ve görülen o ki, 1988 yılı boyunca Nâzım'ın yurttaşlığı konusu tartışılacak. Daha şimdiden; fanatik sağ çevrelerden karşı duruşlar var. Öte yandan, sanatçılar, aydınlar ve özellikle hukuk çevrelerinde ciddi bir ilgi yoğunluğu var. Nâzım'ın yurttaşlıktan çıkarılması kararına karşı girişimler sürüyor ve pek çok demokrat etkin görev almak istiyor. «Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması kararı, özünde anti-demokratik bir uygulamadır» dedik. Geçmişten günümüze uzanan, günümüz demokrasi güçlerinin çözümüne kalmış bir sorundur. Demokrasi güçlerinin güncel görevlerinin, yakın geçmişimizde kökü bulunan anti-demokratik uygulamaları da içerdiği tartışmasızdır. Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı için girişimler, demokrasi ve insan hakları ölçeğinde anlam taşıyor. Bu nedenle, demokrasi güçlerinin giderek artan ilgisi kaçınılmaz oluyor.

Nâzım'ın yurttaşlık hakkına ilişkin girişimlerin hukuksal niteliği ve anlamı üzerinde kısaca durmak istiyorum. Girişimlerin hukuki niteliği nedir, ne olmalıdır?

Konuşmamın başında, «Nâzım Hikmet Ran büyük bir Türk şairidir. Onu Türk yurttaşlığından çıkarmış olmak bu gerçeği değiştirmiyor» demiştim. Yani, Nâzım Hikmet'in Türk yurttaşlığından çıkarılması, onun Türk şairi olması özelliğini ortadan kaldırmıyor, kaldıramaz. Öte yandan, Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması kararı, hukuk açısından geçerli de değildir. Hukuken geçerli olmayan bir biçimde Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılmasına ilişkin idari bir karar verilmiştir. Bu bir vakıa, hukuki bir olaydır.

Biz Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının iadesini ya da yurttaşlığa yeniden kabul edilmesini istemiyoruz. Biz, Nâzım Hikmet hakkında verilen kararın geçersizliği ile, Türk yurttaşı olduğu gerçeğinin tesbitini istiyoruz. Bu nedenle, biz, önce hükümete başvurmayı düşünüyoruz. Çünkü, geçersiz olan bu işlemi düzeltme yetkisi ve hakkı hükümete ait. Hükümet, biraz önce sayın meslekdaşım Halit Çelenk'in açıkladığı nedenlerle, konuyu gündeme almak durumunda. Almaz ise bu onun sorunudur. Çünkü, demokrasi ile olan ilgisi ve demokrasi gerçekleşiyor yönündeki propagandalarının ne denli ciddi olduğu görülecektir. Bu olay, hükümetin tutumu bakımından bir mihenk taşı işlevi taşıyacaktır.

Ben yürekten inanarak ve içimden gelerek, bilinçle söylüyorum: Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet Ran'ın yurttaşlık hakkı için bu girişimimiz mutlaka başarıya ulaşacaktır. Ama bugün, ama yarın. Eğer bu ülkede demokratik bir yönetim kurulabilecek, eğer ülkemizde demokrasi gerçekleşecekse, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkına ilişkin bu sorun çözülecektir. Demokrasiden, çağdaşlaşmadan, çağ atlamaktan, emekten, emekçiden, aydından yana hiçbir hükümet Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı sorununu gözardı edemez. Sanatçısını, yazarını, şairini, ulusal kültürünü korumayan hiçbir iktidar demokratik ve ulusal iktidar değildir. Demokratik bir iktidar, okul kitaplarını, radyosunu, televizyonunu Nâzım Hikmet'ten esirgiyemez. Nâzım Hikmet olmaksızın Türk sanatı, ulusal kültür olmaz. Eksik kalır.

Demokrasiden, çağdaşlaşmadan, emekten, emekçiden, aydından yana hiçbir hükümet, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusunu gözardı edemez. Ulusal bağımsızlıktan, ulusal kültürün gelişimlnden yana olmak, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkını çözmekten geçer. Çünkü Nâzım Hikmet olmaksızın ulusal kültürden söz edilemez. Ülkemizin geleceği aydınlıktır. Çocuklarımız Nâzım Hikmet'i ders kitaplarında okuyacaklar, mezarı başında saygı duruşunda bulunabileceklerdir. Saygılarımla.

— **İlhan SELÇUK**: Sayın Metin Şekercioğlu.

— **Metin ŞEKERCİOĞLU**: Sayın konuklar, biz hükümetten görev beklediğimizi söyledik. Hükümetin görevi Nâzım Hikmet Ran hakkında alınan haksız kararı kaldırmakla başlamalı, ancak bununla bitmemelidir. Bugün vatana ihanet etti demek kolaylaştırılmıştır. 12 Eylül hukukunda getirilen bu yasanın da değiştirilmesi gerek. Vatana ihanet hali, eski anayasamızda yürürlükte olan 1312 sayılı kanunda, yabancı devlette askerlik yapmak, veya başka bir hizmeti kabul etmek, (Nâzım Hikmet Ran'a bu hüküm uygulanmıştır) sınırlı bir şekilde belirtilmişken, bugün, 12 Eylül düzenlemeleriyle, 1981'de yapılan 403 sayılı bugünkü Vatandaşlık Kanunu'nun 25. maddesinde aynen şöyle bir hüküm getirilerek, birçok aydının yurt içine girememesi ve vatandaşlıktan çıkarılarak eşyalarına el konulmasını gerektiren şu madde getirmiştir: «Yurt dışında bulunurken Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış güvenliğiyle, kanunun saydığı şekilde iktisadi ve mali güvenliği aleyhine faaliyette bulunan veya yurt içinde bu tür faaliyetlerde bulunup da, her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkan ve hakkında bu nedenle kamu davası açılmasına veya ceza kovuşturmasına veya hükmün infazına olanak bulunmayan ve gelmesi için yapılan duyuruya rağmen 3 ay içinde Sıkı-

yönetim ve Olağanüstü hallerde 1 ay içinde yurda dönmeyen kişiler hakkında yurttaşlıktan çıkarılma kararı verilir.»

Yukarıda okuduğum maddeye göre bir kişi hakkında söz konusu suçları işlenip işlenmediğinin mahkeme kararıyla kesinleşmesi gereği yoktur. Bir savcının herhangi bir kimseye hükümet aleyhine beyanda bulundun diye dava açması ve hele hele gıyabi tutuklama kararı alması ile o kişi hakkında Sıkıyönetim Mahkemeleri veya ilgili mülki amirlerinin yapacağı bir ilanla bu kişinin yurda gelip ya hapishanede yatıp derdini anlatana kadar işkenceler görmeye katlanması seçeneği verilmekte veya vatandaşlıktan çıkarılması kararı kendisi hiç dinlenilmeden arkasından verilebilmektedir. Bu bir nevi, 40 satır mı, 40 katır mı istersin, düzenlemesidir. Bu bakımdan konu üzerinde eğilecek olanlar, olaya Nâzım Hikmet'in haksız kararını kaldırmakla başlayıp, 12 Eylül düzenlemesi ile getirildiği için Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesine de olanak bulunmayan bu madde değişikliğini de götürerek Türkiye'de emekten yana düşüncelerinden ötürü Türk vatandaşı sayılmayanların yurttaşlık hakları geri verilmelidir.

— **İlhan SELÇUK :** Efendim söz sayın Mehmet Ali AYBAR'ın.

— **Mehmet All AYBAR :** Sayın konuklar. Bir hayli yorduk sizleri. Uzun zamandır aynı konu üzerinde çeşitli yaklaşımları dinliyorsunuz. Arkadaşlarımız bu girişimin hangi hukuksal nedenlere dayandığını sizlere açık seçik anlattılar. Ben aykırı bir şey söyleyeceğim, affınıza sığınarak. Bence vatandaşlıktan çıkarma bir muhal suçtur. Eskiden kullanılan bir tabirdir muhal suç. Yani hayali bir suçtur. Çünkü vatandaşlık ilişkisi ana dile dayanır. Ana dilini konuşan öteki insanlarla münasebet kurmaya dayanır ve bu insanlar topluluğunun, yani ana dili konuşan insanlar topluluğunun belirli sınırlar içinde yaşamasına dayanır. Hal böyleyse vatandaşlıktan çıkarma suçu mümkün değildir. Neden? Çünkü insanın ana dilini elinden almak mümkün değildir de ondan. Ama dili elden alınmadıkça vatandaş vatandaştır. Ve kimseden bize bu hakkı iade edin demek durumuna düşmemek kaydı şartıyla, Nâzım Hikmet' in, asıl mezarının bu topraklar üzerine iadesi, başlıca emelimiz olmuştur. Çünkü benim kanımca Nâzım nasıl olsa Türk vatandaşıdır. Çünkü verilen kararın maddi anlamda bir netice tahassül etmesi, oluşturması olanaksızdır. Dediğim gibi, vatandaşlık ilişkisi ana dile dayanır. Ana dilde hayatta olan insan için ölene kadar kullandığı dildir. Vatandaşlıktan çıkarsan da kullanır, çıkarmasan da kullnır. Şimdi izin verirseniz size Nâzım'ın bir şiirini okuyarak sözümü tamamlıyorum.

POSTACI

Macaristan'da yolculuk notlarından

İnsanın, dünyanın, yurdun haberini,
ağacın, kuşun, kurdun haberini,
seher vakitlerinde
yahut
gecenin ortasında
taşıdım insanlara yüreğimin çantasında,
şairlik ettim
bir çeşit postacılık yani.
Çocukken postacı olmak isterdim,
şairlik filan yoluyla değil ama
basbaya, sahici postacı.
Renkli kalemlerle çizilirdi bin türlü resim
hep aynı postacının, Nâzım'ın resmi,
Jül Vern'in romanlarıyla coğrafya kitaplarına.
İşte, köpeklerin çektiği kızağı
sürüyorum buzun üzerinde.
Işıldıyor kuzey şafağı
konserve kutularıyla posta paketlerinde.
Bering Boğaz'ını geçiyorum.
Yahut işte bozkırda gölgesinde ağır bulutların
asker mektubu dağıtıp ayran içiyorum.
Yahut da büyük şehrin uğultulu asfaltındayım,
çantamda yazıları yalnız müjdelerin
yalnız umutların.
Yahut çölde, yıldızların altındayım.
Bir küçük kız ateşler içinde hasta.
Kapı çalınıyor gece yarısı:
— Posta!
Küçük kızın gözleri açıldı mavi mavi.
Babası yarın akşam dönüyor hapisîikten.
O karda kıyamette bendim bulan o evi.
Komşu kıza bendim telgrafı getiren.
Çocukken postacı olmak isterdim.

Oysaki, Türkiye'mde postacılık zor sanattır.
Telgraflarda envayi türlü acı
mektuplarda satır satır keder taşır
o güzelim memlekette postacı.
Çocukken postacı olmak isterdim.
Muradıma, Macaristan'da erdim, ellisinde.
Çantamda bahar.
Çantamda Tuna'nın pırıltısıyla,
kuş cıvıltısıyla,
taze çimen kokusuyla dolu mektuplar,
Moskova'ya Budapeşte'den,
çocukların çocuklara mektupları.
Çantamda cennet...
Bir zarfın üzeri:
«Memed,
Nâzım Hikmet'in oğlu,
Türkiye»
diye yazılı.
Moskova'da mektupları birer birer
kendim dağıtırım adreslerine.
Yalnız Memed'in mektubunu götüremez yerine,
hatta yollayamam.
Nâzım'ın oğlu,
haramiler kesmiş yolu,
mektubunu vermezler.

Mayıs 1954

— **İlhan SELÇUK :** Sayın konuklar, açık oturumun sonuna geldik. Çeşitli kutlama ve telgraflar geliyor. Öğretmenler adına Beyoğlu'ndan gelen :

> «Yurdumuzun en büyük şairinin ve yurtseverinin öğretmenler arasından çıkmış olmasının sevinç ve gururunu yaşıyoruz. Bugüne kadar Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının verilmemiş olmasının eziklik ve utancını yaşıyoruz. Panelin düzenleyicilerine ve konuşmacılara saygılarımızı sunarız.»

Arkadaşlar, Cumhuriyet Kitap Kulübü Beyoğlu Temsilciliği'nin düzenlediği açık oturma burada son veriyoruz. Zaman zaman heyecan-

landık. Nâzım'ın konuşulduğu yerde heyecan vardır. Fakat bu heyecanın güzelliği yanında, aklın geçerliliği, hukukun geçerliliği ve büyük şairin en büyük haksızlıklarla, umutsuzluklarla karşı karşıya kaldığı gerçeği de dile getirildi. Yapılacak iş, sayın konuşmacıların da belirttiği gibi demokratik düzene doğru yürüyüş içinde, demokrasinin gerçekleşmesinin süreci içinde, Nâzım'ın haklarının geriye verilmesi. Gerçi bu hakkı elbet hiç kimse elinden alamaz ama bunun kâğıt üzerinde ve hukuk kararlarıyla belgelenmesini de istiyoruz. Bu toplantı eğer bu amaca yararlı olursa, amacına ulaşmış demektir. Çünkü Cumhuriyet Kitap Kulübü bir kültür hareketidir ve Türkiye'nin en büyük şairinin edebiyatımızdaki, sanatımızdaki, kültürümüzdeki yerinden sonra hukukumuzun içinde de hakkı olan yerini almasını istiyoruz. Hepinize çok teşekkürler ediyoruz.

***

Basında Nasıl Yer Aldı?.

Ertesi günü, 24 Ocak 1988'de, **Cumhuriyet** Gazetesi **«Nâzım Türkiye'ye»** başlığı ile verdiği açık oturum haberinde, konuşmaları özetleyerek yayınlıyordu :

Gazetemiz yazarlarından İlhan Selçuk'un yönettiği «Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı» konulu açık oturumda konuşan Mehmet Ali Aybar, «Nâzım'ın vasiyeti yerine getirilerek naaşı Türkiye'ye getirilmeli ve isteği üzerine bir köy mezarlığına gömülmeli, başucunda da bir çınar olmalıdır» dedi.

Kültür Servisi - «Nâzım Hikmet'e Yurttaşlık Hakkı» kampanyasının ikinci etkinliği dün Dünya Sineması'nda gerçekleştirilen «Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı» konulu açık oturumdu. Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün düzenlediği açık oturuma kalabalık bir izleyici topluluğu katıldı. Pek çok kişinin ayakta izlediği toplantıyı İlhan Selçuk yönetti. Mehmet Ali Aybar ve Nâzım Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın avukatları Halit Çelenk, Metin Şekercioğlu ve Atilla Coşkun'un konuşmacı olarak katıldığı açık oturumda «Nâzım Hikmet'in yurttaşlık haklarını elinden alan 1951 tarihli Bakanlar Kurulu kararının yasalara aykırı ve haksız bir karar olduğu» konusunda görüş birliğine varıldı.

Mehmet Ali Aybar konuşmasına başlarken, hukuken bir azınlık iktidarının korkuları ve fobileri doğrultusunda kullanılması halinde zavallı olduğunu belirtti ve «Bu kararı verenler meseleye kuşkusuz sınıfsal açıdan baktılar. Onun da ötesinde insanı tanımayan, insanı sevmeyen kişilerdi. Dünyanın en önemli ansiklopedilerine baktığınızda Nâ-

zım Hikmet maddesinin karşısında 'büyük Türk şairi' der. Bu kararı verenler indinde Nâzım, Türk şairi olmaktan çıkmıştı. Oysa o kararı verenlerin adı sanı çoktan unutulduğu halde dünyada Nâzım büyük bir Türk şairi diye anılıyor» dedi.

Nâzım Hikmet'in yurtdışına çıkış öyküsünü anlatan Mehmet Ali Aybar, konuşmasını şöyle sürdürdü :

«Nâzım'ın serüveni ve çalışmaları yeşeren ve büyüyen bir ekin tarlası yarattı. Nâzımlar'ı suçlayarak dünyanın yarını olan sosyalizmin önünü tıkamak mümkün değildir. Ne yapılırsa yapılsın emekçiler, Türkiye'de iktidar olacak ve o zaman Nâzım'ın ruhu şad olacaktır. Vatandaşlık ilişkisi ana dile dayanır. Ve ana dili konuşan insanlar topluluğunun belli sınırlar içinde yaşamasına dayanır. Hal böyleyse suç mümkün değildir. Ana dilini kullanma hakkını kimse kimsenin elinden alamaz. Tüm emekçiler bu kararın kaldırılmasını desteklemelidir ve Nâzım'ın vasiyeti yerine getirilerek naaşı Türkiye'ye getirilmeli ve isteği üzerine bir köy mezarlığına gömülmeli başucunda da bir çınar olmadıdır,» dedi.

Metin Şekercioğlu ise Yurttaşlık Kanunu'nun hukuksal statüsünü açıklayarak 1951 yılında çıkartılan Bakanlar Kurulu kararının ilgili 1312 sayılı yasanın 10. maddesiyle bağdaşmadığını yani kararın yasal olmadığını söyledi.

Şekercioğlu konuşmasını şöyle sürdürdü :

«10. madde vatandaşlıktan çıkarma için gerekli koşul 'yabancı bir devletin hizmetini kabul etmektir' der. Ve o kişiyi böyle bir eylemden dolayı yurttaşlıktan çıkarmak için o kişiye konsolosluk aracılığıyla vazgeçmesi bildiriminin yapılmasını öngörmüştür. Ama bu bildirim yapılmadığı gibi kararda 'yapılacak tebligatın fayda vermeyeceği anlaşıldığından...' denmiştir. Bu haksızlığın esasını oluşturmaktadır. Çünkü yasa bildirimin yapılması gerektiğini belirtmiştir. Nâzım Hikmet'in yabancı bir devletin hizmetine girdiği ayrıca tartışma konusudur. Kendisine yasada belirtildiği gibi bir bildirim yapılsaydı. Nâzım kendisini savunacak ve böyle bir hizmeti yapıp yapmadığı, yapıyorsa vazgeçip geçmediği anlaşılacaktı.»

Şekercioğlu, kararın kaldırılması yollarını da anlatarak hükümetin yeni bir kararname ile kararı kaldırabileceğini belirtti ve «Türkiye'de tüm demokrasi kurallarını eksiksiz işlediğini savunan ANAP hükümetinin yeni bir kararname ile verilen kararı kaldırılması 12 Eylül Anayasası ile dahi yasaklanmamıştır» dedi.

Metin Şekercioğlu, 12 Eylül döneminde, 403 sayılı vatandaşlık yasasına yapılan eklemelerde, vatandaşlık güvencesinin de ortadan kaldırıldığını sözlerine ekledi.

Avukat Halit Çelenk ise Nâzım'ın çağdışı ve yürürlükteki yasalara aykırı bir biçimde yurttaşlıktan çıkarıldığını belirterek şunları söyledi :

«Nâzım hakkında baskı hukuku uygulandı. İşçi ve emekçi sınıfları savunanların ezilmeleri felsefesi bu hukukun temelidir. Nâzım'ın yurttaşlığı, Türkiye'nin tarihine, Türkiye insanının yüreğine ve bilincine çelik kalemlerle kazılmıştır. Bunu kimse silemez. O yurttaşlığını, nüfus kaydıyla değil dünya çapında sanatıyla unutulmaz yapıtlarıyla ve de yaşamın büyük bir bölümünü hapislerde geçirerek özgürlüğü pahasına kazanmıştır.»

Atilla Coşkun ise Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılmasının nedenlerini anlatarak yurttaşlık hakkı için girişimlerin anlamına değindi.

Coşkun «Düşünce ve inançları nedeniyle 1951 yılında Nâzım, 1980'li yıllarda ise yine aynı nedenlerle binlerce Türk yurttaşı suçlandı. Yurttaşlıktan çıkarıldı. Ülkemizin yakın tarihinde görülen bu yurttaşlıktan çıkarma olayları demokrasinin varlığı ile yakından ilgilidir. Ülkemizde demokrasi olsaydı ne Nâzım Hikmet ne de binlerce Türk yurttaşı düşünce ve inançları nedeniyle yurttaşlıktan çıkarıldı» dedi.

Atilla Coşkun konuşmasını şöyle noktaladı.

«Demokrasiden, çağdaşlaşmadan, emekten, emekçiden, aydından yana hiçbir hükümet Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusunu gözardı edemez. Ulusal bağımsızlıktan, ulusal kültürün gelişiminden yana olmak, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkını çözmekten geçer. Çünkü Nâzım Hikmet olmaksızın ulusal kültürden söz edilemez. Ülkemizin geleceği aydınlıktır. Çocuklarımız Nâzım Hikmet'i ders kitaplarında okuyacaklar, mezarı başında saygı duruşunda bulunabileceklerdir».

Dünya Sineması fuayesinde, Nâzım Hikmet'in özel eşyaları ve kitaplarının ilk baskılarından oluşan bir de sergi açıldı.

***

Açık oturum haberi aynı gün **Söz** ve **Güneş** Gazetelerinde de yer aldı :

Söz Gazetesi, 24.1.1988

«Nâzım'a vatandaşlık kampanyası»

Gaye Çakır - İstanbul

Nâzım Hikmet'e vatandaşlık hakkının iade edilmesi için açılan kampanyanın etkinlikleri çerçevesinde dün bir açık oturum düzenlendi. İlhan Selçuk'un yönettiği, M. Ali Aybar, Av. Atilla Coşkun, Av. Halit Çelenk ve Av. Metin Şekercioğlu'nun konuşmacı olarak katıldığı toplantıda Nâzım Hikmet'in vatanına olan sevgisini anlatan şiirleri okundu.

Nâzım Hikmet'in delilsiz ve kanununa aykırı bir şekilde vatandaşlıktan çıkarıldığında birleşen konuşmacılar, vatandaşlık hakkının iadesinin bir demokrasi meselesi olduğunu belirterek bu sorunun çözümleneceğine ilişkin inançlarını dile getirdiler. Açık oturumda Yurttaşlık kavramının ne olduğunu anlatan ve 12 Eylül'ün getirdiği bazı yasa maddelerinin Türkiye'de vatandaşlığı güvencesiz kıldığını söyleyen Metin Şekercioğlu, Nâzım Hikmet hakkında alınan Bakanlar Kurulu kararının tek taraflı bir hüküm olduğunu ve kendisine tebligat yapılmadığı için kararın yasaya aykırı olduğunu belirtti.

Halit Çelenk ise Nâzım Hikmet'in ülkesine ve yurduna ne kadar bağlı bir şair olduğunu vurgulayarak, Nâzım Hikmet'in elde yeterli delil olmadan, kendisine tebligat yapılmadan ve savunma hakkı verilmeden vatandaşlıktan çıkarıldığını söyledi.

Nâzım Hikmet'le Paşakapısı Cezaevi'nde paylaştıkları günleri ve o dönemin koşullarını anlatan M. Ali Aybar, «Nâzım Türk vatandaşlığına iade edildiği zaman ruhu şad olacaktır. Bu kampanyaya herkesin destek vermesi lâzım» dedi.

Atilla Coşkun'da, 1925'ten 1938'e kadar N. Hikmet'in mücadelelerini, hakkında açılan davaları, aldığı cezaları, uğradığı haksızlıkları anlattı.

⁂

Güneş Gazetesi, 24.1.1988

«Nâzım'a vatandaşlık hakkı»

«Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı» panelinde konuşan hukukçular, ünlü şair Nâzım Hikmet'in çağdışı bir kararla yurttaşlıktan atıldığını belirterek bu haksızlığın düzeltilmesini istediler.

İstihbarat Servisi

Ünlü şair Nâzım Hikmet'in çağdışı bir kararla yurttaşlıktan çıkarıldığını belirten hukukçular, 37 yıllık adli haksızlığın düzeltilmesi gerektiğini söylediler.

Cumhuriyet Kitap Kulübü Beyoğlu Temsilciliği tarafından Dünya Sineması'nda düzenlenen ve İlhan Selçuk'un yönettiği «Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı» konulu panele konuşmacı olarak TİP'in kurucularından Mehmet Ali Aybar, Hikmet'in avukatı Halit Çelenk, Av. Metin Şekercioğlu ve Av. Atilla Coşkun konuşmacı olarak katıldı. Paneli, aralarında SHP Ankara Milletvekili Arif Sağ, Meclis'teki «Kürtlere asimilasyon uygulanıyor» şeklindeki konuşmacıyla bir anda dikkatleri üzerine çeken İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Eren, sanatçı Rahmi Saltuk, Prof. Sadun Aren, Vedat Türkali, Nâzım Hikmet'in kızkardeşi Sa-

miye Yaltırım ve yeğeni Ayşe Yaltırım ile çok sayıda kişi izledi.

Avukatlar konuşmalarında, Nâzım Hikmet'in 15 Ağustos 1951'de **(doğrusu 25 Temmuz 1951'dir. K.C.)** yasalara aykırı bir şekilde Türk vatandaşlığından çıkarıldığını kaydederek bir an önce bu yanlışlığın düzeltilmesini istediler. Avukat Halit Çelenk, ünlü şairin her zaman şiirlerinde vatanına, milletine özlemini dile getirdiğini belirterek, «Çağdışı bir uygulamaya maruz kaldı. O insan ve insancıl olmanın yeteneklerine sahip, Türk dilini en iyi şekilde kullanan, şiir ve sanatını ezilmişlere adayan, sanat dünyasında çevresine ışık saçan bir yıldızdı. Ülkesine ve halkına bağlıydı. Halkına, vatanına özlemini her zaman şiirlerinde dile getirmişti.» dedi.

***

«Rus maşası Nâzım için kampanya»

25 Ocak günlü **Yeni Nesil** Gazetesi, açık oturumu bu başlıkla duyuruyordu okuyucularına... Gazete haber merkezince hazırlanan yazısının spotu ise şöyleydi :

Beni Stalin yarattı diyecek kadar alçalan, manevi değerlerimizden uzak, kendisine Sovyetler Birliği'nde resmi merasim düzenlenerek Komünist mezarlığına «gömülen» Nâzım Hikmet için, yeni bir kampanya başlatılıyor.

Haber ise orta sayfada **«Sol Nâzım Hikmet'i kurtarma hevesinde»** başlığıyla, yorumlu olarak veriliyordu...

Yeni Nesil Gazetesi, 25.1.1988.

«Sol Nâzım Hikmet'i kurtarma hevesinde»

Haber Merkezi — Sık sık «acındıran yazı serileri çıkarmakta mahir» sol dergi ve gazeteler, Cem Karaca ile TİP Başkanı Behice Boran'ı itibarlarını iadede «başarı» gösterdiklerine inandıktan sonra, şimdi de Nâzım Hikmet için yeni bir kampanya başlattılar. Nâzım Hikmet'ni kardeşi Samiye Yaltırım'ın hatıralarına da yer verilen Cumhuriyet'in 23 Ocak sayılı nüshasında yapılacak etkinlikler, «Nâzım'a yurttaşlık kampanyası» manşeti ile duyuruldu.

«Beni Stalin yarattı» diyen, kendisine Sovyetler Birliği'nde resmi devlet merasimi düzenlenerek «Komünist mezarlığına», «gömülen» Nâzım için başlatılan «Yurttaşlık hakkını iade kampanyası» için Cumhuriyete bazı hukukçu ve yazarlar da görüşlerini açıkladılar.

Vatan kaçkını Nâzım için kampanyayı kızkardeşi Samiye Yaltırım ile aile avukatları Halit Çelenk, Atilla Coşkun, Bilgin İnanç, Metin Şekercioğlu ve dostları başlattı. Kampanya sahipleri 15.8.1951'de **(doğrusu 25.7.1951**'dir. K.C.). Bakanlar Kurulu tarafından Nâzım Hikmet'in «vatandaşlık haklarının» elinden alınmasını esas alan kararın «adli bir hata» olduğunu iddia ediyorlar. Avukatlar Nâzım'a, «Yurda dön çağrısında» bulunulmadığını, ardından da Nâzım Hikmet'in, «komünist sisteme olan bağlılığını gerekçe edinen karar için, «başka bir devletin hizmetine girme» gibi sebep gösterildiğini ileri sürüyorlar.

Nâzım, 1938'de Harp Okulu Akademisinde askerleri isyana teşvik suçundan dolayı Harp Okulu Askeri Mahkemesi ve ardından da Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemelerinde muhakeme edildi.

● **Nâzım'ı kurtarmaya destek**

Gazetede bazı hukukçuların da görüşlerine yer verildi. «Bütün dünyanın takdir ve hayranlığını kazanmış olan büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in, ülkesi Türkiye'nin vatandaşlıktan yoksun tutulması bugün artık yersiz ve gereksiz bir ceza durumundadır.» diyen Prof. Dr. Lütfü Duran, «Türk Devletinin böyle bir 'haksızlığı' kabul etmesinin mümkün olmayacağını» ileri sürerek, «Devlet organlarının harekete geçmemesi durumunda uzak-yakın eş ve dostların ve Nâzım'ın bütün yakınlarının salahiyetli makamlara başvurmalarını istiyor.

● **Onur veren ozan**

Şiirlerinde vatan ve millete, manevi değerlerimize fersah fersah uzak olan Nâzım için de medhiyeler «döktüren» Çetin Özek, gazetede görüşlerini açıklarken şöyle diyor :

«Nâzım Hikmet çağına ve ülkesine onur veren bir büyük ozan. Ulusumuzun övüncü, kurtuluş savaşı destanını yazan bir ozan. Biz böyle bir ozanı salt düşüncelerinden dolayı soyut düşüncelerle güdümlü bir yargılama sonunda cezalandırıp yıllarca cezaevinde çürütülerek kendisine olan kadirbilmezliğimizi kanıtlamışız. Ülkesini çok sevdiğinden ve bu ülkenin vatandaşlık sorumluluğunu bilincinde olduğundan kuşku duymayacağımız Nâzım Hikmet'i yurdundan ayrılmaya zorlamışız. Ve ardından da kendisini 'Vatan haini' ilan edebilmişiz.»

Gazetede Prof. Dr. Muammer Aksoy ile Av. Turgut Kazan'da Nâzım hakkındaki kararın tebligat yapılmadan verildiğini dolayısıyla yakınlarının yurttaşlık hakkını iade için gerekli teşebbüsleri başlatmasını istiyorlar.

● **Nâzım İçin açık oturum**

Bu arada Cumhuriyet Kitap Kulübü tarafından Cumhuriyet yazarlarından İlhan Selçuk'un idaresinde önceki gün bir açık oturum tertiplendi. Oturuma katılan konuşmacılar 1951 tarihinde verilen kararın sahiplerinin unutulmasına rağmen Nâzım'ın hâlâ unutulmadığını söylediler.

Dünyanın en büyük ansiklopedileri içinde, Nâzım maddesi karşısında «Büyük Türk şairi» yazdığını söyleyen M. Ali Aybar konuşmasında, «hukukun azınlık iktidarının korku ve fobileri için kullanıldığını» iddia etti. Nâzım'ın «kaçış» serüvenlerini anlatan Aybar, «Nâzımları suçlayarak dünyanın yarını olan Sosyalizmin önünü tıkamak mümkün değildir. Ne yapılırsa yapılsın emekçiler Türkiye'de iktidara gelecektir.» diye konuştu.

Aile avukatlarından Metin Şekercioğlu da Nâzım için verilen kararda usulsüzlük olduğunu belirttiği konuşmasında «demokrasinin bütün kuralları ile işlediğini öne süren ANAP iktidarının alacağı bir kararla haksızlığın düzeltileceğini» ifade ederek ANAP hükümetine yol gösterdi.

Avukat Halit Çelenk de konuşmasında, Nâzım için verilen kararda baskı unsurlarının bulunduğunu söyledi.

Atilla Coşkun ise açık oturumda şöyle konuştu :

«Demokrasiden çağdaşlaşmadan, emekçiden, emekden, aydından yana olan hiçbir hükümet Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkını gözardı edemez. Ulusal bağımsızlıktan ulusal kültürün gelişiminden yana olmak Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkını çözmekten geçer. Çünkü Nâzım Hikmet olmaksızın ulusal kültürden söz edilemez. Çocuklarımız Nâzım Hikmet'i ders kitaplarında okuyacaklar. Mezarı başında saygı duruşunda bulunacaklardır.»

***

Yeni Düşünce adlı bir gazete ise, Sırrı Erkuş tarafından hazırlanan «Basında Basılanlar» sütununu Nâzım Hikmet'e ayırıyordu.

Yeni Düşünce Gazetesi, 29.1.1988.

«Nâzım'a Yurttaşlık Kampanyası»

Dünya Sinemasında bugün saat 16.00'da «Yurttaşlık hakkı ve Nâzım Hikmet» konulu bir açık oturum gerçekleştirilecek. Cumhuriyet Kitap Kulübü Beyoğlu Temsilciliği'nin düzenlediği açık oturumu İlhan

Selçuk yönetecek. Mehmet Ali Aybar (eski TİP Genel Başkanı ve Nâzım'ın teyzezadesi) ile Nâzım'ın kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın avukatları Halit Çelenk, Metin Şekercioğlu ve Atilla Coşkun'un konuşmacı olarak katılacakları açık oturum, «NÂZIM HİKMET'in yurttaşlık haklarının geri alınması» kampanyasının ikinci etkinliği olacak.

(Yurdagül ERKOCA,
Cumhuriyet Gazetesi, 23 Ocak 1988 sh. 14)

«Nâzım Hikmet Moskova'da»

ŞAKŞAKCI Kızıl şair havaalanında «Beni yaratan Stalin'dir» diye bağırdı ve vatanının RUSYA olduğunu söyledi.

Moskova Radyosu dün akşamki yayınlarında Kızıl Şair Nâzım Hikmet'in Moskova'ya vardığını ve havaalanında beyanatta bulunurken «beni yaratan Stalin'dir» diye bağırdığını bildirmiştir. Gene Moskova Radyosuna göre, Kızıl Şair Stalin'i göklere çıkaran şu sözleri de sarfetmiştir.

«— Gözlerimin ışığını Stalin'e borçluyum, herşeyimi ona borçluyum, o beni yarattı. O beni yaşatıyor.»

Stalin şakşakçısı bundan sonra vatanının Rusya olduğunu şehrinin Moskova bulunduğunu da söylemiş ve Stalin'in bayrağı altında vazife göreceğini kaydetmiştir.»

(**Cumhuriyet** Gazetesi, 30 Haziran 1951, sayı: 9668, sh. 1)

«Kızıllar ve Ticaniler»

Yurdumuzdan kaçarak demirperde gerisine sığınan kızıl şair Nâzım Hikmet, Moskova Havaalanına iner inmez :

— GÖZLERİMİN IŞIĞINI STALİN'E BORÇLUYUM, HER ŞEYİMİ ONA BORÇLUYUM. BENİ O YARATTI, BENİ O YAŞATIYOR!

diye bağırmış.

Sosyal hayatta her olayın bilimsel izahını yapmaya çalışan, daima objektif kalmaya gayret harcayan, hiçbir şeya hayret etmemeye yıllardır alışmış bir adam olduğum halde yukarıki sözleri okuyunca doğrusu şaşırdım. KIZILLIĞIN PSİKOLOJİS ÖZÜNÜ bildiğimden Nâzım'ın KAÇIŞI beni sinirlendirmemişti. Fırsatını bulan insanlar demirperde girişinden hürriyete can atarken onun bırakıp zindana çekilmesini olağan saymıştım. Fakat Moskova'ya vardığı dakikada, ayağının tozu ile söylediği sözlere pes dedim. MADDEDEN BAŞKA HİÇBİR ŞEYE DEĞER VERMEYEN BİR TARİKATIN çömezi, nihayet maddeden başka birşey olmadığına inandığını bir insan önünde birden bu derece yerlere nasıl kapanır, havsalam almadı. Hatta ilk önce düşündüm : «Belki o böyle konuşmamıştır da onun ağzında radyo'da uydurmuşlardır» diye-

sim geldi. Bu hükmün yersizliğini çabucak anladım. Nâzım, Moskova'nın da, Demirperde'nin de ne olduğunu elbet biliyordu. Oraya giderken kendi adına yayınlanacak bütün demeçleri, şiirleri ve yazıları peşinen imzalamaya hazırlanmıştı. Bu yüzden kaygusu olsaydı, Türkiye'den ayrılmaz. Demirperde'ye bir adım yaklaşmak için gelmezdi. Şu halde yıllardır Nâzım'ın samimi inancı budur: Onu STALİN (Falih Rıfkı'nın kullandığı bu imlâ hoşuna gidiyor) yaratmıştır. O her şeyini, gözlerinin ışığını bile Stalin'e borçludur. Bütün isteğine rağmen burada bizim aramızda bu gerçeği AÇIKÇA söylemiyor, dolambaçlı yollar arıyordu. şimdi muradına erdi, MOSKOVA'da halkı önünde dilediği gibi yerlere kapanıp secdeye varabilir.»

(Nadir Nadi, Cumhuriyet Gazetesi,
1 Temmuz 1951 «Başyazı» sayı: 9669, s. 1)

«Netice»
Nâzım kendisini muhayyel ölümünde şöyle tarif ediyor:
«O mükemmel bir kafa
Mükemmel bir yürek
yumrularıyla erkek
gözleriyle çocuktu.
Hudutsuz ve ALLAHSIZ bir baştı o.
Yoldaştı o.»
Evet, Nâzım ALLAHSIZ ve DİNSİZ üstelik din düşmanıydı: Yoldaştı.
«Zekeriya zikrini bir derin ah'e verdi
Doğdu İSA bikrini Meryem Allah'a verdi
Çalışan esirlere İsa, Musa. MUHAMMED.
Sade bir kuru dua, bir tütsü buhar verdi.
Hayal cennetlerinin yollarını gösterdi»
diyen Nâzım Hikmet için tek yol Marks'ın sakalından geçen yoldu.
(Ergun Göze, Peyami Safa Nâzım Hikmet Kavgası, s. 358)

«Nâzım Hikmet (Borzeçki)'e ek»
Annesinin Yahya Kemal'le sevistiğini ve bunun Nâzım'da bir kompleks yarattığını beraberce Moskova'ya gittikleri gençlik arkadaşı VÂ-NÛ'. da yazıyor.
Nâzım'ın Türklüğünü inkâr ederek ve ırkçılık güderek dedelerinden birinin adını aldığını da ben uydurmadım. (Nâzım'ın büyükbabası Mustafa Celaleddin (Paşa) aslen Polonyalı idi ve Constantin BORZEÇKİ adını taşıyordu.)

(Bernard Lewis,
The Emergence of Modern Turkey, London 1961, sh. 340)

Nâzım Hikmet (BORZEÇKİ)'in «LEHİSTAN MEKTUBU» adlı şiirinden bu konu ile ilgili mısraları aşağıya alıyorum :

Sevgili dayı kızı, Memedimin anası,
dedelerimizden biri
1848 Polonya muhaciri,
Belki o Varşovalı güzel kadına, senin
ikizmişiniz gibi benzeyişin bundandır.
belki de ben bu yüzden böyle sarı bıyıklı
böyle uzun boyluyum,
oğlumuzun gözleri böyle kuzey mavisi,
Belki de bu yüzden bu ova bana
bizim ovaları hatırlatıyor.
yahutta bu yüzden bu leh türküsü,
içimde, derin-de, yarı aydınlık
uyuyan bir suyu kımıldatıyor.
Lehistandan gelmiş dedelerimizden biri,
gözlerinde karanlığın yenilgisinin,
saçları al kana boyalı.
Uykusuz geceleri Borjenskinin
Benimkilerine benzer olmalı.
Tıpkı benim gibi o da
çok uzaklarda kalan bir ağacın altında
unutmuş olabilir uykusunu.
Onu da benim gibi deli etmiştir, deli,
her solukta alıp da memleketin kokusunu
memleketi bir daha görmemek ihtimali.

Türkiye'de doğan Nâzım'ın tıpkı Türkiye'de doğan, sonra vatana ihanetlerinden dolayı Türkiye dışına çıkarılan Rumlar ve Ermeniler gibi Türkiye topraklarını, hatta Türk halkını sevmesi, onun Moskova emrinde, Türkçeyi çok iyi kullanan, kökü POLONYALI bir şair olduğu gerçeğini yok edemez.

Şiirlerini Türkiye'yi yok etmek isteyen bir DAVANIN emrinde kullanan bir şairin maksat ve hüviyetini vesikalara dayanarak ortaya koymakla ilme ihanet ettiğime kani değilim.

Aynı şahsiyet hem şair, hem vatan haini ise, objektif olmak için, bu iki özellikde belirtilir... Asıl dürüst olmayan hareket, Nâzım'ın bu cephelerini bilerek gizlemektir.

(Prof. Dr. Mehmet Kaplan
Şiir Tahlilleri 2. cilt, sh. 400-401)

***

Açık oturum haberi, aylık **Gökkuşağı** dergisinin Şubat sayısında çalışmaların bir özetiyle birlikte veriliyordu. Samiye Yaltırım'la birlikte Nâzım Hikmet Sergisi fotoğraflarının da yer aldığı, Halim Bulutoğlu tarafından kaleme alınan yazının başlığı «Yurttaş Nâzım» idi.

Gökkuşağı Dergisi, Şubat 1988 sayısı.

«Yurttaş Nâzım»
Halim Bulutoğlu

«Pasaportsuz olarak İstanbul'dan Romanya'ya kaçan ve oradan Moskova'ya giderek havaalanında memleketi aleyhinde beyanatta bulunduğu ve müteakiben radyo yayınlarında Türkiye'nin hükümet şekli ve hükümeti idare edenler aleyhine geniş propaganda kampanyasına girişerek komünizmi yayma maksadını güden neşriyatı ile Sovyet hükümetinin verdiği hizmeti ifa etmekte olan maruf komünist Nâzım Hikmet Ran'ın kendisine bu hizmeti terk etmesi hususunda yapılacak tebligatın da bir fayda vermeyeceği mülahaza edildiğinden Türk vatandaşlığından çıkarılması.. Bakanlar Kurulu'nca 25.7.1951 tarihinde kararlaştırılmıştır.»

Dünyanın «Büyük Türk Şairi» olarak tanıdığı Nâzım Hikmet 37 yıl önce Menderes hükümetinin bu kararı ile vatandaşlıktan çıkarılmıştı. Kararın siyasi ve hukuksal yönü bugüne değin çok tartışılmış, farklı görüş sahibi bir çok kişi ortada bir haksızlığın var olduğunu dile getirmişti. Ancak kararın geri alınması yönünde bir girişimde şimdiye kadar bulunulmamıştı.

Konu ilk kez 1987 yılı Kasım'ında gündeme getiriliyor, aralarında Nâzım Hikmet'in ablası Samiye Yaltırım ve dostlarının bulunduğu bir grup, düzenledikleri bir toplantıyla, Nâzım'a vatandaşlık hakkının iadesi için bir kampanya başlatma kararı alıyorlardı.

Kampanyanın ilk adımı Ocak ayı içinde düzenlenen bir kokteyl oldu. Ve kampanya Çatı Restoran'da sanatçıların, aydınların ve Nâzım Hikmet dostlarının katıldığı kokteyle başladı. Kokteylin açış konuşmacısı Samiye Yaltırım'dı. Yaltırım, Nâzım'ın vatandaşlıktan çıkarılmasının büyük bir haksızlık olduğuna işaret ediyor ve kardeşine yapılan bu haksızlığın düzeltilmesi için Nâzım'ı seven tüm insanlardan yardım beklediğini dile getiriyordu.

Aziz Nesin «ustam» diye tanımladığı Nâzım için söyledikleri, vatandaşlıktan çıkarılma kararının fiiliyatta ne kadar geçersiz olduğunun açık göstergesiydi. Nesin, bir şair ve yazar olarak Nâzım Hikmet'in,

tüm çağdaşları için bir soluk olduğunu, ve bu soluktan aynı görüşleri paylaşsın paylaşmasın herkesin etkilendiğini dile getiriyordu. Ve bu nedenle tüm Türk aydınlarının Nâzım Hikmet'e borçlu olduklarını ve bu borcu, şimdi Nâzım Hikmet'e vatandaşlık hakkının iadesinin savunularak ödenmesi için bir fırsatın ortaya çıktığını vurguluyordu.

Nâzım'ın yurtsever, insansever ve barışsever kişiliği geceye damgasını vurmuştu. Hiçbir konuşmacı Nâzım'ın bu yönlerini onun şiirleriyle bir kez daha yinelemekten kendisini alamıyordu.

«Tohuma, toprağa, denize inan
insana hepsinden önce
Bulutu, makineyi kitabı sev
insanı hepsinden önce

⁂

«Memleketimi seviyorum,
hapishanelerinde yattım,
çınarlarında kolan vurdum,
hiçbir şey gideremez iç sıkıntımı
memleketimin türküleri
ve tütünü gibi»

Kampanyanın ikinci adımı Cumhurlyet Kitap Kulübü'nün Dünya Sineması'nda düzenlediği İlhan Selçuk'un yönettiği açık oturumdu. 1.500 kişinin izlediği açık oturuma Mehmet Ali Aybar, Avukat Metin Şekercioğlu, Avukat Halit Çelenk ve Avukat Atilla Coşkun konuşmacı olarak katılmışlardı. Avukat Halit Çelenk «gerçi Nâzım'ı vatandaşlıktan çıkarmaya kimsenin gücü yetmez. O'nun yurttaşlığı Türkiye'nin tarihine, Türkiye insanının yüreğine, bilincine çelik kalemlerle kazınmıştır. Bunu kimse silemez» diyor ve devam ediyordu. «Ama ortada biçimsel bir sorun var. Bu sorun üzerinde durmak istiyoruz.»

Avukat Metin Şekercioğlu. yurttaşlık hakkının Türk Hukukundaki yerini incelediği konuşmasında özellikle 1982 Anayasası ile vatandaşlıktan çıkarılmasının iyice kolaylaştırıldığını örnekleriyle açıklıyor ve şöyle diyordu:

«Diyebiliriz ki, vaktiyle Nâzım için yasa hükmünün zorlanması ile elde edilen sonuç, bugün işkence ve eziyetten kaçarak ortalığın durulmasını bekleyen Türk aydınları için Anayasa hükmü zorlanarak çıkarılan ve yönetmeliklerle elde edilmiştir.» Şekercioğlu, Nâzım'ın vatandaşlık hakkının iadesi için iki yolun varlığından söz ediyor, bunlardan

birinin yargı, ötekinin ise kararı hükümetin kendiliğinden kaldırılması yolu olduğunu bu iki yolun birlikte denenebileceğini vurguluyordu.

Avukat Atilla Coşkun ise konuşmasının önemli bir bölümünü Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılma nedenine ayırıyordu. Şöyle diyordu Coşkun : «Adnan Menderes hükümeti Nâzım Hikmet'i.. Sovyet hükümetinin verdiği hizmeti ifa etmekte olduğu gerekçesiyle yurttaşlıktan çıkarmıştır. Nâzım Hikmet'in Sovyet hükümetince verilen bir hizmeti yerine getirdiği yönündeki bu iddia hiçbir somut olayı içermiyor.. Nâzım Hikmet Ran, düşünce ve inançları nedeniyle Türk yurttaşlığından çıkarılmıştır. Asıl neden budur. Ve bu gerçek hükümet kararnamesine bile yansımıştır...»

Coşkun bu değerlendirmesinin ardından sözü demokrasi ve yurttaşlık hakkı ilişkisine getiriyor, yurttaşlık hakkını savunmanın bugün demokrasiyi savunmakla eş anlamlı hale geldiğini şu sözlerle vurguluyordu: «Demokrasi mücadelesinin gündeminde Nâzım Hikmet ve binlerce yurttaşının yurttaşlık hakkı sorunu önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizdeki demokratik gelişmenin çözmek zorunda olduğu bir konudur bu..»

Açık otumumla birlikte bir Nâzım Hikmet sergisi de açılmıştı aynı gün. Nâzım'ın el yazmalarının, kitapları ve şiirlerinden bölümlerin ve Nâzım fotoğraflarının yeraldığı sergi, Türkiye'de ilk Nâzım Hikmet sergisi olması özelliği taşıyordu. Büyük ilgi uyandıran serginin kampanya süresi boyunca tekrarlanacağı dile getiriliyordu.

Nâzım'ın vatandaşlık hakkının iadesi konusu Şubat ayı boyunca İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de hukukçuların katıldıkları toplantılarda enine boyuna ele alınacak ve tartışılacaktı. Aydınlar ve bazı sendikalar ise bir dizi etkinlik hazırlığı içindeydiler.

Bu yıl 3 Haziran, Nâzım Hikmet'in ölümünün 25. yıldönümüydü. Ve Dünya Barış Konseyi bu yıl 3 Haziran'ı «Nâzım Hikmet'i Anma Günü» olarak ilan ediyordu.

Bu arada Nâzım ile ilgili belgesel bir video film ile kampanya boyunca söylenenleri toplayacak bir kitap hazırlıkları ilerlemekteydi. Kampanya yaza doğru hız kazanacak, yığınsal bir imza kampanyasını içerebilecek ve sonunda hakkın iadesi için gerekli başvuru yapılacaktı.

Hükümetin konuya ilişkin tutumu ise merakla bekleniyordu.

∴

Şubat ayı içinde bir başka aylık dergi, Almanca ve Türkçe olarak iki dilde yayınlanan **«Bizim Almanca»**, sayfalarını Nâzım Hikmet'e ayırıyordu. Nâzım'ın yurttaşlık sorununa yö-

nelik çalışmaların genişce bir özeti hem Türkçe, hem de Almanca yer almıştı.

● **«Bir köy mezarlığına gömün beni»**

Geçtiğimiz ay Türkiye'de, yıllardır «tabu» sayılmış konulardan biri daha gündeme geldi ve açıkca tartışılmaya başlandı. Türkiye'nin gelmiş geçmiş en büyük ozanlarından biri, ülkesinde olduğu kadar tüm dünyada tanınan ve sevilen Nâzım Hikmet, 1988'de 86 yaşında olacaktı —eğer yaşasaydı.— Nâzım bilindiği gibi hayatının uzun yıllarını çok sevdiği yurdunun hapishanelerinde, kalan zamanını ise yurdundan uzakta, sürgünde geçirmişti.

Ozanın yurttaşlık hakkının elinden alındığı 1951 yılının üzerinden 37 yıl geçtikten sonra, doğum gününde gündeme gelen konu şuydu : Nâzım Hikmet'e haksız yere uygulanan yurttaşlıktan çıkarma kararı geri alınmalı, bu hata nihayet düzeltilmeli ve sürgünde yaşadığı Moskova'da bulunan mezarı, çok sevdiği ülkesine geri getirilmeliydi. «Vasiyet»inde söylediği gibi: «Yoldaşlar/ölürsem o günden önce yani/öyle gibi de görünüyor/Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni/ve de uyarına gelirse/tepemde bir de çınar olursa/taş maş da istemez hani...»

«Beni halkımın evladı olmaktan hiç kimse ayıramaz»

Nâzım Hikmet'in 12 yıl süren sürgün hayatı ve TC vatandaşlığından çıkartılmasının öyküsü şöyle gelişti : Nâzım 1938 yılında öğrencilik yaptığı Harp Okulu'nda Askeri Mahkeme önüne çıkartılır, ardından ise Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi'ne devredilir. Nedeni : «Askeri isyana teşvik etmek.» Bir askeri öğrenci ve bir gedikli astsubay, Nâzım'a karşı tanıklık ederler. Her ikisi de Nâzım'la başbaşa konuşurken, onun kendilerini isyana teşvik edici sözler söylediği iddiasında bulunur, ancak olayın «başka görgü tanığı» da yoktur.

Mahkeme, tanıklıkları geçerli sayar. Nâzım, toplam 28 yıl hapis cezasına çarptırılır. O günlerdeki avukatı, Mehmet Ali Sebük, 1938'deki bu mahkemeyi sonradan ünlü Dreyfus davasına benzetecektir : «Fransız ulusu yüzbaşı Dreyfus'un arkasında kaya gibi durmuş ve onun zindanda daha çok inlemesine engel olmuştur. Umarız ki Dreyfus'tan yüz kere daha mağdur ve suçsuz olan Nâzım Hikmet de, bir gün özgürlüğüne kavuşsun ve 20. yüzyılda benzeri görülmemiş bu adli hatanın sürüp gitmesine böylece son verilsin.»

Nâzım, hapishanede 12 yılı aşkın yattıktan sonra 8 Nisan 1950'de açlık grevine başlar. «13 yıldır bana kanunsuz ve haksız yere çektirilen işkenceyi kanun yollarından sona erdirmek, gerekli makamları harekete geçirmek için elimde hayatını ortaya koymaktan başka imkânım

yoktur» der. Açlık grevi, yurtiçinde ve dışında Nâzım'ı kurtarmak için bir kampanya açılmasını beraberinde getirir. Cumhurbaşkanı'ndan başlayarak bütün yetkili makamlara protesto telgrafları ve dilekçeler yağmaya başlar. Uluslararası Demokrat Hukukçular Kurumu'nun yanı sıra Fransa'dan yazarlar ve sanatçılar, Nâzım'ı en çok sahiplenen kurum ve insanlar olur. Fransa'da «Nâzım'ı kurtarma komitesi» kurulur. Polonya, Macaristan, Bulgaristan'da Yazarlar Birlikleri, Kıbrıs'ta İşçi Birlikleri Federasyonu, Çekoslovakya'da yazarlar, Mısır'da aydınlar, işçi ve öğrenci federasyonu Nâzım'ı kurtarmak için seferber olurlar. Kampanya Suriye'de «El Baas», Beyrut'ta ise «Şark» gazetesi tarafından desteklenir. Hatta. «Yeni Dünya» hareketę geçer. ABD'de bir «Türk-Amerikan Komitesi» kurulur. Özellikle Türkiye'de büyük bir kampanya sürdürülmeye başlanır. Hazırlanan dilekçeye imza atanlar arasında, Türkiye'nin belli başlı aydınları ve sanatçıları vardır.

Hükümet, içeriden ve dışarıdan gelen baskıdan rahatsız olur haliyle. Adalet Bakanı, Nâzım'ı açlık grevinden vazgeçirmek için harekete geçer, fakat Nâzım direnir. İkna çabaları sonuç vermeyince, kalbinden ve ciğerlerinden hasta olduğu bilinen şair, İstanbul Sultanahmet Cezaevi'ne, oradan da Cerrahpaşa Hastanesi'ne yollanır. Açlık grevi fiilen yarıda kesilmiştir. Doktorlar, Nâzım'ın üç ay tedavi görmesi gerektiğine dair bir rapor çıkartırlar. Ancak o bunu kabul etmez ve cezaevine geri döner. Avukatı İrfan Emin Kösemihaloğlu aracılığıyla yeniden açlık grevine başlayacağını dünyaya duyurur.

Nitekim Nâzım, sözünden dönmeyerek 2 Mayıs 1950'de yeniden açlık grevine başlar. Bu arada Türkiye'de tek partili dönemi kapatan ilk genel seçimler yapılmış, Demokrat Parti yönetime gelmiştir. Dostları Nâzım'ı, «DP iktidarının tutumunu izlemek üzere» bir süre açlık grevinden vazgeçmeye ikna ederler.

Yeni iktidarın ilk kararlarından biri, kamuoyunda uzun süredir tartışılan genel affı çıkartmak olur ve 15 Temmuz 1950'de özgürlüğüne kavuşanlar arasında, 13 yıldırıçerde yatmakta olan Nâzım Hikmet de vardır.

Ancak şairin sevinci uzun sürmeyecek, bu kez de askerlik sorunu ortaya atılacaktır. Bahriye Mektebi'ni bitirmiş olması, geçirdiği zatülcenpten ötürü çürüğe çıkartılması ve açlık grevi sırasında Cerrahpaşa Hastanesinde verilen doktor raporları, Nâzım'ın askere alınmasına engel görülmez. Şair, hastalığına rağmen Sivas'ın Zara ilçesine tertipedilir. Artık yurdunu terketmekten başka çaresi kalmamıştır. Bunu açıklar: «Hapisten çıktıktan sonra, 50 yaşıma ancak bir yıl varken ve yüreğim dehşetli hastayken beni askere almak istediler... Ben askerden kaçan adam değilim. Ama o yüreğimle askere gitmek, talim

meydanına çıkmak, basit bir nefer olarak talim meydanına çıkmak, elbette basit bir neferliğin de büyükşerefi var, fakat bu şerefi hayatımla ödemem demekti. Sonra yine haber aldığıma göre beni sadece askere alacak değillerdi. Askere almak bahanesiyle harcayacaklardı. Sonra 'Nâzım Hikmet kaçtı ve kaçarken öldürdük' diyeceklerdi...»

Avukatı Sebük'ün sonradan belirttiği gibi, Nâzım'ın suçu Pasaport Kanunu'nun 33. maddesini çiğneyerek yurtdışına çıkmış olması idi. Pasaportsuz sınırı geçmek ve askere celp kararına uymamak suçlarından yargılanabilirdi; genel aftan sonra zaten yargılanabileceği herhangi bir «suç» kalmamıştı. Ancak Bakanlar Kurul toplanarak 25 Temmuz 1951'de bir karar aldı. Nâzım Hikmet'in TC vatandaşlığından çıkarılma kararı. Nâzım bunu yurtdışında öğrendiğinde şöyle diyordu: «Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından, hey dünya, çıkarılmışım. Beni Türklükten, halkımın evladı olmaktan, memleketime bağlı bulunmaktan kimse, hiçbir kuvvet çıkaramaz, ayıramaz...»

Bundan sonra malum. Nâzım Hikmet, 1963 yılında, uzun yıllarını sürgünde geçirdiği Sovyetler Birliği'nde hayata gözlerini yumdu. «Memleketi»nden uzakta ölenlerden biri oldu.

Dünya Barış Konseyi, Nâzım'ın 25. ölüm yıldönümü dolayısıyla 25 Haziran da dünyada çeşitli anma toplantıları düzenlemeye hazırlanırken, Türkiye'de başka bir soru gündemde: Nâzım'a yurttaşlık hakkı geri verilecek, mezarı Türkiye'ye taşınabilecek.

Demokrasi ve vatandaşlık hakkı

15 Ocak 1988, Nâzım'ın 86. doğum günü. Bundan bir gün sonra, 16 Ocak cuma akşamı İstanbul Beyoğlu'ndaki Çatı Restorant, bir «prömiyer»e sahne oluyor. 37 yıllık bir suskunluktan sonra bir araya gelen Nâzım'ın eski dostları, büyük ozanı anıyorlar. Geceyi düzenleyen, Nâzım'ın hayatta olan kızkardeşi Samiye Yaltırım, lokantada toplananlar arasında onu tanıyan «eski tüfek»lerden, daha sonraki kuşakları temsil eden dostlarına kadar yüzü aşkın bilim adamı, hukukçu, sanatçı var. Toplantı sadece bir anma gecesinden ibaret değil. O gece, aile avukatları Atilla Coşkun, Halit Çelenk, Bilgin İnanç ve Metin Sekercioğlu'nun yapacakları hukuki girişimlere paralel olarak başlatılacak «Nâzım'a yurttaşlık hakkı» kampanyasının ilk etkinliği aynı zamanda. Salonda Nâzım'ın banttan sesi duyuluyor: «Güzel günler göreceğiz çocuklar/Güneşli günler göreceğiz/Motorları maviliklere süreceğiz» Ve birçok yazar adına Aziz Nesin düşüncelerini şöyle dile getirmekte: «20. yüzyıl yazar ve şairleri, biz hepimiz Nâzım'ın soluğundan çıktık. Ben onu kendi ustam sayıyorum. Türk şair ve yazarları aynı yoldan gitsinler ya da gitmesinler, onun havası içinde yetiş-

tiklerine inanıyorlarsa ustalarına, yol göstericilerine karşı borçları vardır. O borçların en başında, yanlış bir karar olan vatandaşlıktan çıkarma kararının kaldırılması için uğraşmak vardır.» Ailenin avukatlarından Atilla Coşkun ise kampanyayı şöyle tarif ediyordu: «Kampanyanın amacı salt teknik, hukuksal bir başvuru dilekçesi hazırlayarak ilgili mercilere vermek değil. Çünkü sorun salt hukuksal bir sorun değil. Yapılan girişim de geçmişteki bir olaya yönelik olarak görülmemelidir. Yurttaşlık haklarının iadesi günümüzde yurttaşlıktan çıkarılmış sayıları binleri bulan politik göçmenler sorununu da içermektedir. Bu kampanya, demokratik gelişme içinde atılması gereken bir adımdır. İlk başvurumuz hükümete olacak.»

Bu toplantıdan birkaç gün sonra 23 Ocak'da aynı sorun başka bir mekanda tartışıldı. Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün İstanbul'daki Dünya Sineması'nda düzenlediği açık oturumda «Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı» yine gündemdeydi. Pek çok kişinin ayakta izlediği oturumu Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarı İlhan Selçuk yönetti. Ve sonunda görüşbirliğine varıldı: «Nâzım Hikmet'in yurttaşlık haklarını ellnden alan 1951 tarihli Bakanlar Kurulu kararı yasalara aykırı ve haksız bir karardır.»

Hukukçuların paylaştığı görüş, avukat Metin Şekercioğlu'nun sözleriyle şu gerekçelere dayanıyor: «Nâzım Hikmet, 1951'de geçerli olan 1312 sayılı yasanın 10. maddesi uyarınca vatandaşlıktan çıkarılmıştır. 10. maddeye göre vatandaşlıktan çıkarılma için gerekli koşul, 'Yabancı bir devletin hizmetini kabul etmektir. Ve o kişiye böyle bir eylemden dolayı vatandaşlıktan çıkartılmak için konsolosluk aracılığı ile vazgeçmesi bildiriminin yapılması öngörülmüştür. Ama (Nâzım Hikmet'e) bu bildirim yapılmadığı gibi, kararda 'yapılacak tebligatın fayda vermeyeceği anlaşıldığından...' denmiştir. Bu haksızlığın esasını oluşturmaktadır. Nâzım Hikmet'in yabancı bir devletin hizmetine girdiği ayrıca tartışma konusudur. Kendisine yasada belirtildiği gibi bir bildirim yapılsaydı, Nâzım kendini savunacak ve böyle bir hizmetl yapıp yapmadığı, yapıyorsa vazgeçip geçmediği anlaşılacaktı.»

Kampanya, hükümete başvurularak bu haksızlığın giderilmesini amaçlıyor. Hukukçuların belirttiği gibi, «salt hukuki değil, siyasi yönleri ağır basan» bu karar, şimdi ANAP hükümetinin yeni bir kararnamesi ile geçersiz kılınabilir, yani düzeltilebilir. Hukukçuların üzerinde durduğu bir başka nokta ise, TC vatandaşlık yasası'na 12 Eylül döneminde yapılan eklemlerle sertleştirilen vatandaşlık koşullarının da değiştirilmesi gereği. Avukat Atilla Coşkun'un dediği gibi: «Düşünce ve inançları nedeniyle 1951 yılında Nâzım, 1980'li yıllarda ise yine aynı nedenlerle binlerce Türk yurttaşı suçlandı. Yurttaşlıktan çıkarıldı.

Ülkemizin yakın tarihinde görülen bu yurttaşlıktan çıkarma olayları demokrasinin varlığı ile yakından ilgilidir. Ülkemizde demokrasi olsaydı ne Nâzım Hikmet, ne de binlerce Türk yurttaşı düşünce ve inançları nedeniyle yurttaşlıktan çıkarılfırdı.

Demokrasiden, çağdaşlaşmadan, emekten, emekçiden, aydından yana hiçbir hükümet, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusunu gözardı edemez. Ulusal bağımsızlıktan, ulusal kültürün gelişiminden yana olmak, Nâzım'ın yurttaşlık hakkını çözmekten geçer. Çünkü Nâzım Hikmet olmaksızın ulusal kültürden söz edilemez. Ülkemizin geleceği aydınlıktır. Çocuklarımız Nâzım Hikmet'i ders kitaplarında okuyacaklar, mezarı başında saygı duruşunda bulunabileceklerdir.»

Hayatının 13 yılını hapishanede,geri kalan kısmını ise memleketinden uzakta, onu göremeden geçiren Nâzım Hikmet, ölümünden çok sonra o çok sevdiği Anadolu toprağına kavuşabilecek mi? Demokrasiden ve çağdaşlaşmadan yana olduğunu her fırsatta yineleyen ve Avrupa ülkeleri ailesine adım atmak için çabalayan ANAP hükümeti, Nâzım'ın yurttaşlık hakkını çözecek mi?

ANAP Genel Başkan Başdanışmanı Mustafa Taşar, 29 Haziran 1987'de Mersin'de yaptığı konuşmada, «tavrını» açıkca ortaya koymuştu : «Nâzım Hikmet bir sapıktır. Yasakların kaldırılması için yahudi asıllı bir komünistin arkasına sığınacak kadar alçalıyor bu adamlar.»

***

Milliyet Gazetesi'nin pazar eki olarak yayınlanan haftalık **Aktüalite Dergisi** de 21 Şubat sayısında, Nâzım Hikmet'i Yılmaz Güney ile birlikte kapak konusu yapıyordu. Koray Düzgören'in hazırladığı «Nâzım ve Yılmaz Güney'e 'yasaklar' aşınıyor» başlıklı yazıda, Samiye Yaltırım ile yapılan bir söyleşi de yer alıyordu...»

● **Nâzım ve Yılmaz Güney'e 'yasaklar' aşınıyor**

Koray Düzgören

Hızlı bir değişim ve oluşumu yaşayan, batılılaşma yolunda zaman zaman atılımlar yapma gereğini duyan, Avrupa Topluluğuna katılmak için başvuruda bulunan, yasaklar ve tabuları kırarak demokratikleşme sürecini yaşamak isteyen Türkiye'de giderek gerçekten bazı değer yargılarının katılığını yitirdiği gözlemleniyor. Kimi yasaklar, yasalardaki yerini korusa dahi, uygulanabilirliğinden çok şey yitiriyor, en azından

bunların değişmesi konusu gündeme gelip tartışılabilir. Bir zamanlar tabu olan Nâzım Hikmet ve Yılmaz Güney konusu da bunlardan ikisi.

Bir yandan dünya ansiklopedilerine «Büyük Türk Şairi» olarak geçen Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığından çıkarılma kararının kaldırılması için kampanya yürütülürken, yine bir zamanlar adının anılması yasak sayılan Türk Sinemasının önemli sanatçısı Yılmaz Güney'den söz etmek de artık suç sayılmıyor. Önceden suç sayılıp Mahkeme'ye verilen «Yılmaz Güney sanıkları» da mahkeme kararıyla aklanmış bulunuyordu.

Böylece bir bakıma Nâzım Hikmet ile Yılmaz Güney, sanatları, eserleri ve kişilikleri ile Türkiye'ye dönmüş bulunuyorlardı. Artık onların eserlerine layık olduğu yeri vermek, şiirlerini dinleyip, filmlerini seyretmek olağan sayılacaktı. Ve önümüzdeki günlerde, bu iki Türk sanatçısının vatandaşlık haklarının iadesi ile birlikte mezarlarının yurda getirilmesi konusu da enine boyuna ve bağnazlıklardan uzak bir biçimde tartışılabilecekti.

Nâzım Hikmet Kampanyası

Nâzım Hikmet'in yeniden Türk vatandaşlığına alınabilmesi için kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın başlattığı kampanya sürüyor. Bu çerçevede dün Ankara'da yapılan toplantıda olayın hukuki yanı avukatlar ve hukukçular tarafından enine boyuna tartışıldı. 27 Şubat'ta İstanbul'da yapılacak bir başka toplantıda da yine işin hukuki yanı tartışılarak yapılacak girişimin biçimi belirlenmeye çalışılacak.

Nâzım Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın vekili Av. Atilla Coşkun, öncelikle yurttaşlık sorununu çözmeye yöneldiklerini belirterek, çok geniş katılımlı toplantılardan sonra büyük bir olasılıkla Nisan ya da Mayıs ayında belirlenecek yönteme göre başvuruda bulunacaklarını söylüyor. Coşkun, genel eğilimin hükümete doğrudan başvurma yolunda olduğunu, fakat kesin kararı danışma toplantılarından sonra vereceklerini belirtiyor. Avukat Coşkun, 1951 yılında alınan kararın «haksız ve yanlış olduğunu» vurgulayarak, «Bakanlar Kurulu'nun yıllar önce aldığı yanlış kararın düzeltilmesi için başvuracağız ve böylece Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşı olduğunun tesbit edilmesini isteyeceğiz. Yapılacak toplantılarda Parlemento'ya başvurmak da gündeme gelebilir.» diyor.

Bütün yollar denenecek.

Samiye Yaltırım, ağabeyi hakkında verilmiş kararın geri alınması için her türlü hukuki girişimde bulunacaklarını belirterek, «avukatlarıma ağabeyimin yurttaşlık sorununun çözümü için her yolun denenmesi için talimat verdim. Bütün yollar denendikten sonra bir sonuç çık-

mazsa, ancak o zaman Avrupa İnsan Hakları Komisyonu düşünülebilir.» şeklinde konuşuyor. Avukat Atilla Coşkun ise, hükümetin vatandaşlık sorunun çözümü için bir çalışma içinde olduğunu duyduklarını, bu nedenle olumsuz bir tutum takınacağını sanmadıklarını söylüyor. Coşkun'un ifadesine göre, hükümetin ilk başvuruyu reddetmesi halinde, idarî yargıya başvurulacak.

Yurt dışından ilgi büyük.

Nâzım Hikmet'in vatandaşlık hakkının geri verilmesi amacıyla başlatılan kampanyaya yurt dışından da büyük ilgi duyuluyor. Çok sayıda Pen Kuluplerinden ve Kültür adamlarından destek mektupları, telgrafları geliyor. Yurt dışından sürekli olarak «bize düşen bir şey var mı?» diye soruyorlar. Türkiye'de aydınlar, yazarlar, sanatçılar bu girişimi desteklemek için harekete geçmeye hazırlanıyorlar.

Nâzım Hikmet'in kardeşi Samiye Yaltırım geçen yıl Sovyet yazarlarının davetlisi olarak Savyetler Birliği'ne gitti. Sovyet yazarlar Nâzım Hikmet'in mezarının yurduna ne zaman götürüleceğini sordular. Ve Samiye Yaltırım'ın ifadesine göre, «Nâzım'ın yeri yurdudur. Dileriz vasiyeti üzerine mezarı Türkiye'ye gider. Biz bu konuda elimizden geleni yapmaya hazırız.» dediler.

Samiye Yaltırım bu konuda şunları söylüyor:

— «Nâzım'ın orada çok zengin bir arşivi var. Sovyetler yasal güvence verilirse arşivini verecekler. Nâzım'ın yaşadığı ev de müze yapılmış. Her şey olduğu gibi muhafaza ediliyor. Bunlar da Türkiye'ye getirilebilir.»

Nâzım Hikmet olayı bütün Dünyayı ilgilendiriyor. Konunun boyutları Türkiye sınırlarını aşıyor. O nedenle Samiye Yaltırım, mezarın Türkiye'ye getirilmesinden çok vatandaşlık hakkının geri verilmesini, haksız ve yanlış bir işlemin düzeltiimesini istiyor.

HUKUKÇULAR DEVREYE GİRİYOR...

«Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı» konulu açık oturum, yeni bir sürecin başlamasına yol açıyordu. Konu öncelikle, hukuksal boyutlarıyla, daha geniş bir hukukçu kesim tarafından tartışılacaktı. Yapılacak yasal girişimlerin daha etkin ve sonuç alıcı olabilmesi amacıyla, Samiye Yaltırım'ın avukatları bu kez Ankara ve İstanbul'da hukukçulara «Konsültasyon» anlamında bir toplantı çağrısı yapmışlardı.

Değerli Meslekdaşımız,

Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet RAN'ın, 1951 yılında Türk yurttaşlığından çıkarılması kararına karşı gerekli hazırlıkları yapmak ve yasal girişimlerde bulunmak üzere kardeşi sayın Samiye Yaltırım tarafından görevlendirilmiş bulunuyoruz.

Yapmakta olduğumuz bu görevin önemini ve öngördüğü sorumluluğu açıklamaya dahi gerek yok. Ancak, Nâzım Hikmet'e ilişkin bu girişimin ve doğuracağı sonuçların tüm Nâzım Hikmet'i sevenleri, onun şiirlerini okuyanları, dostlarını, Türk dilini konuşan herkesi yakından ilgilendirdiğini ve bu konuda tüm ilgililerin ne denli duyarlı olduklarını çok iyi biliyoruz.

Öte yandan, olayın hukuksal boyutları kapsamlı. Taraf olduğumuz bu hukuki sorun, doktrin ve yargı uygulaması yönünden ilginç özellikler taşıyor.

Tüm bu nedenlerle, büyük şairin yurttaşlık hakkına ilişkin yasal girişimlerin daha güçlü ve sonuç alıcı olabilmesi için, kapsamlı ve özel bir hazırlık yapılması zorunludur. Kuşkusuz böyle bir hazırlık ve yapılacak yasal girişim, uzman hukukçuların ve vekil sıfatı ile görev yükümlenecek meslektaşlarımızın, konuyu bir arada değerlendirmelerini gerekli kılmaktadır. İnancımıza göre, ancak böyle bir çalışma, hukuk açısından haklılığınızı ortaya çıkarabilecek gerekli girişim biçimini belirleyebilir.

Bunun içindir ki, söz konusu hazırlık ve yasal girişimin çerçevesini ve biçimini belirlemek amacıyla, zengin bir düşünce alışverişine

olanak verecek kolektif bir mesleki çalışma (konsültasyon) anlamında bir toplantı düzenlemiş bulunuyoruz. Toplantının sonuç alıcı olabilmesi için, taraf olacağımız bu hukuksal uyuşmazlığa ait dosyanın ilk belgeleri sayılabilecek yasal kaynakların yanı sıra, hukukçuların yayınlanmış yorumlarını içeren bir metni de mektubumuzun ekinde sunuyoruz.

Büyük şairin yurttaşlık hakkına ilişkin girişimlerin onurunu ve sorumluluğunu paylaşmak istediğimiz sizlerlebu çalışmalarda ve yasal girişimlerde birlikte olmak istiyoruz.

Saygılarımızla,

Av. Bilgin İnanç — **Av. Dr. Metin Şekercioğlu**
Av. Halit Çelenk — **Av. Atilla Coşkun**

∴

Nâzım Hikmet Ran'a uygulanan 1312 sayılı Vatandaşlık Kanunu'nun ilgili maddesi ile yurttaşlıktan çıkarılmaya ilişkin hükümet kararnamesi, çağrı ekinde yer alıyordu. Ayrıca, Türk Hukuk Kurumu Genel Başkanı Prof. Dr. Muammer Aksoy, Prof. Dr. Lütfü Duran, Prof. Dr. Çetin Özek, Mehmet Ali Aybar, Av. Halit Çelenk, Av. Gülçin Çaylıgil, Av. Dr. Metin Şekercioğlu, Av. Turgut Kazan ve Av. Atilla Coşkun' un konuya ilişkin çeşitli gazete ya da dergilerde yayınlanmış görüşleri de, bir önbilgi olması açısından hukukçulara sunuluyordu...

Birinci toplantı 20 Şubat Cumartesi günü Ankara'da gerçekleşti. Ankara Barosu'na bağlı avukatların katıldığı, Av. Halit Çelenk'in yönettiği toplantı haberi ertesi günü **Milliyet** ve **Söz** Gazetelerinde yer aldı :

∴

Milliyet Gazetesi, 21.2.1988.

● Nâzım'a yurttaşlık hakkı

Nâzım Hikmet'e yurttaşlık hakkının geri verilmesi için yasal girişimlerde bulunulması amacıyla Ankara Barosu'na kayıtlı 70 avukat dün biraraya geldi. Toplantı sonunda Halit Çelenk başkanlığında Orhan İzzet Kök, Uğur Söylemezoğlu, Hüsnü Öndül ve Ali Kalan'dan oluşan bir komisyon kurularak ön hazırlıklara başlanması kararlaştırıldı.

Söz Gazetesi, 21.2.1988.

● **Ankaralı avukatlar da devrede**

Nâzım'a vatandaşlık kampanyası

Ankara - Nâzım Hikmet'e yurttaşlık hakkının geri verilmesi için yasal girişimlerde bulunulması amacıyla Ankara Barosu'na kayıtlı 70 avukat dün biraraya geldi.

Anadolu Sanat Merkezi'nde yapılan toplantı sonunda, Avukat Halit Çelenk başkanlığında Orhan İzzet Kök, Uğur Söylemezoğlu, Hüsnü Öndül ve Ali Kalan'dan bir komisyon kurularak ön hazırlıklara başlanması kararlaştırıldı.

∴

Ankara Toplantısı :

— **Av. Halit ÇELENK :** Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması sorunu, hukuksal bir sorun değil, bir insan hakları sorunudur, bir insanlık sorunudur, bir demokrasi sorunudur.

AET üyeliğine başvuran Türkiye'nin demokratikleşme sürecine girdiği, Avrupa'nın bir parçası olduğu kendi yasalarını batı standartlarına uygun hale getirme çabasında olduğu yöneticiler tarafından sık sık yinelenmektedir. Böyle bir gelişme aşamasında herhangi bir davaya gerek kalmaksızın siyasal iktidarın, Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararını kaldırması demokratikleşme sürecinde önemli bir adım olacaktır.

Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'le ilgili olarak hakkında verilmiş olan «Vatandaşlıktan çıkarılmaya» ilişkin Bakanlar Kurulu kararının hukuksal yönünü görüşmek, değerli meslektaşlarımızın bu konudaki görüşlerini almak üzere bir toplantı düzenlemekte arkadaşlarımız yarar gördüler. Bu toplantıya katılan ve yardımlarını bu konuda esirgemeyen meslekdaşlarımıza hoşgeldiniz diyorum ve teşekkür ediyorum.

Biz, gönderdiğimiz mektupta konuyu açıkladık. Niçin böyle bir toplantı yapma gereğini duyduğumuzu anlatmaya çalıştık. Ve bu konuda basında, şimdiye kadar hukukçu arkadaşların, öğretim üyelerinin, meslekdaşlarımızın görüşlerini de bu mektubumuza fotokopiler halinde ekledik. Şimdi, verilmiş bir Bakanlar Kurulu kararı var. Bu kararın kaldırılması veya yeni bir işlemle ortadan kaldırılması ve vatandaşlık konusunun tekrar gündeme getirilmesi için bir başvuru düşünüyoruz. Bu başvuru şüphesiz ki Bakanlar Kurulu'na, Başbakanlığa yapılacaktır. Aynı zamanda İçişleri Bakanlığına da yapılması ge-

rekiyor. Görüştüğümüz idare hukuku öğretim üyeleri gerek Başbakanlığa gerek İçişleri Bakanlığına böyle bir başvurunun yani ikili bir biçimde yapılmasının daha doğru olacağını ifade ettiler. Bu başvuru olumlu sonuç verebilir, vermeyebilir. Kabul edilebilir ya da edilmeyebilir. Kabul edilmediği takdirde, elbette o zaman bir idari dava konusu olacak ve bir dava gündeme gelecektir. Bu dava açma aşamasına eğer gelirsek, değerli meslekdaşlarımızın bu konuda ayrıca avukat olarak, vekil olarak katkılarını, yardımlarını, tabii elbette ki rica edeceğiz. Daha doğrusu o aşamaya gelindiği zaman davayı vekalet alacak arkadaşlarla birlikte ortaklaşa açmak istiyoruz.

Şimdi, bu Bakanlar Kurulu kararının hukuk açısından yanlışlıkları, eksiklikleri, yasaya aykırılıkları üzerinde bugüne kadar bazı görüşler ortaya konuldu. Bunlar gönderdiğimiz mektubun eklerinde dile getirildi. Şimdi, her olasılığa karşı kısaca orada üzerinde durulan noktaları ben bir anımsatmak istiyorum. Ve bunun üzerine de, arkadaşlarımızdan düşüncelerini ayrı ayrı rica edeceğiz.

Şimdi, bilindiği gibi 1312 sayılı Vatandaşlık Yasasının 10. maddesine dayanılarak böyle bir işlem yapılmıştı. Bakanlar Kurulu kararı 1312 sayılı Yasa'nın 10. maddesine dayandırılmıştı. Orada birtakım unsurlar var. Tabiatıyla bilindiği gibi. Şimdi üzerinde durulan, hukukçu arkadaşlarımızın bugüne kadar üzerinde durdukları noktalar şöyle özetlenebilir :

Yabancı bir devletin, vatandaşlıktan çıkarılan kişiye hizmet tevdi etmesi, bir hizmet yöneltmesi gerekir. O kişinin bu hizmeti kabul etmesi ve bu hizmeti yerine getirmesi, Hükümetin bu hizmeti terketmesi için ilgiliye tebligat ve ihtarat yapması, o kişinin, buna rağmen bu hizmeti sürdürmesi gerekir. Ve deniliyor ki, böyle bir uyarı, bir ihtar yapılmamıştır. Bu nedenle yasanın hükmü yerine getirilmemiştir. Bu önemli bir yanlışlıktır, yasaya aykırılıktır deniliyor. Kaldı ki, Bakanlar Kurulu kararında, çok açık bir biçimde okunduğu gibi, bu, dile getiriliyor ve deniliyor ki, böyle bir ihtara, tebligata gerek görülmemiştir. Çünkü bunun bir sonuç vermeyeceği düşünülmüştür. Ve burada, çok açık bir biçimde yasaya aykırı bir karar verildiği bizzat kararın kendisinde açıklanıyor, dile getiriliyor.

Daha sonra yine savunma hakkının ihlal edildiği söyleniyor. Gerçekten böyle bir tebligat yapılmış olsaydı ilgili, yani Nâzım Hikmet buna karşı olan düşüncelerini ve savunmalarını elbetteki bildirecekti. Ama ona bu olanak tanınmadı.

Sonra deniliyor ki, havaalanında indiği zaman memleketi aleyhine sözler söylemiş ve hükümet hakkında olsun yönetlciler hakkında olsun aleyhte birtakım propagandalar yapılmıştır denlyor. Böylece, Sov-

yet Hükümeti'nin verdiği hizmeti yerine getirmiştir deniyor. Şimdi, bir kere Nâzım havaalanında gerçekten bir konuşma yapmış mıdır. Hükümet ve yöneticiler aleyhine birtakım propagandalar yapmış mıdır? Eğer bazı konuşmalar yapmışsa bu konuşmaların içeriği, niteliği nedir? Gerçekten bu konuşmalar vatandaşlıktan çıkarılmayı gerektirecek bir nitelikte midir, değil midir? Bunlar araştırılmamıştır deniyor. Bunlar nasıl araştırılabilirdi? O zaman gerek yerli ve gerekse yabancı basından, radyo haberlerinden bültenler istenmek suretiyle araştırılabilir, incelenebilirdi. Bütün bunlar da yapılmamıştır deniyor.

Yine bu konudaki görüşler arasında şu da yer alıyor: Bütün bu yasaya aykırılıklar karşısında ortada geçerli hüküm ifade eden bir Bakanlar Kurulu kararı daha doğrusu bir idari işlem yoktur. Yani böyle bir işlem, bu nedenlerle keenlem yekûndür. Yani yok sayılır deniyor. Ve yine ekleniyor, böyle bir ihtarat ve tebligat yapılmadığına göre, süre bakımından da herhangi bir dava açma engeli de yoktur deniliyor.

Yine bir öğretim üyesi arkadaşımızın düşüncesine göre, akrabaları ve yakınları bu Bakanlar Kurulu kararının iptali için dava açabilirler. Burada önemli olan maddi ve manevi zarar görme durumudur. Ve maddi zarar görme halinde durum çok açıktır. Manevi zarar da bir zarardır. Bu itibarla manevi zararı da davayı açmak için hukuksal dayanak olarak kabul etmek mümkündür. Bunun üzerinde durulabilir. Bu yönden dava açılıp bu konu özellikle işlenebilir. Ve kabul ettirilmeye çalışılabilir deniyor.

Başka bir öğretim üyesi arkadaşımızın düşüncesine göre, Nâzım hakkında verilen mahkumiyet hükmü siyasal ağırlıklı, siyasal nedenlerle verilmiş bir karardır. Hukuki bakımdan geçerli bir karar değildir. Hatta mahkümiyeti hakkında lade-i muhakeme yoluna gidilebilir, yargılamanın yenilenmesi yoluna girilebilir.

Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 41. maddesine göre deniyor: Nâzım'ın tekrar vatandaşlığa alınması, daha doğrusu vatandaşlığının alınmamış olduğu, kaldırılmamış olduğu hukuki sonuna da varılabilir deniyor.

Diğer bir arkadaşımızın düşüncesi şöyle: 10. madde, kişinin savaş halinde olduğumuz bir devlet hesabına askerlik dışında bir hizmet vermesini öngörmektedir. Sovyetler'le savaş durumu yoktur. Ve ihtar da yapılmamıştır. Bu nedenle işlem geçersizdir.

Bir başka arkadaşımız ise, açıklanan nedenlerle kararın geçersiz olduğunu, vatandaşlığın iadesi değil de tesbitinin gerektiğini söylüyor.

Bugüne kadar üzerinde durulan noktalar ve yaklaşım biçimleri kısaca bunlar.

Değerli arkadaşımızın konu ile ilgili görüş ve değerlendirmelerini almadan evvel Av. Atilla Coşkun arkadaşımız bu konudaki gelişmeler üzerine bize bilgi vereceklerdir. Kendilerini dinliyoruz.

— **Av. Atilla COŞKUN :** Teşekkür ederim. Değerli arkadaşlar, bildiğiniz gibi büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in Türk Yurttaşlığından çıkarılmasına ilişkin hukuka uygun olmayan ve kanımızca, geçersiz sayılması gereken Hükümet kararına karşı bazı girişimlerde bulunmak istiyoruz. Büyük şairin kızkardeşi Sayın Samiye Yaltırım'ın isteği doğrultusunda bir çalışma sürdürüyoruz. Amacımız, akılcı ve doğru bir adım atabilmek. Sonuç almak... Bu amaçla sürdürdüğümüz çalışmalar çerçevesinde, mümkün olan en geniş avukat çevresi ve uzman hukukçularla ilişki kurmayı amaçlıyoruz. Meslekdaşlarımızın değerli düşünce ve önerilerini öğrenmek arzusunu taşıyoruz. Önümüzdeki hafta İstanbul Barosu mensubu meslekdaşlarımızla yapacağımız bir toplantının hazırlık çalışmaları sürmektedir. Bu toplantıda tebliğler sunulacak, çeşitli görüş ve öneriler tartışmaya açılacaktır. Öte yandan, İzmir, Bursa ve diğer bazı illerdeki kimi meslekdaşlarımıza da ulaşmış bulunuyoruz. Bu illerden bazılarında benzer toplantılar yapılması olası, çünkü bu yönde karşılıklı istekler var. İnanıyorum ki, ancak böylelikle, hukukçuların sentez görünüşünü oluşturabilmek ve ciddi, akılcı ve gerçekci bir adım atabilmek mümkün olabilir.

Arkadaşlar, biraz önce sayın üstadımız Halit Çelenk Beyin de belirttiği gibi, yurttaşlıktan çıkarılmaya ilişkin hükümet kararnamesi hakkındaki düşünce ve değerlendirmelerimiz belli. Ve bunu, sizlere gönderdiğimiz mektupta açıklamaya çalıştık. Aslolarak, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkına ilişkin başvuruyu Hükümeet yapmayı düşünüyoruz. Hükümetin, Nâzım hakkında verilmiş olan yasaya aykırı yurttaşlıktan çıkarmaya ilişkin kararı kaldırmasını isteceğiz. Kuşkusuz bu düşünce ve değerlendirmelerimiz, hukukçularca yapılacak çalışmalar sonucunda değişebilir. Ancak, şu anda böyle düşünüyoruz.

Değerli meslekdaşlarım, bugünkü gazetelerden öğrendiğim yeni bir gelişmeden söz etmek istiyorum. Edirne Milletvekili ve meslekdaşımız Sayın Erdal Kalkan, yurttaşlık hakkı konusunda Parlementoya bir yasa önerisi vermiş. Yurttaşlıktan çıkarılmış olanların yeniden Türk Yurttaşlığına alınabilmesi amacını taşıyor bu öneri. Kuşkusuz, Nâzım Hikmet'in durumunu da kapsıyor ya da en azından, gözönüne alıyor. Bu yasaya önerisi Parlementoda görüşülebilir mi, görüşüldüğünde benimsenir mi bilemiyoruz. Ama, böylesi bir yeni olasılığı da, bundan sonraki tartışma ve değerlendirmelerimizde gözönünde bulundurmalıyız. Ayrıca, Parlementoya yönelik bir başvuru hakkının bulunup bulun-

madığını veya akılcı olup olmayacağını da tartışmalıyız. Şimdilik sözlerim bunlardan ibaret.

Teşekkür eder saygılarımı sunarım.

— **Av. Ahmet TAHTAKILIÇ :** Değerli dinleyiciler, Nâzım Hikmet'in yurttaşlığı ile ilgili bu toplantıyı düzenleyenleri ve katılanları saygı ile selamlarım.

Avukatlık belgem var ama 'hukukçuluk iddiam' yok.

Ne var ki, bana göre, toplantının konusu ne hukuksal ne de siyasaldır. Bu nedenle söz almış bulunuyorum.

Evet, konu hukuksal değildir. Çünkü, Nâzım Hikmet'in Türk Vatandaşlığı ile ilgili geçerli bir karar yoktur ortada, olamazda.

Konunun siyasal bir yanı da söz konusu olamaz. Çünkü Nâzım Hikmet toprağa karışalı yıllar geçmiştir. Öteki ölenler gibi saygı görmek hakkı vardır insanlıktan.

Öte yandan;

- Gelmişi, geçmişi, anası, babası ile Türkiye'li bir Türk'tür.
- Doğup büyüdüğü bu memleketin taşına, toprağına, köydeki, kentteki insanlarına, tarihine ve diline yürekten bağlıdır.
- O kadar ki, bu bağlılık ve sevgi yüzünden gelmiştir çilenin her türlüsü başına.
- Dahası, büyük bir Türk fikir ve sanat adamı olarak dışarda yeri ve ünü vardır çağımızda.

Dönelim ülkemize :

- Cumhuriyet Türkiye'sinde Kurtuluş Destanı'nı yazan kimdir? Nâzım Hikmet.
- Geri kalmışlığın sancısını yüreğinde duyup, karasabanla durgun öküz gerçeğini dile getiren kimdir? Nâzım Hikmet.
- Aklın teriyle geçinmenin onurlu örneğini yaşamı boyunca vererek emeği ve emekçiyi uyaran kimdir? Nâzım Hikmet.
- Osmanlıca uydurmasına halktan sanatı ve bilgiyi esirgeyen sömürücü akımına, Türk'ün ana diliyle açtığı savaşta başarı örneği veren büyük sanatçı kimdir Nâzım Hikmet.

İşte birkaç dizesi :

«Salkım söğütler yıkıyordu suda saçlarını»
«Akdenize bir kısrakbaşı gibi
uzanan bu memleket bizim.»
«Çelenk melenk lâzım değil...
SUSUN.
SIRA NEFERİ UYUSUN...»

Sözlerimi daha fazla uzatmadan, sizlerin kişiliğine ve Türk halkına sesleniyorum :

- O'nun da derdine yandığı, tarihine, diline dizeleriyle öyküler kattığı bu topraklarda, öteki sıradakilerinki gibi, sadeden sade bir mezarı olsun...

Önerim de şöyledir :

Nâzım Hikmet'in mezarının yurda getirilmesi için iç ve dış girişimler hemen yapılmalı, içerde resmi bir engel çıkarsa hukuk yoluna başvurulmalıdır.

— **Av. Hüseyin GÖKÇEARSLAN :** Herkesi saygı ile selamlıyorum. Sayın Çetin Özek diyor ki, muhakemenin iadesi yoluna gidilmeli. Bu görüşe ben katılmıyorum. Bir kere yargılamanın iadesi yoluna gitmenin koşulları var mıdır, yok mudur? Kaldı ki muhakemenin iadesi ile vatandaşlıktan çıkarma ile bir illiyet yoktur. Ceza davası sonuçlanmış, mahkûmiyetinin bir kısmını yatmış, kalan da affa uğramış. Dolayısıyla iade-i muhakeme davası açılsa ve sonuçlansa bile lehte bunun yurttaşlıktan çıkarma konusunda bir fayda sağlaması mümkündür ama, direkt faydası, direkt bağlantısı yoktur. Sayın Turgut Kazan'ın görüşü var. 10. Maddeye göre, yabancı bir devlet emrinde çalışması gerekir. Devletin buna bir ihtarat göndermesi gerekir. İhtara rağmen çalışması sürerse çıkarılır. Bu prosedür yerine getirilmemiştir. Dolayısıyla ortada bir karar yoktur. Dolayısıyla biz bunu tespitle sileriz diyor. Bence bu da makul ve yerinde bir görüş değildir. Çünkü, idarî işlemlerin kararların, iptal mercii bellidir. İYUK'a göre, bir idari işlemde yasaya aykırılık, sebep, konu, maksat yönünden sakatlık varsa bunun için ilgili tarafın belli süre içinde dava açmadığı takdirde karar kesinleşir. Dolayısıyla ortada bir Bakanlar Kurulu kararı vardır. Bu karar hukuka aykırıdır, sakattır ama bu kararın iptal mercii de idare mahkemeleridir ya da olayda olduğu gibi, Danıştay'dır. Dolayısıyla tespit yapmak mümkün değildir. Diğer görüşler de genelde idareye başvuralım, idare kabul etmezse Danıştay'a dava açalım diyorlar. Şimdi burada, şöyle bir durum var : İşlem sakat, karar yasaya aykırı, ihtarat yapılmamış, yabancı devlette çalışma diye bir konu yoktur. Sadece o günkü yöneticilerin eleştirisi vardır. Türkiye'de o günlerde yönetimi bile eleştirmek suç sayılıyordu. Çok şükür bugün anlayan, okuyan, gözleyen bilinçli çok sayıda insan var. O gün Hükümetin eleştirilmesi böyle bir karar için gerekçe sayılmıştır. Doğru, karar yasaya aykırıdır. Ve keenlem yekûn bir karardır. Ancak bu karar Bakanlar Kurulu kararıdır ve Resmi Gazete'de yayınlanmıştır ve kesinleşmiştir. Buna göre, dava yoluyla gerek tespit gerek Danıştay'a başvurma suretiyle sonuç almak imkânı zayıftır. Yapılacak işlem şudur : Geniş bir kamuoyu yaratmak ve bu kamuoyunun ardından yönetenleri bu sakat işlemden döndürmek. İdare, her zaman yapmış olduğu sakat ve yanlış işlemi

geri alabilir. Nitekim, Celal Bayar ve Adnan Menderes hakkındaki karar idari bir işlem değildi. İdari bir karar da değildi. Mahkeme kararı idi. Buna rağmen bir zamanlar vatan haini sayılan insanları daha sonra idare almış olduğu kararda bu vatan haini sayılan insanları aklamıştır. Yani, idare her zaman hatalı işlemi geri alabilir. Bunun için yurt çapında etkinlikler yapmak gerekir. Atilla Bey'in de sözettiği gibi, Bursa, İzmir, İstanbul Barosu ilişkileri çok güzel, faydalı birşey. Ben konuyu daha geniş düşünüyorum. Biz Nâzım Hikmet'in vatandaşlığa alınmasını istiyorsak çabamızı, gücümüzü koymamız gerekir. Ne yapılabilir? Birincisi şu, Nâzım Hikmet gibi başka ülkelerde bilinen, yurtdışında ölen yıllar sonra külleri veya cenazeleri getirilen insanlar var. Bunlara ait bir broşür hazırlayalım. Yine vatandaşlıktan çıkarılma kararı ile ilgili olarak gerek yurtiçindeki hukukçulardan gerekse yurtdışındaki tanınmış hukukçulardan görüşler alınmalı ve kitapçık haline getirilmelidir. Nâzım Hikmet olduğunda yapılan yabancı yayınlar taranmalı bunlar içinden bölümler alınmalı, özel deftere yazı yazan devlet adamları ve ünlü insanların görüşlerinden özetler alınmalı, bir broşür yapılmalı diyorum. Nâzım Hikmet'in uluslararası çapta almış olduğu ödüller, eserlerinden önemli saydıklarımızın bir kısmından alıntılar yapan bir broşür yapmalıyız. Ve bir Nâzım Hikmet dosyası ile kamuoyunun önüne çıkmalıyız. Bu idari bir işlemdir. Ancak, idarenin kendi geri almasıyla bu iş düzeltilebilir. Nitekim, idare geçtiğimiz yıllarda maddi yanlışları da düzeltecek tutumlara girmiştir. Bir Behice Boran olayı vardır. Vatandaşlıktan çıkarıldığı halde, sonra tören yapılmıştır. Ortam müsaittir. Biz çaplı bir mücadeleye girer ve başkalarının da önerisini dikkate aldığımızda bu işi başarırız. Saygılarımla.

— **Av. Orhan İzzet KÖK:** Değerli meslekdaşlarım, Nâzım'ın yurtdışı edilmesinden 37 - 38 yıl sonra burda böyle bir girişimin yapılabilmesi kıvanç vericidir. Bir hukukçular girişimi ile işin bu noktada başlamasının yararı vardır. Nâzım'ın vasiyetine uygun olarak bir Anadolu köy mezarlığına getirebilmek, tüm aydınların, bütün hukukçuların namus borcudur. Az önce konuşan Hüseyin arkadaşıma hak veriyorum. Aslında mesele hukuki olmaktan çok politiktir. Başından beri politiktir. Ve şimdi de politiktir. Ve bu nedenle de politik bir mücadele vermek gerekir. Bunun yolu da geniş bir biçimde politik hareketlerle, propaganda çabalarında, toplantılarda, konuşmalarda, seminerlerden ve yayınlardan geçmektedir. Doğrudur. Ancak, bunu yürütmek bir örgüt işidir. Bir hukukçular kurulunun ya da onu sevenler grubunun kendiliğinden ortaya çıkmış bir grubun yöneteceği ve altından çıkabileceği bir sorumluluk olmakta uzaktır. Tabi işin bu yanını belki Yazarlar Sendikası ile bağlantı kurarak yürütmek mümkündür. Nâzım Hikmet bir

yazardır ve şairdir. Ve sanıyorum Türkiye Yazarlar Sendikasının bu konuda 12 Eylül'le Yazarlar Sendikasına dava açılmış olmasıyla ara verilmiş bir girişimi de vardır. Bir Nâzım Hikmet Komitesi kurulması söz konusu idi. Yine bazı Türk yazarları ile birlikte veya ayrı ayrı gruplar halinde. Bu ne safhadadır bilemiyorum. Şimdi bu çaba ile ilgili olarak ikili bir girişimi sözkonusudur. Birincisi, doğrudan doğruya, idareye başvurarak dışarıda ölmüş bulunan ve halen SSCB'de mezarı bulunan Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye getirilmesidir. Ayrıca, yurttaşlık haklarının geri verilmesi istenilebilir. Bu mümkün. Bu bir hükümet kararıyla mümkün. Bir parlemento kararıyla mümkün. Ama sanıyorum pek gerçekçi değil, içinde bulunduğumuz ortam açısından. Böyle olunca geriye hukuksal çabalar kalıyor. Hukuksal çabalar aynı zamanda geniş bir politik kampanya yürütmenin de aracı olmak durumundadır. Yani böyle bir dava açıldığında bu davayı kamuoyu izleyecektir. İzler hale getirilecektir. Hukuksal çabaların bir anlamı, bir yanı da budur. Tabi aynı zamanda hukuksal çabalar da olumlu sonuç verebilir. Bunun iki yolu iade-i muhakeme ve Danıştay'da açılacak iptal davasıdır. İade-i muhakeme Nâzım Hikmet'in yargılandığı ve mahkûm olduğu sanıyorum iki veya üç dava var. O konularda ayrı ayrı yasal koşulları incelemek suretiyle yapılabilecek taleplerdir. Ve Mahkeme kararlarının ortadan kaldırılmasını sağlamaya ulaşmaktır. Atilla Coşkun'un sürdürmekte olduğu bu konudaki çalışması olduğunu biliyorum. Onları inceledikten sonra bu yolun ne derece sağlıklı olduğuna karar verilebilir. Herşeye rağmen bu da pek pratik görünmüyor. Aradan bu kadar uzun zaman geçmiştir. İade-i muhakeme belki de başından esas yönünden redle sonuçlanacaktır. Ama bir yoldur. Asıl üstünde durulması gereken ve çağrıyı yapan arkadaşların da üstünde durdukları iptal davasıdır ve bunun hazırlığıdır. Bunun için işlemin kaldırılması ya da düzeltilmesi için idareye başvuruda bulunması gerekiyor. Başbakanlığa ya da İçişleri Bakanlığı'na veya her ikisine birden başvurmak gerekiyor. Bu başvuruya cevap verilir ve olumsuz olursa bildiğiniz gibi mesele yok dava konusu oluyor. Cevap verilmezse reddedilmiş sayılıyor ve dava açma şartı ortaya çıkıyor. İşte o zaman Bakanlar Kurulu 1951 tarihli yurttaşlıktan çıkarma kararı geniş bir biçimde o davada tartışma gündemine girecektir. Nâzım Hikmet neleri yapmıştır, havaalanında neleri söylemiştir, neleri söylememiştir? Yaşamı boyunca neleri yapmıştır, hangi dilde yazmıştır ve şekil olarak kendisine niçin çağrı yapılmamıştır? Tüm bunlar davada tartışılabilir. Herşeye rağmen hukuk sistemimizdeki boşluğa, eksikliğe rağmen böylesine güçlü kanıtlar karşısında ve tüm hukukçu grubu tarafından da takip edilmek şartıyla davanın başarılı olabilmesi şansı var-

dır. Dava açıldığı, sürdürüldüğü ve sonuçlandığı süre içerisinde kamuoyu geniş bir biçimde aydınlatılmalı, dava hakkında sürekli bilgilendirilmeli, hem davanın gelişimi hem de bu vesile ile büyük Türk ozanı Nâzım Hikmet'in yurtseverliği, şiirleri, kişiliği konusunda kamuoyu aydınlatılmalıdır. İkili bir biçimde hem somut olarak davayı yürütmek kaydıyla, hem kamuoyu böylesine davada koşullandırılmak yoluyla ikili bir biçimde gerçekleştirilebilir. Ve bu girişimi son derece doğru buluyorum. Teşekkür ederim.

— **Av. İbrahim AÇAN :** Sayın dinleyiciler, bu büyük şair Nâzım Hikmet olayı hukuki olmaktan ziyade politiktir. Ancak, bu siyasi şeylere hukuki bir kılıf giydirilmeye çalışılmıştır. Yapılan işlem de bundan ibarettir. Bakanlar Kurulu'nun vatandaşlıktan atılma kararı yasanın açık hükmüne aykırıdır. Muhakemenin iadesinde ben bir neden göremiyorum. Çünkü, muhakemenin iadesinin bazı şartları vardır. Bu şartların olmadığı kanısındayım. Esasen de bu kararlar infaz edilmiş, bilahare de affa uğramış ve yeniden bir muhakemenin iadesinde bir yarar görmüyorum. Asıl önemli olan Nâzım Hikmet'in Türk vatandaşlığından çıkarılmasının kaldırılması ve yeniden vatandaşlığa alınması konusudur. Bu yapılacak şey, benim kanıma göre, yasa gayet açık, bir defa tebligat yapılması gerekirken bu yapılmamıştır. Kararın en büyük sakat tarafı budur. Yalnız bu nedenle bu kararın ortadan kaldırılması gerekir. Denebilir ki bu karar yasaya aykırıdır. Ama geçersiz değildir, yürürlüktedir. Bunun hukuka aykırılığını ispat edip, ortadan kaldırılması gerekir. Burada izlenecek yol ise, evvela bunun mirasçılarının Başbakanlığa müracaa tederek kararnamenin kaldırılmasını talep etmesidir. Bu kabul olunursa, kaldırılırsa, mesele yok. Halledilmiş olur. Ancak, sanmıyorum bunun kaldırılacağını Çünkü bir siyasi meseledir. Mutlaka dava yoluna gidilecektir. İdari Mahkemelerin yargılama usulüne göre 60 gün zarfında cevap gelmesi gerekir. Cevap eğer olumlu ise konu halledilmiş demektir. Olumsuzsa süresi içinde Danıştay'a dava açılmalıdır. Hiç cevap vermemesi halinde, o zaman yine yasada yazdığı gibi 60 gün beklenir. 60 gün sonra yeniden dava açılır.

Sayın Gökçearslan'ın bahsettiği belgelerin kanıt olarak toplanması gerekir. Ancak dava açılmadan toplanmalıdır. Kanıma göre dava açıldıktan sonra, bunların toplanması sakıncalıdır. Çünkü iş adalete intikal etmiştir. Bu müracaat süresi içerisinde, 60 günlük süre içinde veya cevap verildiğinde, dava açana kadar bütün bu hususların hazırlanması ve bunların dava dilekçesi ile beraber Danıştay'a sunulması gerekir. Davanın da Bakanlar Kurulu kararı olduğu için Başbakanlık aleyhine açılması gerekir. Ayrıca Nâzım Hikmet'in kişiliği hakkında benim söz söylememe gerek yok. Hepimizce bilinmektedir. Bü-

tün dünya bilmekte ve takdir etmektedir. Bu hukuki olmaktan çok siyasi bir olaydır. Siyasi yönden gelişecek hareketlerin ortamını sağlamak gerekir. Saygılar sunarım.

— **Av. Hüsnü ÖNDÜL :** Değerli arkadaşlar, Nâzım Hikmet konusunu görüşüyoruz. Benzetme hata olabilir ama ben öyle bir benzetmede bulunmak istiyorum. İçeridekilerle dışarıdakiler biraraya gelebiliyorlar. Şöyle, içerde devrimci siyasi tutuklular birtakım yasal haklarını elde edebilmek için yasal girişimleri sonuç vermiyor. O zaman doğal insani girişimlerini sürdürüyorlar. Yani yasa ile düzenlenmiş belli kurallara bağlanmış girişimlerinin dışına çıkıyorlar. Meşruiyet gündeme geliyor. Ve aç kalma özgürlüğünü kullanıyorlar. Aydınlar ve ilerici yurtsever herkes bunlardan etkileniyorlar. Sorunların öneminin farkına varıp istekleri gündemlerine alıyorlar. Şimdi Nâzım Hikmet fizik olarak Türkiye sınırları dışında. Ancak o da içerdekiler gibi bence özgür durumda ve kitapları ile bize çağrıda bulunuyor. Birtakım sorunlar var diyor. Bu sorunların çözülmesi gerekir. Arkadaşlarımız bu sorunları formüle etmeye çalışıyorlar. Ben çok ayrıntısına giremiyorum. Ancak şöyle düşünüyorum : Nâzım Hikmet hakkında alınmış karar ideolojiktir. Şu anda bunun hukuksal ve siyasal boyutları gündeme getirilmiştir. Bende konuya ideolojik bakıyorum. Çalışmaları politik ve hukuksal çalışmalar diye birbirinden ayırmadan, hukuku siyasetten koparmadan birlikte düşünüyorum... Bir kampanya açılmalıdır. Ancak bu kampanyanın çehreleri var. Hukuk yanı var, siyasi yani var, kültürel etkinlikler yanı var. Nâzım Hikmet haftaları, günleri düzenlemek var. Ancak, öncelikle hukukun dar sınırları içinde tutmamak gerektiğini, bir komite varsa bu komiteye değişik mesleklerden kişilerin, çalışma yapabilecek insanların alınmasını düşünüyorum. Örneğin, kızkardeşinin bu tür girişimleri olabilir. Öğrencilerden, Sendikalardan, işçilerden, avukatlardan oluşan yani Nâzım Hikmet'in sorunlarına sahip çıkan insanlardan oluşan bir komite olması gerekir. Böyle bir komite varsa benim için sorun yoktur. Yoksa, böyle bir komite oluşturulması gerekir. Şimdi hukukçulara yönelik olarak düzenlemeleri, biraraya gelme işlerini Atilla Bey açıkladılar. Ben bunları bir kampanya hazırlığı olarak görüyorum. Kampanyanın baştan söylendiği gibi iki boyutu olmalıdır. Hukuki ve siyasi boyutu. Hukuk açısından da yapılması gerekenler konuşmacıların ve hazırlık komitesinin ya da bize yazıları gönderen arkadaşların yaptığı gibi işin hukuki yanı var. Bu hukuki başvurular mutlaka yapılmalıdır. Atilla Beyin Başkanlığa ve İçişleri Bakanlığına başvurulacağını söylediği konularda benim düşüncelerim şu olacaktır; bizlere dava açıldığı aşamada vekaletname vermeslnler. Samiye Hanıma bu şekilde bir öneri götürsünler. Başbakanlığa da

Türkiye'nin dört yanındaki hukukçular ortak imzaları ile başvursunlar. Bu bizim hukuki kampanyamızın daha başlangıcıdır. Başlangıcında katılım sağlanacaktır. Dayanışmamız daha boyutlu olacaktır. İkinci yanı işin siyasal boyutunda Av. Ahmet Tahtakılıç büyüğümüzün önerisine katılıyorum. Eğer hukuk açısından sonuç alınırsa mezarı buraya gelebilir veya gelmeyebilir de. Ancak, Nâzım Hikmet'le ilgili düzenlenecek tüm etkinlikler de mezarının Türkiye topraklarına getirilmesi çalışmasının da, bu talebin de dile getirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu, büyük devrimcinin şiirlerine yansıyan vasiyetinin de bir ölçüde yerine getirilmesi çalışmalarına bizim katkımız olacaktır. Kampanyamızın çerçevesi içerisinde Ahmet Bey'in talebinin ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Benim özellikle vurgulamak istediğim konu, bu konu hukuksal bir konudur dememek, bu konu siyasal bir konudur dememektir. Hukukla siyaseti ayırmaksızın Nâzım Hikmet konusundaki tüm etkinlikleri bu iki cephesi ile birlikte yürütmektedir. Türkiye devrimci kamuoyunun çalışmaları, etkinlikleri ve bir baskı grubu olarak siyasal iktidar üzerinde kuracağımız uluslararası boyutu da var, dayanışma içinde olacağımız insanlar var. Dünyanın dört bir yanında insanlar var. Dünyanın dört bir tarafında bizim bu talebimiz desteklenecektir. Yani hukuksal ve siyasal talebimiz. Teşekkür ederim.

— **Av. Remzi ŞİRİN :** Hepinizi saygıyla selamlarım. Büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in bir Türk vatandaşı olduğunu bugün girmeye çalıştığımız AET'da, bütün dünya da ve yattığı toprak halkı da bilmektedir. O'nu vatanından kovanlar, yurttaşlıktan çıkarılmasına karar verenler de onun bir Türk şairi ve Türk vatandaşı olduğunu bilirler. Siyasi maksatlarla 1951'de Bakanlar Kurulu kararıyla tamamen usul ve kanunlarımıza aykırı olarak vatandaşlıktan çıkarılmasına karar verilmiştir. Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılmasına dair Bakanlar Kurulu kararının altında imzaları bulunan Başbakan ve vekilleri 27 Mayıs harekatıyla tarihe karışmışlar ve Yassıada'da Yüksek Adalet Divanı'nda mahkûm olmuşlardır. Bir kısmı da idam edilmiştir. Vatandaşlıktan çıkarma kararı altında imzaları bulunanların bazıları 22 Mayıs 1987 tarih 3374 sayılı Kanun çıkarılmış bununla mezarlarını İmralı'dan nakline ve bazı kurum ve kuruluşlara isimlerinin verilmesine dair kanun TBMM'de çıkmış ve uygulanmasına geçilmiştir. İster vatandaşlıktan çıkarmış olsalar bile, çıktığı evvelce de, çıkarttıkları tarihten beri de Nâzım Hikmet bizim gönlümüzde ünlü bir Türk şairi ve Türk vatandaşıdır. Bunu kanunla kitapla hiçbir surette silemezler. Bu davetiyeyi aldığım zaman enine boyuna düşündüm. Bir defa, bugünkü ortam ve zihniyette Danıştay yoluyla Başbakanlığa müracaat ederek bu Bakanlar Kurulu kararının düzeltilmesi yoluyla bu işin bugünkü ortam ve zihniyette ba-

şarılamayacağı kanaatine vardım. Geriye kalıyor bir kanunla bu işin düzeltilmesi. Bugünkü ortam buna da müsait değildir. Bir de bu hususlaki Danıştay kararlarından şöyle bir bakayım dedim. Bize bir ışık tutar mı? Fakat baktım, ben kendime göre Danıştay kararlarında da bir ışık bulamadım. Yurttaşlık hakkı şahsa bağlı bir haktır. Başkası bu hakkın verilmesi için herhangi bir müracaatta bulunamaz. Buna kardeşi de dahil. Sağlığında olsaydı biz bu işi başarırdık. Fakat ben bu anda kötümserim. 403 sayılı kanun yeniden vatandaşlığa alınma başlığını taşıyan 8. maddesi bu kanuna göre Türk vatandaşlığını kaybetmiş olanların Bakanlar Kurulu ikamet şartı aramaksızın yeniden vatandaşlığa alabilirler. 35. madde hükmü saklıdır. 35/son fıkrasında da Türk vatandaşlığından çıkarılanlar yeniden hiçbir şekilde Türk vatandaşlığını kazanamazlar hükmünü koymuştur. Türk vatandaşlık kanununun tatbikine dair yönetmeliğin 47. maddesinde aynı hükümler vardır. Ben şahsen ne Başbakanlığa müracaatla ne Danıştay'da bir dava açmak suretiyle bu işin düzeltileceğine inanamıyorum. Ancak, bir kanunla olur. Fakat böyle bir kanun bugün TBMM'den çıkmaz. Bence bize biraz daha sabretmek düşüyor. Saygılarımla.

— **Av. Ali KALAN :** Değerli arkadaşlar, arkadaşlarımız hukuki ve siyasi yönleri ile meseleyi ortaya getirdiler. O nokta üzerinde durmayacağım. Bir öneri, yani burda anlatılanlardan çıkan sonuç şu : Nâzım Hikmet'in kaybedilmiş haklarının kazanılması hedefe ulaşabilmemiz ancak esaslı çaplı ve örgütlü bir faaliyetle olabilecektir. Ve kısa vadeli, yani bir dilekçe veriyoruz, bir müracaat yapıyoruz, işte, 3 bin, 5 bin, 10 bin neyse insan harekete geçiriyoruz. Ve bir netice alıyoruz. Ben bu olayı bu şekilde görmüyorum. Bu olay nasıl ki 1938'lerden beri gelen bir olaysa, bundan sonradan uzun vadeli bir mücadeleyi gerektirdiği kanısındayım. Bunun da Nâzım Hikmet'in ailesinin çabaları, onun birtakım hukukçu veya bunun dışındaki komiteler şeklindeki destekleme faaliyetiyle de tabi ki önemli şeyler yapılabilir, ama maalesef hedefe ulaşabileceğimiz kanısında değilim. Diyorum ki, madem ki bu mesele başlamıştır, gündeme gelmiştir. Bu kadar çaplı bir olaydır. O halde bunu örgütlü bir faaliyet haline dönüştürelim. Bir Nâzım Hikmet komitesi Derneği şeklinde yürütelim. Bunun iki önemli görevi olsun. Veya hedefi olsun daha doğrusu. Birisi, Nâzım Hikmet'in Yurttaşlığa iadesi dahil diğer tüm haklarının korunması uğruna deminden beri anlatılan şeyleri yapmak için uğraşsın. Hatta giderek bu derneğin ileride bir Nâzım Hikmet Enstitüsüne dönüşmesi faaliyetini de içinde tutalım. Yani Nâzım Hikmet olayı bir kültür hareketidir aynı zamanda kültür faaliyetidir. Bunun için bunu Türkiye genelinde örgütlü bir faaliyet haline dönüştürelim. Bunun tabi ki şöyle hukuki sakıncalı

düşünülebilir. Yani mahkûm olmuş bir insandır. Vatandaşlıktan çıkarılmış bir insandır. Suç olan bir fiili övmek amacıyla dernek kurulamaz, örgüt kurulamaz gibi engeller çıkabilir. Bunu da derneğin amacını çok esaslı formüle etmek suretiyle yani bazı kanunların değiştirilmesi bazı kararların geri alınmasını amaç edinen dernekler kurabiliriz. Yani amacını iyi formüle edersek, yasalara aşarak ve bunu Türkiye genelinde örgütler ve yüzbinlerce insanı bu faaliyet içine çekersek uzun vadede Nâzım Hikmet konusunda hedeflediğimiz amaç gerçekleşebilir. Ve bunu sırf Nâzım Hikmet'in vatandaşlık hakkının elde edilmesiyle de sınırlı olarak ele almamak lâzım gelecektir. Nâzım Hikmet, Türkiye açısından son derece önemli Türk kültür insanıdır. Bir şairdir. Bunca değerli arkadaşlarımız çok güzel ifade ettiler. Ben bunu bir örgüt haline getirelim. Nâzım Hikmet örgütü haline getirelim diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

— **Av. Reşat KADAYIFÇILAR :** Efendim dört arkadaşımızın girişimi için teşekkür ediyorum. Gerçekten önemli bir girişimdir. Tabi bu girişimde bulunmakla bir sorumluluk da almış durumdadırlar. Gerçi o sorumluluğu benim hatırlatmama gerek olmuyor ama hepimiz açısından bir hatırlatma yapmakta yarar var. Nâzım Hikmet büyük isim. Nâzım Hikmet olayı önemli olay. Yazar olarak... Üstün görmemek lâzım. Arkadaşlarımın şu ana kadar söylediği hukuksal yanı ile ilgili görüşlere büyük ölçüde katılıyorum. Bu konuda endişe duyan birisiyim. Gerek ceza yönünden muhakeme iadesi, gerek hukuk yönüyle tesbit, gerekse iptal yoluyla girişimlerde burda bize gelen ve gelmeyen bir sürü mesele vardır. Kim müracaat decektir. Zamanaşımı meselesi vardır ve diğerleri... Ancak bu tartışma bize şunu gösteriyor ki, hukuksal konuda bile ayrıntılı teknik bir çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu nedenle gerekçelere daha fazla gerekçe eklemeden bir öneride bulunmak istiyorum. Burdaki hukuksal çalışmalar görüşmeleri diğer illerde yapılacak görüşmelerle birlikte bir anlamda ulusal girişim münasebeti içinde bu dört arkadaşımıza yardımcı olabilecek Ceza, Hukuk ve İdare alanında teknik çalışmaya yardımcı olacak avukatlar görev almalı. Hukukçular görev almalı. İkinci konu, şüphesiz bu olay politik bir konu. Ve çözümüde politik olacaktır. Politik olarak baktığımız zaman ben kötümser değilim. Çünkü Nâzım Hikmet konusu sınırlı bir çevrenin konusu değil. Nâzım Hikmet konusunda Türkiye'de kamuoyu oluşturmak zorunda da değiliz. Kamuoyu vardır. Yeterli bir kamuoyu vardır. Geniş bir kamuoyu vardır. Önemli sorun kamuoyunu harekete geçirebilmek. Bu açıdan Ali Kalan arkadaşımızın önerisine bir başka açıdan yaklaşıyorum. Bu kamuoyunu en genişliği ile yakalayabilecek en geniş genişliği ile harekete geçirebilecek girişim biçimleri

bulabilmektir önemli olan. Örneğin siyasi partilerin, sağ siyasi partilerin, üst düzey yöneticilerinden 1982 Anayasa'mızı hazırlayan komisyon üyelerinden, iş adamlarından, daha değişik kesimlere kadar yani Nâzım Hikmet'in siyasi kişiliğinden farklı olan kesimlerden dahi destek alınabilecek durumdadır. Çünkü Nâzım Hikmet büyük isimdir. Nâzım olayı Türkiye için önemli olaydır. Dileğim odur ki bu girişimin hukuksal yanı olan bu girişimi politik yanı itibariyle de kamuoyunda uygun bir girişim yaratabilmektir. Bu konuda da arkadaşımızın kitle örgütü önerisini bir başka açıdan, hukuksal açıdan olabilirliğine katılıyorum. Ailesinin böyle bir öneriyi dikkate almasını diliyor böyle bir komitenin de belirli çevrelerden değil, Nâzım olayına sanatçı kişiliğile ve politik kişiliğiyle veya başka yanıyla olumlu yaklaşabilen, mezarının Türkiye'de olmamasını Türkiye için bir zul kabul edebilen bütün kesimleri katabilen bir girişim olması gerekir. Teşekkür ederim.

— Av. Atilla COŞKUN : Değerli meslekdaşlar, mümkün olduğunca teknik kalmaya çalışmıştık bu toplantıda. Nâzım Hikmet tartışmasız büyük bir Türk şairi; bir Hükümet kararnamesi ile Türk yurttaşlığından çıkarılmış olması, onun Türk şairi olduğu gerçeğini değiştirmedi. Bunu biliyoruz. Nâzım Hikmet Türk Şairidir, bütün dünya bunu biliyor. Türkiye Nâzım Hikmet'le, Nâzım Hikmet Türkiye ile biliniyor. Ama ortada bir gerçek var. Bir hükümet kararnamesi var. Yurttaşlıktan çıkarılmaya dair. Buna karşı Türk aydını Türk sanatçısı Nâzım Hikmet'in mezarının buraya getirilmesini isteyebilir. Yani, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının kabul edilmesi için girişim komiteleri gibi çalışmalar düşünülebilir. Bunlar çok haklı, yerinde, doğru şeylerdir. Bizim üstümüze düşen hukukçular olarak, avukatlar olarak ailesinin bize vermiş olduğu vekalet ilişkisinden doğan Nâzım Hikmet'in hakkında verilmiş olan bu yasadışı kararnamenin nasıl ortadan kaldırılabileceğine dair düşünce üretmek ve yapılması gerekeni birlikte hep beraber bu konuda görev almak isteyen herkesle birlikte yapmak. Sorunlarımız var. 1 — Ehliyet konusunu da tartışmak istiyoruz. 2 — Süre yönünden tartışmak istiyoruz. Buna benzer daha başka sorunlarımız da var. Bunları nasıl çözeceğiz yanl ehilmiyiz kimdir menfaatleri olan taraf olabilecek clan? Zarar gören herkes mi doktrinde tartışılıyor. Zarar gören herkes, çocuğu, karısı, kızkardeşi, akrabası gibi. İşte olay bu yönden ele alınmalı. Yalnızca mirasçılarının ehil olduğunu (taraf olabileceğini) söyleyenler de var. Gönderdiğimiz metinlerde dikkatinizi çekmiştir. Biz de şu aşamada vekaletini deruhte eden avukatlar olarak Samiye Yaltırım'ı başvuruda taraf olarak görmekteyiz. Çünkü zarar gören kişidir, ehildir. Münhasıran şahsa bağlı haklardan mıdır yurttaşlık hakkı. Böyle olmasının sonuçları nedir? Bu halde mirasçısının veya il-

gilinin başvuruda bulunması mümkün sayılamaz mı? Bu yönlerde bilgi ve değerlendirmeye ihtiyacımız kuşkusuz ki hâlâ vardır. Dostlarımızdan, meslekdaşlarımızdan özellikle bu konularda yeni yaklaşım ve değerlendirmelerini bildirmelerini diliyoruz. Teşekkür ederim.

— Av. Uğur SÖYLEMEZOĞLU : Ben bir şey sormak istiyorum. Cumhuriyet Gazetesindle okudum. Manevi tazminat davası açmışsınız. Mahkeme bunu reddetmiş. Bu konuda bilgi vermeniz mümkün mü? Bir şey daha sormak istiyorum. Ama Nâzım Hikmet'i yurttaşlıktan çıkartan kararnamenin ortadan kaldırılması mıdır? Yahutta Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye getirilmesi yeterli midir? Bununla ilgili birşey söylemek istiyorum. Eğer Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye getirilmesi geçerli olacak ise, yani aşamalı gitmek de mümkün ise şöyle düşünüyorum. Türkiye'de sadece Türk vatandaşları olanlar mı gömülür, Türk vatandaşı olmayanlar da gömülebilir mi? Şayet Türkiye'de Türk vatandaşı olmayanlar da gömülebilir ise sayın Tahtakılıç'ın söylediği gibi aşamalı yaklaşılarak yani o konu detaylandırılmadan mezarının Türkiye'ye getirilmesi şeklindeki bir girişim diğer hukukl yolları açabilir mi? Eğer böyle bir engel yoksa yasalarımızda Nâzım'ın mezarının Türkiye'ye getirilmesi vasiyetinin de gerçekleşmesi anlamında düşünülebilir mi?

— Av. Ahmet TAHTAKILIÇ : Arkadaşların düşündüğü manevi netlceler mezar nakli ile birlikte kendiliğinden meydana gelecektir. Ona itiraz edebilecek kişiler kolay kolay ortaya çıkmayacaktır. Hele siyasilerin her gün rey bekleyen insanlardan. Mezar nakli aklımıza gelen tüm hukuksal ve duygusal ve duygusal problemleri çözeceği kanaatindeyim.

— Av. Muzaffer ERDOĞAN : Benim demek istediğim şu, bir, Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye getirilmesini Nâzım'ın Türk vatandaşı olduğunu tesbit edilmesine bağlıyorum. Daha doğrusu yapılmış olan bu hukuki işlemin, kararın yanlış olduğununda tesbitini istemek durumundayız gibime geliyor. Ancak burada karşımıza ehliyet ya da sıfat ve zaman konuları çıkıyor. Karar kesinleşeli çok oluyor. Benim şu önerim var; Samiye Hanım vatandaşlıkla çok ilgili olan ve kendisini ilgilendiren herhangi bir istemde bulunabilir. Bu durumda o işleme karşı davayı kendi açabilir. Zamanla istediği işleme ilişkin olarak yeniden başvurmuş olacaktır. Eğer hükümet bu kararnameyi göstererek bu işlemi reddederse o vakit yok sayılan bir kararnameye dayanılarak red kararı verilemeyeceğine göre bu dava açılabilir. Bu kararın yok olup olmadığı o zaman tartışılmak durumunda kalacaktır.

— Av. Orhan İzzet KÖK : Ehliyet gibi, zamanaşımı gibl, temsil gibl, menfaat gibi teknik konuların böyle toplantılarda bir sonuca bağlanacağı kanaatinde değilim. Bu tür toplantılar ancak kamuoyu oluş-

turma çabalarının önünü açmak anlamını taşır, taşımalıdır. Teknik konular için küçük boyutlu komite çalışmalarını gerektirir. Ulusal ve uluslararası hukukta sözünü ettiğimiz sorunlarda yerleşik kurallar nedir. Danıştayın görüşleri Uluslararası yargı organlarının görüşleri, nelerdir. Doktrin ne diyor, ne tür bir gelişme var? Uygulama nedir? Bunları dar ve geniş bir çalışmayı gerektirir.

— Av. Remzi ŞİRİN : Mesele yalnız Nâzım Hikmet'in mezarının nakli ise bu konuda uluslararası mezar nakli sözleşmesi vardır. Türkiye'nin imzası vardır. Kızkardeşi bu çerçevede her zaman girişimde bulunabilir. Aile mezarlığına getirilebilir. Ama biz istiyoruz ki bu leke ortadan kalksın. Nâzım'ın yurttaşlık hakkı geri verilsin.

— Av. Refik ERGÜN : ... (Konuşma ses bandından anlaşılamadı)... Nâzım Hikmet ile ilgili görüşlerimi belirtmek istemeden önce bir dizesini okuyacağım.

Bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşcesine
Bu davet bizim...

O, tüm yaşamı boyunca insanlık sevgisi ile yoğrulmuştur. Ve o akıcı anlatımıyla bunu içinde yaşadığımız dünyanın her köşesine iletmiştir.

Ben biraz farklı düşünüyorum. Hatta arkadaşlarıma da şöyle bir öğüdüm var. Ben ölürsem beni gömmeyin..... Külümü havaya savurun gitsin diyorum. Nâzım, dünyanın dört bucağına zaten yayılmıştır. Benim görüşüm şu : Nâzım'ı insanlık sevgisi ile dünyaya yaptığı hizmetiyle geniş kültürüyle onu her zaman yaşatmak. Artık insanlığın malı olmuştur O. Mezarın şurda oluşu veya burda oluşu bizim için pek önemli değil. .....Ben toplumların yaşantısını insanların yaşantısına benzetiyorum. Nasıl ki, doğar yavaş yavaş gelişir, ergenlik çağına gelir, olgunlaşır ve nihayet belli bir aşamaya gelir. Toplumlar da böyledir. Biz ne çileler çektik. Nazım Hikmet'i okuduğumuz için kınanmadığımız günler mi kaldı. Devletin okulunda Nâzım Hikmet'in şiirlerini okudu diye kovulmayan mı kaldı. Sözünmü şuraya getirmek istiyorum. 1950' den sonra çeşitli kaygılarla oy kaygısıyla inanan ve inanmayanlar, Nâzım Hikmet'e çok büyük hayranlık duyanlar, bakanlar da vardı. Sonra gömlek değiştirdiler. Bu nedenle, Atil Kalan'ın görüşünü desteklemek üzere bugün toplumda Nâzım Hikmet için birlikte yapacağımız çok konular vardır. Bu konularla birlikte değerlendirirsek daha elverişli olacaktır. Saygılarımla.

— Av. Uğur UZER : Dışarda ölen bir kimse için mezarının buraya getirilmesine itirazlar olabilir. Burada ilk karşımıza çıkacak şey Türk Vatandaşlı değildir zaten, demeleridir. Ben bu kararnamenin ortadan

kaldırılmasını ilk aşama olarak, basamak olarak görüyorum. Ve bu sorunun, hukuki yönden, krarnamenin ortadan kaldırılması mümkün. Çünkü yasaya aykırıdır. Yasaya aykırı olduğu belirtilmiştir. Hukuki bir engel yoktur. Siyasi engel var. Bu politik engeli ortadan kaldırmak için çalışma yapmak gerekir. Bu kararname ortadan kalkarsa mezarın buraya getirilmesi daha kolaylaşacaktır. İlk aşama bence kararnamenin kaldırılması olmalıdır.

— **Av. Halit ÇELENK:** Teşekkür ederim. Vaktimiz daraldı. Gerçekten bugün arkadaşlarımızın çok değişik, gerçekten yararlanılabilecek gerek yapılabilecek işler bakımından, gerek hukuksal girişimler bakımından düşünceler ortaya çıktı. Not tuttuk. Konuşmaları saptadık. İstanbul'da ayın 27'sinde yapılacak aynı içerikli toplantıya ileteceğiz. Ve iki toplantının görüşleri birlikte ele alınmak suretiyle birtakım sonuçlara ulaşılacak.

Reşat Kadayıfçılar arkadaşımızın komisyon kurulması yönünde bir önerisi vardı. Bu gerçekten, inancımıza göre çok yararlı olacaktır. Konuya ilişkin, çeşitli meslekdaşlarımızın görüşlerinin toplanmasını ve toplantının sonuçlarının ifadesini ve somut önerileri belirleyecek bir çalışma grubu anlamında bir komite ya da komisyonun oluşturulması uygun olacaktır.

.....

Komite kurulması uygun görüldüğüne göre görev almak isteyen meslekdaşlarımızın adlarını belirleyelim.

Görev almak isteyen, katkıda bulunmak isteyen arkadaşlar lütfen işaret buyursunlar.

Av. Orhan İzzet Kök

Av. Uğur Söylemezoğlu

Av. Hüsnü Öndül

Av. Ali Kalan

Teşekkür ederim. Toplantımız bitmiştir.

∴

Bir hafta sonra, 27 Şubat Cumartesi günü, Dostlar Tiyatrosu'nda İstanbul'lu hukukçuların katılımıyla ikinci toplantı gerçekleşecekti:

Cumhuriyet Gazetesi, 27.2.1988.

● **Avukatlar toplantısı**

Kültür Servisi — Nâzım Hikmet'e yurttaşlık hakkının geri verilmesi doğrultusundaki başvuru hazırlıkları devam ediyor. Nâzım Hikmet'in kız-

kardeşi Samiye Yaltırım'ın avukatları Halit Çelenk, Metin Şekercioğlu, Bilgin İnanç ve Atilla Coşkun'un çağrısıyla 20 Şubat Cumartesi günü Ankaralı avukatlarla yapılan toplantının ardından, bugün de Dostlar Tiyatrosu'nda İstanbullu avukatlar biraraya gelecek. Geçen hafta Ankara'da Anadolu Sanat Merkezi'nde yapılan ilk «Avukatlar Toplantısı»nda Ankara Barosu avukatlarının konuyla ilgili görüş ve önerilerini almak, gerekli incelemeleri yapmak amacıyla, Halit Çelenk başkanlığında Orhan İzzet Kök, Uğur Söylemezoğlu, Hüsnü Öndül ve Ali Kalan'dan oluşan bir hukukçular komisyonu oluşturulmuştu.

***

Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı üzerine farklı görüşlerin dile getirilmesi, tartışılması yürütülecek çalışmalara güç veriyordu. Tutanaklarını olduğu gibi yayınladığımız İstanbul Toplantısı'nın haberi, konuya yakın ilgi gösteren Cumhuriyet Gazetesi'nde yer aldı:

Cumhuriyet Gazetesi, 1.3.1988.

● **Nâzım Hikmet'in dosyası yakılmış**

Kültür Servisi — «Nâzım Hikmet'e Yurttaşlık Hakkı» kampanyası çerçevesinde düzenlenen «Avukatlar Toplantısı»nın ikincisi İstanbul'da yapıldı. İlki 20 Şubatta Ankara'da Ankara Barosu avukatlarının katılımıyla, ikincisi ise 27 Şubat İstanbul'da Dostlar Tiyatrosu'nda İstanbul Barosu avukatlarının katılımıyla yapılan toplantılarda yurttaşlık hakkı başvurusunun hukuksal değerlendirmesi yapıldı. İstanbul'da 150 avukatın katıldığı toplantıda, ozanın kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın avukatı Atilla Coşkun, Nâzım Hikmet'in 38 yargılamalarına ait dosyalarının yakılmış olduğunu açıkladı.

Ankara ve İstanbul'da yapılan toplantılarda söz alan avukatlar, öncelikle «Nâzım Hikmet'in mezarının Uluslararası Mezar Nakli Sözleşmesi'ne dayanarak Türkiye'ye getirilmesi girişiminde bulunulması» görüşünü savundular, bunun hukuksal başvuru yolunda büyük bir rahatlık getireceğini belirttiler.

İstanbul toplantısında konuşan Doç. Dr. Bülent Tanör, Prof. Dr. Aydın Aybay, Nebil Varuy ve Turgut Kazan ise özellikle hükümete başvuru konusu üzerinde durdular. Avukatlar ayrıca 403 sayılı Yurttaşlık Yasası'na «Bugüne kadar yurttaşlıktan çıkarılmış kişilerin ölmüş olsalar dahi ailelerinin başvurusu halinde yeniden hakkın iadesi» yolunda bir ek madde eklenmesi için girişimlerde bulunulması gereğini vurguladılar.

Avukatlardan Merih Sezen'in, «Nâzım Hikmet'in 38 yargılamalarının aklanması konusunda girişimlerde bulunulmasını» istemesi üzerine söz alan Atilla Coşkun, çalışmalarda yurttaşlık hakkının gündemin başında bulunduğunu, ancak Nâzım Hikmet'in uğradığı haksızlıklar, özellikle 38 davalarına ilişkin çalışmalar yapıldığını belirterek, «Bu ön çalışmalar sırasında 38 Harp Okulu dosyalarının yakılmış olduğunu dehşetle öğrenmiş bulunuyoruz» dedi.

***

İstanbul Toplantısı :

— Av. Dr. Metin ŞEKERCİOĞLU : Sayın arkadaşlar, hoş geldiniz. Bildiğiniz gibi Nâzım Hikmet'in kızkardeşi sayın Samiye YALTIRIM hanımefendi bizleri Nâzım'ın çiğnenmiş haklarının iadesi yönünden avukat olarak görevlendirmiş ve vekaletname vermişti. Nâzım Hikmet sadece Türkiye'de değil bütün dünyada ünlü bir edebiyatçımızdır. Türkiye'de çiğnenmiş olan haklarının iadesi veya hukukunun yerine getirilmesi yönünden çalışmalarda yalnız hareket etmeyi uygun bulmadık. Böyle olduğu için Nâzım'ı seven bütün hukukçular ve bu konuyu ve görüşlerini beyan etmek isteyen bütün meslekdaşları böyle bir sohbet toplantısına fikirlerini belirtmeleri için çağırmayı uygun bulmuştuk. Bu toplantılardan ilki Ankara'da geçen cumartesi günü yapıldı. Ve sayın Atilla Coşkun arkadaşa vereceğim orada alınan sonuçları ve o sonuçları da size o duyuracak ve sizlerden de bundan sonra Nâzım Hikmet'in özellikle vatandaşlıktan çıkarılma, yurttaşlıktan atılma kararı konusunda yapabileceğimiz hukuksal yollar olup olmadığı konusundaki değerli bilgi ve düşüncelerinizi belirtmenizi istiyoruz. Bir cumartesi günü, sizleri böyle bir vazifeye çağırdığımız ve yorduğumuz için tabii hepinize teşekkür borçluyuz. Ve tabi burada vakit sorunu olduğu için biraz daha bekleyip diğer gelmeyen arkadaşları da konuşmaların başından itibaren katılma olanağı da veremiyoruz. Toplantıyı açmayı yararlı bulduk. Ve Atilla Coşkun arkadaşıma sözü veriyorum. Etraflı bilgi verecek ve gelişmeleri açıklayacak.

— Av. Atilla COŞKUN : Değerli meslekdaşlarım, bir süreden beri bildiğiniz gibi Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusunda çalışmalar sürdürüyoruz. Sayın meslekdaşım Metin Şekercioğlu belirttiler : Nâzım Hikmet büyük bir sanatçıdır. Türk ulusu'nun seçkin kişilerinden biridir. Büyük bir yetenktir. Nâzım Hikmet ile ilgili bu girişimlerin, Nâzım Hikmet'i tüm sevenlerinin yoğun ilgisi altında bulunduğunu çok iyi biliyoruz. Bu konuda atılan her adımın, her girişimin Nâzım Hikmet'i seven herkes tarafından, ne denli önemsendiğini belirtmek bile yersiz sanıyorum. Bu nedenle, çalışmalarımızda titiz davranıyoruz. Ula-

şabileceğimiz hemen her hukukçudan görüş, öneri ve değerlendirmesini alarak, girişimlerimizin daha güçlü olmasını sağlamaya çalışıyoruz. Çeşitli illerdeki meslekdaşlarımızla görüşüyoruz. Ankara ve İstanbul illerindeki Baro mensubu avukatlar ve hukukçularla toplantılar yaparak kolektif çalışmanın olanaklarını yaratmaya uğraşıyoruz. İzmir, Bursa ve diğer bazı illerde de çeşitil hukukçuların görüşlerine başvurduk. Kolektif bir çalışma için toplantılar düzenlemelerini, bu konuda ortak görüş oluşturmalarını istedik. Girişimlerimiz sürüyor. Bunların sonuçlarını bekliyoruz. Ben sizlere, geçen hafta Ankara Barosu mensubu meslekdaşlarımızca düzenlenmiş olan toplantının sonuçlarını ve meslekdaşlarımızın, girişimlerin gerek niteliğini ve gerekse yöntemi konusundaki görüş ve önerilerini aktarmaya çalışacağım. Bu bilgileri de gözönüne alarak İstanbul'u hukukçular olarak ortak bir değerlendirme ve tartışmayı gerçekleştirmemizde yarar olduğunu düşünüyorum.

Değerli meslekdaşlarım, geçtiğimiz hafta Ankara Barosu'na mensup pekçok meslekdaşımız biraraya geldi ve konuyu çeşitli yönleri ile tartıştı ve değerlendirdi. Toplantıda değişik görüşler oluştu. Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusuna ilişkin Ankara'da ileri sürülen önerileri ve değerlendirmeleri başlıca üç ayrı kategoride ele almak olanaklı.

Ankara'daki meslekdaşlarımızın bir kesimi, Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılmasına ilişkin 1951 tarihli kararının geri alınması istemi ile, Hükümete yeni bir başvurunun yapılmasını uygun görüyorlar. Yani, Nâzım Hikmet hakkındaki kararı veren Hükümet olduğuna göre, geri alabilecek olanın da Hükümet olduğu düşüncesiyle hareket ediyor bu kısım meslekdaşlarımız. Hükümet, yetkisi dahilinde olan bir tasarrufu her zaman eyrine getirebilir mantığı belirleyici bu öneride. Hatta, bu başvurunun, Hükümetin 1951 yılındaki «iskat» kararından soyut olması da ileri sürüldü. O kararın hukuk dışılığına yalnızca değinilmekle yetinilebileceği belirtildi.

İkinci grup meslektaşımız ise, günümüz politik koşullarında Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının çözümü konusunda olumlu sonuç sağlanamayacağı düşüncesindeydi. Ancak, bu grup meslekdaşlarımız, girişimin niteliği bakımından yeni bir öneriyi getiriyorlardı. Bu görüşe göre, Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye getirilmesi için, uluslararası mezar nakli sözleşmeleri çerçevesinde yeni bir girişim yapılmalıydı. Bu yöndeki bir başvurunun hükümetçe, Nâzım Hikmet'in Türk yurttaşı olmadığı gerekçesiyle reddi halinde, konunun yargıya intikal etmesini sağlıyarak, yurttaşlık konusunun, dolaylı olarak tartışılmasının mümkün olabileceği belirtiliyordu.

Ve nihayet, Ankara'da oluşan üçüncü bir öneri ise, konuyu daha değişik bir prespektiv ile ele alıyordu. Bu görüşe göre, konunun çözümü için yasal ve yargısal yollar kapalıdır. Bu nedenle, 403 sayılı Vatandaşlık Kanunu'na ilişkin bir yasa değişikliği yönünde girişimlerin yapılması gerekir. Ancak bu takdirde Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkının iadesinin sağlanabilmesi olanaklı olabilir.

Değerli meslektaşlarım, gerek bu üçüncü öneri, gerekse burada aktarmadığım, ama Ankara toplantısında konuşulan «Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı için bir kampanya başlatılması» biçimindeki bir başka öneri, kuşkusuz ki, biz avukatların mesleki çalışmalarını doğrudan ilgilendirmiyor.. Ama, bunlar Ankara toplantısında konuşulduğu için sizlere kısaca da olsa aktarmayı görev biliyorum. Evet, Ankara toplantısında varılan sonuçlar genel hatları ile bunlar. Ankara'lı meslekdaşlarımız kendi aralarında, konunun çözümüne ilişkin değişik görüşleri tesbit etmek ve gerekli hukuksal incelemeleri yapmak üzere bir komisyon oluşturdular.

Değerli meslekdaşlarım, şu anda bizler de konunun çözümü yönündeki tartışmaları geliştirmek ve belli bir senteze varmak amacıyla biraraya gelmiş bulunuyoruz. Amacımız, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusunu tartışmak ve gerekli sonuçları saptamak. Bu nedenle, meslekdaşlarımızın değerli görüş ve önerilerini açıklamalarını bekliyoruz. Teşekkür ederim.

— Av. Erdoğan ÖZKISACIK : Büyük ozan, Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılmasına ilişkin 25.7.1951 günlü Bakanlar Kurulu kararı karşısında, kardeşi Samiye Yaltırım'ın dava hakkının bulunup bulunmadığına, yasal çerçeve içinde irdeleyerek cevap bulmak zorundayız.

Dava açılması düşünüldüğünde de öncelikle cevap verilmesi gereken hususları tesbit etmek gerekmektedir. Bunları şöylece özetlenebilir :

1 — Hukuken dava açabilme ehliyetine sahip olanlar kimlerdir?
2 — Dava hangi Mahkeme'de açılabilir. Dava mercii neresidir?
3 — Davanın hukuki temeli nelerdir?

Bu çerçeve içinde olayı incelediğimizde varacağımız sonuç, olaya hukuki teşhisi koymamızı sağlayacaktır.

Olayı yukarıdaki sıra içinde inceleyelim:

1 — DAVA HAKKI, gerek doktrinde gerekse Yargıtay'ımızda yerleşmiş kararına göre: «subpektif hakkına tecavüz edildiğini ileri süren kimsenin Mahkeme'ye hukuki himaye talep etmesidir.» (Prof. Dr.

Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü). Yargıtay'ımızın 7.12.1964 gün ve 3/5 sayılı içtihadı birleştirme kararında da aynı anlamda kabul edilen dava hakkının varlığı için iki şartın aynı anda var olmasına bağlıdır. Subjektif bir hakkın varlığı ve bu hakka bir tecavüzün bulunmasıdır.

Vatandaşlık hakkının insanların doğal haklarından bulunduğu her türlü tartışmanın dışındadır. Eğer vatandaşlık haksız ve hukuka aykırı olarak bir insanın elinden alınmış ise, o kişi ile onun tüm yakınları, akrabaları, dostlarının subjektif haklarına ağır bir tecavüz olduğu kuşkusuzdur. Uygar bir insanın aksini düşünmesi mümkün değildir.

Bu sebeple Nâzım Hikmet'in kardeşinin dava açma ehliyetinin bulunduğu bellidir. Acaba, subjektif hakları ihlal edilenler başka kimler olabilir? Bu soruya vereceğimiz cevap da çok önemlidir. Vatandaşlık hakkı insanların temel haklarındandır. Düşünce, fikir ve inanç hürriyetleri gibi. Böyle olunca dünyanın neresinde olursa olsun, fikirlerini paylaşalım ya da paylaşmayalım, sevelim veya sevmeyelim, uygar Isek ve temel insan haklarına samimi olarak inanıyorsak ,bir kimsenin temel haklarına yönelmiş bir tecavüz, bizim subpektif hakkımıza bir tecavüz niteliğindedir. Bu olgu bir yerde uygarlığın simgesidir.

Bu anlamda olaya yaklaşıldığında, dava açma ehliyeti çok geniştir, tüm insanlardır. Ancak, yürürlükteki hukuk sistemimiz, idari dava açma hakkını kendi vatandaşlarına tanıdığından, T.C. vatandaşı olan herkes ya da meslek kuruluşları, birlik ve dernekler dava açma hakkına bu sebeplerle sahiptirler. Yeter ki Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılması kararının haksız olduğunu düşünsünler.

2 — Nâzım Hikmet hakkında vatandaşlıktan çıkarma kararını Bakanlar Kurulu almış bulunduğundan, doğal olarak açılacak İdare Mahkemesi'nde olacaktır. İdare Mahkemesi'nde açılacak bir dava olduğundan öncelikle 2577 sayılı İdare Yargılama Usulü Kanunu'nun 2/1-a bendinde «... idari İşlemler hakkında, YETKİ-ŞEKİL-SEBEP-KONU-MAKSAT yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan davaları...» demek suretiyle işlemlerin hangi yönlerden Mahkeme'ce inceleneceği hükme bağlanmıştır.

Ayrıca aynı Kanunun 2. bendinde «... idari yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin HUKUKA UYGUNLUĞUNUN DENETİMİ İLE SINIRLIDIR. İdari Mahkemeler; yerindelik denetimi yapamazlar...» hükmünü getirmiştir.

3 — Bu sebeple çıkarma kararının unsurlarını, hukuka uygunluk açısından irdelemek zorundayız. Çıkarma kararı incelendiğinde görülmektedir ki; isnatlar;

- Nâzım Hikmet'in pasaportsuz olarak yurt dışına çıktığı,
- Moskova'ya gittiği,
- Havaalanında memleketi aleyhine beyanatta bulunduğu ve müteakiben radyo yayınlarında, Türkiye'nin Hükümet şekli ve hükümeti idare edenler aleyhinde geniş propagandaya giriştiği,
- Komünizmi yaymak maksadını güden neşriyatıyla, Sovyet Hükümetinin verdiği hizmeti ifa etmekte olduğu,
- Kendisine bu hizmeti terk etmesi hususunda yapılacak tebligatın bir fayda vermeyeceği mülahaza edildiğinden, Türk Vatandaşlığından çıkarılmasına karar verilmiştir.

Bu kararın hukuken sakat bir karar olup olmadığına karar vermeden önce yukarıda unsurlarını sıraladığımız kararı aynı sıra içinde irdeleyelim :

- Nâzım Hikmet pasaportsuz olarak yurt dışına çıkmıştır. Bu sabittir. Bu sebeple; Nâzım Hikmet pasaport kanununa muhalefet etmiştir. Pasaportsuz yurt dışına çıkmak, olay tarihindeki Vatandaşlık Kanununa göre, vatandaşlıktan çıkarmayı gerektiren bir husus değildir. O nedenle çıkartma gerekçesinin bu unsuru hukuken sakattır.
- Bir kişinin pasaportsuz olarak yurt dışına çıktıktan sonra hangi ülkeye ya da şehre gittiği önemli değildir. Nâzım Hikmet yurt dışına çıktığı andan itibaren siyasi göçmendir. Kendisini kabul eden ve de kendisinin istediği bir ülke veya şehre gitmesi vatandaşlıktan çıkarılmasını gerektirmez.
- Yurt dışına pasaportsuz çıkmak zorunda kalan ,sadece düşünceleri ve sanatı sebebiyle kendisini ve pek çok aydını yıllarca hapishanelerde yatıran bir yönetimi eleştirmeyip ne yapacaktı Nâzım Hikmet. Her halde o yönetime övgüler düzecek değildi. Kaldı ki; eleştiri hakkı da, insanların evrensel kişilik haklarındandır. Çağdaş hukuk düzeninde, yönetimi ve yöneticileri eleştirmek, vatandaşlıktan çıkarılma müeyyidesine bağlanamaz.
- Komünizmi yaymak maksadı güden neşriyatta bulunmak isnadı ise, yine vatandaşlıktan çıkarılmayı gerektiren bir suç değildir. Eğer böyle olsaydı, olay tarihindeki mer'i kanunda «komünizmi yaymak» fiilinin bir müeyyidesi olarak, vatandaşlık kanununda bir hüküm bulunması gerekmekteydi. Vatandaşlık Kanununda böyle bir hüküm bulunmadığına göre, bu gerekçe de hukuken vatandaşlıktan çıkarma kararını haklı kılmaz.
- Sovyet Hükümeti'nin Nâzım Hikmet'e böyle bir görev verdiğini iddia etmek ise delillendirilmesi gereken bir iddiadır. Tüm edebiyatçılar ve bilim dünyası kabul ederki; şairler duygu ve bilinç dünyasının

dışında, kimseden emir almazlar. Almayanlar özgün eser verebilirler. Emirle şiir yazılmaz. Yürekle, duyguyla, bilinçle yazılır. Nitekim bu öğeleri taşımayan evrensel bir ozan yeryüzünde yoktur.

Bu sebeple Sovyet Hükümeti'nin emrine girme önyargısı, mesnetsiz bir yakıştırmadır.

● Nâzım Hikmet'e yapılacak tebligatın bir fayda vermeyeceği düşüncesi ise, vatandaşlık Kanununun amir hükmüne aykırıdır. İdare, diğer hususlarda takdir hakkından bahisle, olayı yazılı şekilde kabul edebilir. Ama vatandaşlıktan çıkarma gibi çok önemli bir konuda, Vatandaşlık Kanununun hiç bir yoruma meydan vermeyecek düzenlemesi, tebligat zorunluluğu getirmiş olmasıdır. Çıkarma kararının alınabilmesinin ön koşulu tebligattır. Bu tebligatın yapılmadığı karar metninde bellidir. O nedenle de çıkarma kararı hukuken yoklukla malüldür. Medeni Hukuk diliyle mutlak butlanla batıldır.

Yukarıdaki izahatlarımızı özetlemek gerekirse; dava açma hakkı, evveliyetle kızkardeşinde mevcuttur. Ama bununla da sınırlı değildir. Tüm dostları, sevenleri, yazım dünyasının meslek örgütleri ile bu grup içinde yer almamasına rağmen, yani Nâzım Hikmet'e karşı olmasına rağmen, uygarlığı özümsemiş karşıtları dahi, kanaatimize göre dava hakkına sahiptir.

Öncelikle çıkarma kararını, Bakanlar Kurulu almış bulunduğundan, subjektif hakkı ihlal edilenler, Bakanlar Kurulu adına Başbakanlığa başvurarak, 25.7.1951 tarihli kararın yoklukla malül olması sebebiyle, çıkarma kararının geri alınmasına karar verilmesi talep edilmelidir.

Talep kabul edilmediğinde veya cevap verilmemek suretiyle reddedilmiş sayılması halinde, Danıştay'da Başbakanlığın red ya da red yerine kaim kararının iptali dava edilebilecektir.

Danıştay İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. maddesinin 2. bendindeki amir hükme göre Danıştay HUHUKA UYGUNLUK DENETİMİ İLE SINIRLI OLMAK üzere davayı inceleyip karara bağlayacaktır.

Bazı meslekdaşlarımız çıkarma kararı ile dava tarihi arasındaki uzun zamanı dikkate alarak, davanın süre yönünden reddi sorunuyla karşılaşılabilinceğini,

Bakanlar Kurulu'nun idari işlemi geri almasının da pek mümkün görülmediğini,

Çıkarma kararının yoklukla malül olduğunun pek söylenemeyeceğini ileri sürerek, dava yolunun açık olmadığını savunmaktadırlar.

Bu itirazlara katılmak bizim için pek mümkün görünmemektedir. Şöyleki; gerçekten çıkarma kararı tarihi itibariyle uzun zaman geçmiştir. Ama dava açılması düşünüldüğüne göre, belirleyici faktör, za-

manın fazla olması değildir. İdare Hukuku kaideleri içinde kalmak ve düşünmek kaydıyla dava açılabilinip, açılamayacağını düşünmek gerekmektedir. Bilindiği gibi, idare, her zaman daha önce almış olduğu kararı kaldırabilir. Ama bunun için öncelikle bir müracaat lâzımdır. Gerçi idare hiç bir müracaat olmadan da eski kararını geri alabilir. İdareyi, müracaat etmeden, nasıl olsa bu kararı geri almaz diye mahküm etmemek gerekmektedir. Sonra, iptal istenecek karar, zımni veya açık red kararıdır. Bu konudaki süreler 2577 sayılı kanunda belirtilen süreler içinde olacağından, süre yönünden yapılan itirazlar bize pek haklı görünmemektedir.

Çıkarma kararının yokluk ile malül olduğunu kabul etmeyen görüşün ise, hukuk kurallarının çok dar yoruma tabi tutulması sonucu doğduğunu düşünmekteyiz. Hukuki işlemlerde yokluk sadece, yetkili memur tarafından imzalanmamış bir işlemde düşünmek bize doğru gelmemektedir.

2577 sayılı kanun «yetki-şekil-sebep-konu-maksat» yönlerinden işlem ve eylemin hukuka uygun olup olmadığının, yargı denetimine tabi olduğunu belirtmiştir.

Yetki bu iptal sebeplerinden sadece biridir. Oysa yukarıda çıkarma gerekçesini tek tek incelediğimizde görüldüğü gibi, incelenecek tüm unsurlar hukuken sakattır. Yetki konusu da sakattır. Zira Bakanlar Kurulu vatandaşlıktan çıkarılma müeyyidesini hatırlatarak çıkarmaya yetkilidir. Yani tebligat yapmak zorundadır. Vatandaşlık Kanunu, Bakanlar Kurulu'na bu ön şartla çıkarma yetkisi vermiştir.

Bakanlar Kurulu bu yetkiyi usulüne uygun olarak kullanmadığına göre, çıkarma kararı bu yönüyle de sakattır.

Bu idari işlem düşünelim ki, beş unsuru da sakattır. Bu işlemin yokluğundan başka (hukuken) bir niteleme mümkün değildir. Hukukçular, normları geniş yorumlamalıdırlar.

1982 Anayasası'nda bile, 66. maddenin son fıkrasında «Vatandaşlıktan çıkartma ile ilgili karar ve işlemlere karşı, Yargı yolu kapatılamaz» hükmü getirilmiştir.

Yargı, temel hakların önemli bir güvencesidir.

Bu hak kullanılmalıdır.

— **Av. Mehmet KESKİN :** Saygıdeğer konuklar, saygıdeğer meslekdaşlarım, ilk önce böyle güzel bir toplantı düzenledikleri ve meslekdaşların fikirlerini almak için bizlere başvurdukları için arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Doğrusu çok heyecanlıyım. Ben gerçekten Nâzım'ı çok seviyorum. Bundan yıllarca önce Nâzım sözünün anılmasının bile suç olduğu dönemde, biz bazı arkadaşlar Nâzım'ın şiirlerini okurduk. Ve içimize büyük bir coşku dolardı. O heyecanı, yıllar sonra tek-

rar yaşıyorum. Ben buraya hem teşekkür etmek için geldim, hem de düzenleyen arkadaşlarıma bir serzenişte bulunmak için geldim. Bu davetiyeyi ben iki gün önce aldım. Bazı arkadaşlar var ki, arkadaşlarından duyarak gelmişler. Dolayısıyla buraya hazırlıksız geldik. Biz buraya dinleyici olarak geldik. Ben şahsen buraya bir dinleyici olarak geldim. Eğer bu toplantının yapılacağından daha önce haberdar olsaydım, muhakkak ki, belki bilgilerimizi tazelerdik, belki burada hukuki bir tartışma ortamı açılırdı. Güzel bir sonuç elde edilirdi. Önceden bilgilendirmedikleri için ben serzenişte bulunuyorum. Bir gün gelecek Nâzım'ın keenlem yekûn dediğimiz kararı da ortadan kalkacak, mezarı da Türkiye'ye gelecek ve bir köy yerinde başına da kavak dikilecek... Ama bu, tarihi gelişin içinde bir oluşum olacak; elma bir gün ağaçtan düşecek. Ama ben istiyorum ki, bu, daha hızlı sorun çözücü bir şey olmalı. Hepimiz avukatız. Türk Yargı düzeni ne kadar yavaş işliyor biliyoruz. Dolayısıyla yargı düzeninin vereceği sonuçtan önce, dünya kamuoyunun ve Türk kamuoyunun, hatta bugün sağ kesim dediğimiz tutucu partilerimizin desteği ile belki de Mahkeme kararları sonuçlanmadan Nâzım'ın mezarı Türkiye'ye gelecek. O bakımdan daha komplike bir çalışma yapılmalı, gerekli yasal başvurular yapılmalı. Ama yasal hakkın geç elde edileceği düşünülerek, derim ki, mezarının bir an önce Türkiye'ye getirilmesi için daha yoğun bir çalışmanın hazırlıklarına girişilmelidir. Benim görüşüm bunlar. Teşekkür ederim.

— **Av. Nebil VARUY :** Efendim şimdi biraz evvel özetlenen, Ankara toplantısında görüşülmüş olan üç eğilimin ikisi hakkında maruzatta bulunmak istiyorum. Sonuncusu, yasa tasarısı vermek ve bunu bir yasa meselesi haline getirmek zannediyorum bu daha ziyade hukukçular arasında teknik bir toplantı olması bakımından gündeminde olmaması gereken bir husus. Bu bakımdan birinci düşünce hakkında maruzatta bulunmak istiyorum. Birinci düşünce, ilgililerin ve başta varisin veyahut ta daha geniş bir kapsamda ilgili kavramına gireceğini ümit ettikleri insanların Bakanlar Kurulu'nda yeni bir karar almak için başvurması. Bunun doğal neticesi eğer ya zımnı red şeklinde, yani belli sürede cevap vermezse, arkasından idari yargı mercilerine başvurmak ve bu şekilde bir yargı kararı almaya istihdâf eden bir başvurma olacak bu. Bunun da herhalde gayesi süreyi kesmek, idari yargıya başvurmak için, bir idari kararın iptalini istemek için bir süre var malûm. O süre çok aşıldığına göre yeniden yeniden bir idari karar elde etmek ve o süre içerisinde tekrar dava hakkını kullanmak istenlyor.

Şimdi Bakanlar Kuruluna başvurulduğu zaman ikl ihtimal ortaya

çıkar. Bir tanesi Bakanlar Kurulu hiç cevap vermez. Buna zımni red denir. Ve belli süre sonra dava hakkı doğar. Yahut ta Bakanlar Kurulu red eder yine belli süre sonra dava hakkı doğar. Şimdi burada çok eski bir kararın süresinin kesilmesi mümkün mü? Düşünülecek husus bu. Eskiden 90 gündü. Şimdi 60 gün olan idarî yargıya başvurma süresi mücerret idareden yeni bir karar istihsaliyle kesilmez. O zaman zaten bu sürelerin anlamı kalmaz. Onun için bunun mücerret idarî makama başvurup da onun ya zımmi red şeklinde yahut açık red şeklinde kararı üzerine eskiden alınmış bir kararın süre bakımından yeniden canlanması mümkün değildir. Ancak bu yol yine de kapalı değildir. Bu yolun kapalı olmaması ancak idareye yeni bir takım delillerle başvurması halinde geçerlidir. Yoksa kararın içerisinde mündemiç olan bilhassa arkadaşlarımızın çok üzerinde durduğu şekli noksanlık yüzünden eski süreler canlanmaz. Bu bakımdan eğer Bakanlar Kurulu'na ya zımni red veyahut da açık red istihsal etmek için başvurulacaksa mutlaka yeni birtakım deliller ibraz etmek lâzımdır. Bu deliller ibraz edilmeden Bakanlar Kurulu'na başvurmak ve büyük bir ihtimalle zımni redden sonra idarî yargıya başvurmak süre bakımından netice vermez ve dava reddolunur.

Davanın reddolması bilhassa batı kamuoyu bakımından çok da önemlidir. Bizim için de çok önemlidir ama batı kamuoyu bakımından çok daha önemlidir. Onlar bizim yargının nasıl işlediğini bilmedikleri için yargı reddederse bu iş bitmiştir derler. Biz biliriz ama, onlar pek bilmezler ve yargı kararlarının kesinleşmesine bizden daha fazla önem verirler. Bu bakımdan eğer Bakanlar Kurulu'na başvurulacaksa mutlaka yeni birtakım deliller eklemek lâzımdır bu başvuruya. O zaman sürenin canlanması, sürenin kesilmiş olması, belli süre içerisinde tekrar müracaat düşünülebilir.

İkinci husus yeniden bir idarî karar istihsal etmek. O da söylendiğine göre cenazenin naklinin istenmesi. Ve bu yüzden yeni bir idarî karar elde etmek ve bu idarî kararı aleyhte çıkarsa iptalini dava etmek. Bendenize en makul gelen yol budur.

Uluslararası cenazelerin nakli için anlaşmalar var. Bu anlaşmaların bir kısmı çok tekniktir. İşte cenaze nasıl gelecek, tabut nasıl konacak, eğer hastaysa ne olacak falan filan... Burda Viyana Anlaşmalarından daha geniş bir şeyler çıkartılabilir. Bana öyle geliyorki bu yol yeni bir idarî kararın elde edilmesi ve bu idarî kararın idarî yargı denetimine tabi tutulması için en sağlıklı yoldur. Onun daha teknik olarak nasıl yapılacağı kıymetli arkadaşlarımızdan müteşekkil komisyonlarca incelenir. Bendenizin maruzatı bu kadar.

— **Av. Canan ARIN :** Affedersiniz bir şey sorabilir miyim?

— **Av. Nebil VARUY :** Buyurun.

— **Av. Canan ARIN :** Uluslararası anlaşmalarla ilgili bilgi sahibiyim ama bir şey sormak istiyorum. Türkiye'de yabancı uyrukluların veya vatandaşlıktan çıkarılmış kişilerin gömülmesi yasak mıdır? Yani iki konuyu birbirinden ayırarak; tamam cenazeyi nakledin buna izin veriyoruz ama vatandaşlıktan çıkartılmak ayrı bir konudur, tarzında bir itiraz söze konu mudur? Şu an aklıma geldiği için soruyorum.

— **Av. Nebil VARUY :** Bunlar çok teknik meseleler. Benim bildiklerimi arzedeyim. Türkiye'de gömülebilmek için uyruk aranmaz. Yani Türk uyruklu olmayanlar da Türkiye'de gömülür. Ve dışarıda da olsa, dışarıda da ölmüş olsa Türkiye'ye gelmesi mümkündür. Yani benim bildiğim o sözleşmelerde, mevzuatdaki maddeler budur. Bütün mesele burada bir reddi yargı organına ilk önce süre bakımından reddedilmeden getirilmesi. Tabi bu mesele çok genel anlamda uyrukluğun kazanılması gibi hepimizi şereflendirecek bir şey değil, elbette değil. Bu daha ziyade teknik bir mesele ama sonuca götürmesi bakımından ve vasiyetin tenfizi bakımından bana olabilirliği daha yüksek görünüyor.

— **Doç. Dr. Bülent TANÖR :** Arkadaşlar, avukat olmadığımı biliyorsunuz. Tatbikattan uzağım. İdareci kişi değilim, vatandaşlık hukukundan anlamam v.s. v.s. Ama sadece genel bir hukuk formasyonu açısından kafama üşüşen bazı soruları burada sizlere açmak istiyorum. Bir kere bana bu mesele bu kadar kolay gibi gelmiyor. Şimdi keenlem yekün dedi Erdoğan. Bu dağıtılan buroşürlerde de gördüm. Lütfü Bey de aynı şeyi söylüyor galiba. Olmaz. Keenlem yekün değildir. Yoklukla malul değildir bu işlem. İptali mümkün idi. Aynı şey. Şöyle bir düşünmek lâzım; ne zaman keenlem yekün olabilir bu? Aynı örneği tekrarlıyacak olursak, hiç yetkisi olmayan bir makam, İçişleri Bakanlığı, tek başına böyle bir karar almış olsaydı, belki o zaman keenlem yekün, yoklukla malul diyebilirdik. Burada öyle bir durum yok açıkcası. Hem keenlem yekün deyip bir de iptalini istemek ayrı bir çelişki olur. Keenlem yekünün, yokluğun, ancak tespiti istenebilir. O bakımdan bu yolu bence dışarda bırakmak lâzım. İptal edilebilir miydi? Zamanında edilebilirdi. Gerçekten açıkca hukuğa aykırılıklar var. Yabancı bir ülkenin hizmetinde olduğu ispatlanmamış ve bu hizmeti terki resmen istenmemiş v.s. Ama geçmiş zaman. Ve ilgili şahıs hayattan ayrılmış. Bu bakımdan iptali mümkün bir işlem değil deyip şimdi bundan sonra ne yapılabilir sorusuna bakmak lâzım. Bana bir tek olabilecek yol olarak geri alma istemi var gibi geliyor. Yani Vatandaşlık Kanununun 44. maddesi.

Bakanlar Kurulu'na eğer maddi hata varsa diyor kanun, yanlış hatırlamıyorsam maddi hata yapılmışsa vatandaşlıktan çıkartma kararları sırasında Bakanlar Kurulu'na müracaat edilebilir, Bakanlar Kurulu bu işlemi geri alabilir diyor. Şimdi tabi burada da maddi hata var mı yok mu çok tartışılabilir bir konu. Yani ilk bakışta bir maddi hata var, bir hukuki değerlendirme hatası var, bir hukuka aykırı yargılama anlayışı var, yabancı bir ülke emrinde olmadığı halde, öyle gösterme var. Bir yandan «maruf komünisttir» diyor, bir yandan «yabancı bir devletin hizmetinde komünizmi yaymak için çalışmaktadır» diyor. İnsan hem «komünist» olarak, hem «maruf» olacak yani, yani bu işi hem meccanen, şevken yapacak bir de ayrıca direktif ilişkisine girmiş olacak. Böyle mantık çelişkileri falan da var, ama, bütün bunlar maddi hata kavramına girer mi girmez mi ondan da şüpheliyim. Keza görevi terk emrinin verilmemiş olması şüphesiz ki usulü bir hatadır ve o tarihte iptal davası yoluna gidilmiş olsaydı belki bence kesinlikle bu işlemin iptalini sağlayabilirdi. Ama 44. madde anlamında maddi hata sayılabilir mi bilemiyorum. Fakat buna rağmen geri alma işlemi biraz...(anlaşılamadı... bir işlemdir. Yani çok ince hukuki incelemeleri gerektirmeden de bir idare, bir işlemi, vaktiyle yapmış olduğu bir işlemi geri alabilir. O bakımdan tek makul yol bence budur.

Ama bu yola giderken de hiç şöyle gerekçeler ileri sürülmesin bence. Artık Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkmışlığının sürdürülmesinde kamu yararı kalmamıştı. Böyle bir gerekçeye işaret ettim. Böyle bir şeye katiyen girilmemeli. Sanki vaktiyle çıkarılmasında kamu yararı varmış gibi bir anlam çıkar bundan. Ve hoş olmaz, bize yakışmaz. Hiç buna girmemek lâzım. Tek çıkar yolu bana bu gibi geliyor.

Nebil Varuy, yasa yolu, bizi ilgilendirmez dedi. Bizi ilgilendirir. Bu yola kasten gitmemek lâzım. Vatandaşlıktan çıkarma da, geri alma da, vatandaşlığa iade de tipik bir idari işlemdir. Yasama organının bununla bir ilgisi yoktur. Maddi bakımdan idari işlem olduğu için organik olarak da idarenin yapacağı işlemleridir. Yasamayı bu işlere bulaştırırsak bir kere olmaz, teorik olarak mümkün değildir. Ve biz zor durumda kalırız, hakikaten bir kere bulaştırırsak bunun tersine de katlanmak gerekir. O zaman T.B.M.M.'nin bir kanunla içimizden birisini vatandaşlıktan çıkarabileceğini de kabul etmek gerekir. Olmaz. Yasama yolunu düşünmemek lâzım bence. Tek mesele burada bir atıfet müracaatı havası veren o 44. madde ışığında Bakanlar Kurulu'na bir başvuru yapmaktır. Ama daha da pratiği, Sayın Varuy'un da işaret ettiği gibi cenaze meselesinden girmek gibi geliyor. O mekanizmaları daha kolay hızlandırabilir ve psikolojik değeri de daha başka olan bir süreçtir. Bana o daha anlamlı, pratik gibi geliyor şimdi. Teşekkürler.

— **Av. Ali Galip YILDIZ :** Efendim, müsaade ederseniz bir soru sormak istiyorum, 1964 yılında, Bakanlar Kurulu kararnamesi ile Türkiye'deki Yunan uyruklıların mallarının satışına ilişkin bir yasak konulmuştur. Gayrimenkuller üzerinde tasarrufta bulunma yasağı... Geçtiğimiz günlerde, Bakanlar Kurulu, dış politikadaki gelişmeler doğrultusunda, Türk-Yunan ilişkilerindeki gelişmeler doğrultusunda, eski kararı, yeni bir kararname ile iptal etti. Bu kararnamenin iptali şeklindeki Bakanlar Kurulu tasarrufunun, yani 1964'deki kararnamenin iptali şeklindeki yeni tasarrufun, konumuz bakımından emsal olma özelliğini incelediniz mi?

— **Doç. Dr. Bülent TANÖR :** Onu bilmiyorum. Ama şunu hatırladım. 1964 tarihli kanundu Vatandaşlık Kanunu. Çıktığında eski Vatandaşlık Kanununa göre, yani Nâzım Hikmet'e uygulanan vatandaşlıktan çıkartılanların müracaatları için yeni bir süre veriyor. Ama Nâzım ölmüştü o zaman değil mi? 1963'de ölmüştü. Bir sene sonra çıktı. Kullanamazdı zaten. 1981 değişikliği ile baktım; yine bir süre tanınmış. Eski kanuna göre çıkartılanlar için bile, bir kere daha bir süre tanınmış. Geçirdik. 2 sene falandı galiba, o da bitti. Kaldı ki vatandaşlık, kişiye bağlı bir hak olduğu için ilgili kişi vefat etmişse, artık vatandaşlığa iadesi için yakınlarının dava yetkisine sahip olabileceklerini pek düşünemem. Ama geri alma isteminde bulunmak ayrı bir şey olabilir. 44. maddeye göre. Yani vatandaşlığa iade şeklinde bir talepte nasıl bulunabiliriz? Düşünelim, şahıs ölmüş derler bir kere adama. Yani olayın maddi yapısı çözülmüştür. Varlık nedeni ortadan kalkmış, derler. Bir işlemin geri alınması ki, sonuçları itibariyle belki vatandaşlığa iade anlamına gelebilecektir, bu işlemin geri alınmasını Nâzım Hikmet'in kardeşi talep edebilir. Ama bu, bir işlemin geri alınmasıdır.

— **Av. Turgut KAZAN :** Bülent arkadaşım genellikle işaret edeceğim şeylere kısa kısa işaret etti. Ben de Nâzım Hikmet sorusuna yaklaşırken yoklukla malûl görüşüyle yaklaşılmasını son derece sakıncalı buluyorum. Buna sadece işaret edip geçiyorum.

Şimdi gerçekten yurttaşlığın yitirilmesi ya da o dönemki yasaya göre «Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan ıskatı olayına, şimdi nasıl bir yaklaşım içinde olunabilir?» sorusu kolay cevaplanabilecek bir soru değil. İlk akla hemen bu idari bir karar olduğuna göre idarede her dönem kendi kararını geri alabileceğine göre, geri alma istemi söz konusu olabilir ve geri alma isteminin reddi halinde İdari yargı yoluna gidilebilir diye düşünüyorum. Genel Hukuk ilkeleri bize bunu öğrettiği İçin ben de bunu savunuyorum, ancak bu yolun sonuç vereceği konusunda umutlu olmadığımı da belirtmek İstiyorum. Bülent onu konuş-

masının bir yerinde işaret etti. Yeni yasada bir tane değil iki tane geçici madde var. Birisi 1964 yılında konulmuş, biri 1981'lerde konulmuş. Bülent'de ona işaret etti. Maddi hata saymak mümkün değildir. Yani maddi hata adamın adının yanlış yazılması falan gibi şeyler olabilir. Onu düzeltmek söz konusu olabilir. Yani falancanın adının yerine filancanın adını yazmışlardır. Böyle şeyler olabilir. Ama burada hiçbir maddi hata yok. Nâzım Hikmet, Nâzım Hikmet'tir. Sovyetler Birliği'ndeki kişidir. Tebligatla ilgili sorun, yani Erdoğan arkadaşın anlattığı aksaklıkların hepsi tamam, fakat bunların hiçbiri maddi hata sayılıp bize yeniden bu kararın düzeltilmesini istemeyle başvurma hakkı vermez. Ama şimdi bu iki tane geçici ek madde; geçici ek. 1 ve geçici ek. 2 ye baktığımız zaman; 1312 zamanında yurttaşlıktan ıskat edilmiş kişiler için, 1312 ile 403 çok farklı iki düzenleme getiriyor. Yani 1312'de bir tek ıskat kurumu vardır. Iskat tabii belki Türkçe karşılığı çıkarma, yani hukuksal bakımdan o günkü ıskatla bugünkü çıkarma, bugünkü yitirme bunlar büyük farklılıklar taşıyor. Bir tek kurum vardır. Yani yurttaşlıktan ıskat edilecek. Şimdiki yeni yasa iki kurum getiriyor. Yitirme ve ıskat. Şimdi tabi yitirme çok hafif bir durum, çıkarma çok ağır bir durum yeni yasaya göre. Çıkarma Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları hakkında verilemez. Ama eski yasaya göre ıskat verilebiliyordu. Yani doğuştan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için verilemez. Yanl şimdi bu karışıklıklar, yani yenilikler söz konusu olduğu için, kanun geçici maddesiyle diyor ki; 1312'ye göre ıskat edilenler için şu sürede başvurmaları halinde ki, şimdi bu hükümete de tanınmış bir olanaktır. Şimdi o da süreyle bağlıdır. Yani kişiye tanınmış bir olanak olduğu gibi, Hükümete de tanınmış bir olanaktır. Şimdi bu yasanın geçicl iki ayrı maddesi ile konulmuş bu kabul, müracaat halinde eski kararın gerl almaya ilişkin bu maddeler karşısındaki, meselâ ben şahsen eski Idari kararı geri alır mısınız diye Bakanlar Kurulu'na başvurmanın mümkün olup olmadığını, Bakanlar Kurulu'nun bu yolu kullanmasının mümkün olup olmadığını şüphe ile karşılıyorum.

Çünkü bunun için iki tane madde konulmuştur. Bu maddelerle süre tanınmıştır. Ve bu süre geçmiştir. Evet, bu süre konulduğu zaman zaten Nâzım Hikmet ölmüştü. Ancak Bakanlar Kurulu açısından da bu aynı süre bağlayıcı sayılabilir, sayıldığı düşünülebilir, bu bakımdan da böyle bir yol yoktur denilebilir, yani yurttaşlığın kazanılması konusu, bazı tıkanıklarla karşı karşıya gibi görünüyor. Böyle bir sorunu,böyle açık toplantılarda tartışmanın güçlüğünü takdir etmenizi istiyorum. Şimdi yurttaşlık sorununu bir evvelki verilere göre arkadaşlar arasında yeniden konuşmak gerekebilir.

İkincisi yine Bülent işaret etti, bu yasa yurttaşlığı kişiye çok bağ-

lanmıştır. Yurttaşlık zaten kişiye doğrudan bağlı haklardandır. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Şimdi size uygulamadan örnek vereyim. Bu sıkı sıkıya bağlılıktan kaynaklandığı için sanıyorum vekilin yeniden müracaatı, yani yeniden yurttaşlığa kabul yönündeki müracaatı işleme konulmamaktadır. Ve vekile müvekkilinizin şu işlemleri tamamlayarak, bulunduğu yer Valiliğine başvurması gerekir cevabı gelmektedir. Kişi bu işlemleri tamamlayarak kendisi başvurmaktadır. Yani yaşayan kişi için de uygulama böyle bir yol açmıştır ve bir ölü için bana bu yasa böyle bir olanağı vermemektedir. Tabii mirasçılarının, ya da Erdoğan'ın anlattığı çeşitli nedenlerle subjektif hakka sahip olduğuna inandığımız insanların, yani hepimizin idareden eski kararını geri alma yolunda bir talepte bulunmaları mümkün; tamam. Ama, o demin söylediğim nedenlerle ne kadar işler bilmiyorum. Fakat yurttaşlığa kabul clayı olarak baktığımızda bu yasa, 403, mirasçılar açısından da başka insanlar açısından da böyle yolu pek açık tutmamıştır. Şimdi bunlar gönlümüze elverişli olmayabilir ama böyledir diye söylüyorum. Böyle olup olmadığını yine başka zaman ve başka yerlerde çıkacak verilere göre yine tartışalım. Ama ben böyle gördüğümü belirtmek istiyorum. İşte burada, Bülent'in niçin itiraz ettiğini tam bilmiyorum. Yasamaya dönük bir sorun, yani Ankara grubunun 3. öneri ya da seçenek olarak bulduğu durumla karşı karşıya kalınabilir.

Bu, falanca kişinin ölmüş ya da yaşamayan yurttaşlığa kabulü yolunda bir kanun demek değildir. Çünkü gerçekten yalnız Nâzım Hikmet için değil, özellikle 1980'den sonra yurttaşlığını yitirmiş, insanlardan belki birçoğu için yurttaşlık sorunu ileride önümüze çıkacaktır. 403 sayılı yasaya, yurttaşlık yasasına başka bir ek madde konularak, ölmüş kişiler açısından mirasçılarla yurttaşlığa kabul konusunda. Kötü bir dönem yaşadı Türkiye. Bir kara dönem 7 yıl. O dönem içersinde birçok insan yurttaşlığını yitirdi. Çok haksız nedenlerle onlarla bu yolu açmak için ek bir madde eklenmesi savunulmalıdır. Mirasçılara belli bir süre içerisinde müracaat hakkı tanınmalıdır. Meselâ ben bu görüşteyim. Yalnız Nâzım Hikmet sorununun çözülebilmesi bakımından değil, onun gibi başka sorunların da çözülebilmesi bakımından. Yurttaşlık konusunda söyleyeceğim bunlar. Ancak zaten yurttaşlık sorunu tartışılırken ben öyle inanıyorum ki arkadaşlarımın yani bu işi yürütmeye çalışanlar başta olmak üzere diğerlerinin amacı Nâzım Hikmet'in Türkiye Cumhuriyeti'ne kazandırılması sorununa yaklaşmak, buna bir kolaylık sağlamaktır. Bunu sağlayacak bu tartışmalar sanıyorum. Bu tartışmalar içerisinde arkadaşların işaret ettiği en kolay çözüm mezar sorununa yaklaşmaktır.

Yurttaşlık isteminin mezarla, yani naaşın getirilmesi demek isti-

yorum, hiçbir ilgisi yoktur. Nasıl Behice Boran'ın naaşı yurttaşlığını yitirmiş bir kişi olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne gelmiş, getirilebilmiş ve Türkiye'de defnedilebilmişse, Nâzım Hikmet için de bu mümkündür. Tek sorun ,gömüldüğü yerdeki hukuksal sorundur. Türkiye'de de gömülü bir kişiyi yurt dışına götürmek için Türkiye'den kaynaklanan hukuksal sorunlar vardır. Yani mezarın açılması o ülkeyi ilgilendiren, mezarın bulunduğu ülkeyi ilgilendiren bazı sorunların görülebileceği bir durumdur. Fakat diğer yerde gömülecektir. Gömülmeye ilişkin basit, biçimsel formüller söz konusu olabilir. Mezar sorununu çözmek yurttaşlık sorunu çözmekten kolaydır. Elbette yurttaşlık sorunu da bir gün çözülmelidir. Çözülmesi gereken çok güzel bir şeydir, ama mezar daha kolay ve daha önemlidir. Çünkü arkadaşlar Nâzım Hikmet Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Yazdıklarıyla, şiirleriyle Türkiye Cumhuriyeti yurttaşıdır. Kimse onu Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığından söküp atmış olamaz. Nâzım şu anda yaşamıyor. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olmasının şu anda pratik bir sorunu da, yani yurttaşlık sorunu da mezar sorununundan sonra kolay çözülür. Mezar sorununun üzerinde durulması gerekir. Bu sorunun kolay çözümü bakımından da Türkiye Yazarlar Sendikası, Türkiye Yazarlar Sendikası'na üye olsun olmasın Nâzım Hikmet için, onun mezarının getirilmesi için, hatta yurttaşlık sorununun çözülmesi için katkısı ve yardımı olacak, geniş sanatçı kitlesi ile bu talebi gündeme getirmek, somutlaştırabilmek mümkün olabilir. Ayrıntıları sonra düşünürüz. Yani ayrıca görüşülebilir. Burada şimdi tartışmayı uzatmamak için söylüyorum. Türkiye Yazarlar Sendikası, onun içinde yahut dışındaki yani bir müzikçi olabilir yani Türkiye Yazarlar Sendikası dışında kalan bir takım insanlar olabilir. Bunlarla birlikte mezar için talep. Bu formülleri geliştirebiliriz. Mezar için talep konusunu ayrıca tartışabiliriz. Teşekkür ediyorum.

— Av. Ali ŞEN : Biraz önce Turgut Kazan bu Behice Boran meselesini gündeme getirdi. Bence de pratik olarak meseleyi iki bölümde ele almanın yararlı olacağı kanısındayım. Biri vatandaşlık sorunu ikincisi naaşın yani mezarın buraya taşınması olarak iki bölümde ele almalıyız konuyu. Bana göre en pratik çözüm olarak benden önceki konuşmacıların da belirttiği gibi Behice Boran'ın naaşının buraya getirilmesi sorunun çözümlenmesidir. Bu da bir idari sorundur sanıyorum. Bununla ilgili bir sorun da çıkacağını sanmıyorum. Çıktığı takdirde idarî yollara başvurmanın daha hukuki olarak mümkün olacağı görüşündeyim. Vatandaşlık sorunu ise ben de aynı görüşe katılıyorum Turgut Kazan'ın bu vatandaşlık yasasına ek madde Ilave edilerek sorunun bu şekilde, daha pratik bir şekilde çözüleceğine ileriye dönük olarak, onu da kabul ediyorum. Bu naaşın buraya getirilişi sırasında meydana

getirilecek kamuoyu lle birlikte bu madde değişlkliği de bana göre gündeme gelebilir. Pratik çözüm olarak bunun daha uygun olduğu olduğu görüşündeyim. Teşekkür ederim.

— **Prof. Dr. Aydın AYBAY :** Efendim, ben de sayın Bülent Tanör gibi uzman sıfatıyla konuşmadığımı belirterek söze başlıyayım. Bir nokta üzerinde duracağım. Bakanlar Kurulu'ndan eski kararı geri alma talebi yapıldığı takdirde, bunun sonuçlarının ne olacağı meselesi konuşuldu. Şu noktayı gözönünde tutmak lâzım; bir idari tasarrufla, Bakanlar Kurulu düzeyinde de olsa bir yargı kararı, tasarrufu arasında bir fark vardır. İdari tasarruf hiç bir zaman kesin olarak hukuki gerçeği ifade etmez. Sebebi; her zaman geri alınabilir, değiştirilebilir. Halbuki yargı kararı böyle değildir. Yargı kararı bir hukuki gerçektir. Nâzım'la ilgili karar bu açıdan o tarihte ve bugün mutlak bir hukuki hakikati ifade etmiyor, sadece idarece alınmış bir kararı anlatıyor. Bundan ibaret. Sonuçta, kendi aralarındaki sonuçları ne olursa olsun, bundan çıkan önemli bir sonuç da şudur; idari tasarruflar her zaman yetkili mercice, çoklukla o kararı almış olan mercii tarafından geri alınabilir. Şu halde Bakanlar Kurulu'na bugün yakınları tarafından ya Erdoğan Özkısacık'ın söylediği gibi başka ilgililer tarafından, meseleyle ilgili olanlar tarafından yapılacak bir başvuru üzerine Bakanlar Kurulu'nun böyle bir karar almasına hiçbir mani yoktur. Vatandaşlık Kanunu'nda, 1964 sayılı kanunda yapılan tadillerde söz konusu olan başvuru ile bunun ilgisi yoktur. O başvuru bir hukuksal başvurudur. Halbuki bu başvuru, hukuki bir hakkın kullanılması şeklinde bir başvurudur ve bu başvurudan da o konuda bir yanlışlığın düzeltilmesi, bir atıfet istenebilir. Bunun dışında idareye başvurarak genel olarak bir düzeltme istenmesi ya da atıfet istenmesi yahut siyasi oportineye uygun bir davranış istenmesi mümkündür. Sadece vatandaşlara özgü değil, 1964 kararnamesi diye bilinen kararnamenin değişikliğinde Yunan Başbakanı bile Türk Başbakanına bu başvuruyu yapabilmektedir. Ve bu başvuru üzerine de, Bakanlar Kurulu oturup siyasi oportiniteye göre vaktiyle çıkardığı bir kararnameyi değiştirerek, tamamen ortadan kaldırabilmektedir. Bu bakımdan diyorum ki, pratik yol olarak tabana uygun görünüyor. En ehveni, en uygunu bu yolu zorlamaktır. Bakanlar Kurulu'na yahut Başbakanlığa evvelki kararnamelerden doğan sonuçları hem siyasi açıdan, hem Türk kültürü açısından, hem de bizzat kararnamedeki gerekçeler açısından uygun olmadığı, doğru olmadığı gerekçesiyle, bir başvuru yapılır. O başvuru reddedilirse, bütün o başvurunun yapılmasına mesnet teşkil eden hususlar gözönünde tutulmak suretiyle, pekâlâ benim kanaatime göre bir idari dava yoluna başvurulabilir. Arzım bu kadar efendim. Teşekkür ederim.

— **Av. Necdet SEMİZOĞLU :** Saygıdeğer üstadlar, olaylar konusu çok bilgili arkadaşlarımız tarafından bize çok iyi bir şekilde açıklandı sanıyorum. Ama derinliğine inilemedi. Sanıyorum ki biraz hazırlıksız da geldik. Ben diyorum ki, önce aceleye getirmeyelim. Daha çok fazla incelenmesi gereken hususlar olduğu açık gözüküyor. Bir de olayı, biz tam hukuksal yönden ele alalım dedik. O çerçeveyi açmama çabası içindeyiz. Ama ister istemez olayın toplumsal ve siyasal yönleri var. Bunlarla birlikte olay geniş çapta dile getirilir. Şimdi bir yokluk sorunu var mı yok mu? Uzatmadan söyliyeyim, çünkü benden çok daha iyi ifade edecek orkadaşlarım konuştular. Yokluktan söz etmenin çok güçlük kaydettiği kanısındayım. Gönlüm ister ama neylersiniz hukuk, galiba bizi hukuksal anlayış biraz engelliyor. Beni bir düşündüren de acaba her bir kişi için, her bir yurttaş için, her bir kurum için başvuru hakkı söz konusu olabilecek mi? Ya da mirasçı olması İdare Mahkemesi'nde ille de istenecek mi? Burada bazı irili ufaklı sorular var kafamda çözümleyemediğim, ama sanıyorum, Yazarlar Sendikası konunun kendisiyle ilgili olması açısından, burada ablasından daha önemli olarak, biraraya gelip hak sahibi olarak başvuruda bulunabilir. Bu başvuruda bulunabilir. Bu başvuruda bulunabilme hakkı önemli. Daha fazla sözü uzatmayacağım. Çünkü gerçekten çok daha bilgili arkadaşlar, çok daha güzel konuştular. Ama ben başlangıçta söylediğim söze tekrar geleceğim. Yalnız hukuksal bir olay üzerinde değil, eğer bu Türk hukukunun İdare Hukuku alanında yaptığı besbelli, apaçık bir hata olarak ele alınacaksa biz bu girişimimizle Hükümetimizi, hele hele bu ara Avrupa Topluluğuna girme hevesi içinde olduğumuza göre, alırlarsa Hükümetimizi de, Büyük Millet Meclisi'mizi de Türk kültürü ile beraber kurtarma çabası içindeyiz. Nâzım Hikmet'e Türk vatandaşlığının kazandırılması olayından söz edildi. Bence Nâzım Hikmet bize birşeyler kazandıracak. Olay bu derece önemlidir. Bu bir kültür sorunudur. Ama bunun politikası nasıl yürütülüp te götürülmeli? Bir başvuruda bulunmanın bir sakıncası yok. İdare Mahkemesi bunu reddeder. Yasa yoluna gidemeyiz. Tarihsel sürecin gelişimini, kültür anlayışımızın zaman boyunca oluşumunu beklemekten başka çözüm görmediğimizi söylemek beni son derece üzüyor. Ezra Pound bar bar bağırdı. Mussolini vardı yanında. Amerika'nın sesi çıkmadı. Nice kişiler var kendi uluslarına, dünya kültürüne şeref katmışlar. Yurttaşlıklarıyla oynanmadı. Bir Fransız ders kitabında, nasılsa gözden kaçmış, Aragon'un Komünist Partisi'nden olduğu söylenir. Onun oturduğu kahvelerden söz edilir, yazıları yazılır, şiirleri yazılır. Daha nicelerinin... Biz de inşallah o günlere ereriz umudundayım. Biraz hayal bile olsa, zaman sonsuz olduğuna göre kimler görecek bilmem ama, oraya varacağız.

Şimdi aklı erik hukukçu arkadaşlarımın biraz daha düşünerek, sağlam bir hukuk yolu bulmalarının duacısıyım desem. Hoşçakalın.

— **Av. Merih SEZEN :** Ben size bir soru sormak için buraya geldim. Bana göre Nâzım olayında en önemli husus aleyhinde karar sadr olan iki tane ceza davasıdır. Büyük haksızlığı hepsimiz biliyoruz. Bunun bir köşesinde yaşadım. Onu size hemen nakledeyim; yıl 1938. Ben o yıllarda Bahriye'de askeri okulda öğrenciyim. Son sınıftayım. Bir gün süngülüler beni aldı, aşağı indirdiler. Pearl Buck'ın Ana'sını okuyorum. 11 arkadaşı daha almışlar. Onlar Harp Okulu'ndaydılar. Meğer biz Nâzım'la biraraya gelmişiz, Donanmada ve Hükümeti devirmek üzere bir teşkilat kurmuşuz. Eğer ben Harp Okulu sınıfında olsaydım bu iş böyle devam edecekti. Sonradan telgraf gelmiş, bunu lise ayarına indirmeyin demişler de ben bu işten öyle sıyrıldım. Şimdi olay bu kadar açık seçik, büyük bir haksızlık içerisinde. Yani ben Donanma davasını içinde yaşadığım için şu küçücük olayla, bir kenarından biliyorum ne kadar vahim bir haksızlık olduğunu. Ne kadar olmayan bir şeyi zorla Nâzım'ın omuzları üzerine yıktıklarını, içinden biliyorum, o zaman bir öğrenci olarak. Sonra Hukuk Fakültesi'nde öğrenciyken bu davalar sonuçlandı. Bunun ağır yükünü bir hukukçu olarak hepimiz her an çekmekteyiz. Asıl benim için önemli olan Dreyfüs'lerden başlıyarak, tarihte yanlışlıkların düzeltildiği binlerce dava var. Bunların en önemlilerinden bir tanesi, dünya çapında olmak üzere Nâzım'ın davasıdır. Nâzım'ın ceza davasının haksızlığını saptayıp, kararların ortadan kaldırılması savaşım, bence Nâzm olayında birinci savaşımı gerektiren, birinci yapılması gereken olaydır. Bunu söylemek istiyorum. Arkadaşlara katılıyorum. Bugün için yapılabilecek en önemli ola Nâzım'ın naaşının Türkiye'ye getirilmesi. Bunun için yapılacak idari başvurular ve Yazarlar Sendikası çok önemli bir kuruluş, çünkü onlar naaşın çıkartılmasında da yardımcı olabilirler. Bu fiili olayın birinci derecede yapılması çok doğrudur. Fakat asıl amaç o davanın yeniden ele alınması için gerekli çalışmayı yapmak, o komisyonları kurmak. Eğer o komisyonları kurarsanız, ben de adayım çalışmak üzere. Teşekkür ederim.

— **Av. Hüseyin AKKAYA :** Değerli üstatlarımız ve saygıdeğer hocalarım, bu konudaki görüşlerini açıkladılar. Onların izinlerine sığınarak genç bir hukukçu olarak değişik bazı noktalara kısaca değinmek istiyorum.

Her şeyden önce şunun altını çizmekte yarar var. Nâzım Hikmet, dünyaca Türk şairi, Türk yurttaşı olarak bilinir, tanınır. Yurttaşlıktan çıkartmaya ilişkin bu sakat karar, bu nedenle çok önemli değildir.

Bu gerçeğin dışında, olayı iki temelde somutlamak istiyorum. Bi-

rincisi; ben, konuyu, Nâzım Hikmet'in vasiyetinin yerine getirilmesi açısından ele alıyorum. Nâzım Hikmet bir şiirinde açıkca mezarının Türkiye'ye getirilmesini vasiyet olarak ifade etmiştir. Bu vasiyetin yerine getirilmesi zorunludur. Öncelikle aydınlarımız, onun tüm dostları ve yakınları için önemli bir görevdir bu. Üstelik bu konuda geç kalınmıştır. İkinci olarak, Nâzım Hikmet'in vatandaşlıktan çıkarılması olayını, bugün yüzler, hatta binlerce yurttaşlıktan çıkarılmış politik göçmenlerin olayından ayrı ele alabilmek mümkün değildir diye düşünüyorum.

Bu nedenle, gerek Nâzım Hikmet olayı, gerekse güncel yurttaşlıktan çıkarılma olayları ve çözümleri birarada düşünülebilir. Bunun köklü çözümü de ancak, 403 sayılı Vatandaşlık Kanununda değişiklik yapmakla mümkün olabilir.

Kuşkusuz ki, Hükümete bu çerçevede başvuru da düşünülebilir. Ancak Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı sorununu mutlaka politik nedenle yurttaşlıktan atılmış kişilerin bu sorunlarıyla birarada düşünmek gerekir. Saygılarımla.

— **Av. Atilla COŞKUN:** Değerli arkadaşlar, kimi çevreler ve bazı dostlarımız Nâzım Hikmet'in yurttaşlık hakkı konusuna ilişkin herhangi bir girişime gerek olmadığını belirtiyorlar. Nâzım Hikmet'in ne denli evrensel bir kişiliğe sahip olduğu açık. Ve büyük bir Türk şairi. Bugün yurtdışında; Türkiye deyince, akla Nâzım Hikmet geliyor. Nâzım Hikmet'in adı geçince de, onun ülkesinden, Türkiye'den söz ediliyor. Nâzım Hikmet tüm dünyada bir Türk şairi olarak tanınıyor. Bu bir gerçek. Ama gerçeğin bir başka yönü de, Nâzım Hikmet'in 1951 yılında Türk yurttaşlığından «iskat» edilmiş olması. Kuşkusuz ki, Nâzım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması kararı, onun Türk şairi olduğu gerçeğini değiştiremez. Ama, herşeye rağmen, 1951 tarihli bu karar hâlâ ortada duruyor. Ve bu karar, Nâzım Hikmet'in ülkemizde resmen kabulü yönündeki engellerden biri. Ve bu karar haksız ve hukuka aykırı olarak verilmiş. Bu karar, Nâzım Hikmet için, onu derinden yaralayan bir haksızlık. Kararın kaldırılmasının anlamı önemli. Ve sonuçları değerli. Bu nedenle bu girişimleri sürdürüyoruz. Sürdürmeliyiz.

Değerli dostlar, bu açıklamadan sonra, konuşmalar sırasında sözü edilen iki konuya değinmek istiyorum. Birincisi, Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye getirilmesi yönündeki istek. Kuşkusuz ki, hepimizin arzu ettiği bir olay bu. Üstelik açıklandığı gibi, hukuksal anlamda problemli bir konu da değil. Hatta, Nâzım Hikmet'in yurttaşlık konusunu dolaylı olarak idari yargının gündemine de getirebilir. Böyle bir olasılık da var. Ancak hemen belirteyim; Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye getirilmesi yönündeki bu karar, ailesini ve biz hukukçuları aşı-

yor. Tüm Nâzım Hikmet'i sevenleri, Türk sanatçılarını, kültür adamlarını ve Nâzım Hikmet'in dostlarını yakından ilgilendiren bir konudur bu. Nâzım Hikmet'in mezarının ülkeye getirilebilmesi, belli süreçlerin sonucunda verilebilecek bir karardır. Bu konudaki kararı, Türk aydınlarına, sanatçılarına, Nâzım Hikmet'in dostlarına bırakmak gerekir. İnanıyorum ki, uzak olmayan bir gelecekte bu da gündeme gelecektir.

Üzerinde durmak istediğim ikinci konu, değerli meslekdaşım Sayın Merih SEZEN'in gündeme getirdiği Nâzım'ın 1938 yargılamaları. Değerli dostlar, biz bu konuyu çok düşündük. Hatta bazı ön hazırlıklar da yaptık. Ancak, eğer öğrendiklerimiz yanlış değilse, Nâzım Hikmet'in bu yargılamalardaki dosyaları yakılmış. Dehşetle karşıladık bu olayı. Sayın üstadım Merih Sezen bey kuşkusuz ki çok haklı. Nâzım Hikmet'in 1938 yargılamaları konusundaki ilgimizi azaltmış değiliz. Bu yargılamalar, çeşitli biçimlerde mutlaka gündeme getirilmelidir, buna bende inanıyorum.

Saygılar sunarım.

Yapılan bu konuşmalardan sonra, Toplantı Yönetimi, Ankara'da olduğu gibi bir komisyon oluşturulması önerisini getirdi. Ancak yapılan tartışmalar sonucunda, toplantıya katılan avukatlar, Samiye Yaltırım'ın vekaletini taşıyanların çoğunluğunun İstanbul'da bulunması gerekçesiyle böyle bir komisyona gerek olmadığı görüşünde birleştiler.

Bu sonucu şöyle değerlendiriyordu toplantıyı yöneten Av. Şekercioğlu :

Bu tartışmalardan İstanbul çalışmaları bakımından, Ankara'daki gibi bir komisyon oluşturmaya gerek olmadığı anlaşılıyor. Ancak, çalışmalar sırasında, değişik görüş ve önerileri saptamak, gerekli hazırlıkları yapmak üzere, hali hazırda çalışmaları sürdürenler, meslekdaşlarımızdan gereksinim oldukça istiyeceklerdir. Bu arada, bir arkadaşımızın belirttiği gibi, değişik görüşleri savunan arkadaşları göreve çağırıp birlikte çalışma gerçekleştirilecektir.

Toplantımız oldukça yararlı geçmiş önemli saptamalar yapılmıştır. Katılan tüm meslekdaşlarımıza teşekkür ediyoruz. Saygılarımızla.

TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI'NDAN BİR BELGE

Sayın Samiye Yaltırım'ın açmış olduğu tazminat davasında Mahkemeye sunulan bir belgeyi yayınlıyoruz.

Bu belgede, yurttaşlıktan çıkarılan bu büyük ozanın eserlerinin bir listesi ile Nâzım Hikmet üzerine yapılan incelemelerin önemli bir bölümü yer almaktadır.

13/11/1987

Sayın Atilla Coşkun

Mahkemeye sunulmak üzere Nâzım Hikmet'le ilgili olarak Sendikamızdan bir başvuru yazısıyla istediğiniz rapor ilişiktedir. Nâzım Hikmet'in eserlerinin listesi ile yayım tarihlerini ve yerlerini, yaşamı, sanatı ve kişiliğini değerlendiren kitapların dökümünü ve yabancı dillere yapılan çevirilerinin adlarını kapsayan bu rapor, uzman üyelerimizden oluşan bir kurulca hazırlanmıştır.

Nâzım Hikmet yalnızca ulusal değil, aynı zamanda evrensel bir değerimizdir. Ekteki rapordan da anlaşılacağı gibi, yabancı dillere en çok çevrilen, ilgiyle okunup sevilen bir sanatçımızdır. Övünç ve kıvanç kaynağımızdır. Varlığı bütün dünyada ülkemize ve ulusumuza onur ve saygınlık kazandırmaktadır.

Bilginize sunulur.

Saygılarımızla.

Türkiye Yazarlar Sendikası
Genel Sekreteri
Adnan Özyalçıner
(İmza - Mühür)

I. NÂZIM HİKMET'İN BASILMIŞ ESERLERİ

ŞİİRLER

1. TEKLİ BASIMLAR

— **Güneşi İçenlerin Türküsü,** 1928, Bakû.
— **835 Satır,** İstanbul, 1929, 1932, Ahmet Halit Kitaphanesi/İzmir, Kovan Kitabevi.
— **Jokond ile Si-Ya-U,** İstanbul, 1929, Akşam Matbaası/İzmir, Kovan Kitabevi.
— **Varan 3,** İstanbul, 1930, Ahmet Halit Kitaphanesi.
— **1 + 1 = 1,** İstanbul, 1930, Ahmet Halit Kitaphanesi.
— **Gece Gelen Telgraf,** İstanbul, 1932, Ahmet Halit Kitaphanesi.
— **Benerci Kendini Niçin Öldürdü?,** İstanbul, 1932, Suhulet Kütüphanesi.
— **Portreler,** İstanbul, 1935, Şirketi Mürettibiye Matbaası.
— **Taranta Babu'ya Mektuplar,** İstanbul, 1935, Yeni Kitapçı.
— **Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı,** İstanbul, 1936, Yeni Kitapçı/Ankara, 1966, Dost Yayınları/İzmir, 1967, Kovan Kitabevi/Ankara, 1977, Ar Yayınevi.
— **Kurtuluş Savaşı Destanı,** İstanbul, 1965, Yön Yayınları/İstanbul, 1973, 1975, Özgün Yayın, hazırlayan Süleyman Nebioğlu/**Kuvayı Milliye, Destan,** Ankara, 1968, 1974, Bilgi Yayınevi, hazırlayan Cevdet Kudret.
— **Saat 21-22 Şiirleri,** İstanbul, 1965, De Yayınevi, haz. Memet Fuat.
— **Dört Hapisaneden,** İstanbul, 1966, De Yayınevi, haz. Memet Fuat.
— **Rubailer,** İstanbul, 1966, De Yayınevi, haz. Memet Fuat.
— **Yeni Şiirler,** Sofya, 1962, haz. Sabahattin Bayramof/Ankara, 1966, 1970, Dost Yayınları/İstanbul, 1974, 1975, 1978, Günce Yayınları.
— **Memleketimden İnsan Manzaraları,** İstanbul, De Yayınevi, haz. Memet Fuat, I - 1966, 1967, 1970; II - 1966, 1967; III - 1967-1968; IV - 1967, 1968; V - 1967; I - V, 1971, 1976/İstanbul, 1969, 1970, 1971, 1975, 1977, Ararat Yayınevi, haz. Ya-

şar Uçar/İstanbul, 1976, Umut Yayınları, haz. Süleyman Nebioğlu/Ankara, 1976, Bilgi Yayınevi/**İnsan Manzaraları,** İstanbul, 1966, İzlem Yayınları/İstanbul, 1978, haz. Asım Bezirci.

— **Şu 1941 Yılında,** İstanbul, 1965, Evren Yayınları/İstanbul, 1976, Koza Yayınları.

— **İlk Şiirleri,** İstanbul, 1969, May Yayınları, haz. Kerim Sadi.

— **Son Şiirleri,** İstanbul, 1970, 1971, 1973, 1974, 1975, 1978, Habora Kitabevi/**Son Şiirler,** 1980, Cem Yayınevi, haz. Asım Bezirci.

2. TOPLU BASIMLAR

— **835 Satır, Sesini Kaybeden Şehir, Varan 3,** İstanbul, 1965, İzlem Yayınları.

— **Gece Gelen Telgraf, Portreler, 1+1=1,** İstanbul, 1966, İzlem Yayınları.

— **835 Satır, Sesini Kaybeden Şehir, Varan 3, Gece Gelen Telgraf, Portreler, 1+1=1,** İstanbul, 1973, İzlem Yayınları.

— **Jokond ile Si-Ya-U, Taranta Babu'ya Mektuplar, Benerci Kendini Niçin Öldürdü,** Ankara, 1965, Dost Yayınları, haz. Şerif Hulusi.

— **Taranta Babu'ya Mektuplar, Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı,** İstanbul, 1973, Tel Yayınları.

— Destanlar : **Kurtuluş Savaşı Destanı, Şeyh Bedreddin Destanı, Taranta Babu'ya Mektuplar, Jokond ile Si-Ya-U,** İstanbul, 1974, Özgün Yayın, haz. Süleyman Nebioğlu.

3. BÜTÜN ŞİİRLERİ

— **Bütün Eserleri,** Sofya, 1967 - 1968, Narodna Prosveta, haz. Ekber Babaef, I - II, **Şiirler,** 1967 / III, 1968, **Jokond ile Si-Ya-U, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Taranta Babu' ya Mektuplar, Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı**/IV, 1968, **Memleketimden İnsan Manzaraları.**

— **Bütün Eserleri,** I, Ankara, 1968, Dost Yayınları.

— **Tüm Eserleri, Şiirleri,** 1-8, İstanbul, 1975-1980, Cem Yayınevi, haz. Şerif Hulûsi - Asım Bezirci, I - **İlk Şiirler,**

835 Satır, Sesini Kaybeden Şehir, 1975, 1976, 1978, 1980/ II - **Jakond ile Si-Ya-U, Varan 3, 1+1=1, Gece Gelen Telgraf, Portreler**, 1975, 1976, 1978 / III - **Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Taranta Babu'ya Mektuplar, Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı**, 1976, 1978, 1980 / IV - **Dört Hapisaneden, Kuvayi Milliye, Destan**, 1976, 1978, haz. Asım Bezirci / V - **Rubailer, Yeni Şiirler**, 1976, 1978, haz. Asım Bezirci / VI - **İnsan Manzaraları**, 1978, haz. Asım Bezirci / VII - **Saat 21-22 Şiirleri, Eserlerine Girmeyen Şiirler**, 1979, haz. Asım Bezirci / VIII - **Son Şiirler**, 1980, haz. Asım Bezirci.

— **Bütün Şiirleri**, İstanbul, 1-6, 1978, Ortam Yayınları/1 - **Güneşi İçenlerin Türküsü** / 2 - **Kerem Gibi** / 3 - **Memleketimi Seviyorum** / 4 - **İşte Böyle Laz İsmail** / 5 - **Türkiye İşçi Sınıfına Selâm**/6 - **Beyazıt Meydanındaki Ölü.**

4. SEÇMELER

— Ülkü Tamer: Nâzım Hikmet, **Seçmeler**, İstanbul, 1968, 1970, 1971, 1972, 1974, 1976, Ararat Yayınevi.

— Kovan Kitabevi: **Nâzım Hikmet ve Başkaları, Şiirinden ve Nesrinden Seçmeler**, İzmir, 1965.

— Bilgi Yayınevi: Nâzım Hikmet, **Şiirleri**, 1-7, Ankara, 1974-1978/1 - **Bu Memleket Bizim**, 1974/2 - **Mapusluk Zor Zanaat**, 1975 / 3 - **Sevda Ateşten Gömlek**, 1975 / 4 - **Gurbet Ölümden Beter**, 1976 / 5 - **Bir Hazin Hürriyet** 1976 / 6 - **Herkes Kendi Payına Ölür**, 1977 / 7 — **Sonuna kadar Kavga**, 1978.

— Asım Bezirci: **Nâzım Hikmet ve Seçme Şiirleri**, İstanbul, A yayınevi, 1975.

— Özgün Yayın: Nâzım Hikmet, **Türkiye İşçi Sınıfına Selâm**, İstanbul, 1976.

— Özgün Yayın: Nâzım Hikmet, **Kerem Gibi**, İstanbul, 1976.

— Özgün Yayın: Nâzım Hikmet, **Henüz Vakit Varken Gülüm**, İstanbul, 1976.

— Asım Bezirci: Nâzım Hikmet, **Güneşin Sofrasında Söylenen Türküler**, İstanbul, 1979, Sanat Emeği Yayınları.

— Kemal Sülker: **Nâzım Hikmet'in Bilinmeyen Şiir Defteri**, İstanbul, 1980, Yazko Yayınları.

OYUNLAR

1. TEKLİ BASIMLAR

— **Bir Ölü Evi Yahut Merhumun Hanesi,** İstanbul, 1932, Ahmet Halit Kitaphanesi / Ankara, 1966, Dost Yayınları.
— **Kafatası,** İstanbul, 1932, Sühulet Kütüphanesi/Ankara, 1966, Dost Yayınları.
— **Unutulan Adam,** İstanbul, 1934, 1935, Resimli Ay Matbaası/**Şöhret veya Unutulan Adam,** Ankara, 1966, Dost Yayınları.
— **Ferhad ile Şirin,** İstanbul, 1965, De Yayınevi, haz. Memet Fuat/Ankara, 1965, Dost Yayınları.
— **Enayi,** Ankara, 1965, Dost Yayınları.
— **İnek,** Ankara, 1965, Dost Yayınları/İstanbul, 1965, De Yayınevi, haz. Memet Fuat.
— **Sabahat,** İstanbul, 1966, De Yayınevi, haz. Memet Fuat.
— **Yusuf ile Menofis,** İstanbul, 1967, İzlem Yayınları.
— **İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu,** İstanbul, 1985, Kaynak Yayınları.

2. TOPLU BASIMLAR

— **Bir Ölü Evi, Ocak Başında,** İstanbul, 1966, İzlem Yayınları.
— **Ocak Başında, Yolcu,** İstanbul, 1966, Pınar Yayınevi.
— **Bütün Eserleri, Sofya,** V - VI, 1969-1971 haz. Ekber Babaef/Cilt V : **Ocak Başında, Kafatası, Yolcu, Enayi, İstasyon, İnek**/Cilt VI : **Bir Ölü Evi, Bir Aşk Masalı, Yusuf ile Zeliha, Sabahat, Fatma, Ali ve Başkaları, İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu? Demokles'in Kılıcı, Her Şeye Rağmen.**
— **Demokles'in Kılıcı, İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu?,** İstanbul, 1974, Habora Kitabevi.
— **Yayınlanmamış Eserler,** İstanbul, 1977, Cem Yayınevi, haz. Oğuz Akkan, içindeki oyunlar : **Kadınların İsyanı, Yalancı Tanık, Küçük Altın Balık.**

ROMANLAR

1. TEKLİ BASIMLAR

— **Kan Konuşmaz**, İstanbul, 1965, Pınar Yayınevi/İstanbul, 1975, Günce Yayınları/İstanbul, 1976, Ararat Yayınevi/İstanbul, 1977, Yol Yayınları.

— **Yeşil Elmalar,** İstanbul, 1965, Pınar Yayınevi/İstanbul, 1976, Yol Yayınları.

— **Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim,** İstanbul, 1966, 1967, Gün Yayınları/ İstanbul, 1970, 1976, Habora Kitabevi/İstanbul, 1976, Günce Yayınları.

2. TOPLU BASIMLAR

— **Bütün Eserleri,** Sofya, 1971-1972, Cilt VII-VIII, haz. Ekber Babaef/Cilt VII : **Kan Konuşmaz, Yaşamak Güzel Şeydir Kardeşim**/Cilt VIII : **Yeşil Elmalar.**

MASALLAR

— **La Fontaine'den Masallar**, İstanbul, 1949, Ahmet Halit Kitabevi, çeviren Ahmez Oğuz Saruhan/La Fontaine, **Masallar,** Ankara, 1970, Bilgi Yayınevi.

— **Sevdalı Bulut,** Üsküp, 1967, Nova Makedoniya Yayınevi, haz. Necati Zekeriya/İstanbul, 1968, 1975, Cem Yayınevi, haz. Erdal Öz/Ankara, 1968, Dost Yayınları/**Bütün Eserleri,** Sofya, 1972, Cilt VIII, hz. Ekber Babaef.

MEKTUPLAR

— **Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar,** Ankara, 1968, Bilgi Yayınevi.

— **Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar,** İstanbul, 1968, De Yayınevi, haz. Memet Fuat.

— **Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar,** İstanbul, 1970, Cem Yayınevi.

— **Nâzım ile Piraye**, İstanbul, 1975, De Yayınevi, haz. Memet Fuat.
— **Bilinmiyen Mektuplarıyla Nâzım Hikmet Orhan Kemal Dostluğu**, Cumhuriyet, 5.6.1980 - 12.6.1980, haz. Kemal Sülker.
— **Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları** (Adalet Cimcoz'a Mektuplar), İstanbul, 1986, Broy Yayınları, haz. Şükran Kurdakul.

YAZILAR

— **İt Ürür Kervan Yürür**, İstanbul, 1936, Selâmet Matbaası, Orhan Selim takma adıyla/İstanbul, 1965, Tipo Basımevi, fıkralar ve hikâyeler, haz. Lebip Muammer/İstanbul, 1974, Gürce Yayınları/İstanbul, 1977, Özgün Yayınları/İstanbul, 1979, Ortam Yayınları.
— **Millî Gurur**, İstanbul, 1936, Kader Matbaası.
— **Sovyet Demokrasisi**, İstanbul, 1936, Selâmet Matbaası/**Bütün Eserleri**, Sofya, 1972, cilt VIII, haz. Ekber Babaef.
— **Yazılar**, İstanbul, 1976, Koza Yayınları, haz. Zühtü Bayar.

II. NÂZIM HİKMET'LE İLGİLİ KİTAPLAR

Nâzım Hikmet yaşamı, kişiliği ve sanat üstüne en çok yayın yapılmış şair ve yazarlarımızdan biri, hatta en önde gelenidir. Aşağıda onunla ilgili kitapların dökümü sunulmuştur. Genel nitelikteki sözlükler ile antolojiler, ansiklopediler ve edebiyat tarihleri döküme alınmamıştır. Ayrıca, dergi ve gazetelerde çıkmış sayısız yazılar da dışarda bırakılmıştır.

NÂZIM HİKMET'İ
KONU ALAN KİTAPLAR

Abidin Nesimi : **Nâzım Hikmet mi, Benerci mi?**, 1977.
Ahmet Cevat : **Nâzım Hikmet, Hayatı, Seçme Şiir ve Yazıları**, 1937.

A. Kadir : **1938 Harp Okulu Olayı ve Nâzım Hikmet,** 1966.
Akımsar, Besim : **Nâzım Hikmet ve Başkaları,** 1965.
Ataöv, Türkkaya : **Nâzım Hikmet'in Hasreti,** 1976.
Atsız : **Komünist Don Kişot'u Proleter-Burjuva Nâzım Hikmet Yoldaş,** 1935.
Aydemir, Aydın : **Nâzım,** 1970, 1986.
Aydemir, Aydın : **Nâzım, Gençlik ve Mapusane Yılları,** 1986.
Aydemir, Aydın : **Nâzım, Nâzım,** 1986.
Balaban : **Şair Baba ve Damdakiler,** 1968.
Başdemir, Osman : **Nâzım Hikmet'in Vasiyeti,** 1968.
Bayar, Zühtü : **Nâzım Hikmet Üzerine,** 1967.
Bayar, Zühtü - Altıntaş, Günel: **Yazdık Nâzım Nâzım Diye,** 1974.
Bezirci, Asım : **Nâzım Hikmet ve Seçme Şiirleri,** 1976.
Çavdarlı, Rıza : **Nâzım Hikmet Kimdir?,** 1950.
Darendelioğlu, İlhan : **Nâzım Hikmet Vatan Şairi mi, Vatan Haini mi?** 1978.
Ekber Babayev : **Yaşamı ve Yapıtlarıyla Nâzım Hikmet,** çev. Ataol Behramoylu, 1976.
Erdinç, Fahri : **Nâzım Hikmet ve Bulgaristan,** 1977.
Gezen, Müjdat - Dinçel, Savaş : **Çizgilerle Nâzım Hikmet,** 1978.
Gocul, Basri : **Bir Nâra, Nâzım Hikmet'e,** 1936.
Gürsel, Nedim : **Şeyh Bedreddin Destanı Üzerine,** 1978.
Gürsel, Nedim : **Nâzım Hikmet ve Halk Hikâyeleri,** 1979.
İlkin, Metin : **Aydınlıkçı Şair, Aydınlıkçı Yazar,** 1976.
Kaya, Yalçın : **Nâzım Hikmet,** 1950.
Kıvılcımlı, Hikmet : **Marksizmin Kalpazanları, Tip No. 1,** 1936.
Kurdakul, Şükran : **Nâzım Hikmet'in Bilinmeyen Mektupları,** 1986.
Memet Fuat : **Nâzım ile Piraye,** 1976.
Orhan Kemal : **Nâzım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl,** 1965.
Orhan Seyfi : **Nâzım Hikmet, Hayatı ve Eserleri,** 1937.
Özbilgen, Füsun : **Sana Tütün ve Tespih Yolluyorum,** 1985.
Özcan, Kâzım : **Nâzım Hikmet'e Açık Mektup,** 1952.
Rady Fish : **Nâzım'ın Çilesi,** çev. Güneş Bozkaya Kolontay 1969.

Rüknettin Fethi : **Nâzım Hikmet'in Saldırışı ve Eski-Yeni Dedikodular Üzerinde Bir Konuşma,** 1935.
Sancar, Necdet : **Nâzım Hikmet Masalı,** 1975.
Sebük, Mehmet Ali : **Korkunç Adlî Hata ve Nâzım Hikmet'in Özgürlük Savaşı,** 1976.
Sertel, Zekeriya : **Mavi Gözlü Dev,** 1969.
Sertel, Zekeriya : **Nâzım Hikmet'in Son Yılları,** 1978.
Sülker, Kemal : **Nâzım Hikmet'in Polemikleri,** 1967.
Sülker, Kemal : **Şair Nâzım Hikmet,** 1976.
Sülker, Kemal : **Nâzım Hikmet'in Polemikleri,** 1967.
Sülker, Kemal : **Nâzım Hikmet'in Gerçek Yaşamı,** I, II, 1977, III 1988.
Sülker, Kemal : **Nâzım Hikmet'in Sahte Dostları,** 1979.
Sülker, Kemal : **Nâzım Hikmet'in Bilinmeyen İki Şiir Defteri,** 1980.
Sülker, Kemal : **Nâzım Hikmet Orhan Kemal Dostluğu,** 1987.
Timuçin, Afşar : **Nâzım Hikmet'in Şiiri,** 1978.
Türkiye Yazarlar Sendikası : **75. Doğum Yılında Nâzım Hikmet'e Armağan,** 1977.
Uluç, Fuat : **Nâzım Hikmet ve 1938 Harbokulu Olayının Gerçek Yönü** 1967.
Vâlâ Nurettin (Vâ-Nû) : **Bu Dünyadan Nâzım Geçti,** 1965.
Yaltırım, Samiye - Aydemir, Aydın : **Nâzım,** 1979.
Yücebaş, Hilmi : **Nâzım Hikmet Türk Basınında,** 1967.

NÂZIM HİKMET'TEN
SÖZ AÇAN KİTAPLAR

Akbal, Oktay : **Anılarda Görmek,** 1972, S. 35, 149-150.
Akbal, Oktay : **Zaman Sensin,** 1977, S. 156-159, 180-183
Akbal, Oktay : **Yaşasın Edebiyat,** 1977, S. 189-195.
Akbal, Oktay : **Önce Şiir Vardı,** 1982, S. 54-56, 104-106.
Altınkaynak, Hikmet : **Edebiyatımızda 1940 Kuşağı,** 1977, S. 13-15, 19-40.
Aydemir, Şevket Süreyya : **Suyu Arayan Adam,** 1961.
Bezirci, Asım : **Bilimden Yana, Sosyalizme Doğru,** 1976, S. 245 - 250.

Bezirci, Asım : **Halk, Sosyalizm, Kültür ve Edebiyat,** 1979, S. 98 - 103.
Bezirci, Asım : **Orhan Veli,** 1985, S. 45 - 51.
Bezirci, Asım : **Şairlerimizin Diliyle Barış,** 1987, S. 47 - 48, 72 - 75.
Binyazar, Adnan : **Türk Dilinde 25 Ünlü Eser,** 1982, S. 177-199.
Bozkurt, Mahmut Esat : **Atatürk İnkılâbı,** 1940, S. 87, 320, 374 - 375.
Burian, Orhan : **Denemeler, Eleştiriler,** 1964, S. 56-57, 81.
Cemal Süreya : **Günübirlik,** 1982, S. 56 - 58.
Cemal Süreya : **Şapkam Dolu Çiçekle,** 1985, S. 41 - 48.
Cevdet Kudret : **Bir Bakıma,** 1977, S. 258 - 278.
Coşar, Ömer Sami : **Türkiye'de Komünist Hareketleri,** 1961.
Demiray, Tahsin : **Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları,** 1955, S. 191-216.
Dinamo, Hasan İzzettin : **İkinci Dünya Savaşından Edebiyat Anıları,** 1984, S. 49-50, 58-59.
Doğan, Mehmet : **Tekrarın Tekrarı,** 1972, S. 67 - 74.
Doğan, Mehmet H. : **Birikime Dayanmak,** 1979, S. 65-81.
Doğan, Mehmet H. : **Şiirin Yalnızlığı,** 1986, S. 80 - 137.
Ehrenburg, İlya : **İnsanlar, Yıllar, Hayatlar,** 1968, S. 282-284.
Ertop, Konur : **Emperyalizmle Savaşım,** 1979, S. 50-53, 64-67, 70-71.
Es, Hikmet Ferudun : **Bugün de Diyorlar ki,** 1932.
Fethi Naci : **Edebiyat Yazıları,** 1976, S. 69-74.
Göze, Ergun : **Peyami Safa-Nâzım Hikmet Kavgası,** 1969, S. 87 - 296.
Günyol, Vedat : **Daldan Dala,** 1982, S. 243-254.
Gürsel, Nedim : **Çağdaş Yazın ve Kültür,** 1978, S. 41 - 47.
İlhan, Atillâ : **Faşizmin Ayak Sesleri,** 1975, S. 105-107.
Kaplan, Mehmet : **Şiir Tahlilleri,** 1965, II, S. 339-356.
Kaplan, Mehmet : **Cumhuriyet Devri Türk Şiiri,** 1973, S. 343-362.
Kıvılcımlı, Hikmet : **Kim Suçlamış?** 1979, S. 50-106.
Kocatürk, Vakfi Mahir : **Yeni Türk Edebiyatı,** 1936, S. 80.
Mehmed Kemal : **Acılı Kuşak,** 1977, S. 67-68.
Mehmed Kemal : **Şairler Dövüşür,** 1981, S. 151-158.

Memet Fuat : **Çağını Görebilmek,** 1982, S. 225-232, 243-280.
Mutluay, Rauf : **Edebiyat Bilgileri,** 1972, S. 211-214.
Mutluay, Rauf : **Bende Kalanlar,** 1977, s. 76-80, 312-313.
Mutluay, Rauf : **Pas Demiri Yiyor,** 1974, S. 164-168.
Necatigil, Behçet : **Bütün Eserleri,** 5-6, **Düzyazıları,** 1-2, 1983, S. 172-174, 632-640.
Oktay, Ahmet : **Bir Arayış'ın Yazıları, Bir Yazı'nın Arayışları,** 1981, s. 105-126.
Oktay, Ahmet : **Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları,** 1986, S. 356-367, 398-401.
Özkırımlı, Atilla : **Yazarları da Vururlar,** 1987, S. 154-156.
Sayılgan, Aclan : **Solun 94 Yılı,** 1968, S. 195-200, 207-213, 220-224, 316-320, 323-326.
Sertel, Sabiha : **Roman Gibi,** 1969, S. 128-145, 161-182.
Sertel, Zekeriya : **Hatırladıklarım,** 1961, S. 181-182.
Tanpınar, Ahmet Hamdi : **Edebiyat Üzerine Makaleler,** 1969, S. 115-116, 129, 536.
Tevetoğlu, Fethi : **Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler,** 1967, S. 391-395, 441-447, 465-500, 512-531.
Topçuoğlu, İbrahim ; **Neden 2 Sosyalist Parti,** 1976, C. I, S. 109-115, 133-134.
Toprak, Ömer Faruk : **Dumanı ve Alev,** 1968, S. 182-187.
Tunçay, Mete : **Türkiye'de Sol Akımlar,** 1978, S. 275-277, 355-358, 368-369, 372.
Uyar, Turgut : **Bir Şiirden,** 1983, S. 65-74.
Uysal, Sermet Sami : **Yahya Kemal'le Sohbetler,** 1959, S. 102-103.
Vâ-Nû, Müzehher : **Bir Dönemin Tanıklığı,** 1987, S. 148-171.
Yetkin, Çetin : **Siyasal İktidar Sanata Karşı,** 1970, S. 63-96.

NÂZIM HİKMET'TEN
SÖZ AÇAN YILLIKLAR

Varlık Yıllığı 1966 (Rauf Mutluay : «1965'de Şiirimiz», S. 27-29)
Varlık Yıllığı 1967 (Rauf Mutluay : «1966'da Şiirimiz», S. 46-47)
Varlık Yıllığı 1968 (Rauf Mutluay : «1967'de Şiirimiz» S. 25-26, 43)

Varlık Yıllığı 1969 (Rauf Mutluay : «1967'de Şiirimiz, S. 37-38)

Varlık Yıllığı 1970 (Adnan Binyazar : «1969'da Deneme-Eleştirme-İnceleme», S. 79-80)

Varlık Yıllığı 1975 (Muzaffer Uyguner : «1974 Yılında Şiirimiz», S. 79)

Varlık Yıllığı 1976 (Adnan Binyazar : «1975'de Deneme-Eleştiri-İnceleme», S. 82)

Varlık Yıllığı 1977 (Adnan Binyazar : «1976'da Deneme, Eleştiri, İnceleme», S. 83-84)

Varlık Yıllığı 1978 (Adnan Binyazar : «1977'de Deneme, Eleştiri, İnceleme», S. 66)

Varlık Yıllığı 1980 (Muzaffer Uyguner : «1979 Sonlarında Şiirimiz», S. 53)

Türk Edebiyatı 1965 (Memet Fuat : «1964'de Edebiyatımız», S. 6, 31)

Türk Edebiyatı 1967 (Memet Fuat : «1966'da Edebiyatımız», S. 5-7)

Türk Edebiyatı 1968 (Memet Fuat : «1967'de Edebiyatımız», S. 5, 8 / Ahmet Oktay : «Memleketimden İnsan Manzaraları Üstüne Notlar», S. 25-47 / Memet Fuat : «Bugün Pazar Şiiri», S. 60-65)

Türk Edebiyatı 1971 (Orhan Kemal : «Bursa Cezaevi Notları», S. 12-34)

Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1978 (Melih Cevdet Anday : «Hayatımda Hiç Değilse Bir Kez Nâzım'dan Ötürü Geleceği Gördüm», S. 270 - 273 / Simone Signoret : «Yaşıyorum, Çünkü Güzel, Yiğit ve Hoş İnsandın», S. 273 - 275 / Louis Bazin : «Sanatta Özgürlük İlkesini Savunuyordu», S. 275-276 / Madelaine Riffaud : «Nâzım Hikmet XX. Yüzyılın Büyük Galiplerinden Biridir», S. 276-278 / Abidin Dino : «Nâzım'ı Anlamak Üstüne», S. 278-283 / Mustafa Ekmekçi : «Nâzım Hikmet Haftası», S. 283-185 / Asım Bezirci : «Batı Almanya'da Nâzım Hikmet Şöleni», S. 382-384)

Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1979 («1978 Yılında Tartışmalar», S. 290-329)

Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1981 («Nâzım Hikmet Anıldı», S. 789-800)

Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1984 (Aziz Çalışlar : «Nâzım Hikmet, Sanat ve Edebiyat», S. 635-643)

III. YABANCI DİLLERE ÇEVİRİLER

Ulusal ve evrensel bir değer olan, dünyanın büyük şairlerinden sayılan Nâzım Hikmet, 1961'de yazdığı «Otobiyografi» şiirinde «yazılarım otuz kırk dilde basılır» der. Bu açıklamanın üstünden 26 yıl geçmiştir. Şimdi Nâzım Hikmet'in eserlerinin çevrildiği dillerin sayısının 60'ı aştığı söylenmektedir. Elbette, bunların hepsini saptamak olanaksızdır. Bundan ötürü, aşağıda çevirilerin ancak bir kesimi belirtilebilmiştir.

ALMANCA

Şiir :

— Annemarie Bostroem : Nâzım Hikmet, **Gedichte** (Şiirler), 1959, Berlin, Volk and Welt Yayınevi.

— Stephan Hermlin, Max Schroeder, Paul Wiens : Nâzım Hikmet, **Türkische Telegramme** (Türkiye Telgrafı), 1956, Berlin, Volt und Welt Yayınevi.

— H. Wilfie Brands : Nazım Hikmet, **In Janem Jahr 1941** (Şu 1941 Yılında), 1963, Berlin, Leuchterland Yayınevi.

— Annemari Bostroem, Paul Wiens, Stephan Hermlin : **Nâzım Hikmet und Im Licht Mein Herz** (Nâzım Hikmet ve Işık İçindeki Yüreğim), 1971, Berlin, Rütten und Loening Yayınevi.

— Bernd Jentzsch, Annemarie Bostroem, Stephan Hermlin, Paul Wiens, Heinard Kipphardt : Nazım Hikmet, **Zeit Gedichte** (Çağın Şiirleri), 1976, München, Kürbiskern Damnitz Yayınevi.

Oyun :

— Alfred Kurella : Nazim Hikmet, **Von Allen Vergessen** (Unutulan Adam), 1956, Berlin.

— Alfred Kurdella : Nazim Hikmet, **Hat Es Iwan Iwanovitsch**

Überhaupt Gegeben? (İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu), 1956, Berlin.

— Alfred Kurella : Nazim Hikmet, **Damokles Schwert** (Demokles'in Kılıcı), 1959, 1962, Berlin.

— Alfred Kurella : Nazim Hikmet, **Legende Von Der Liebe** (Bir Aşk Masalı), 1962, Leipzig.

— Alfred Kurella : Nazim Hikmet, **Ein Komischer Mensch** (Enayi), 1962, Berlin.

BULGARCA

Şiir :

— Nikolay Tsonev : Nâzım Hikmet, **Izbranni Stihotvoreniye** (Seçilmiş Şiirler) 1952, Sofya, Bılgarski Pisatel yayınevi.

— Nikolay Tsonev : Nâzım Hikmet, **Stihotvoreniya** (Şiirler), 1960, Sofya. Bılgarski Pisatel yayınevi.

— Nikolay Tsonev : Nâzım Hikmet, **Volama Çoveçestvo** (Büyük İnsanlık), 1970, Sofya, Naroana Kultura yayınevi.

ÇEKÇE

Oyun :

— Pochva Seydlerova : **Vypraveni O Turecke Zemi** (Türkiye Hikâyesi), 1953, Prag.

— Viery Mikulasovej : **Legende O laske** (Bir Aşk Masalı), 1954, Bratislava.

— Frantişek Şec : **Legenda O Laske** (Bir Aşk Masalı), 1955, Prag.

— Viery Mikulasovej : **Çudak** (Enayi), 1956, Prag.

— Jan Ferencik : **Damoklev Mec** (Demokles'in Kılıcı), 1960, Bratislava.

— Jiriho Taufra : **Beş Oyun,** 1959, Prag. İçindekiler: **Podivin** (Enayi), **Byl Fili pek Nebo Nebyl?** (İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?), **Stuj Co Stuj), Stanice** (İstasyon), **Krava** (İnek).

FARSÇA

Şiir :

— Samin Bağçebân : Nâzım Hikmet, **Jokond Ü Si-Ya-U** (Jo-

kond ile Si-Ya-U), **Nâmehâyı Berây-ı Taranta Babu** (Taranta Babu'ya Mektuplar), **Dectân-ı Şeyh Bedreddin** (Şeyh Bedreddin Destanı), 1348, Tahran.

Oyun :

— Samin Bağçebân : Nâzım Hikmet, **Ferhâd, Şirin, Mehmene Bânû ve Âb-U Serçeşme-i Kûk-ı Bistûn** (Ferhat ile Şirin), 1348, Tahran

FRANSIZCA

Şiir :

— Hasan Gureh : Nâzım Hikmet, **Poèmes** (iŞirler), 1951, Paris, Les Êditeurs Français Reunis.

— Charles Dobzynski : Nâzım Hikmet, **Paris Ma Rose** (Paris Gülüm), 1961, Paris, Êditions P. J. Oswald.

— Munevver Andaç : Nazim Hikmet, **EnCette Année** 1941 (Şu 1941 Yılında), 1962, Paris, Êditions Maspéro.

— Hasan Gurehj F. Adil, M. Kemal : Nazim Hikmet, **Antıologie Poétique** (Şiir Seçkisi) 1964, Paris, Les Êditeurs Français Réunis.

— Munevver Andaç : Nazim Hikmet, **Paysages Humains** (İnsan Manzaraları), 1973, Paris, Êditions Maspéro.

— Abidin Dino : **La Joconde Et Si-Ya-Ou** (Jokond ile Si-Ya-U), 1978, Paris.

Roman :

— Munevver Andaç : Nazim Hikmet, **Les Romantiques** (Romantikler/Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim), 1964, Paris, Les Editueurs Grançais Reunis.

Oyun :

— Nicole Castagnou : Nazim Hikmet, **Ivan Ivanovic a-t-il Existe?** (İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?), Les Temps Modern es dergisi, 1958, sayı 146.

İNGİLİZCE

Şiir :

— Taner Baybars : Nâzım Hikmet, **Selected Poems** (Seçilmiş (Şiirler), 1967, London, Cape Editions.

— Taner Baybars : **The Moscow Symphony and Other Poems of Nazim Hikmet** (Nâzım Hikmet'in Moskova Senfonisi ile Öbür Şiirleri), 1970, London, Rappt Whiting.
— Randy Blaising/Mutlu Konuk : **Selected Poems of Nazim Hikmet** (Nâzım Hikmet'in Seçilmiş Şiirleri), 1975, New York, Persea Books İnc.
— Nâzim Hikmet, **The Epic of Sheik Bedreddin and Other Poems** (Şeyh Bedreddin Destanı ve Öbür Şiirleri), 1978, New York, Persea Books Inc.

İSPANYOLCA
Şiir :

— Soliman Salom : Nâzım Hikmet, **Antologia** (Seçki), 1970, Madrid, Llberia Carozon Editor.

İTALYANCA
Şiir :

— Giovanni Crino, Ignazio Ambrogio, Joyce Lussu, Velso Mucci : Nâzım Hikmet, **Poesie** (Şiirler), 1960, Bologna, Editori Riuniti.
— Joyce Lussu : Nâzım Hikmet, **Peaseggi Umani** (İnsan Manzaraları), 1965. Milano, Lrici Editori/1971, Milano, Edizioni Academia.
— Joyce Lussu : Nâzım Hikmet, **In Quest Anno 1941** (Şu 1941 Yılında), 1961, Milano.

Oyun :

— Giovanni Crino : Nâzım Hikmet, **Teatro** (Tiyatro), 1960, Bologna, Riuniti Yayıtnevi.

LEHÇE
Şiir :

— Malgorzata Labecka Koecherowa : Nâzım Hikmet, **Wierze I Poematy** (Düzyazı ve Şiirler), 1973, Varşova, Panstwowy Institut Wydawiczy.

MAKEDONCA

Şiir :

— İlhami Emin : Nâzım Hikmet, **Poeziya** (Şiir), 1965, Üsküp-Kültüra yayınevi.

— Fahri Kaya : Nâzım Hikmet, **Kopneji i Razdelbi** (Özlem ve Ayrılıklar), 1981, Üsküp, Naşa Kniga-Kultura-Misla yayınevleri.

Masal :

— Gligor Popovski : **Vijubeniot Oblas** (Sevdalı Bulut), 1964, Üsküp, Koço Raçin yayınevi.

Roman :

— İlhami Emin : Nâzım Hikmet, **Ubavo E da Zivee Bratko** (Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim), 1967, Üsküp, Misla yayınevi.

ÖZBEKÇE :

Oyun :

— Gafur Gulom : **(Bir Sesvgi Afonası** (Bir Aşk Masalı), 1955, Taşkent.

ROMENCE

Şiir :

— Maria Banus, Marcel Breslasu, Eugen Jabeleanu, Veronica Porumbacu, Virgil Teoderescu : **Poeme** (Şiirler), 1952, Bükreş, Editura de Stat Pentru Literatura Şi Arta(Edebiyat ve Sanat İçin Devlet Yayınevi).

— Virgil Teodorescu : Nâzım Hikmet, **Versuri** (Şiirler), 1957, Bükreş, Editura de Stat Pentru Literatura Şi Arta.

— Virgil Teodorescu : Nâzım Hikmet, **Poezil** (Şiirler), 1961, Bükreş, Editura Tineretului (Gençlik Yayınevi).

— Virgil Teodorescu : Nâzım Hikmet, **Cintec La Masa Soarelui** (Güneşin Sofrasında Söylenen Türkü), 1977, Bükreş, Editura Minerva.

Roman :

— Virgil Teodorescu/Ruse Nedelea : Nâzım Hikmet, **Roman-**

ticii (Romantikler/Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim), 1985, Bükreş, Editura Literatura Universala.

Oyun :

— Ekrem Melike/Carol Roman : **Gloria** (Şöhret Veya Unutulan Adam), 1965, Bükreş.
— Toma George Maiorescu : Nâzım Hikmet, **Sabia Lui Democles** (Demokles'in Kılıcı), 1968, Bükreş.
— Emma Beniue : **A Existat Oare Ivan Ivanovici?** (İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?), 1957, Bükreş.

Masal :

— Marin Iancu Nicolae : Nâzım Hikmet, **Norul Indragostit** (Sevdalı Bulut), 1965, Bükreş, Editura Tineretului.

RUSCA

Şiir :

— M. Pavlova, P. Jeleznov, N. Razgovorov, T. Skorskaya, İ. Frankel, P. Antokolski : Nâzım Hikmet, **Stihi** (Şiirler), 1950, Moskova.
— T. Skorskaya, M. Lugovnin, İ. Frenkel, A. Kovalinkov, K. Simonov, S. Bolotin : Nâzım Hikmet, **İzbranniye Stihi** (Seçilmiş Şiirler), 1950, Moskova.
— M. Pavlova, N. Razgovorov, M. Lugovnin, P. Jeleznov, İ. Frenkel, A. Kovalinkov, K. Simonov, L. Lugoriskov, P. Antokolski : **İzbrannoye** (seçmeler), 1951, 1953, Moskova.
— M. Pavlova, N. Razgovorov, P. Jeleznov, M. Lugovnin, K. Simonov, V. Juravlov, P. Antokolski : **İzbranniye Soçinenniya** (Seçilmiş Eserler), 1957, Moskova.
— M. Pavlova, M. Lugovnin, P. Jeleznov, R. Aliev : **Stihi İ Piemi** (Şiirler ve Uzun Şiirler), 1957, Moskova.
— M. Pavlova, K. Simonov : **60 Stihotvoreniy** (60 Şiir), 1958, Moskova.
— B. Stutski, M. Pavlova, E. Babayev, Y. Vinokurov : Nâzım Hikmet, **Moskova Leto** (Moskova Yazı), 1963, Moskova, Ogonyak Yayınları.

Oyun :

— R. Babayev, M. Pavlova, L. Sobol, R. Fiş : **Piyesi** (Oyunlar), 1954, Moskocav. İçindekiler : **Çerep** (Kafatası), **Legenda O Lübvi** (Ferhat ile Şirin), **Josif Prekrasnıy** (Yusuf ile Menofis), **Rasskaz O Turtsiyi** (Türkiye'de), **Perviy Den Prazdnika** Bayramın Birinci Günü).

— Ekber Rabayev, Lel Starostov : **Çudak** (Enayi), 1955, Moskova, İskusstro yayınevi.

— M.Pavlova, E. Babayev, L. Starostov : Nâzım Hikmet, **Piyesi** (Oyunlar), 1962, Moskova, İskusstvo Yayınevi. İçindekiler : **Bsemi Zabıtıy** (Unutulan Adam), **Stansiya** (İstasyon), **Korova** (İnek), **A Bil Li İvan İvanoviç?** (İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?), **Dva Upryamtsa** (İki İnatçı), **Damoklov Meç** (Demokles'in Kılıcı).

Roman :

— Lel Nikoloyeviç Starostov : Nâzım Hikmet, **Romantika** (Romantikler/Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim), 1964, Moskova, Sovyetski Pisatel yayınevi/1979, Moskova, Progress yayınevi.

Masal :

— Lel Nikoloyeviç Starostov : **Vyublonnoye Oblako** (Sevdalı Bulut), 1962, Moskova.

— Aleksondr Ganusets : **Koliskova Moyemu Siravi** (Oğluma Masallar), 1969, Kiev.

SIRPÇA - HIRVATÇA

Şiir :

— Duşanka Boyaniç : Nâzım Hikmet, Piyesme (Şiirler), 1951, Sarayova, Svetlost yayinevi.

— Lamia Haciosmanoviç : **Piyesme İ Tamnice** (Şiirler Hapishaneler), 1977, Veselin Masleşa yayınevi.

— Lav Zaharov : **Velika Pesma Nade** (Büyük Umut Türküsü), 1971, Kruşevaç, Bagdala yayınevi.

— Radovan Zagoviç : Nâzım Hikmet, **Pisma Taranta Babu**

(Taranta Babu'ya Mektuplar), 1975, Belgrad, Peter Koçiç yayınevi.

Roman :

— Mariya Dyukanoviç : Nâzım Hikmet, **Z Vot Te Divno** (Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim), 1969, Belgrad.

YUNANCA

Şiir :

— Yorgo Papaleonardos : Nâzım Hikmet, **Piimata** (Şiirler), 1957, Atina.

— Stelios Mayopulos : Nâzım Hikmet, **Yıati Aftoktonise O Benercis** (Benerci Kendini Niçin Öldürdü?), **Grammata Sti Taranta Babu** (Taranta Babu'ya Mektuplar), 1971, Atina.

— Stelios Mayopulos : Nâzım Hikmet, **Ta Erga Tu** (Eserleri), I, 1959; II, 1975, Atina.

— Aris Dikteos : Nâzım Hikmet, **Piimata** (Şiirler), 1976, Atina, Zaharapulos yayinevi.

— Yannis Ritsos : Nâzım Hikmet, **Piimata** (Şiirler), 1977, Atina, Kedros yayınevi.

— Petros Markoris : **Ta Piymata Ton 9-10 M.M..** (Saat 9-10 Şiirleri), 1978, Atina, Themelio yayınevi.

Roman :

— Kostas Kocias : **İ Romantiki** (Romantikler/Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim), 1976, Atine, Themelio yayınevi.

KAYNAKÇA

1 — **Nâzım Hikmet'in Bütün Eserleri,** C. 1, Asım Bezirci, Notlar bölümünde Nâzım'ın ilk şiirinin «Feryad-ı Vatan» olduğunu ve 20 Hazıran 1913 yılında yazıldığını söylüyor.

2 — N. Hikmet'in, **«Hayatımın ve Şiirimin Hesabatı»** için bkz. **Yeni Adımlar Dergisi,** Yıl 1973, Sayı 8 s. 5; **Güneşin Sofrasında Söylenen Türküler,** Hz. A. Bezirci, s. 7

3 — S. Yaltırım - A. Aydemir, **Nâzım,** s. 129 İstanbul 1979.

4 — Y. Kaya, **Nâzım Hikmet,** s. 18 İstanbul 1950.
H. Yücebaş, **Nâzım Hikmet Türk Baskınında,** s. 28 İstanbul 1967.

5 — Y. Kaya, age. s. 18.
H. Yücebaş, age. s. 28

6 — Y. Kaya, age. s. 18.
H. Yücebaş, age. s. 28

7 — Y. Kaya, age. s. 20
H. Yücebaş, age. s. 28

8 — K. Sülker, **Nâzım Hikmet'in Gerçek Yaşamı,** C. 2, s. 205 İstanbul 1988.

9 — K. Sülker, age, C. 2, S. 238.

10 — N. Hikmet, **Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim,** s. 93-94, 97-98, İstanbul 1979.

11 — **Dünya Gazetesi,** 2.5.1965 (Anan H. Yücebaş, age. s. 201)

12 — **Cumhuriyet Gazetesi,** 20 Ocak 1977.

13 — H. Yücebaş, age. s. 28.
Y. Kaya, age, s. 21

14 — H. Yücebaş, age. s. 151-152

15 — E. Coşkun, **Nâzım Hikmet ve Uluslararası Barış Ödülü,** Bilim ve Sanat Der. Sayı. 73, s. 52.

16 — **Nâzım Hikmet Dergisi,** 6 Haziran 1950, Sayı. 6, s. 3.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7
YAŞAMINDAN 9
Otobiyografi 11
Kısa yaşamöyküsü 13
SAMİYE YALTIRIM'IN ARALADIĞI KAPI 43
YURTTAŞLIK HAKKI YOLUNDA İLK ADIM 51
VE İKİNCİ ADIM 57
86. Doğum Yıldönümü Kokteyli 59
Kokteyl filme alınıyor 65
Mektuplar, kutlamalar 73
Basının İlgisi 75
Basının ilgisi sürüyor 77
ÜÇÜNCÜ ADIMI CUMHURİYET KİTAP KULÜBÜ ATIYOR 93
Nâzım'a Yurttaşlık Kampanyası 100
Panel : Yurttaşlık Hakkı ve Nâzım Hikmet Olayı 110
HUKUKÇULAR DEVREYE GİRİYOR 171
Ankara Toplantısı 175
İstanbul Toplantısı 193
TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI'NDAN BİR BELGE 209
Nâzım Hikmet'in Basılmış Eserleri 210
Nâzım Hikmet'le İlgili Kitaplar 215
Yabancı Dillere Çeviriler 221
Kaynakça 233

CEM YAYINEVİ
TÜRK YAZARLARI DİZİSİ

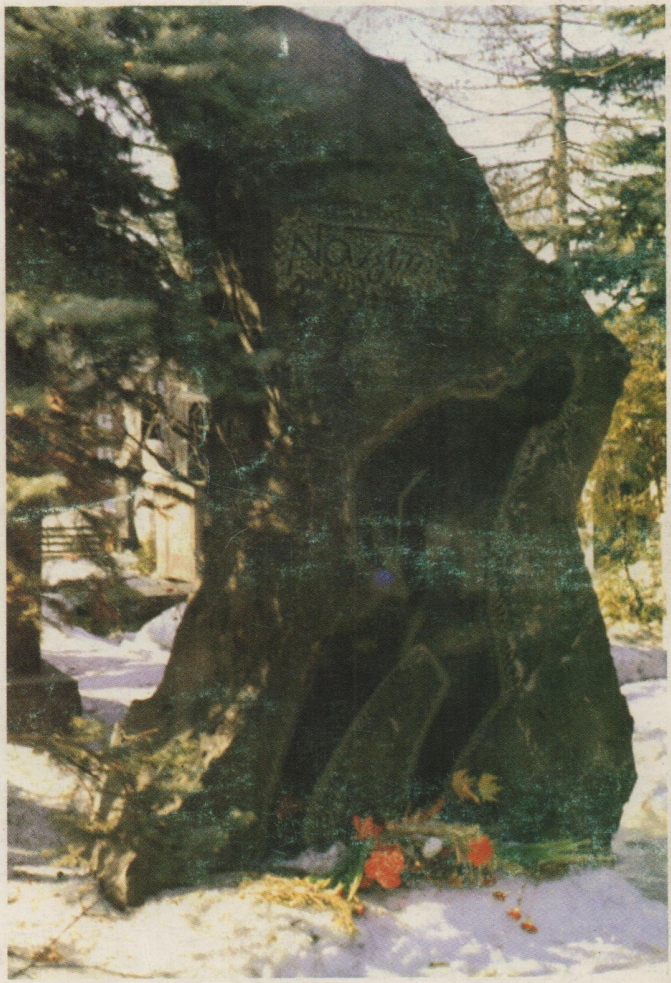
SIRÇA KÖŞK
Sabahattin Ali
MARKOPAŞA YAZILARI
Sabahattin Ali
DARÇAĞ/YAZ DÖNEMİ/DİVANÇE/
İKİ BAŞINA YÜRÜMEK/EN-CAM/ZEBRA
Behçet Necatigil
KARELER AKLAR/BEYLER/SÖYLERİZ
Behçet Necatigil
BİLE/YAZDI
Behçet Necatigil
DÜZYAZILAR
Behçet Necatigil
RADYO OYUNLARI
Behçet Necatigil
YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLER
Behçet Necatigil
YAZ ŞİİRLERİ
Hilmi Yavuz
MATİNEDE MÜKREMİN
Ahmet Önel
KÜÇÜK BİR CİNAYET GİRİŞİMİ
Ahmet Önel
BİR GAZETECİNİN NOT DEFTERİ
Celalettin Çetin
İŞLERİN YOLUNDA GİTMESİNE ENGEL OLAN KİM
Ülkü Ayvaz

GRİ OĞULLAR
Ülkü Ayvaz
YENİDEN YARATMA
Ülkü Ayvaz
DUVARDAN GELEN SESLER
Ülkü Ayvaz
SUSMAK MI, KONUŞMAK MI?
Oktay Akbal
ASRİLEŞEN KÖY
Ferruh Doğan
BİR ÇİZGİDE
Ferruh Doğan
ÇİZGİLİ DÜNYA
Ferruh Doğan
VİDALAR
Sulhi Dölek
BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE
Orhan Kemal
MURTAZA
Orhan Kemal
REŞO AĞA
Bekir Yıldız
SAHİPSİZLER
Bekir Yıldız
DÜNYADAN BİR ATLI GEÇTİ
Bekir Yıldız
ALMAN EKMEĞİ
Bekir Yıldız
DEMİR BEBEK
Bekir Yıldız
İNSAN POSASI/GÜNEYDOĞU ZİNDANI
Bekir Yıldız
EVLİLİK ŞİRKETİ
Bekir Yıldız

BEYAZ TÜRKÜ
Bekir Yıldız
HARRAN
Bekir Yıldız
YARGILAYAN ZAMAN İÇİNDEN
Bekir Yıldız
KERBELA
Bekir Yıldız
BİR ZAMAN DÜŞÜ
S. Kudret Aksal
GÜNLER TUZ RENGİ
Mehmet Başaran
DİLSİZ OYUNU
Mehmet Başaran
TARLABAŞI SALKIM SAÇAK
Abbas Sayar
MAYINLARDA
Mustafa Hakkı
AĞIZ İÇİNDE DİL GİBİ
Osman Şahin
KOLLARI BAĞLI DOĞAN
Osman Şahin
ÜÇ NESİL
İlhan Önal
KIRIK DÖKÜK BİR YAŞAM
Figen Çakmak
BABAM VE OĞLUM
Demirtaş Ceyhun
CAN ÇEKİŞEN KİTAP
Demirtaş Ceyhun
EYLÜL ÖYKÜLERİ
Demirtaş Ceyhun
ÜZÜN SÜRMÜŞ BİR YAZ
Nedim Gürsel

VE AŞK
İsmail Uyaroğlu
ŞİİR ÖLÜMCÜL YOLCULUĞUN SENİN
İsmail Uyaroğlu
IŞIK MERDİVEN
Mehmet Yaşın
BEKTAŞİ
Ali Püsküllüoğlu
YAŞAMI YARGILAYAN ŞİİRLER
Yunus Koray
AĞUSTOS DEHLİZLERİ
Tuğrul Tanyol
GECEDE GÜLÜMSEME
Hüseyin Alemdar
YILDIZ TUTULMASI
Hüseyin Haydar
SABAH YOLCULARI
Feyza Hepçilingirler
ÜRKEK KUŞLAR
Feyza Hepçilingirler
PARK
Naim Tirali
KARDELEN
Öner Yağcı
TURNALAR
Öner Yağcı
ORTADAKİLER
Erhan Bener
ÖYKÜLER
Şükran Kurdakul
MOR
Cengiz Bektaş
ZEYTİNLİ FIRIN SOKAĞI
Cengiz Bektaş

BEDRİ RAHMİ NAKIŞLI BİR DENEME
Cengiz Bektaş
GÜZ EY
Cengiz Bektaş
FİDE
Cengiz Bektaş
AY AYAKTA DEĞİLDİ
Arif Damar
GÜNDEN GÜNE
Arif Damar
ACAYİP ŞİİRLER ANTİKOLOJİSİ
Müjdat Gezen
KIZILMEYDANDA BİR UÇAK
İsmail Bozkurt
YEŞİLÇAM DEDİKLERİ TÜRKİYE
Vedat Türkali
ESKİ FİLMLER
Vedat Türkali
DALLAR YEŞİL OLMALI
Vedat Türkali
BU GEMİ NEREYE
Vedat Türkali
ŞAİRLERİMİZİN DİLİYLE BARIŞ
Asım Bezirci
HASAN SABBAH
Güngör Dilmen
BAĞDAT HATUN
Güngör Dilmen
III. SELİM KILIÇ VE NEY
A. Turan Oflazoğlu
FATİH
A. Turan Oflazoğlu

Nâzım Hikmet, 1951 yılında alınan bir Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığından çıkarılmıştı. Bu büyük şairimizin yurttaşlığı olayı bu yıl hukuksal, siyasal boyutlarıyla geniş olarak tartışılmaya başlandı ve Nâzım'ın kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın girişimiyle başlatılan çalışmalarla Nâzım'ın yurttaşlığa geri alınması konusu Türkiye'nin gündemine gelmiş oldu.

Kıymet Coşkun'un, Nâzım'ın yurttaşlık hakkına kavuşturulması konusundaki tüm etkinlikleri; panelleri, hukukçuların girişim ve tartışmalarını, basında yazılanları aydınların konuyla ilgili düşüncelerini v.s. derlediği ve Nâzım'ın yaşamıyla şiirlerini ekleyerek oluşturduğu **"Nâzım'ın Yurttaşlık Hakkı"**, konuyu tüm boyutlarıyla gözler önüne seren bir kitap.

ISBN 975-406-047-9

İMAJ GRAFİK İŞLİĞİ TEL: 522 54 01

KDV dahil
4000 Lira